

Årsrapport 2023

KLP Konsern, Bærekraftsregnskap og KLP

The KLP logo is rendered in a large, white, serif font. The letter 'K' is stylized with a tall, thin vertical stroke that extends above the top of the 'L'. The 'L' and 'P' are also in a classic serif style. The logo is centered horizontally and positioned in the upper left quadrant of the page.

KLP

Innholdsfortegnelse

Konsernsjefen innleder

Dette er KLP

Kommune- og helse-Norges partner for en bærekraftig omstilling

Dette er offentlig tjenestepensjon

Pensjon på 123

Årets høydepunkter 2023

Risikostyring og internkontroll i KLP

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (NUES)

Årsberetning 2023

KLP Konsern

61	Resultatregnskap
62	Balanse
64	Egenkapitaloppstilling
65	Kontantstrømoppstilling
66	Noter til regnskapet
66	Note 1 Generell informasjon

66	Note 2 Vesentlig informasjon om regnskapsprinsipper
97	Note 3 Vesentlige regnskapsestimer og vurderinger
103	Note 4 Forsikringsrisiko
109	Note 5 Finansiell markedsrisiko
110	Note 6 Likviditetsrisiko
112	Note 7 Renterisiko
114	Note 8 Valutarisiko
116	Note 9 Kredittrisiko
121	Note 10 Segmentinformasjon
122	Note 11 Forsikringsinntekter
123	Note 12 Forsikringservicekostnader
123	Note 13 Inntekter og kostnader fra gjenforsikring
124	Note 14 Netto inntekter fra investering som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet
124	Note 15 Netto inntekter fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet
124	Note 16 Investeringseiendommer
126	Note 17 Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet
127	Note 18 Netto investeringsinntekter og forsikringsrelaterte finanskostnader
128	Note 19 Honorar til revisor
128	Note 20 Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.
131	Note 21 Skatt
133	Note 22 Immaterielle eiendeler
134	Note 23 Driftsmidler
134	Note 24 Gjenforsikringskontrakter eiendel
135	Note 25 Virkelig verdi av finansielle instrumenter
141	Note 26 Virkelig verdi hierarki
144	Note 27 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
145	Note 28 Pantelån og andre utlån
146	Note 29 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

147	Note 30 Pensjonsansvar egne ansatte
150	Note 31 Forsikringsforpliktelser
153	Note 32 Sikringsbokføring
155	Note 33 Innlån konsern
156	Note 34 Overførte eiendeler med restriksjoner
157	Note 35 Kapitalavkastning
157	Note 36 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter
158	Note 37 Annen kortsiktig gjeld
158	Note 38 Egenkapital
159	Note 39 Kapitalkrav
160	Note 40 Antall ansatte
161	Note 41 Betingede forpliktelser

KLPs bærekraftregnskap 2023

162	Om KLPs bærekraftregnskap
172	Klima, natur og miljø
225	Sosiale forhold
242	Forretningspraksis
255	Uavhengig revisors beretning
257	Reviderte vedlegg

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

284	Resultatregnskap
286	Balanse
289	Egenkapitaloppstilling
290	Kontantstrømoppstilling
290	Noter til regnskapet
290	Note 1 Generell informasjon
291	Note 2 Informasjon om vesentlige regnskapsprinsipper
307	Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger
310	Note 4 Risikostyring
315	Note 5 Likviditetsrisiko
317	Note 6 Renterisiko
319	Note 7 Valutarisiko
321	Note 8 Kredittrisiko
323	Note 9 Forsikringstekniske forhold

327	Note 10 Kapitalavkastning
328	Note 11 Netto inntekter fra finansielle instrumenter
330	Note 12 Tap på rentebærende verdipapir og utlån til amortisert kost
335	Note 13 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader
336	Note 14 Salgskostnader
336	Note 15 Pensjonsansvar egne ansatte
339	Note 16 Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.
343	Note 17 Honorar til revisor
343	Note 18 Investeringseiendom
343	Note 19 Skatt
345	Note 20 Immaterielle eiendeler
345	Note 21 Virkelig Verdi hierarki
350	Note 22 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak
353	Note 23 Virkelig Verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser
356	Note 24 Aksjer og aksjefondsandeler
389	Note 25 Transaksjoner med nærstående parter
389	Note 26 Leieavtaler
390	Note 27 Pantelån og andre utlån
390	Note 28 Overførte eiendeler med restriksjoner
392	Note 29 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån
393	Note 30 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter
393	Note 31 Sikringsbokføring
395	Note 32 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør
396	Note 33 Andre forpliktelser
396	Note 34 Betingede forpliktelser
396	Note 35 Antall ansatte
396	Note 36 Kapitalkrav

Uavhengig revisors beretning

Foretaksforsamlingens uttalelse

Kontaktinformasjon

Konsernsjefen innleder

Rekordoverskudd til pensjonskundernes premiefond

KLP er kommune- og helse-Norges eget pensjonsselskap. For 75 år siden ble KLP stiftet som et spleiselag av små kommuner, med mål om å tilby ansatte tjenstepensjon på like vilkår. I dag er vi stolte av å være Norges største pensjonsleverandør av offentlig tjenstepensjon, og vi trygger pensjonen til nesten en million nordmenn.

Vi forvalter over 1000 milliarder pensjonskroner med mål om god avkastning og en bærekraftig utvikling. Dette er et stort ansvar vi tar på alvor, både for dagens og fremtidens pensjonister. 2023 ble et godt år resultatmessig til glede for våre kundeeiere.

God avkastning og solide buffere gjør at KLP foreslår å tilbakeføre over 21 milliarder kroner til kommune- og helse-Norge denne våren.

En viktig grunn til at vi nå kan levere denne rekordoverføringen, er at aksjemarkedene gikk veldig bra i fjor. En annen grunn er at vi over tid har bygget opp solide buffere i KLP, noe som gjør at vi nå kan overføre en større andel direkte tilbake til våre eiere.

Noen nøkkeltall for 2023

- 21,4 milliarder kroner tilføres kundenes premiefond
- Avkastning på pensjonsmidlene i kollektivporteføljen tilsvarende 6,4 prosent.
- Forvaltningskapital over 1000 milliarder kroner

Konsernsjef Sverre Thornes. Foto: Skjalg Vold.

Penger som er overført til en eiers premiefond skal brukes til å betale fremtidige pensjonspremier, som er det arbeidsgiveren må sette av til deres ansattes pensjoner. Disse overføringene bidrar til reduserte pensjonsinnbetalinger for kommunene, og frigjør midler som normalt skulle gått til pensjon til bruk på andre formål.

Den solide bufferbyggingen er en del av KLPs langsiktige investeringsstrategi, og er en nødvendig forutsetning for å kunne tåle de svingninger i resultat som aksjeinvesteringer gir. Samtidig er det fra aksjeinvesteringer gode overskudd skapes. Sammen med et høyere rentenivå og høyere avkastning fra eiendom fremover, forventer vi i årene som kommer kunne bidra med større overskudd til kundenes premiefond, enn i perioden vi har bak oss. Nå er tiden kommet til å høste gevinstene av en langsiktig forvaltningsstrategi.

Eiere som utfordrer

Vi opplever at våre eiere ønsker at vi skal investere lokalt og regionalt. I 2023 har KLP investert mer pensjonspenger enn noen gang tidligere i norske lokalsamfunn. Vi har blant annet investert nesten 640 millioner kroner i norske såkornbedrifter, som skaper nye arbeidsplasser og fremmer ny næring rundt om i hele kommune-Norge.

Våre eiere står også overfor utfordringer med å dekke behovet for kompetent arbeidskraft, spesielt innen helsesektoren. Vi er opptatt av å bidra til å ivareta de som er i arbeid, og for å redusere sykefravær, uførhet og for tidlig pensjonering. Det er derfor vi tilbyr HMS-støtte, og setter temaet på dagsorden gjennom kampanjer og konferanser, og bidrar med innsikt og tall til våre eiere. Dette gir et helhetlig bilde av antall utføre og pensjoneringsmønstre over tid.

I 2023 hadde vi også et spennende samarbeide med KS, Sykepleierforbundet og Fagforbundet for å øke rekrutteringen til helse- og omsorgsyrkene gjennom kampanjer og deltagelse på utdanningsmesser. Samtidig løftet vi frem ulike yrkesgrupper hos våre kunder gjennom våre egne reklamefilmer. Vi opplever at responsen har vært veldig god.

Til våre eieres ansatte viser vi verdien av å stå i arbeid. Vi tror at vi sammen kan få flere til å velge fulltidsstillinger, og stå lenger i arbeid.

Nye pensjonsregler

Det er store endringer på gang i pensjonsregelverket for ansatte med offentlig tjenestepensjon. Særlig for de som er født 1963 og senere. Overgangen fra en sluttlønnbasert ordning til en ordning der alle år man er i arbeid vektlegges, det nøytrale og fleksible pensjonsuttaket, samt endringer i AFP og særalderspensjon krever god informasjon. Vår oppgave er å veilede våre medlemmer slik at de kan ta gode valg rundt sin pensjon. Gjennom gode systemer og personlig veiledning vil vi gjøre nyttig informasjon om pensjon tilgjengelig og forståelig, så den enkelte ser hvordan de nye reglene vil påvirke dem.

En globalt engasjert eier

Ved utgangen av fjoråret forvaltet vi en imponerende forvaltningskapital på 1017 milliarder kroner. Vår oppgave strekker seg utover å sikre konkurransedyktig avkastning – vi er også en pådriver for bærekraftig utvikling. Gjennom våre investeringer ønsker vi å bidra til at verden når målene satt gjennom FNs bærekraftsmål og Parisavtalen.

Vi tar aktivt del i styringen av de over 9600 selskapene vi har investert i. Vår stemmerett på generalforsamlinger gir oss muligheten til å påvirke selskapenes veivalg. Enda viktigere er vår strategiske retning: Vi styrer investeringene våre mot det fornybare. Dette arbeidet gir konkrete resultater. I 2023 gjennomførte vi en aktsomhetsvurdering av børsnoterte selskaper i Gulfstatene. Elleve selskaper ble utelukket på grunn av høy risiko for brudd på menneskerettigheter. Selskapene hadde spesielt utfordringer knyttet til autoritære regimer som begrenser ytringsfriheten og politiske rettigheter, inkludert kritikere og menneskerettighetsaktivister. Disse utelukkede selskapene opererer innenfor sektorene bygg, anlegg, eiendom og telekommunikasjon, hvor risikoen anses som særlig høy.

I tillegg valgte vi å utelukke oljeselskapet Saudi Aramco, på grunn av tette bånd til dominerende statlige eiere og en aktiv posisjon som strider mot KLPs forventninger til klima- og energiomstillingsplaner.

Som følge av krigen i Gaza gjennomfører vi også en spesifikk aktsomhetsvurdering av israelske selskaper for å vurdere eventuell medvirkning til menneskerettighetsbrudd.

Vi vil fortsette å arbeide for en bærekraftig utvikling for dagene som kommer!

Sverre Thornes

Konsernsjef i KLP

Dette er KLP

KLP ble stiftet for 75 år siden som et spleiselag av små kommuner over hele landet, for å tilby tjenstepensjon til deres ansatte. I dag er vi Norges største leverandør av offentlig tjenstepensjon og KLP trygger alderdommen for nesten en million nordmenn i kommune- og helse-Norge.

KLPs kjernevirksomhet

KLPs hovedprodukt er offentlig tjenstepensjon. Vi skal gi offentlige virksomheter og deres ansatte en trygg pensjonssparing som bidrar til en bærekraftig utvikling. I tillegg til vår kjernevirksomhet tilbyr vi viktige tilleggstjenester innen bank og forsikring. Ved årsskiftet hadde KLP en forvaltningskapital på over 1000 milliarder kroner.

KLP er kommune- og helse-Norges eget pensjonsselskap

KLP er eid av kommuner, helseforetak og bedrifter med offentlig tjenstepensjon i selskapet. Siden våre kunder også er våre eiere, går verdiene vi skaper tilbake til kundene i fellesskapet. Kundene med offentlig tjenstepensjon er garantert en årlig avkastning fra KLP. All avkastningen KLP oppnår utover det eierne er garantert, er overskudd. Overskuddet brukes enten til å bygge buffere eller tilbakeføres til eierne. Dette kan de bruke til å betale pensjonspremien.

KLP og datterselskapene

KLP er et gjensidig forsikringsselskap med fem heleide datterselskaper organisert som aksjeselskaper. Datterselskapene skal bidra til økt vekst og lønnsomhet ved å tilby gode priser på bank, fond og forsikring til eiere og de som har pensjon i KLP.

Mer om KLPs historie kan du lese på nettsiden vår: <https://www.klp.no/om-klp/klps-historie>

Organisasjon og ledelse

Morselskapet Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) og de heleide datterselskaper har til sammen cirka 1100 ansatte.

Selskapets styre er valgt av foretaksforsamlingen, som består av utsendinger fra eierne. Arbeidstakerorganisasjonene i offentlig sektor er representert i de styrende organer i selskapet.

Konsernledelsen

Konsernledelsen i KLP består av ledere for de ulike delene av morselskapet Kommunal Landspensjonskasse. Alle er erfarne ledere med bred bakgrunn fra norsk næringsliv.

Konsernledelsen. Fra venstre: Rune Hørnes, Gro Myking, Jarl Nygaard, Ida Louise Skaurum Mo, Sverre Thornes (konsernsjef), Kirsten Grutle, Hege Hodnesdal, Aage E. Schaanning og Cathrine Hellandsvik. Foto: Nicolas Turrenc.

Sverre Thornes, Konsernsjef

Sverre Thornes har vært konsernsjef i KLP siden januar 2008. Før det var han konserndirektør i KLP med ansvar for Livsforsikring, og fra 2001 til 2006 ledet Thornes KLP Kapitalforvaltning. Han kom til KLP som renteforvalter i 1995. Thornes har en Bachelor of Arts degree i administration fra The American College i Paris.

Kirsten Grutle, Konserndirektør Mennesker og organisasjon

Kirsten Grutle begynte som HR-direktør i KLP 1. september 2011 og kom da fra stillingen som HR-direktør i Accenture Norge. Hun har siden 2016 sittet i konsernledelsen i KLP. Grutle har tidligere jobbet i Telenor og EDB Business Partner, og har bred erfaring innenfor HR og ledelse. Hun er utdannet cand. Mag. fra Universitetet i Bergen.

Cathrine Hellandsvik, Konserndirektør Liv og pensjon

Cathrine Hellandsvik leder divisjon for Liv og Pensjon siden 2023. Hun har vært direktør for Kundeseksjonen fra 2012. Tidligere har hun vært direktør for Næringspolitikk og analyse i KLP og har også mange års departementserfaring. Cathrine Hellandsvik er utdannet samfunnsøkonom fra Universitetet i Oslo.

Hege Hodnesdal, Konserndirektør Pensjonsdrift

Hege Hodnesdal begynte i KLP som konserndirektør for Pensjonsdrift 1. august 2023. Hun kom fra stillingen som direktør for skadeforsikring i Finans Norge. Der har hun de siste seks årene hatt ansvaret for næringspolitikken knyttet til skadeforsikring. Før dette har hun jobbet i forskjellige stillinger i Storebrand i over 20 år. Hun var i en periode administrerende direktør for Storebrand Skadeforsikring og del av konsernledelsen. Hege Hodnesdal er siviløkonom fra BI med finans som spesialisering.

Rune Hørnes, Konserndirektør Teknologi

Rune Hørnes begynte i KLP i stillingen som konserndirektør for IT 1. oktober 2016. Han kom fra stillingen som leder av IT (CIO) i Storebrand, hvor han har hatt ulike stillinger siden 2005. I tiden før Storebrand var Hørnes senior Manager i Accenture, innen bank og forsikring. Han har lang og bred erfaring fra arbeidsoppgaver i krysningen mellom forretningsstrategi, IT, organisasjon og arbeidsprosesser. Hørnes er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole i Bergen.

Ida Louise Skaurum Mo, Konserndirektør Virksomhetsstyring

Ida Louise Skaurum Mo ble tilsatt som konserndirektør for Virksomhetsstyring fra 1. januar 2023. I divisjonen inngår seksjonene Konsernjuridisk, Samfunnsansvar, Strategi og styring, Compliance, Risikoanalyse og kontroll, samt Økonomisk kriminalitet. Mo kommer fra stillingen som juridisk direktør og leder av seksjon for virksomhetsstyring i KLP, og tiltrådte som advokat i KLP i 2006. Hun har tidligere arbeidet som juridisk utreder i Høyesterett, dommerfullmektig og i advokatfirmaet Thommessen. Mo er utdannet Cand. Jur fra Universitetet i Oslo og Bedriftsøkonom fra NHH.

Gro Myking, Konserndirektør Kommunikasjon og marked

Gro Myking begynte i KLP og stillingen som konserndirektør for kommunikasjon og marked 1. februar 2016. Hun var markedsdirektør i Posten Norge AS fra 2007-2016. Myking har tidligere vært konserndirektør marked i Hakon Gruppen/ICA Norge, og har drevet eget konsulentselskap. Hun har styreefaring fra flere store norske selskaper. Myking er siviløkonom fra Norges Handelshøyskole i Bergen.

Jarl Nygaard, Konserndirektør Forretningsutvikling

Jarl Nygaard ble tilsatt som konserndirektør for Forretningsutvikling fra 1. januar 2023. Han kom til KLP i 2018 som direktør for Forretningsutvikling. Før det var han leder av Forretningsutvikling for bedriftsområdet i Storebrand Livsforsikring hvor han har hatt ulike stillinger siden 2005. I tiden før Storebrand var Nygaard manager i Accenture, innen pensjon og forsikring. Han har mer enn 25 års erfaring

med forretningsutvikling og arbeid i grensesnittet mellom forretning og IT, primært innenfor pensjons- og forsikringsområdet i Norge og Norden. Nygaard er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole i Bergen.

Aage E. Schaanning, Konserndirektør Økonomi og finans

Aage Schaanning har siden 2008 vært konserndirektør for økonomi og finans i KLP. Schaanning ledet KLP Kapitalforvaltning fra 2006-2008. Han har tidligere arbeidet med innlån, balansestyring og forvaltning i BNbank og Kreditkassen før han begynte i KLP i 2001 som investeringsdirektør i KLP Kapitalforvaltning. Schaanning har MBA fra University of Colorado i USA og er autorisert finansanalytiker.

Styret i KLP

Styret består av åtte medlemmer og to varamedlemmer, hvorav ett er fast møtende. I tillegg møter to observatører.

Foretaksforsamlingen velger fem styremedlemmer, inkludert styrets leder og nestleder. Arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer med pensjonsrettigheter i KLP velger ett styremedlem med personlig vara. To styremedlemmer velges av og blant KLPs ansatte.

Styret har tre underutvalg: Risikoutvalget, Revisjonsutvalget og Godtgjørelsesutvalget. Disse forbereder styrebehandling, og gir sine anbefalinger til styret, men fatter ikke vedtak. Sammensetningen av utvalgene er regulert i finansforetaksloven og -forskriften. Revisjonsutvalget er for hele konsernet.

Risikoutvalget og Revisjonsutvalget består av de samme personene, og avholder sine møter samtidig, som regel noen dager før styremøtet. I 2023 hadde Risikoutvalget og Revisjonsutvalget 10 møter.

Godtgjørelsesutvalget er utvalg for styret i KLP og for de datterforetakene som skal ha slikt utvalg. Godtgjørelsesutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styrets behandling av kompensasjonsspørsmål, lederutvikling på konsernledelsesnivå og HR-strategi for konsernet. Godtgjørelsesutvalget har vanligvis to møter i året. I 2023 hadde Godtgjørelsesutvalget ett møte.

Myndighetene stiller krav knyttet til egnethet og skikkethet for styremedlemmer i et forsikringsforetak. Disse fremkommer av foretakets retningslinje for egnethet og skikkethet, hvor styret i tillegg har tatt inn samfunnsforståelse som ønsket kompetanse. Økt oppmerksomhet om bærekraft- og klima/miljøspørsmål, fordrer også at styret har kompetanse knyttet til dette. Styret har et helhetlig ansvar for finansiell rapportering og bærekraftsrapportering. Styret evaluerer årlig sin kompetanse og eget arbeid, også kompetanse og faktagrunnlag knyttet til vurderinger av foretakets bærekraftsrisiko. Utfallet av evalueringen deles med KLPs valgkomite, og er viktig i komitéens arbeide med å finne egnede kandidater til styret.

Ved tiltredelse får nye styremedlemmer tilbud om en innføring i KLP, KLPs produkter og forvaltning og viktige regelverk og prosesser i KLP. Etter styrets årlige egevaluering, peker styret på to emner som de i løpet av året ønsker en nærmere innføring i. Minst en gang årlig diskuterer styret strategiske spørsmål for

KLP. Styret har også en studietur en gang i året, hvor relevante og aktuelle problemstillinger diskuteres, gjerne med eksterne innledere.

KLPs styre i 2023. Fra venstre: Egil Matsen, Erik Orskaug (UNIO, observatør), Ingunn Trosholmen (gikk ut av KLPs styre i oktober 2023), Rune Simensen (1. vara), Tine Sundtoft (styreleder), Vibeke Heldal, Kjersti Fyllingen, Erling Bendiksen, Terje Rootwelt.

Odd Haldgeir Larsen og Tone Ikdahl (2. vara) var ikke til stede da bildet ble tatt. Foto: Nicolas Tournenc

Tine Sundtoft, Styreleder

Tine Sundtoft har vært styreleder av KLP siden 2022. Hun er til daglig fylkeskommunedirektør i Agder. Hun var tidligere klima- og miljøminister i regjeringen Solberg (2013 – 2015), og før dette næringspolitisk rådgiver for Høyres stortingsgruppe (1995–1996), regiondirektør i NHO på Agder (1996–2005) og fylkesrådmann i Vest-Agder fylkeskommune (2005–2013). Sundtoft har bred styreerfaring fra blant annet Agder Energi, Statens Lånekasse og Norsk kulturminnefond. Hun er utdannet ved Handelshøyskolen BI.

Sundtoft tilfører styret en særlig kompetanse innenfor generell samfunnsforståelse samt viktig kunde- og produktforståelse. Hennes tidligere virke som klima- og miljøminister tilfører også styret en verdifull kompetanse innen bærekraft-, klima- og miljøspørsmål.

Kjerstin Fyllingen, styremedlem

Kjerstin Fyllingen kom inn som styremedlem i KLP i 2023. Hun er til daglig administrerende direktør på Haraldsplass Diakonale Sykehus. Hun er tidligere konserndirektør i Tryg Forsikring (2006 – 2013), divisjonsdirektør i Vital forsikring (2002 – 2006) samt innehatt lederstillinger i DNB-konsernet (1986 – 2000). Fyllingen har bred styreefaring fra blant annet Fana Sparebank, Landkreditt forsikring, NSB-konsernet, Finansnæringens Hovedorganisasjon og ulike styreverv i Tryg-konsernet. Hun er utdannet ved Handelshøyskolen BI og INSEAD.

Fyllingen har bred erfaring fra tidligere arbeid innen toppledelsen i større finanskonsern, og tilfører styret viktig kompetanse knyttet til finans, pensjon og forsikring, i tillegg til forretningsforståelse, strategi og risikoforståelse. Fyllingen tilfører også styret kundekompetanse, fra sin nåværende stilling som administrerende direktør ved Haraldsplass Diakonale Sykehus.

Egil Matsen, styremedlem

Egil Matsen har vært styremedlem av KLP siden 2022. Før det satt han som vara siden 2020. Matsen er professor i økonomi ved NTNU og tidligere visesentralbanksjef med særlig ansvar for SPU og medlem av hovedstyret i Norges Bank. Han har vært administrerende direktør i Forte Fondsforvaltning og leder ved Institutt for samfunnsøkonomi ved NTNU. Han ledet Koronakommisjonen under dens arbeid med rapport nr. 2. og var medlem i utvalget som i 2019-2020 vurderte de etiske retningslinjene for SPU. Matsen har doktorgrad i økonomi fra Norges Handelshøyskole.

Erfaringen fra Norges Bank og Forte kapitalforvaltning gir Matsen en helt spesiell unik kompetanse innen finansiell analyse, forståelse for finansmarkedene og forvaltningen av KLPs pensjonskapital. Denne kompetansen gjør Matsen spesielt egnet til å lede styrets revisjons- og risikoutvalg.

Terje Rootwelt, styremedlem

Terje Rootwelt kom inn som styremedlem i KLP i 2023. Han jobber som administrerende direktør i det regionale helseforetaket Helse Sør-Øst siden 2021. Rootwelt er utdannet barnelege, dr. med., helseleder og har en doktorgrad fra Universitetet i Oslo om gjenopplivning av nyfødte. Han var inntil 2021 klinikkleder for Barne- og ungdomsklinikken ved Oslo universitetssykehus HF og professor II i pediatri ved universitetet i Oslo. Han var også viseadministrerende direktør ved Oslo universitetssykehus HF (2015 – 2016). Rootwelt har styreefaring fra Spekter-Helse og Oslo Science City.

Som toppleder for en foretaksgruppe med over 80 000 ansatte tilfører Rootwelt styret en unik erfaring fra styring av store foretak, som er relevant også for store finanskonsern. Rootwelt tilfører også viktig kompetanse innenfor IKT-strategi og digital forståelse, beredskap og samfunnsforståelse.

Odd Haldgeir Larsen, styremedlem

Odd Haldgeir Larsen ble valgt som styremedlem i KLP i 2018. Han er nestleder i Fagforbundet og representerer den arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer i KLP.

Fra sin lange fartstid innenfor fagforeningsarbeid tilfører Larsen KLPs styret en særlig viktig samfunnsforståelse og forståelse av KLPs forsikringskunder.

Erling Bendiksen, styremedlem

Erling Bendiksen ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i 2021. Han har vært ansatt i KLP siden 1981 og jobber som Kunde- og salgsleder. Erling Bendiksen har mange år bak seg som tillitsvalgt og er nå hovedverneombud i KLP. Erling har høyere forsikringseksamen fra Forsikringsakademiet. Han har gjennomført studieprogrammet Retorikk, kommunikasjon og ledelse på BI.

Bendiksen tilfører styret viktig forsikrings- og produktkompetanse, samt innsikt i de ansattes forhold og interesser i KLP-konsernet.

Vibeke Heldal, styremedlem

Vibeke Heldal ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i 2021. Hun har vært ansatt i KLP siden 2003 og arbeider som IT Business Analyst i IT Avtaleadministrasjon ved Bergenskontoret, og har siden 2016 fungert som hovedtillitsvalgt for KLPs ansatte i Bergen. Vibeke Heldal har variert arbeidsbakgrunn og arbeidet i perioden 1989 – 1999 innenfor olje- og gass sektoren. Heldal har en Bachelor i økonomi og administrasjon fra BI.

Heldal tilfører styret viktig og virksomhetsspesifikk produkt- og IKT-kompetanse.

Rune Simensen, 1. varamedlem

Rune Simensen er direktør for teknologi og e-helse i Helse Sør-Øst RHF. Han ble valgt som første varamedlem i mai 2022, og har vært fast møtende. Siden et styremedlem fratrådte i oktober 2023, har Rune Simensen fungert som styremedlem.

Simensen har lang erfaring fra IKT-området, både innenfor privat og offentlig sektor, og tilfører styret vesentlig kompetanse på dette området.

Tone Ikdahl, 2. varamedlem

Administrerende direktør i Lovisenberg Diakonale Sykehus. Ny vara i styret fra 2023.

Kommune- og helse-Norges partner for en bærekraftig omstilling

Den overordnede målsettingen for KLPs investeringsstrategi er å bidra til lavest mulig pensjonskostnader for våre eiere gjennom god avkastning på pensjonsmidlene. KLP er investert i over 9600 selskaper globalt, i alle sektorer og i både utviklede og fremvoksende markeder. Et viktig prinsipp i vår investeringsstrategi er å ha bredt sammensatte porteføljer for å spre risikoen. For at verdien av investeringene skal øke over tid, må den underliggende økonomiske aktiviteten være ansvarlig og bærekraftig. Vi jobber derfor kontinuerlig for mer ansvarlighet i næringslivet for på den måten å redusere risikoen for brudd på internasjonale normer og for å bidra til effektive og velfungerende kapitalmarkeder.

Bærekraftig forvaltning av pensjonsmidlene

Å investere pensjonsmidlene handler om mer enn avkastning, men også om å gjøre det på en bærekraftig måte. I KLP har vi en målsetting om netto-null utslipp fra investeringsporteføljen innen 2050, og vi jobber med å lage en fullverdig omstillingsplan for KLPs investeringsstrategi. For å nå målene er vi en aktiv investor og eier, som bruker flere virkemidler for å påvirke selskaper til en langsiktig og bærekraftig utvikling og verdiskaping. Ansvarlighet i investeringene og i eierskapet er forankret i konsernets strategier og retningslinjer. Disse omfatter grunnleggende forventninger innenfor miljø, klima og sosiale faktorer, og er basert på internasjonale standarder som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs Global Compact prinsipper og FNs bærekraftsmål.

Sentrale prinsipper for forvaltningen er:

- Langsiktig investeringsperspektiv med stabilitet i allokeringen for å høste risikopremier i markedet
- Stort investeringsunivers med god diversifisering gjennom plasseringer i et bredt spekter av ulike aktivaklasser, sektorer, geografi og selskaper.
- Stor portefølje gir stordriftsfordeler og kostnadseffektiv forvaltning
- Risikostyring tilpasset selskapets langsiktige risikoevne
- Alle investeringer er underlagt retningslinjer for ansvarlige investeringer

Alle KLPs investeringer er i tråd med myndighetsfastsatte rammer, og i tråd med retningslinjer og rammer gitt av KLPs styre. Dette inkluderer rammer for hva slags risiko som kan tas i forvaltningen, og at investeringene gjøres i tråd med selskapets målsettinger for samfunnsansvar og bærekraft. Videre er diversifisering av risikoen på ulike sektorer og land viktig.

KLP har en strategisk tilnærming til forvaltning av pensjonsmidlene med fokus blant annet på kostnadseffektiv forvaltning. Dette innebærer at selskapet i mindre grad baserer investeringene på kortsiktige taktiske markedssyn, men på langsiktig å kunne høste risikopremier i markedet. Dette betyr at KLPs forvaltning i de likvide markeder hovedsakelig er indeksnær.

Risikoen i forvaltningen tilpasses slik at det er svært liten sannsynlighet for at selskapet ikke tilfredsstiller myndighetsfastsatte solvenskrav. Samtidig tas det hensyn til å opprettholde risikokapasitet over tid, for å

kunne høste risikopremier i ulike markeder. God soliditet gjennom høy bufferkapital er sentralt for å kunne nå selskapets målsetting om lavest mulig pensjonskostnader over tid. Det betyr at selskapets soliditet ses i et lengre perspektiv ved fastsettelse av risikonivået i forvaltning av pensjonsmidlene. Gjennom året styres risikoen dynamisk gjennom en handlingsregel for å håndtere kraftige markedsbevegelser. KLPs forvaltning av børsnoterte aksjer forvaltes i all hovedsak i KLP Kapitalforvaltning, et heleid datterselskap av KLP.

Dette er offentlig tjenestepensjon

Offentlig tjenestepensjon er pensjonen til de som jobber i offentlig sektor. Arbeidsgiveren betaler for størsteparten av tjenestepensjonen, mens medlemmene som hovedregel trekkes to prosent av sin lønn. I kommunal sektor og i helseforetakene er offentlig tjenestepensjon en ferdig pakke som har blitt til etter forhandlinger mellom partene i arbeidslivet.

Hva består ordningen av?

Offentlig tjenestepensjon inkluderer alderspensjon, avtalefestet pensjon (AFP), uførepensjon og etterlattepensjon. Alderspensjonen utbetales livsvarig.

Alderspensjonen kan deles i to

De som er født i 1963 eller senere, tjener opp alderspensjon for alle år i arbeid. Det lønner seg derfor å jobbe lengre.

De som er født i 1962 eller tidligere kan få 62-66 prosent i samlet pensjon fra tjenestepensjonen og folketrygden om de har full opptjening med 30 års opptjeningstid på heltid i offentlig sektor.

Det er også noen egne regler for de som har særaldersgrense. De som er født før 1963 kan som hovedregel gå av med en særalderspensjon fra KLP noen år tidligere enn de som ikke har særaldersgrense. Både de med og de uten særaldersgrense kan alternativt velge å gå av med AFP som er en førtidspensjon mellom 62-67 år.

For de som er født i 1963 og senere blir AFP gjort om til en pensjon som utbetales livsvarig og som kan tas ut i kombinasjon med arbeid og tidligst fra 62 år. Reglene blir ganske like de som gjelder for AFP i privat sektor.

I 2023 ble regjeringen og partene i arbeidslivet enige om nye pensjonsregler for de med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere. De som har særaldersgrense, skal motta et livsvarig særalderspåslag som skal sikre en pensjon på nivå med de som har vanlig aldersgrense. Noen vil i tillegg ha mulighet til å gå av tidlig med det som kalles for tidligpensjon (særalderspensjon). Men de som går av med tidligpensjon kan ikke få AFP med livsvarig utbetaling i tillegg.

Reglene for AFP og pensjon til de med særaldersgrense for alle som er født i 1963 og senere, skal gjelde fra 2025, men de er foreløpig ikke vedtatt.

Det skjer for tiden flere endringer både i offentlig tjenestepensjon og pensjonssystemet. KLP oppfordrer ansatte i offentlig sektor til å sette seg godt inn i ordningen før de blir pensjonister. Det kan være store forskjeller i kunnskap og forventninger blant de ansatte, og det er nyttig for den enkelte å være godt informert i god tid før pensjonering.

Les mer i kapittelet Nytt om pensjon i 2024 . På KLPs nettsider finner du mye nyttig informasjon om offentlig tjenstepensjon klp.no.

Pensjon på 123

1. Alderspensjon fra folketrygden

Alle som bor eller jobber i Norge, opparbeider rett til alderspensjon fra folketrygden.

2. Pensjon fra arbeidsgiver

Lønnstagerer tjener også opp alderspensjon hos arbeidsgiveren. Dette kalles for tjenestepensjon.

Pensjon for deg som jobber i det offentlige

Pensjonsordningen for ansatte i stat og kommune kalles offentlig tjenestepensjon.

- Er du født i 1962 eller tidligere, avhenger pensjonen av hvor lenge du har jobbet i det offentlige, stillingsprosenten og lønnen når du går av med pensjon.
- Er du født i 1963 eller senere, tjener du opp pensjon i en pensjonsbeholdning. Jo lengre du jobber, og desto senere i alderdommen du tar ut pensjonen, jo større blir pensjonen din.

Uførepensjon, AFP (avtalefestet pensjon) og etterlattepensjon er også inkludert i offentlig tjenestepensjon.

3. Egen sparing

De fleste av oss bør spare litt til alderdommen ved for eksempel å nedbetale gjeld og spare langsiktig i aksjefond.

Pensjonen din – kort fortalt

Alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon gir deg livsvarig utbetaling, og trygghet for deg og familien din hvis du blir syk eller det verste skulle skje.

Pensjonen er den inntekten du skal leve av i alderdommen. Hvor mye du får i pensjon avhenger av lønnen din, hvor mange år du jobber, og når du går av med pensjon. I Norge har alle rett til alderspensjon fra folketrygden, altså NAV, uansett om du jobber i det private eller i det offentlige. I tillegg til pensjonen fra NAV, sparer arbeidsgivere opp til pensjon for deg som ansatt. Mens pensjon i privat sektor varierer, har alle offentlige ansatte samme pensjonsordning.

LIVSVARIG PENSJON

Norges befolkning blir stadig eldre, og vi vil gjerne ha en trygg alderdom. Alderspensjonen i offentlig tjenestepensjon blir utbetalt livsvarig.

HVIS DU IKKE KAN JOBBE

Dersom du blir ufør og ikke kan jobbe like mye som før, har du gjennom offentlig tjenestepensjon uførepensjon. Denne pensjonen kan bli utbetalt om du er mellom 20 og 100 prosent ufør. Uførepensjon kan som hovedregel utbetales frem til 67 år eller aldersgrensen for stillingen din, om den er lavere. Når uførepensjonen opphører overtar alderspensjon som inntektssikring.

TRYGGHET FOR FAMILIEN

Offentlig tjenestepensjon gir også sikkerhet for dine nærmeste. Når du en gang går bort og etterlater deg en ektefelle og eventuelt barn under 20 år, får de etterlattepensjon fra KLP. Ektefellepensjonen utbetales livsvarig.

SJEKK DINE PENSJONSTALL

Du lurer sikkert på hvor mye du får i pensjon. Det varierer fra person til person og kommer an på blant annet på hvor lenge, og hvor mye du har jobbet. For å finne ut av dette kan medlemmene våre sjekke pensjonen sin ved å gå til klp.no/sjekkpensjon. Da kan du som er medlem også vurdere om du ønsker å spare mer egne penger til alderdommen.

Nytt om pensjon i 2024

Reglene for AFP og pensjon for de med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere blir de viktigste endringene innen offentlig tjenestepensjon i 2024. I tillegg skal innmeldingsgrensen for sykepleiere bli fjernet og Stortinget har inngått et pensjonsforlik om en forbedret folketrygd.

Avtalefestet pensjon (AFP) blir for de som er født i 1963 eller senere i offentlig sektor nå en livsvarig pensjon, etter modell fra privat sektor. Regjeringen la nylig fremmet forslagene om endringer. Det forventes at Stortinget vedtar reglene i 2024 og at de vil gjelde fra 2025 når de som er født i 1963 fyller 62 år.

Et hovedtrekk i den nye ordningen er at AFP skal utbetales livsvarig. Opptjening skal skje ved at det settes av en prosentsats av den pensjongivende inntekten, som i all hovedsak er lønn, som den ansatte tjener fra de fyller 13 år til de blir 61 år. I tillegg skal AFP kunne tas ut fleksibelt fra 62 år. Det betyr at den kan tas ut ved siden av lønn eller alderspensjon uten at det påvirker AFP-en. Samtidig blir den årlige pensjonen større om du utsetter uttaket. Vær også oppmerksom på at AFP ikke kan graderes eller settes i gang igjen etter at den er stanset. Det skal også bli lettere å bytte jobb mellom offentlig og privat sektor uten å tape retten til AFP. Merk at AFP livsvarig blir en kvalifikasjonsordning, noe som betyr at bestemte vilkår må oppfylles. Noen av disse må være oppfylt ved 62 år, mens andre må være oppfylt på tidspunktet som AFP skal tas ut fra.

[Les mer om AFP livsvarig.](#)

Nye pensjonsregler for de med særaldersgrense

Regjeringen og partene i offentlig sektor ble sensommeren 2023 enige om en avtale som gir en langsiktig pensjonsløsning for de som har særaldersgrenser og som er født i 1963 eller senere. Ifølge avtalen skal

pensjonsalderen også for disse økes gradvis i takt med andre aldersgrenser i pensjonssystemet.

Det skal innføres et livsvarig særalderspåslag som gis i tillegg til ordinær pensjon for å sikre en pensjon på nivå med dem som har vanlig aldersgrense. Påslaget er en prosentsats som beregnes av pensjonsgrunnlaget.

For å oppnå fullt særalderspåslag, må du ha jobbet i en gjennomsnittlig fulltidsstilling med særaldersgrense i minst 30 år. Dersom opptjeningstiden eller gjennomsnittlig stillingsstørrelse er lavere, reduseres påslaget deretter. Påslaget avkortes også om du jobber etter 65 år.

Regjeringen skal utarbeide lovforslag i tråd med avtalen mellom partene og så legge de frem for Stortinget. Dette kan skje i løpet av 2024. De nye reglene er ment å gjelde fra 1. januar 2025. KLP kan ikke beregne særalderspåslaget før regelverket er endelig vedtatt.

Hvilke yrker som fortsatt skal ha særaldersgrense er en egen prosess som skal skje senere. Det er ikke klart når dette arbeidet begynner.

Stortinget skal vurdere forslagene om forbedret folketrygd

I desember foreslo regjeringen endringer i pensjonssystemet for de som er født i 1964 eller senere. Forslagene følger rådene fra Pensjonsutvalget og har som mål å sikre et mer rettferdig pensjonssystem. Dette er foreslått:

- Aldersgrensene i folketrygden skal gradvis økes
- Bedre alderspensjon til uførepensjonister
- Bedre fastsettelse av minsteytelser

Stortinget tar prinsipiell stilling til forslagene våren 2024. Deretter må departementet eventuelt utarbeide lovforslag.

Innmeldingsgrensen for sykepleiere endres

Stortinget har vedtatt at minstegrensen i sykepleierpensjonsloven skal oppheves, men virkningstidspunktet er for øyeblikket ikke klart. I dag må en sykepleier jobbe i minst 20 prosent stilling for å få rett til medlemskap i pensjonsordningen for sykepleiere. Innmeldingsgrensen på 20 prosent gjelder frem til loven er endret.

For pensjonerte sykepleiere betyr lovendringen at du ikke lengre kan jobbe uten at det påvirker pensjonsutbetalingen. Du kan likevel jobbe på [pensjonistlønn](#) uten at det vil ha noen betydning for pensjonsutbetalingen.

Stortinget har bedt regjeringen legge til rette for at pensjonerte sykepleiere skal kunne jobbe i mindre stillinger i det offentlig. Dette forslaget skal drøftes med de involverte partene, og regjeringen skal komme tilbake til Stortinget før lovendringen trer i kraft.

De nye reglene trer ikke i kraft før tidligst 01. juli 2024.

Du kan tjene mer uten at AFP blir redusert

Fra 1. januar 2024 kan du tjene mer penger ved siden av AFP (Avtalefestet pensjon) uten at det påvirker pensjonen. Den såkalte toleransegrensen økes fra 30.000 kroner til 0,26 G, og det utgjør nå 30.881 kroner. G står for grunnbeløpet i folketrygden og blir regulert med virkning fra 1. mai hvert år. Dette toleransebeløpet gjelder hvis du har jobbet i kommunen eller fylkeskommunen og er født i 1962 eller tidligere. For de som mottar AFP fra Statens Pensjonskasse, gjelder andre regler.

Ny sats for pensjonistlønn

Fra 1. januar 2024 ble satsen for pensjonistlønn endret fra 233 kroner per time, til 245 kroner per time.

Tillegg i pensjonistlønn ved rekrutteringsutfordringer

Fra 1. januar 2024 kan kommuner og fylkeskommuner tilby alderspensjonister et tillegg i pensjonistlønn. Dette gjelder for de yrker der det er rekrutteringsutfordringer, og foreløpig frem til 31. desember 2025.

Bakgrunnen er at mange kommuner og fylkeskommuner opplever høy etterspørsel etter arbeidskraft, der alderspensjonister som arbeider på pensjonistlønn kan være til nytte. Ordinær pensjonistlønn er ikke tilstrekkelig attraktivt for en del erfarne arbeidstakere med høyere kompetanse. Ved å øke satsen, håper man å gjøre det mer attraktivt for dem å fortsette å jobbe.

Økt pensjonistlønn for å jobbe med flyktninger fra Ukraina videreføres

Pensjonister med AFP eller alderspensjon fra KLP kan jobbe med flyktninger fra Ukraina for en særskilt pensjonistlønn på 300 kroner i timen uten at pensjonen reduseres. [Dette tiltaket videreføres frem til 30. juni 2024.](#)

Nye folketrygdytelser til etterlatte gjelder fra 2024

Stortinget vedtok nye folketrygdytelser til etterlatte i 2021, som gjelder fra 1. januar 2024.

- Gjenlevendepensjon fra NAV blir omgjort til en tidsbegrenset omstillingsstønad. Støtten skal gi hjelp til selvhjelp i en omstillingsperiode etter dødsfallet.
- Barnepensjon får økt sats og retten utvides fra fylte 18 år til 20 år.

Årets høydepunkter 2023

Januar

- KLP inngår sammen med Norfund avtale om å investere i kraftlinjer i India. Investeringen skal bidra til at halvparten av landets energiforbruk er fornybar innen 2030.
- KLP investerer i norske oppstartsselskaper. Totalt har KLP signert investeringsforpliktelser for 945 millioner kroner i norske såkornfond.
- KLP, Fagforbundet, Sykepleierforbundet og Kommunenes sentralforbund lanserer samarbeid for å løse mangelen på arbeidskraft i kommune- og helse-Norge.
- KLP Eiendom inngår leieavtale med Oslo Met. Avtaler varer i 10 år med siste utløp i 2043.

Februar

- Solide buffere og høyere renter gir rom for å tilføre kundene 3,2 milliarder kroner i overskudd.
- KLP tegner en investeringsforpliktelse for 25 millioner euro i eiendomsfondet Catella Elithis. Fondet er KLPs første klimavennlige investering innen eiendom.

Mars

- For første gang er halvparten av KLPs fondskunder er kvinner.
- I Apelands omdømmemåling får KLP en omdømmescore på 76 av 100, og kommer best ut av alle bank- og finansselskaper.

April

- KLP lanserer rapport om havnenes rolle i det maritime grønne skiftet.

Mai

- I høysesongen for selskapers generalforsamlinger verden over stemmer KLP mot rundt 70 styrever i klima- og natursaker. Pensjonspengene sender tydelige signal til selskaper som ikke har en plan for klimaomstilling eller -håndtering.
- KLP Banken lanserer Apple Pay.

Juni

- For fem år siden var KLP førstemann til å tilby et svanemerket fond, og er det svanemerkede fondet som har gitt mest avkastning de tre siste årene, med over 15 prosent avkastning hvert år.
- Sammen med Norfund investerer KLP i et 168 MW vindkraftverk i India.

Juli

- KLP, Investinor og skognæringen lanserer 3K6, et nytt investeringsfond som skal investere i nyskapende bedrifter innen norsk skogrelatert sektor.

August

- KLP lanserer årets arbeidslivsrapport om hvordan løser vi bemanningskrisen i kommune- og helse-Norge, og hva skal til for å trives på jobb i alle livsfaser.
- KLP leverer et godt resultat for første halvår, med et samlet resultat til kundene på 21,3 milliarder kroner.

September

- KLP-fondet AksjeGlobal Indeks passerer 100 milliarder kroner, og er Norges største aksjefond.
- KLP Kapitalforvaltning er fondsselskapet med høyest nettotegning blant norske fondsselskaper i september

Oktober

- KLP Kapitalforvaltning reiser til Kina for å følge opp gruveselskaper som KLP har investert i og ta opp temaet om menneskerettigheter, klima og naturbelastning direkte med selskapene.

November

- KLP Skade får dobbel pallplassering i EPSIs kundeundersøkelse for forsikringsbransjen, og havner på pallen både for bedrifts- og privatmarkedet.
- Gründersatsingen KLP Trykktanken arrangeres i Mo i Rana. Målet er å gi gründere profesjonell hjelp til å sette fart og retning på sine forretningsideer.

Desember

- Lansering av samarbeidsprosjektet Ung utopi 2024.

Risikostyring og internkontroll i KLP

For å sikre at KLP leverer trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til kundene, samt ivaretar eiernes interesser og selskapets eiendeler og verdier, er det etablert et system for risikostyring og internkontroll.

Styret i KLP har vedtatt «Retningslinje for risikostyring og Retningslinje for operasjonell risiko og internkontroll». I KLP handler god risikostyring og internkontroll om å sikre effektiv måloppnåelse i tråd med KLPs verdier og etiske retningslinjer. Ved å identifisere og analysere relevante risikoer kan selskapet iverksette effektive tiltak for å håndtere og kontrollere risikoer som kan hindre måloppnåelse. Dette gjøres fortløpende og ved alle beslutninger om vesentlige endringer i virksomheten.

Risikostyringen inkluderer også bærekraftrisiko. KLPs utgangspunkt er at styringen av bærekraftrisiko følger ordinær rollefordeling og etablerte strategi- og risikostyringsprosesser.

Roller og ansvar

Styret har det overordnede ansvaret for at KLP har etablert hensiktsmessige og effektive prosesser for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter overordnet risikovilje og påser at styringen av vesentlige risikoer er hensiktsmessig organisert. Dette innebærer også å sikre uavhengig overvåking av at risikoene håndteres i samsvar med overordnet risikovilje.

Det er konsernsjefens ansvar å sørge for at styrets føringer for styring og kontroll gjennomføres i virksomheten. KLP har en risikostyringskomité som er konsernsjefens rådgivende organ i alle saker som er relatert til risiko i KLP og konsernet. Komitéen vurderer blant annet samlet risikovilje og risikoeksponering med fordeling på alle vesentlige risikofaktorer i foretakets virksomhet, herunder også eierrisiko for datterselskaper. Komiteen behandler også strategiene for de viktigste risikokategoriene, og samlet risiko.

Organisering av risikostyringssystemet

Risikostyringssystemet i KLP er organisert etter prinsippet om tre forsvarslinjer.

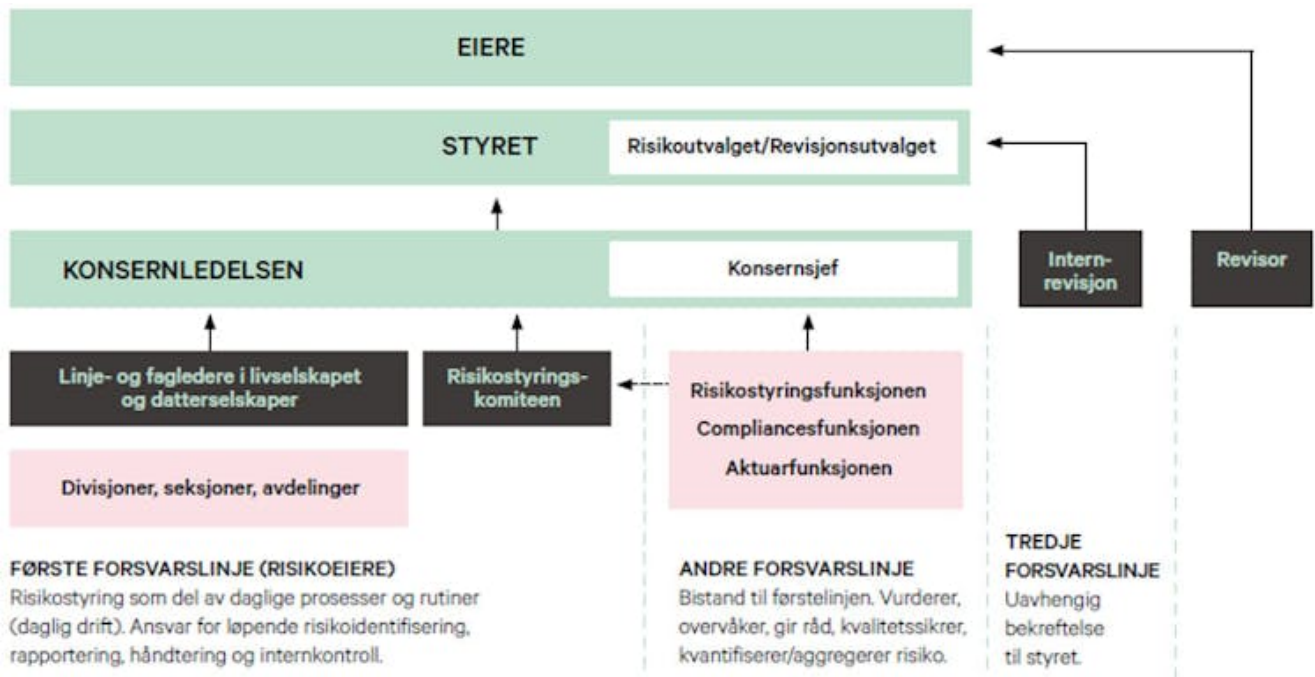
Det primære ansvaret for risikostyring ligger i førstelinjen, som består av ledere og ansatte i virksomhetsområdene.

Kontrollfunksjonene i andrelinjen overvåker, vurderer, gir råd, aggregerer og rapporterer om risikosituasjonen.

Tredjelinjeforsvaret gir uavhengig bekreftelse på at første- og andrelinjeforsvaret fungerer effektivt. I tillegg til de tre interne forsvarslinjene gir eksterntrevisor sin uavhengige tilbakemelding til selskapets eiere.

Overvåking av risiko

KLPs ledere, på alle nivåer, følger løpende opp risikobildet knyttet til sitt målområde, sørger for etablering og gjennomføring av kontroller og følger opp eventuelle uønskede hendelser innenfor sitt område. Andrelinjefunksjonene overvåker, vurderer, rapporterer og gir anbefalinger knyttet til risikosituasjonen. Andrelinjefunksjonene har et særlig fokus på risikonivået for KLPs vesentlige risikoområder i forhold til styrets risikovilje.

Mer om kontrollfunksjonene i andre- og tredjelinje

Andrelinjefunksjonene består av risikostyringsfunksjonen, compliancefunksjonen og aktuarfunksjonen, og tredjelinje består av internrevisjonen. Disse gjør selvstendige og uavhengige vurderinger av risikonivået i selskapet og vurderer om etablerte risikoreduserende tiltak er tilstrekkelige, i henhold til fastsatte retningslinjer for hver av funksjonene.

Risikostyringsfunksjon overvåker selskapets totale risiko og risikohåndtering, og sørger for at ledelsen, risikostyringskomiteen og styret i KLP til enhver tid er tilstrekkelig informert om konsernets samlede risikoprofil. Risikostyringsfunksjonen vurderer om forutsetningene som benyttes i selskapets risikoberegninger er fornuftige, og bistår ledelsen med å videreutvikle og implementere et helhetlig rammeverk for KLPs risikostyring, samt påser at dette er i samsvar med eksterne og interne krav.

Compliancefunksjonen er en uavhengig kontrollfunksjon som identifiserer, vurderer og overvåker KLPs mest sentrale etterlevelsrisikoer, etter en risikobasert tilnærming. Gjennom rapportering, råd og anbefalinger om regelverk, bistår compliancefunksjonen ledelsen og styret med å sikre at KLP ikke pådrar seg sanksjoner, økonomisk tap eller omdømmetap, som følge av manglende etterlevelse av lover, regler og etiske standarder.

Aktuarfunksjonen bistår ledelsen i å sikre at metoder, modeller og forutsetninger i beregning av forsikringstekniske avsetninger er hensiktsmessige. Aktuarfunksjonen gjør vurderinger av dataene som benyttes i beregningene for å sikre tilstrekkelighet og kvalitet. Aktuarfunksjonen uttaler seg om KLPs reassuranseprogram, samt bidrar til effektiv gjennomføring av risikostyringssystemet.

Internrevisjonen foretar uavhengige vurderinger av forsikringsmessige, finansielle og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og ledelsen, foretas vurdering og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn til tilfredsstillende styring og kontroll. Internrevisors rapporter og anbefalinger fremlegges for, og følges opp av, ledelsen og styret. Internrevisjonen bidrar til å gi styret og ledelsen trygghet for at selskapet har hensiktsmessig risikostyring, internkontroll og virksomhetsstyring. Internrevisor avgir årlig en samlet rapport til styret om KLPs risikostyring, internkontroll og virksomhetsstyring.

Organisering og gjennomføring av finansiell rapportering

KLP offentliggjør fire kvartalsregnskaper i tillegg til årsregnskapet. KLPs kvartals- og årsregnskaper utarbeides av konsernregnskapsavdelingen som rapporterer til økonomidirektør. Det er etablert en arbeidsdeling hvor verddivurderinger av aktiva og passiva gjennomføres utenfor konsernregnskapsavdelingen.

I forkant av hver regnskapsavleggelse gjennomføres det møter mellom konsernregnskapsavdelingen og sentrale fagmiljøer for å identifisere risikoforhold, markedsforhold osv. som kan ha betydning for regnskapet. Det er etablert avstemmings- og kontrollrutiner som sikrer kvaliteten på den finansielle rapporteringen. KLPs virksomhet er revisjonspliktig, og eksterne revisor gjennomfører årlig revisjon av årsregnskapet.

KLPs styre har utnevnt et eget revisjonsutvalg som forbereder styrets regnskapsbehandling med vekt på oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen, sentrale prinsipper og vurderinger som er lagt til grunn i regnskapet. Selskapets eksterne revisor deltar i revisjonsutvalgets behandling av regnskapet. Revisjonsutvalget vurderer og overvåker revisors uavhengighet. I tillegg til kvartals- og årsregnskap utarbeides det månedlige driftsrapporter med sammenligning mot budsjett og analyser av utviklingen.

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (NUES)

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for selskapets eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Styret foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse i KLP.

KLPs verdigrunnlag er beskrevet gjennom selskapets visjon om å være "den beste partner for dagene som kommer" og kjerneverdiene åpen, ansvarlig, tydelig og engasjert. Dette gir felles mål og retning for KLPs fremdrift og strategiske prioriteringer. Visjonen forteller hva som er virksomhetens mål og ambisjon. Visjonen omtales nærmere i årsrapporten og på selskapets nettsider.

KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

Forretningsidéen slår fast hvilke kunder KLP er til for, og for hvem KLP skal utvikle produkter og tjenester. KLP tilstreber å ha en god balanse mellom konkurransedyktige priser til sine kunder og en tilfredsstillende avkastning til disse som eiere. Dette er egenskaper som bidrar til at KLP oppleves i tråd med selskapets visjon.

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP følger på de fleste områder anbefalingene for eierstyring og selskapsledelse slik de er beskrevet i prinsippene nedfelt av NUES. Avvik fra NUES er primært en følge av at enkelte bestemmelser ikke er tilpasset KLPs gjensidige selskapsform.

I tillegg er det etablert retningslinjer for etikk, som omhandler blant annet taushetsplikt, habilitet og arrangementer, og en rutine for varsling om eventuelle brudd på disse. KLP har også retningslinjer for likestilling og mangfold.

2. Virksomhet

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLPs hovedformål er å ivareta medlemmenes behov innenfor offentlig tjenstepensjon. Formålet vurderes av styret under årlig gjennomgang av konsernstrategien. Markedet holdes oppdatert om KLPs aktiviteter gjennom kvartalsvis resultatfremleggelse og rapporter som offentliggjøres på selskapets nettsider. Vedtektene finnes i sin helhet på konsernets nettside.

Samfunnsansvar er en viktig del av KLPs virksomhet og verdigrunnlag. KLP skal bidra til en bærekraftig offentlig sektor og integrere samfunnsansvar i alle forretningsprosesser. Et eksempel på dette er at KLP integrerer samfunnsansvar og bærekraft i sin kapitalforvaltning og har en ambisjon om å være en av de

ledende aktørene på dette området. KLPs arbeid innenfor samfunnsansvar er basert på konsernets tilslutning til FNs Global Compact og FNs prinsipper for ansvarlige investeringer.

KLP rapporterer kvartalsvis på ikke-finansielle nøkkelindikatorer innen samfunn, miljø, humankapital og ansvarlige investeringer. Styret har klare mål, strategier og risikoprofil for virksomheten, slik at selskapet skaper verdier for eiere på en bærekraftig måte. I dette arbeidet tar styret hensyn til økonomiske, sosiale og miljømessige forhold. Styret evaluerer mål, strategier og risikoprofil minst årlig.

3. Selskapskapital og utbytte

- Avvik fra anbefalingen.

Styret i KLP vurderer jevnlig selskapets kapitalbehov i lys av selskapets mål, strategi og risikoprofil. Styret vedtar årlig overskuddsdisponering i lys av at selskapet skal ha tilfredsstillende soliditet. Selskapet er et gjensidig selskap og forholder seg som sådan ikke til utbytte, men til overskuddsdisponering.

KLP har som hovedmålsetting å bidra til en trygg forvaltning av medlemmenes pensjonsmidler til lavest mulig kostnader. Utbyttepolitikk blir ikke relevant fordi kundene eier selskapet. Av selskapsvedtektene fremgår det at medlemmene plikter å betale egenkapitalinnskudd i den utstrekning det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. KLPs finansielle soliditet, kapitalforhold og soliditetsutvikling omtales nærmere i styrets årsberetning.

Bestemmelsen i aksjeloven om styrefullmakt er ikke aktuell for KLP. I KLP er det styret som fastsetter og innkaller satsen for egenkapitaltilskudd som er "nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet". For Pensjonsordningen for Sykepleiere er det styret i pensjonsordningen som fastsetter egenkapitaltilskudd og Arbeids- og sosialdepartementet som godkjenner.

4. Likebehandling av aksjeeiere

- Avvik fra anbefalingen.

Enkelte elementer i anbefalingen er ikke direkte overførbart til KLP som gjensidig selskap, men vi følger den prinsipielle intensjonen i anbefalingen. Avviket tilskrives spesielt det forhold at selskapet ikke har omsettelig egenkapitalinstrumenter.

5. Aksjer og omsettelighet

- Avvik fra anbefalingen.

Dette punktet er ikke relevant da KLP ikke har omsettelige egenkapitalinstrumenter.

6. Generalforsamling

- Avvik fra anbefalingen.

KLP har valgt en løsning der generalforsamlingen består av valgte utsendinger og varautsendinger. Foretaket er delt inn i valgkretser. Fylkeskommunen sammen med kommunene i det aktuelle fylket, utgjør hver sin valgkrets, bortsett fra Oslo kommune som frem til 31.12 2023 inngår i Viken valgkrets. De fire regionale helseforetakene sammen med sine datterselskaper utgjør også hver sin valgkrets. Foretakets øvrige medlemmer (bedriftsmedlemmer) utgjør en valgkrets. Antall utsendinger som velges fra de enkelte kretser er relatert til det premievolum som innbetales fra den aktuelle krets. Anbefalingen i NUES om å legge til rette for stemmegivning ved fullmektig er således ikke relevant for KLP.

Innkalling og saksdokumenter til generalforsamlingen, inkludert valgkomiteens innstillinger på de valg som skal finne sted, sendes de valgte utsendingene senest 14 dager før møtet skal holdes. Fristen er lengre enn minstekravet etter aksjeloven, som er én uke.

Styrets leder, konsernsjefen, foretaksforsamlingens leder, valgkomiteen og revisor har rett og plikt til å delta på ordinær generalforsamling.

KLPs generalforsamling åpnes og ledes av foretaksforsamlingens leder.

7. Valgkomité

- Avvik fra anbefalingen.

Ordningen med valgkomité følger av selskapsvedtektene. Det er foretaksforsamlingen som velger medlemmer av valgkomiteen, herunder komiteens leder, fastsetter instruks for valgkomiteen, samt fastsetter honorar til komiteens medlemmer. Dette avviker fra NUES der man anbefaler at generalforsamlingen velger en valgkomité.

Valgkomiteen er sammensatt i samsvar med anbefalingen. Alle medlemmene er uavhengig av styret og ledende ansatte. De ulike eiergrupperingene er representert i komiteen. Hensynet til å oppnå en rimelig kjønnsbalanse skal vektlegges ved alle valg til selskapets organer.

Det informeres om valgkomiteen, hvem som er medlemmer og komiteens oppgaver på selskapets nettside.

Valgkomiteen foreslår kandidater til de medlemmer av foretaksforsamlingen som velges av generalforsamlingen, samt foretaksforsamlingens leder og nestleder. I tillegg foreslås de styremedlemmer som velges av de generalforsamlingsvalgte medlemmene i foretaksforsamlingen, samt kandidater til valgkomiteen. Valgkomiteen skal videre avgi innstilling om godtgjørelse til medlemmene i foretaksforsamlingen, styremedlemmer og valgkomiteen. I denne prosessen har valgkomiteen aktiv dialog med selskapets forskjellige eiergrupperinger.

Medlemmene av valgkomiteen velges for en periode på to år. Gjenvalg kan skje to ganger.

Valgkomiteen gir skriftlige begrunnelser for sine innstillinger. I tillegg redegjør valgkomiteens leder muntlig for begrunnelsene i de organer der det foretas valg.

8. Styre, sammensetning og uavhengighet

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Anbefalingen om bred representasjon fra selskapsmedlemmene i foretaksforsamlingen er ivaretatt gjennom vedtektene. I vedtektene fremgår det at medlemmene i foretaksforsamlingen som velges av generalforsamlingen skal settes sammen slik at foretaksforsamlingen samlet avspeiler selskapets interessegrupper, kundestruktur og samfunnsfunksjon.

Fem styremedlemmer og to varamedlemmer velges av de medlemmene i foretaksforsamlingen som er valgt av generalforsamlingen. Styret sammensettes slik at det samlede styret kan ivareta medlemmenes og selskapets interesser, herunder selskapets behov for kompetanse, kapasitet og mangfold. KLP mener at vedtektene i tilstrekkelig grad ivaretar anbefalingens bestemmelser om uavhengighet i forhold til ledende ansatte, vesentlige forretningsforbindelser og selskapsmedlemmer med tilsvarende innflytelse som hovedaksjeeiere. Det vises til nærmere omtale under punkt 9 nedenfor.

Styrets leder og nestleder velges av foretaksforsamlingen.

Styremedlemmenes funksjonstid er to år. Det er ikke regulert nærmere hvor lenge et styremedlem kan ha vervet, men valgkomiteen har de senere år gått inn for at styremedlemmer normalt ikke bør sitte lenger enn åtte år.

Styret vurderes som uavhengig i relasjon til NUES. De eksterne styremedlemmene er uavhengige av ledende ansatte. Ingen styremedlemmer har noen relasjon til selskapsmedlemmer i KLP som representerer mer enn 10 prosent av stemmene på generalforsamlingen. Alle styremedlemmer er uavhengige av vesentlige forretningsforbindelser.

9. Styrets arbeid

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Styret har fastsatt instruks for styret og konsernsjef. Både styrets og konsernsjefens instruks er senest revidert i desember 2023.

Styret har tre underutvalg: Godtgjørelsesutvalg og revisjons- og risikoutvalg. Styret velger årlig minst tre medlemmer og eventuelt et varamedlem til underutvalgene blant styrets medlemmer, og oppnevner utvalgenes leder.

Styret evaluerer sitt eget arbeid og funksjon én gang per år. I denne forbindelse skal styret evaluere sitt arbeid og kompetanse knyttet til selskapets risikostyring og internkontroll. Resultatet av evalueringen presenteres for valgkomiteen, som benytter denne i sitt arbeid.

Styret skal årlig evaluere arbeidsutvalgenes arbeid som en del av styrets egevaluering. I tillegg foretar underutvalgene årlig en egevaluering.

Styret har i 2023 avholdt ti ordinære styremøter.

Styreinstruksen presiserer hvordan styret og den daglige ledelsen skal behandle avtaler med tilknyttede parter, herunder at det skal innhentes en uavhengig verdivurdering ved vesentlige avtaler. Avtaler med tilknyttede parter skal i utgangspunktet behandles i styret, med unntak av avtaler som inngås som ledd i KLPs vanlige virksomhet og som er grunnet på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper. Styret vil i årsberetningen redegjøre for slike avtaler som ikke er omfattet av unntaket som nevnt. Målet er å sikre at selskapet er kjent med mulige interessekonflikter og har en grundig behandling av slike avtaler, med sikte på å hindre at verdier overføres fra selskapet til tilknyttede parter.

10. Risikostyring og internkontroll

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP har et veletablert system for risikostyring og internkontroll tilpasset omfanget og arten av den virksomheten som drives i foretaket. Systemet for risikostyring og internkontroll er beskrevet i eget kapittel i årsrapporten.

11. Godtgjørelse til styret

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Godtgjørelse til styret reflekterer styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet.

12. Lønn og annen godtgjørelse til ledende personer

- Ingen avvik fra anbefalingen.

KLP er ikke omfattet av regler for godtgjørelse til ledende ansatte i børsnoterte selskaper. KLP har heller ikke børsnoterte egenkapitalinstrumenter og tildeler ikke opsjonsprogrammer eller bonus til sine ansatte.

Som finansforetak vedtar KLPs styre retningslinjer for godtgjørelse til samtlige ansatte i foretaket, herunder særskilte regler for lønn til ledende ansatte. Foretakets retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte blir lagt frem for generalforsamlingen.

Mer informasjon om godtgjørelse til ledende ansatte finnes i årsrapporten og på klp.no.

13. Informasjon og kommunikasjon

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Styret har fastsatt retningslinjer for foretakets rapportering av finansiell- og annen informasjon, samt foretakets kontakt med medlemseiere utenfor generalforsamlingen.

- All rapportering er basert på åpenhet og under hensyn til krav om likebehandling av aktørene i verdipapirmarkedet og reglene om god børsskikk. Dokumentasjonen som offentliggjøres er tilgjengelig på selskapets nettsider.
- KLP har kontakt med selskapsmedlemmene utenfor generalforsamlingen, blant annet i forbindelse med valgmøter, eiermøter, ressursgruppemøter mv.

14. Selskapsovertakelse

- Avvik fra anbefalingen.

Her avviker vi fordi dette ikke er relevant for KLP som et gjensidig selskap.

15. Revisor

- Ingen avvik fra anbefalingen.

Revisor velges av generalforsamlingen, og foretar finansiell revisjon. KLP har valgt PwC som revisor.

Revisor avgir revisjonsberetning i forbindelse med årsregnskapet. Revisor utgir videre en uavhengig uttalelse vedrørende ikke-finansielt regnskap som KLP utarbeider og som inngår i KLPs årsrapport.

Revisor deltar i revisjonsutvalget, og i styremøtet der årsregnskapet behandles. Revisjonsutvalget vurderer årlig revisors uavhengighet.

KLPs styre har fastsatt retningslinjer for kjøp av tilleggstenester med videre fra revisor. Retningslinjene bidrar til å sikre at revisors uavhengighet blir ivaretatt.

Revisor deltar på møtet i foretaksforsamlingen og generalforsamling hvor årsregnskapet behandles, og ellers ved behov.

Styret har i 2023 hatt ett møte med revisor uten at administrasjonen har deltatt. Styrets revisjonsutvalg har avholdt fem møter med revisor uten at administrasjonen har deltatt.

Revisors godtgjørelse blir fastsatt av generalforsamlingen.

Årsberetning 2023

KLP oppnådde solide økonomiske resultater i et år preget av økende renter, gode aksjemarkeder, avtagende inflasjon og mange uføre.

- KLP oppnådde en avkastning på 6,4 prosent på pensjonsmidlene.
- 21,4 milliarder kroner tilføres kundenes premiefond for å finansiere fremtidig premiebetaling
- Kundenes bufferfond styrkes med 7,6 milliarder kroner, og avsetningene i pensjonsordningen for sykehusleger styrkes med 2,5 milliarder kroner.
- Forvaltningskapitalen økte til over 1 000 milliarder kroner i løpet av 2023.

Etter mange år med lave renter hvor det har vært nødvendig å bygge buffere, har KLP nå en soliditet godt tilpasset dagens rentenivå. KLP tilfører derfor et historisk høyt beløp fra avkastningsoverskuddet i 2023 til premiefond. God avkastning i KLP betyr lavere innbetalinger til pensjon og mer penger til andre formål hos våre kunder. Kundene får dermed direkte nytte av de gode resultatene i KLP.

KLP har solide finansielle buffere. Solvenskapitaldekningen utgjør 346 prosent, og er en viktig forutsetning for god forvaltning av pensjonsmidlene fremover.

Markedssituasjonen for offentlig tjenestepensjon var stabil. Kunder med premiereserve tilsvarende 2,1 milliarder kroner vedtok å flytte fra KLP i løpet av 2023 med virkning fra og med 2024.

KLP har mål om netto null-utslipp i investeringene innen 2050, og har utviklet et eget veikart for fremdrift og delmål. KLP har gjennom 2023 utformet en ny bærekraftstrategi som fastslår at KLP skal være Kommune- og Helse-Norges partner for en bærekraftig omstilling.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap (KLP) er morselskap i KLP-konsernet. KLP er opprettet av og for offentlig sektor for å ivareta dette markedets behov for tjenestepensjonsordninger. Hovedkontoret ligger i Oslo.

Kommunal Landspensjonskasse, resultater og disponeringer

KLP er et gjensidig livsforsikringsforetak som tilbyr offentlig tjenestepensjon. Foretaket forvalter dermed pensjonsmidler og forsikringsrisiko knyttet til forsikringsdekningene levealder, død og uføre, samt ikke-forsikringsbare ytelser i form av avtalefestet pensjon (AFP), tidligpensjon og servicepensjon.

KLP forvalter pensjonsmidlene (kundemidlene) i porteføljer adskilt fra foretakets øvrige eiendeler. De aller fleste kundemidlene er forvaltet i kollektivporteføljen, mens noen avtaler forvaltes i investeringsvalgporteføljen.

KLP garanterer en minimumsavkastning på forvaltningen av pensjonsmidlene. Avkastning utover avkastningsgarantien utgjør avkastningsresultatet. Dette omtales i tabellen nedenfor i kolonnen «resultat til kunder». Der framkommer også risikoresultatet som tilføres kundene.

KLPs resultater til medlemmene i egenskap av å være eiere, skapes gjennom forvaltning av foretakets egenkapital, innlånt kapital, marginer i premieelementet for kostnadsdekning, samt premie som reflekterer verdien av avgitt avkastningsgaranti på pensjonsmidlene inkludert en eventuell margin.

Som et gjensidig foretak er det viktig for KLP å minimere eiernes pensjonskostnader og innbetalinger til pensjonsordningen som KLP forvalter på deres vegne. Dette oppnås gjennom god forvaltning av pensjonsmidlene og effektiv drift av virksomheten.

Resultat til forsikringskundene utgjør 29,8 milliarder kroner (-19,3¹), mens resultat til foretaket utgjør minus 213 millioner kroner (897).

MILLIONER KRONER	Resultat til kunder	Resultat til foretak	Sum
Avkastningsresultat	29 171	295	29 465
Risikoresultat	648		648
Rentegarantipremie		291	291
Administrasjonsresultat		144	144
Andre inntekter fra teknisk regnskap		-1 773	-1 773
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		1 024	1 024
Skatt		-82	-82
Andre resultatelementer		-111	-111
Resultat 2023	29 819	-213	29 606
Resultat 2022	-19 306	897	-18 409

Avkastningsresultat

I 2023 oppnådde KLP et avkastningsresultat til kundene på 29,2 milliarder kroner (-20). Dette tilsvarer en avkastning på 6,4 prosent. Faktiske finansinntekter utgjør 42,7 milliarder kroner i 2023 (-7,6).

KLP har et mål om å levere langsiktig, konkurransedyktig avkastning i kundeporteføljene, og stabil avkastning i selskapsporteføljen. Dette oppnås ved å spre forvaltningen på ulike investeringstyper og geografiske områder.

Investeringene i kollektivporteføljen er fordelt mellom de ulike kategorier finansielle eiendeler slik det fremgår av tabellen under:

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2022.

MILLIARDER KRONER	Allokering 31.12.2023*	Avkastning 2023	Allokering 31.12.2022	Avkastning 2022
Aksjer og alternative investeringer	225,6	16,1 %	197,6	-8,0 %
Omløpsobligasjoner	84,4	5,8 %	80,0	-9,9 %
Likviditet/pengemarked	29,6	4,7 %	12,7	1,6 %
Anleggs- / Hold til forfall-obligasjoner	207,3	3,2 %	190,0	3,3 %
Utlån	82,2	3,9 %	78,5	2,5 %
Eiendom	96,3	-3,2 %	96,2	7,1 %
Sum	725,3		655	

* Tallene som er oppgitt i tabellen viser nettoeksponering, mens de offisielle balansetall fra regnskapet er presentert brutto. Derfor vil det kunne oppstå avvik mellom tallene i denne tabellen og regnskapet.

Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for hvordan utviklingen av dødelighet og uførhet i forsikringsbestanden har vært sammenlignet med forventningene som er lagt til grunn ved den årlige premiefastsettelsen.

Risikoresultat for 2023 utgjør totalt 648 millioner kroner. Av dette utgjorde risikoresultatet knyttet til langt liv et overskudd på 843 millioner kroner. I 2023, som i 2022, har dødeligheten vært høyere enn normalt, og dermed er resultatet bedre enn antatt. Dette må sees i sammenheng med årene 2020 og 2021 hvor dødeligheten var lav, trolig på grunn av koronapandemien. Tiltakene for å begrense smitte bidro til lavere sykdom og død, men når samfunnet åpnet opp igjen har også dødeligheten økt.

Risikoresultatet for etterlatte utgjør et overskudd på 85 millioner kroner, mens resultatet fra uføredekninger utgjorde et underskudd på 280 millioner kroner. Resultatet for uførepensjon er et uttrykk for at uførenivået har vært høyere de siste årene enn før pandemien.

Fra 31.12.2023 er beregningsforutsetninger i Pensjonsordningen for sykehusleger styrket med 2 528 millioner kroner. Styrkingen kommer først og fremst som følge av lengre forventet levealder i denne ordningen. Det samlede risikoresultatet inkludert denne styrkingen er minus 1880 millioner kroner.

Administrasjonsresultat

Kostnadene for utbetaling av pensjon dekkes fra administrasjonsreserven, mens øvrige kostnader dekkes fra egne omkostningselementer i pensjonspremien. KLP oppnådde et overskudd på 144 millioner kroner (-17) på administrasjonsresultatet i 2023. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjorde 1 512 millioner kroner i 2023 (1 487). KLPs kostnadsvekst er lavere enn det lønns- og prisveksten skulle tilsi, noe som er et resultat av aktiv innsats for å holde kostnadsveksten under kontroll. KLP har stordriftsfordeler som følge av høy markedsandel, og kan dermed tilby god service til konkurransedyktige priser.

Netto inntekter selskapsportefølje

Selskapsporteføljen omfatter eiendeler finansiert av egenkapital og ansvarlige lån/fondsobligasjoner.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med moderat risiko, og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 3 prosent i 2023. Avkastningen er preget av nedskrivning på eiendom.

Disponering av resultatet

MILLIONER KRONER	Resultat til kunder	Resultat til foretaket	Sum 2023
Til premiefond	20 644		20 644
Til bufferfond	8 416		8 416
Til premiereserve	759		759
Fra risikoutjevningssfond		-969	-969
Til egenkapitaltilskudd		428	428
Til annen opptjent egenkapital		329	329
Sum disponert 2023	29 819	-213	29 606
Sum disponert 2022	-19 306	897	-18 409

Årets disponering viser at kundene er tildelt 29,8 milliarder kroner. Av kundenes avkastningsresultat er 20 milliarder kroner overført til kundenes premiefond, 8,4 milliarder kroner er tildelt kundenes bufferfond og 759 millioner kroner er benyttet til styrking av premiereserven i Pensjonsordningen for sykehusleger. Av risikoresultatet på 648 millioner kroner er 594 millioner kroner tildelt kundenes premiefond.

Utover årets resultater til kundene, er det disponert 0,8 milliarder kroner fra bufferfondet til premiefondet.

Årets resultat til selskapet er minus 213 millioner kroner disponeres med 428 millioner kroner til egenkapitaltilskudd, 329 millioner kroner til annen opptjent egenkapital, samtidig som risikoutjevningssfondet reduseres med 969 millioner kroner.

Styret i KLP anser at resultatregnskapet og balansen for 2023 med noter, kontantstrøm-oppstilling og oppstilling over endringer i egenkapital, gir god informasjon om driften gjennom året og foretakets økonomiske stilling ved utgangen av året. Regnskapet er avlagt i samsvar med forutsetningen om fortsatt drift og styret bekrefter at denne forutsetningen er til stede. Styret vurderer risikoen ved foretakets virksomhet som forsvarlig. Selskapsregnskapet for KLP er avlagt etter årsregnskapsforskriften for livforsikringsforetak. Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med IFRS Accounting Standards som er godkjent for bruk i EU/EØS.

Virksomhetsområdene

Offentlig tjenestepensjon

Offentlig tjenestepensjon er konsernets kjerneprodukt og tilbys av morselskapet KLP. Foretaket opprettholder sin ledende posisjon i dette markedet, også gjennom 2023. Av konsernets forvaltningskapital på 1 017 milliarder kroner, utgjør kundenes pensjonsmidler 737 milliarder kroner.

Konkurransesituasjonen

Konkurransen i markedet for offentlig tjenstepensjon er stabil. Kundene kan fortsette å ha forsikret ordning i KLP, velge en annen tilbyder eller etablere egen pensjonskasse. I 2023 valgte kunder med premiereserver på til sammen 2,1 milliarder kroner å flytte fra KLP med oppgjør i 2024. Noen av disse hadde lukket avtalene og etablert privat tjenstepensjon hos en annen leverandør. Det var ingen tilflytting i 2023.

Konkurransetilsynet gjennomførte i februar 2022 et uanmeldt besøk for å undersøke om KLP kan ha brutt konkurranselovens § 11 om utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. KLP har siden besøket samarbeidet med Konkurransetilsynet i deres undersøkelser, herunder ved å gi svar på løpende informasjonsforespørsler. KLP samarbeider med Konkurransetilsynet i deres videre behandling av saken.

Drift og forvaltning

KLP gjorde en omorganisering i 2023. Den nye organiseringen er valgt for å understreke den store betydningen driftsområdet vil ha for konkurransekraften til KLP fremover. KLP leverer og skal fortsette å levere bransjeledende driftsoppgaver mot arbeidsgivere, medlemmer og pensjonister. Det arbeides systematisk med å levere høy kvalitet på den juridiske håndteringen av avtaler og ha god informasjonsutveksling med arbeidsgivere og andre pensjonsleverandører. Det er viktig å sikre god saksbehandling og riktig utbetaling av pensjoner.

Ved utgangen av 2023 var det cirka 1,6 millioner personer med opptjente pensjonsrettigheter i KLP. Hver måned i 2023 utbetalte KLP 2 milliarder kroner i samlet pensjon til over 300.000 personer. Det forventes en betydelig vekst i pensjonistbestand i årene fremover. Dette kommer blant annet av store etterkrigskull, økt levealder, men også som følge av vekst i sysselsetting i offentlig sektor.

KLP har siden 2019 arbeidet med å få på plass en ny, oppdatert systemplattform for behandling av pensjon. I 2023 ble driften delvis overført til ny systemplattform for behandling av pensjonssaker. Denne omleggingen vil fortsette inn i 2024. Dette har vært ressurskrevende, og medført noe høyere sakskøer. Imidlertid er det fokus på rett kapasitet og stabil produksjon og automatiseringsgraden er økende.

Skadeforsikring

Skadeforsikringsvirksomheten er inndelt i segmentene offentlig, bedrift og person.

Forsikringsmessig ble 2023 preget av ekstremværet Hans som rammet store områder i Sør-Norge. Fortsatt høy inflasjon har påvirket skadekostnadene innen motor- og eiendomsbransjene. Foretaket fortsatte i 2023 veksten i alle segmenter og har opprettholdt sin posisjon som markedsleder i markedet for offentlig virksomhet. Avgangsraten var generelt lav innen alle segmentene.

Resultatet før skatt ble 272,7 millioner kroner (111,5) i 2023. Forsikringsresultatet (premier minus erstatninger) for hendelser inntruffet i 2023, var 350 millioner kroner, en reduksjon på 92 millioner kroner sammenlignet med 2022.

Både eiendoms- og motorbransjen i personmarkedet viser svake resultater. Økte materialkostnader som følge av økt inflasjon er medvirkende til denne utviklingen, men foretaket observerer også økt skadefrekvens innen motorsegmentet. Over tid vil foretakets premier bli justert opp for å reflektere de økte kostnadene. Uværene i august har også medvirket til høyere skadefrekvens enn normalt innen disse bransjene.

Erstatningene for tidligere meldte skader er redusert med 79 millioner kroner for alle bransjer samlet, tilsvarende 3,6 prosent av avsetningene ved inngangen til 2023. Oppløsningene er fortsatt i stor grad knyttet til yrkesskaderelatert forretning.

Deler av Sør-Norge ble i august rammet av kraftig regn med etterfølgende flom og vanninntrenging, kjent som ekstremværet Hans. Samlet brutto skadebeløp rapportert til Norsk Naturskadepool utgjør 1,7 milliarder kroner. I tillegg kommer skader som dekkes av de enkelte selskapene direkte. Foretakets samlede andel av naturhendelsene er anslått til 114 millioner kroner. Gjensikring dekker 56 millioner kroner av disse kostnadene. I mars 2023 oppstod det et kraftig steinskred i Halden og et industribygg ble truffet. Skaden er definert som naturskade og foretakets andel av denne skaden er 61 millioner kroner, hvorav gjensikring dekker 10 millioner kroner.

Foretaket fikk innmeldt 5 enkeltskader og 3 naturskadehendelser over 10 millioner kroner, inntruffet i løpet av 2023. Samlet regnskapsmessig effekt etter gjensikring, knyttet til disse 8 skadene er 270 millioner kroner.

Antall skademeldinger knyttet til Covid-19 relaterte yrkessykdommer har falt fra tidligere år. I 2023 ble det meldt 74 skader, mot 279 i 2022 og 352 året før. Skademeldingene er i det vesentligste relatert til langtidsvirkninger knyttet til sykdommen. Dette kan medføre økte fremtidige utbetalinger. Samlet har foretaket så langt utbetalt 27 millioner kroner i erstatninger.

Foretakets totale skadeprosent etter gjensikring økte noe som følge av negativ utvikling innen motor- og eiendomsbransjene, samt en rekke naturhendelser i løpet av året, og ble samlet sett 86,3 prosent. Ser man bort fra reservejusteringer av skader inntruffet før 2023, var skadeprosenten 89,7.

Finansresultatet for 2023 var godt. Aksjemarkedene utviklet seg sterkt positivt i løpet av året, og forventning til fallende inflasjon og dermed rentenivå, ga også god avkastning for foretakets obligasjonsportefølje. Kreditmarginen ble også redusert i løpet av året. Netto finansinntekt per årsslutt var 313,3 millioner kroner (-97,6), tilsvarende avkastning på 5,5 prosent (-1,7). Aksjeporteføljen hadde i 2023 avkastning på 22,8 prosent (-12,6). Foretakets investeringer i rentebærende fond hadde for året 6,0 prosent (-5,7) avkastning, mens anleggsobligasjoner hadde i perioden avkastning på 5,2 prosent (3,3). Avkastningen på eiendomsinvesteringene var minus 3,0 prosent (5,2), etter en nedskrivning av eiendomsverdiene med 56 millioner kroner i løpet av året.

Foretakets kostnadsandel var i 2023 14,0 prosent (13,9). Andelen har gjennom flere år vært fallende og synes nå å ha stabilisert seg på nivå med markedet generelt. Nedgangen de siste årene skyldes i hovedsak veksten i forsikringsinntektene.

Foretaket oppfyller alle regulatoriske krav med god margin. Solvensmarginen var 227 prosent ved utløpet av 2023 (222). Økningen skyldes i hovedsak det gode regnskapsresultatet. Foretaket har definert et langsiktig mål for sin solvensmargin på minimum 200 prosent.

Bank

KLPs bankvirksomhet utføres av KLP Banken konsernet som består av foretakene KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS med KLP Banken AS som konsernspiss. KLP tilbyr gjennom bankvirksomheten boliglån og andre banktjenester til privatpersoner og lån til kommuner, fylkeskommuner og virksomheter som utfører offentlige oppgaver. 2023 ble et svært godt år for KLP Banken konsernet med et resultat før skatt på 285 millioner kroner.

KLP Banken konsernet tilbyr enkle og konkurransedyktige bankprodukter og -tjenester med tilhørende gode digitale løsninger for å etablere og administrere dem. Gjennom dette skal banken bidra til at virksomheter som har valgt KLP som pensjonsleverandør oppleves som attraktive arbeidsgivere.

KLP Bankens tilstedeværelse i markedet for lån til offentlig virksomhet bidrar til konkurranse som kommer målgruppen kommuner, fylkeskommuner og virksomheter med offentlig tilknytning til gode gjennom tilgang til gunstig langsiktig finansiering. Videre bidrar banken med veiledning overfor kundene innen finansiering og kommunal økonomi. Banken forvalter også utlån finansiert av KLPs kollektivportefølje.

Bankkonsernets samlede utlånsforvaltning var ved utløpet av 2023 på 122,4 milliarder kroner, en økning på 3,4 milliarder kroner for året. Av utestående lån var 42,7 milliarder kroner finansiert av bankkonsernet og det resterende av KLP. Utlånsforvaltningen var fordelt med 26,6 milliarder kroner i boliglån til privatpersoner og 95,9 milliarder kroner i lån til offentlige virksomheter og bedrifter.

Bankkonsernet forvalter boliglån på egen balanse i KLP Banken AS og i KLP Boligkreditt AS. I tillegg forvaltes boliglån for KLP. I 2023 utbetalte banken 7,7 milliarder kroner i nye boliglån (8,7). I tråd med eiernes ønske tilbys særlig gode vilkår til unge medlemmer i kommunene. Boliglånsporteføljene samlet hadde i 2023 en vekst på 0,4 milliarder kroner (1,1). Redusert vekst har i hovedsak sammenheng med sterkt fall i den samlede kredittveksten for boliglån.

KLP Banken konsernet ønsker å bidra til at kundene tar bærekraftige valg. Derfor tilbyr banken også grønt boliglån til medlemmer i KLP som har en energivennlig bolig, eller som velger å gjøre tiltak som forbedrer boligens energieffektivitet. Ved utgangen av 2023 utgjorde grønne lån 1,6 milliarder kroner, tilsvarende 6 prosent av bankens totale utlånsportefølje i personmarkedet.

Boligprisene har holdt seg relativt stabile også gjennom de siste årene med høy inflasjon som merkes på folks privatøkonomi. Boligprisene justert for lønnsveksten har derimot falt. For KLP Banken gir det økt risiko for tap dersom boligverdiene faller under panteverdien. Boliglånsporteføljene i KLP Banken konsernet hadde ved utløpet av året 2023 en lav gjennomsnittlig belåningsgrad, målt som gjeld i prosent av estimert boligverdi (LTV), på 57 prosent (54).

Bankens innskudd fra personkunder økte i 2023 fra 12,1 milliarder kroner til 12,5 milliarder kroner. Innskuddsveksten er dermed lavere enn i tidligere år, noe som helt tydelig har sammenheng med prisvekst

og høyere renter for folk flest. Antallet aktive innskuddskunder i personmarkedet viser imidlertid en sterk vekst gjennom 2023. I 2023 var målet en vekst på 2500 nye aktive kunder, resultatet ble 3700. 69 prosent av innskuddskundene har offentlig tjenestepensjon i KLP og vært stabilt på dette nivået i flere år.

KLP Banken AS tilbyr også innskuddsprodukter til kommuner og bedrifter. Ved utløpet av 2023 utgjør innskudd fra denne gruppen 1,6 milliarder kroner (1,7), som tilsvarer 11 prosent av samlede innskudd (12). Bankens samlede innskudd økte fra 13,8 milliarder kroner til 14,1 milliarder kroner i 2023.

KLP-konsernets utlånsvirksomhet i offentlig sektor drives av KLP Banken AS. På bankkonsernets egen balanse er lån til offentlige låntakere registrert i datterforetaket KLP Kommunekreditt AS. KLP Banken AS inngår i tillegg utlånsavtaler til offentlig sektor på vegne av KLP. Samlede utlån til offentlige låntakere og bedrifter var 90,3 milliarder kroner ved utløpet av 2023 (87,1), en årsvekst på 3,1 milliarder kroner (3,0). Av dette utgjorde lån på bankens balanse 18,9 milliarder kroner (19,1). Det ble i 2023 utbetalt nye lån til offentlig sektor for til sammen 7,1 milliarder kroner fra foretakene i KLP-konsernet (8,6).

KLP Banken konsernet ønsker å være en pådriver og sparringspartner for omstilling til et mer bærekraftig samfunn og bidra til at kommunene tar bærekraftige valg innen offentlig forvaltning. Banken tilbyr grønne lån til kommuner, fylkeskommuner og bedrifter med kommunal tilknytning for prosjekter som har en klar positiv miljø- og klimaeffekt. For grønne utlån til offentlig sektor var det en netto økning på rett i underkant av 1 milliard kroner i 2023. Interessen for grønne utlån i offentlig sektor er klart økende.

Individuelle tap og tapsavsetninger på utlån og annen kreditt er i sin helhet knyttet til engasjementer i personmarkedet. Offentlig marked har heller ikke i 2023 hatt individuelle tap på utlån. Resultatførte tap og tapsavsetninger ble 0,9 millioner kroner i regnskapsåret (0,3). Renteoppgangen har så langt ikke medført vesentlig økning i tap på boliglån sammenlignet med foregående år, men vedvarende høy inflasjon og rentenivå kan på sikt føre til redusert betjeningsevne hos lånekundene.

Resultatet i KLP Banken konsernet ble 285,4 millioner kroner før skatt og andre resultatkomponenter (180,5). Av dette utgjør resultatet fra personmarkedet 199,4 millioner kroner (107,7) og fra offentlig marked 86,0 millioner kroner (72,8). Avkastningen på bankens egenkapital var 9,6 prosent før skatt (7,2) og 8,7 prosent etter skatt (6,7).

Resultatendringen har i første rekke sammenheng med økende rentenivå og noe høyere utlånsmarginer i personmarkedet. Pengemarkedsrentene økte også i 2023 og KLP Banken konsernet har økt utlånsrentene i tråd med markedsutviklingen for å kompensere for økende innlånskostnader. I gjennomsnitt har banken økt utlånsrentene mindre enn Norges Banks signalrente i 2023.

Bankkonsernets gjeldende kapitalkrav inklusive kapitalbuffer er 19,0 prosent kapitaldekning. I kravet inngår et Pilar-2-tillegg på 1,5 prosent. Videre opprettholdes en buffer på minimum 0,5 prosent over det faktiske kapitalkravet for pilar 1 og pilar 2 risikoer, slik at kapitalmålet er 19,5 prosent. Ved utløpet av 2023 var kapitaldekningen 22,0 prosent (20,7).

Kapitalforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS utgjør konsernets forvaltningsmiljø innenfor verdipapir- og fondsforvaltning. Totalt ble det forvaltet 761 milliarder kroner ved utgangen av 2023. Hoveddelen av midlene blir forvaltet på vegne av KLP og datterforetakene i KLP-konsernet. KLP Kapitalforvaltning AS tilbyr også fondsprodukter til medlemmer og andre eksterne investorer.

Forvaltningen økte med 120 milliarder kroner i 2023 blant annet som følge av positiv utvikling i markedsverdier. Netto nytegning i KLPs verdipapirfond fra eksterne investorer og personkunder utgjorde 17 milliarder kroner. Totalt forvalter KLP Kapitalforvaltning AS 179 milliarder kroner for kunder utenfor KLP.

I løpet av 2023 ble fondsstrukturen utvidet med flere andelsklasser. Antallet andelsklasser ble økt fra 127 til 222. Innføringen av nye andelsklasser gjør at foretaket er bedre rustet til å konkurrere om store innskudd i fondsmarkedet.

Av alle norske fondsforvaltere hadde KLP-fondene i 2023 nest høyest netto nytegning i personmarkedet for fond. KLP er godt fornøyd med omfanget av ny forretning og at stadig flere finner KLPs forvaltningstjenester som attraktive.

KLP Kapitalforvaltning AS oppnådde i 2023 et resultat før skatt på 55 millioner kroner (5).

Eiendom

KLP Eiendom AS anskaffer, utvikler og forvalter KLP eiendomsinvesteringer. Foretaket er en av Skandinavias største eiendomsaktører, og har virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Luxembourg og Storbritannia. KLP-konsernets eiendommer har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse. Eiendomsforetaket vektlegger bærekraft, og er miljøsertifisert etter ISO 14001 i Norge, Sverige og Danmark.

Eiendomsporteføljen (eiendom eid direkte og eiendom eid i eksterne eiendomsfond) har vokst betydelig de senere årene, og utgjør 13,3 prosent av midlene i KLPs kollektivportefølje. Investeringene innenfor eiendom har over tid bidratt med god avkastning. Imidlertid har nedskrivninger av eiendomsverdiene medført en negativ avkastning samlet sett for eiendomsporteføljen i 2023.

Under koronapandemien ble verdiene på hoteller og kjøpesentre skrevet ned grunnet den store usikkerheten som oppsto, både med hensyn til umiddelbare utfordringer og med hensyn til usikkerhet om langsiktig utvikling. I etterkant av pandemien har eiendomsårene 2022 og særlig 2023 vært positive for hoteller og også handel. Dette har dempet nedskrivninger i porteføljen som følge av økt avkastningskrav. Store leiereguleringer knyttet til høy konsumprisregulering har virket dempende på nedskrivning av eiendom som følge av økt avkastningskrav. Tilsvarende har også enkelte utviklingsgevinster avdempet verdifallet. Kontorleiemarkedet, i alle regioner selskapet er investert, har gjennom året utviklet seg tilfredsstillende. Avkastningskrav for eiendom generelt økte igjennom hele 2023.

Eiendomsforvaltning drives kun på vegne av foretakene i eget konsern, og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. Virksomhetsavkastning fra eiendom, inkludert andeler i eksterne eiendomsfond, for kollektivporteføljen offentlig tjenstepensjon, ble minus 3,2 prosent.

2023 har vært et år preget av tidvis høye energipriser og usikkerhet i energimarkedet. Som en følge av dette har eiendomsvirksomheten iverksatt en rekke energibesparende tiltak i eiendomsporteføljen for å redusere leietakers energikostnad og miljøbelastning. Eiendomsporteføljen ble utvidet ved kjøp av en eiendom i Oslo med energiklasse A og BREEAM NOR-sertifisering, og i Trondheim oppføres et nytt bygg som blir det første i eiendomsporteføljen som også sertifiseres etter helse- og miljøstandarden Well.

Rådgivning og tjenester

KLP Forsikringservice tilbyr forsikringsrelaterte tjenester til kommunale- og fylkeskommunale pensjonskasser, herunder aktuærtjenester. Disse tjenestene baserer seg på kompetanse og systemer som er utviklet for pensjonsvirksomheten i KLP. KLP Forsikringservice avsluttet i 2023 avtaler med pensjonskasser som kun kjøper aktuærtjenester, og disse avtalene vil løpe ut medio 2024. Selskapet vil løpende vurdere økt tilstedeværelse i dette markedet.

KLP – et gjensidig eid konsern uten regulatorisk egenkapital og resultat lik null

KLP-konsernet avlegger årsregnskap etter IFRS Accounting Standards®. I 2023 trådte IFRS 17 Forsikringskontrakter i kraft. Denne regnskapsstandarden fastslår at forsikringsforetak som eies av kundene ikke har egenkapital ettersom all kapital eies av nåværende eller framtidige kunder. All verdiskapning tilfaller kundene, og resultatet i et gjensidig forsikringsforetak blir alltid null.

Konsernets resultatoppstilling reflekterer at i et gjensidig forsikringsforetak består verdiskapningen til kundene av oppnådd avkastning på netto eiendeler i form av investeringsinntekter. I tillegg vil billigere drift enn forventet og lavere usikkerhet i estimering av forsikringsforpliktelsene bidra til et positivt resultat fra levering av forsikringstjenester. Disse inntektene avsettes som gjeld til kundene, og må finansiere endring i nåverdien av framtidige forpliktelser under forsikringskontraktene.

I balansen presenteres gjeld forsikringskundene som *Forsikringsforpliktelser med rett til residualverdi*. Denne kan splittes opp i nåverdien av beste estimat på fremtidige inn- og utbetalinger under forsikringskontraktene, justering for ikke finansiell risiko, samt øvrig gjeld til kundene i form av residualverdien av virksomheten.

Konsernet oppnådde i 2023 et resultat fra forsikringstjenester på – 1 925 millioner kroner (485). Resultatendringen skyldes i hovedsak at risikojusteringen for ikke-finansiell risiko er økt som følge av at estimatet på forsikringsforpliktelsene er økt.

Netto investeringsinntekter utgjorde 47 480 millioner kroner i 2023 (-6 985). God verdistigning i aksjemarkedet bidro mest til resultatforbedringen, men også et økt rentenivå bidro til økte inntekter. Økt rentenivå reduserte imidlertid verdien av kontor- og handelseiendom gjennom 2023.

Konsernets beste estimat på forsikringsforpliktelse økte med 55 516 millioner kroner i 2023 til 377 742 millioner kroner. Hovedforklaringen til økningen er netto innbetalinger i 2023 med 29 426 millioner kroner. Økte forpliktelser finansiert med reguleringspremie er hovedforklaringen på veksten. Videre bidro overføring av midler til premiefond med 22 526 millioner kroner, mens øvrige endringer utgjorde 3 563 millioner kroner.

Risikojusteringen for ikke finansiell risiko økte med 1 764 millioner kroner til 29 068 millioner kroner.

Residualverdien økte med 18 675 millioner kroner til 355 979 millioner kroner. Resultat fra årets virksomhet bidro med 37 631 millioner kroner, mens påløpt rente og effekt av endring av diskonteringskurve reduserte residualverdien med til sammen 24 075 millioner kroner. Andre endringer utgjør 5 119 millioner kroner.

Konsernets forsikringsforpliktelser med rett til residualverdi består av summen av beste estimat forsikringsforpliktelser, risikojustering for ikke finansiell risiko og residualverdi. Denne utgjør totalt 762 789 millioner kroner per 31.12.2023, en økning på 75 955 millioner kroner. Økningen skyldes i hovedsak gode resultater i 2023, samt økte innbetalinger for å finansiere årets pensjonsregulering.

Selv om konsernet er gjensidig eid, og har egenkapital og resultat forventet lik null, framkommer det av resultatoppstillingen et totalresultat på 499 millioner kroner i 2023 (16 621). Egenkapitalen utgjør -3 140 millioner kroner 31.12.2023 (8 396). Dette kommer av at netto eiendeler i konsernet som tilfaller kundene skal måles til virkelig verdi. Enkelte eiendeler og gjeldsposter er imidlertid regnskapsført til en annen verdi enn virkelig verdi. Dermed oppstår det en måledifferanse som skal rapporteres som regnskapsmessig egenkapital selv om dette ikke er egenkapital i regulatorisk forstand. Endring i måledifferanse utgjør periodens totalresultat.

Konsernets solvensdekning er styrket fra 288 prosent til 314 prosent. Dette overstiger det internt fastsatte minimumskravet på 150 prosent og er en viktig forutsetning for langsiktig, god forvaltning av eiendelene.

Soliditet, risiko og organisering

Finansiell soliditet og kapitalforhold

KLP er gjennom finansforetaksloven underlagt soliditetsregelverket Solvens II. Regelverket spesifiserer et solvenskapitalkrav som skal beregnes ut fra den totale risikoeksponeringen foretaket har innen forsikringsrisiko, markedsrisiko, operasjonell risiko, mv. Solvenskapitalkravet må i sin helhet dekkes av ansvarlig kapital. Bufferfond, som består av tidligere opptjent avkastningsresultat, vil redusere solvenskapitalkravet fra markedsrisiko.

Solvens II deler den ansvarlige kapitalen inn i tre nivåer etter tapsabsorberende evne. Ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1 er uten restriksjoner med tanke på å dekke ethvert tap i virksomheten. Differansen mellom virkelig verdi på foretakets eiendeler og forpliktelser klassifiseres som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 1. For eiendeler som har en annen verdsettelse i regnskapet, blir verdien justert slik at den representerer virkelig verdi i Solvens II-balansen. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som reflekterer en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta forpliktelsene.

Bufferfond er gjennom året økt fra 102,2 milliarder kroner til 109,5 milliarder.

Solvenskapitalen ble økt gjennom innbetaling av det planmessige og varslede årlige egenkapitaltilskuddet med 1,2 milliarder kroner. Av årets resultat på minus 213 millioner kroner til selskapet er 428 millioner kroner disponert til egenkapitaltilskudd og 329 millioner kroner til annen opptjent egenkapital. Risikoutjevningfondet reduseres med 969 millioner kroner og utgjør 3,7 milliarder kroner ved utgangen av 2023.

KLPs gjensidige selskapsform og kredittverdige eiere gir en god trygghet for at foretaket kan innfri sine fremtidige forpliktelser. Finanstilsynet har i den forbindelse godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes inn med inntil 2,5 prosent av premiereserven som solvenskapital. Dagens godkjenning ble fornyet for fire nye år i 2023 og gjelder til og med 31.12.2027. Fordi kapitalen ikke er innbetalt, rangeres den som supplerende kapital i kapitalgruppe 2. Etersom KLPs premiereserve har vokst gjennom året, har den supplerende kapitalen økt med 1,3 milliarder kroner til 14,5 milliarder kroner. Tellende kapital i kapitalgruppe 2 vil imidlertid begrenses ved at det maksimalt kan utgjøre 50 prosent av kapitalkravet, tilsvarende 7,2 milliarder kroner per utgangen av 2023.

Solvenskapitalkravet til KLP utgjorde 14,3 milliarder kroner (14,5) 31.12.2023. Den tellende solvenskapitalen økte med 3,0 milliarder kroner til 49,3 milliarder kroner. Uten bruk av overgangsregler er foretakets kapitaldekning på 346 prosent (318). Med overgangsordningen for tekniske avsetninger ble kapitaldekningen 346 prosent (318). Kapitaldekningen ligger dermed godt over det interne målet på minst 150 prosent og myndighetskravet på 100 prosent. For konsernet utgjør solvensdekningen 314 prosent (288), noe som gjør at KLP kan innrette sin kapitalforvaltning med en langsiktig horisont.

KLPs finansielle stilling er vurdert til A2 hos Moody's Investor Service med tilleggsopplysning om forventet stabile ratingutsikter.

Risiko

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskaping og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre risikofaktorene knyttet til både forsikrings- og finansforvaltning, samt til den øvrige operasjonelle driften av selskapet, er derfor en sentral del av KLPs virksomhet. Risikobildet overvåkes innenfor de enkelte operative enhetene og vurderes både foretaksvis og samlet på konsernnivå.

KLP gjennomfører årlig en egenrevisning av foretakets risiko og solvens (ORSA). Egenrevisningen som ble gjennomført i 2023, konkluderte med at foretakets og konsernets kapitalisering og risikostyring er forsvarlig for foretakets forretning.

Forsikringsrisiko

KLPs hovedvirksomhet er offentlig tjenestepensjon. Denne bransjen er preget av forutsigbarhet og i begrenset grad av enkelthendelser som i vesentlig grad kan påvirke resultatene. Utviklingen innenfor uførehypighet og levealder påvirker risikobildet.

KLP benytter levealdersforutsetningene (tariffen) K2013. Disse var i tråd med observert dødelighet i forsikringsbestandene til og med 2009, samt forventet økning i levealder fremover etter Statistisk sentralbyrås framskrivninger. De senere år har Statistisk sentralbyrå oppdatert sine forventninger om levealder. Fra 2021 styrket KLP på denne bakgrunn sine forutsetninger om levealder for menn.

KLP benytter enda sterkere forutsetninger om levealder i Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger, ettersom de forsikrede i disse ordningene har en observert lengre levetid enn øvrige grupper. Forutsetninger om levealder i Pensjonsordningen for sykehusleger ble ytterligere styrket fra 31.12.2023. Marginene i forutsetningene om levealder oppfattes etter endringene å være betryggende.

Fra 01.01.2021 ble det innført nye uføretariffer, i tråd med oppdaterte risikoerfaringer. Vi har de senere årene observert høy uførhet som vi antar blant annet er en konsekvens av pandemien. Vi følger løpende med på dette for å vurdere om det er behov for å styrke uføretariffen.

Innen skadeforsikring baseres prisingen av forsikringsrisiko på historisk skadeinformasjon, storskaderisiko og gjenforsikringskostnad. Virksomheten har en betydelig andel forretning med lang avviklingstid, noe som sammen med en stor andel storskadeeksponert forretning bidrar til en høyere forsikringsrisiko enn markedet generelt. Dette gjenspeiles i et høyt krav til solvenskapital. For å redusere denne risikoen, søkes videre vekst innen personmarkedet og markedet for små- og mellomstore bedrifter. Dette vil over tid ha en stabiliserende effekt på risiko og resultat.

Reassuranseprogrammet begrenser virksomhetens egenregning per skadehendelse.

Finansiell markedsrisiko

KLP investerer pensjonsmidlene i verdipapirmarkedet og andre finansielle eiendeler med tanke på å oppnå avkastning som kan bidra til å finansiere pensjonsforpliktelsene. KLP har avgitt en garanti for

minsteavkastning på pensjonsmidlene som må innfris årlig. KLP er således eksponert for finansiell markedsrisiko.

For å stille årlig avkastningsgaranti, krever KLP en rentegarantipremie. Rentegarantipremien prises med utgangspunkt i KLPs soliditet, den markedsrisiko som KLP tar, og utviklingen i det generelle rentenivået. Rentegarantipremien prises på nytt hvert år, noe som bidrar til å begrense risikoen knyttet til avkastningsgarantien.

KLP utarbeider årlig en strategi for hvordan pensjonsmidlene skal investeres. Investeringsstrategien legger vekt på å utnytte foretakets risikobærende evne innenfor en ramme som tilsier stabilitet og langsiktighet i kapitalforvaltningen. Det defineres rammer for markedsrisiko, kredittrisiko, motpartseksponering, valutarisiko, bruk av derivater og likviditetsrisiko. Det er også nedfelt en kredittpolicy for konsernet, og kredittammer for totaleksponering mot de enkelte motparter fastsettes av konsernets kredittkomité. Ettersom KLP har garantert en årlig minsteavkastning, utgjør plasseringer i rentemarkedet en stor del av aktivaallokeringen. Disse investeringene anskaffes med tanke på å bidra til forutsigbar kontantstrøm i form av renter og avdrag slik at avkastningsgarantien innfris. Disse investeringene måles til amortisert kost slik at endring i rentenivå ikke påvirker regnskapsført verdi. Pensjonsmidler plasseres også i aksje- og eiendomsmarkedet for å øke forventet avkastning, samt en portefølje som reflekterer løpende avkastning fra rentemarkedet.

Markedsrisikoen overvåkes løpende og er tilpasset innenfor de rammene som investeringsstrategien har fastsatt. Et viktig mål og prioritet i forvaltningen er å opprettholde foretakets evne til å ta finansiell risiko over tid.

Ansvar for risikostyringen og aktivaallokeringen ivaretas av to ulike driftsenheter (1. linjefunksjoner). En enhet utarbeider strategien og har det overordnede ansvaret for forvaltningen og risikostyringen. Enheten styrer også forvaltningen gjennom ulike mandater og påser at kapitalforvaltningen er innenfor rammer fastsatt av styret. Den andre enheten implementerer strategien og har det operative ansvaret, herunder likviditetsstyring og allokeringer innenfor gitte rammer. En uavhengig kontrollenhet (2. linjefunksjon) ledet av CRO (Risikodirektør) har ansvar for å føre tilsyn med og rapportere hvorvidt forvaltningen av midler skjer innenfor fastsatte rammer, gjeldende fullmakter og retningslinjer gitt av styret.

Likviditetsrisiko

Alle foretakene i KLP-konsernet utarbeider årlig en egen likviditetsstrategi i tråd med gjeldende regelverk for hvert foretak. Strategien utarbeides og følges opp av administrasjonen i det enkelte foretak og vedtas av det respektive foretaks styre.

KLP har god likviditet, med en betydelig beholdning av likvide verdipapirer som kan realiseres på kort sikt. I tillegg kommer høy netto kontantstrøm inn til foretaket i form av kvartalsvise innbetalinger fra kundene. Disse innbetalingene skal dekke forpliktelser som først forfaller flere år fram i tid. Den reelle likviditetsbeholdningen utgjør således mer enn innstående banksaldo på brukskonto, som er definisjon av kontanter og kontantekvivalenter i kontantstrøm-oppstillingen. I situasjoner med ekstraordinære likviditetsbehov er det gjort stresstester som viser at det kan gjennomføres store nedslag samtidig som man opprettholder en konkurransedyktig allokering.

Operasjonell risiko

KLPs operasjonelle risiko er knyttet til uønskede hendelser som følge av svikt i interne arbeidsprosesser, feil begått av ansatte, misligheter og kriminalitet eller eksterne hendelser. Alle prosesser i hele verdikjeden er eksponert for ulike typer operasjonell risiko. KLP har etablert rutiner for å identifisere, overvåke og treffe nødvendige tiltak som reduserer risikoen for uønskede hendelser. Det er et daglig lederansvar på alle nivåer å identifisere og følge opp de avvik som inntreffer.

Konsernledelsen har en kvartalsvis gjennomgang av vesentlige operasjonelle risikoer i virksomheten. Styret behandler årlig risikovurderinger med dokumentasjon på etablerte styrings- og kontrolltiltak sammen med en total risikooversikt. Det er etablert rutiner for uavhengig kontroll og rapportering på forskjellige nivåer. Oppgaver og funksjoner er fordelt slik at interessekonflikter unngås og ansvar tydeliggjøres.

Internrevisjon

Internrevisjonen foretar en uavhengig vurdering av governance, risikostyring og internkontroll. Etter dialog med styret og konsernledelsen, foretas vurderinger og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn på tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak, fremlegges for revisjons- og risikoutvalget og styret, og følges opp.

Etterlevelse av lover og regler

Compliancefunksjonen i KLP bistår konsernledelsen, styret og foretakets ansatte med å sikre etterlevelse av regelverk og etiske standarder. Leder for Compliancefunksjonen rapporterer til konsernsjefen og rapporteringen behandles av styret. Funksjonen arbeider forebyggende med rådgivning, implementering og kulturbygging, og gjennomfører kontrollaktiviteter for å sikre en god kultur for etterlevelse. Ytterligere beskrivelse av KLPs etterlevelse av krav til god eierstyring og selskapsledelse beskrives i årsrapporten under kapittel om NUES og beskrivelsen av risikostyring og internkontroll i KLP.

Etterlevelseskultur

KLPs arbeid med etterlevelse av lover og regler er tett koblet til arbeidet med etikk og samfunnsansvar. Adferdsprinsippene i KLPs etiske retningslinjer er forankret i KLPs verdier og understøtter en etterlevelseskultur som er preget av ansvarlighet, åpenhet, tydelighet og engasjement.

Tilpasninger knyttet til nytt og endret regelverk

EU har vedtatt flere lover innen bærekraft og to forordninger er implementert i norsk lov gjennom «Lov om bærekraft i finans» som trådte i kraft 1. januar 2023. Loven implementerer EUs taksonomiforordning og offentliggjøringsforordning. Loven stiller krav til foretak som er omfattet om omfattende rapportering innenfor bærekraftsområdet.

Konsernet har implementert IFRS 17 Forsikringskontrakter fra og med årsregnskapet 2023. Sammenligningstall fra 2022 er omarbeidet. Dette påvirker hvordan forsikringskontraktene skal måles og presenteres i årsregnskapet. Standarden trådte i kraft fra og med 1. januar 2023, og skal implementeres i

konsernregnskapet til KLP, samt i selskapsregnskapet til KLP Skadeforsikring. De nye reglene har stor konsekvens for presentasjon av konsernregnskapet ettersom det hensyntas at KLP som gjensidig selskap ikke har egenkapital eller resultat ettersom det er forsikringskundene som har krav på konsernets netto eiendeler.

KLP-konsernet implementerte IFRS 9 Finansielle instrumenter i bankvirksomheten i 2018. I forsikringsvirksomheten og konsernregnskapet til KLP valgte KLP å utsette implementeringen av denne standarden i påvente av at IFRS 17 skulle tre i kraft. Dette fordi målingen av forsikringsforpliktelsene vil ha påvirkning på hvordan finansielle instrumenter forvaltes i forsikringsvirksomheten. Ettersom IFRS 17 trådte i kraft fra og med 1. januar 2023, vil også IFRS 9 måtte implementeres for fullt i konsernet. Hensikten med IFRS 9 Finansielle instrumenter, er å kunne klassifisere disse i tråd med karakteristika for kontantstrømmene fra de ulike finansielle instrumentene, samt hvordan disse styres. Det innføres også en fremadskuende modell for avsetning for forventede tap. I tillegg inneholder standarden en forbedret modell som bedre tilpasser regnskapet med risikostyringen.

KLP avlegger selskapsregnskap etter årsoppgjørsvorskriften for livsforsikringsforetak. Forskriften er endret som følge av at IFRS 9 nå ikke lenger kan utsettes.

Sammenligningstall fra 2022 er ikke omarbeidet som følge av de endringene som kommer av IFRS 9 ettersom det ikke er krav om slik omarbeiding.

Markedsaktiviteter

KLP fikk en solid tiendeplass i Apelands årlige omdømmemåling blant norske selskaper og kom best ut av alle bank og finansselskaper. KLPs årlige måling av kundetilfredshet hos kundene er stabilt høy – og spesielt høy hos kunder med offentlig tjenstepensjon. Kontaktkvalitet og personlig behandling er de to områdene KLP skårer best på for alle forretningsområder. Klp.no hadde en besøksvekst på 13 prosent sammenlignet med året før. Pensjonskalkulatoren er en av de mest besøkte tjenestene og hadde bortimot 400 000 besøk i 2023. KLP bygger stadig ut tilbudet av kurs og seminarer om pensjon og arbeidsliv til ulike grupper av medlemmer og til arbeidsgiversiden. Vi er i kontakt med svært mange av våre medlemmer og eiere -både digitalt, i fysiske møter over hele landet og gjennom kompetanse- og veiledningssenteret vårt i Bergen. Vi skal gi informasjon og hjelp slik at det blir enklere å ta gode valg for den enkelte. Vi ga også ut KLPs Arbeidslivsrapport 2023 som satte søkelys på viktige tema innen arbeidsliv og pensjoneringsmønster.

Kommunekonferansen 2023 i Trondheim ble i mars avholdt for 22. gang med deltagelse av over 200 kommuneledere. Temaet var demokrati og dialog. Konferansen fikk en svært god mottakelse - 91% ga toppscore i evalueringen. I løpet av året gjennomførte KLP også fire andre direktesendte Kommunekonferanser, som løftet flere av de store utfordringene kommunene står i og der KLP kan bidra.

KLP har i flere år hatt som kommunikasjonsstrategi å løfte frem yrkene i kommune- og helsesektoren. I 2023 tok KLP initiativ til en felles kampanje med KS, Fagforbundet og NSF med mål om å styrke rekrutteringen til yrkene. Kampanjen inkluderte bred synlighet på TV, kino og radio og deltagelse med egen stand for Kommune- og Helse-Norge på de fire største utdanningsmessene i landet.

Satsing på teknologi og digitalisering

KLPs strategiske mål om å være best på offentlig tjenstepensjon krever en offensiv forretnings- og teknologiutvikling. Gjennom ny -og eksisterende teknologi effektiviserer KLP virksomheten og tilbyr markedsledende digitale tjenester for arbeidsgivere og medlemmer.

I sum gjennomfører nå KLP et av de største digitaliseringsløftene i vår bransje. De største satsningene knytter seg til etableringen av et nytt og fremtidsrettet digitalt pensjonskonsept, fornyelse av plattformer for data og innsikt, samt innføringen av nye verktøy og infrastruktur basert på skyteknologi.

KLPs digitale pensjonskonsept er det viktigste enkeltinitiativet for å realisere KLPs strategiske ambisjoner. Det handler om å automatisere og effektivisere saksbehandling av pensjon slik at kunder og pensjonister raskt får svar på sin pensjonssøknad, samtidig som KLP driver mer effektivt. I 2023 leverte prosjektet en rekke nye og forbedrede tjenester som kommer ansatte med pensjonsrettigheter i KLP og deres arbeidsgivere til gode.

Tidlig i 2023 gjennomførte prosjektet en vellykket konvertering av rundt 150.000 alderspensjonister fra gammelt til nytt pensjonssystem. Dette betyr at alle alderspensjonister nå får sin pensjon behandlet i den nye løsningen, noe som var et stort veiskille i arbeidet for å modernisere oppgjørsbehandlingen i KLP.

De nye selvbetjente tjenestene for alderspensjonister, med helautomatisert saksbehandling av rundt 70 prosent av alle nye søknader, har bidratt til at nye pensjonister er mer tilfreds med servicen i KLP enn tidligere.

I løpet av sommeren ble også avtalefestet pensjon (AFP) introdusert i Pensjonssystemet. Det betyr at alle nye AFP-pensjonister nå blir behandlet med ny teknologi.

Store deler av 2023 har i tillegg gått med til å forberede overføringen av uføre- og etterlattepensjoner til den nye løsningen. Dette utviklingsarbeidet la grunnlaget for at nye saker på disse to ytelsene kunne tas i bruk vinteren 2024.

I 2023 startet også arbeidet med å få på plass en helt ny refusjonsløsning, sammen med partene i Overføringsavtalen (OFA). I tillegg startet også forberedelser for de omfattende endringene som skal skje i alderspensjonen for medlemmer født etter 1963 med effekt fra 1. januar 2025. Her har KLP ambisjoner om fortsatt å være markedsledende på simulering av offentlig tjenstepensjon, og bygger en helt ny løsning på ny teknologisk plattform.

Trusselbildet er i kontinuerlig endring og informasjonssikkerhet er et stadig mer utfordrende område å ivareta. Det jobbes derfor systematisk med å heve sikkerhetsnivåene i løsninger og infrastruktur. Organisasjonenes bevissthet knyttet til eksterne og interne trusler er noe som vektlegges, samtidig som prosesser styrkes. KLP har et sterkt internt sikkerhetsmiljø og samarbeider med ledende kompetansemiljøer innenfor området. Kompetansen vi bygger deler vi også med våre eiere.

Bærekraft

KLP jobber kontinuerlig med å integrere bærekraft i hele virksomheten, ikke bare som pensjonsforvalter, men også som innkjøper, arbeidsgiver og selskap. Bærekraft er integrert i virksomhetsstyringen i KLP, og en sentral del av konsernstrategien. Alle virksomhetsområder har ansvar for å implementere strategien og utarbeide tiltak og mål for bærekraft i sin egen virksomhet.

I 2023 ble det uformet en ny bærekraftstrategi som fastslår at KLP skal være Kommune- og Helse-Norges partner for en bærekraftig omstilling. I strategiarbeidet ble det tatt utgangspunkt i elementene i EUs nye direktiv for bærekraftsrapportering. Det har blant annet blitt gjennomført en dobbel vesentlighetsanalyse for å identifisere de bærekrafttemaene KLP kan ha vesentlig påvirkning på eller kan utgjøre en vesentlig finansiell risiko. Den nye strategien fremhever særlig temaene *Fremme et bærekraftig arbeidsliv i Kommune- og Helse-Norge* og *Grønn omstilling* som strategiske satsingsområder for bærekraftarbeidet.

Bærekraftig arbeidsliv

I 2023 skrev KLP, sammen med Norsk klimastiftelse, rapporten «Nok folk?». Denne fremhever at mangel på arbeidskraft og kompetanse kan hindre Norges grønne omstilling. Det vil være et stort behov for arbeidskraft for å nå klimamålene, selv med moderate vekstanslag i nøkkelindustrier. Dette, sammen med behovet for mer arbeidskraft innen helse og andre sektorer, betyr at Norge må prioritere ressursene nøye og sørge for at det utdannes nok personer med nødvendig kompetanse.

Tilstrekkelig og riktig bemanning er en utfordring for KLPs eiere, og vil bli mer presserende frem mot 2040, både i kommune- og helsesektoren.

Drive en grønn omstilling

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet må de globale utslippene reduseres raskt og nå netto null innen 2050. Derfor har KLPs styre vedtatt et mål om å innrette investeringene etter dette målet. KLP har utarbeidet et eget veikart som beskriver hvordan man vil jobbe mot og måle selskapets bidrag til målene i Parisavtalen. KLP vurderer løpende tiltak som kan bidra til å redusere klimautfordringen og samtidig bidra til å redusere kunde-eiernes pensjonskostnader. KLP jobber nå med å oppdatere målsetninger på kort sikt på veien mot netto-null investeringsportefølje i 2050, samt hvilke ytterligere omstillingstiltak som vil være mest effektiv mot 2030.

Paristilpasningsprosenten og veien mot netto null

KLPs overordnede mål er at investeringene skal være 100 prosent paristilpasset (paristilpasningsprosenten) over tid, og at investeringene når netto null-utslipp innen 2050. Mer kortsiktige mål er å øke andelen av selskaper med vitenskapsbaserte klimamål og redusere finansierte utslipp.

KLP har utviklet en indikator for paristilpasningsprosenten som uttrykker hvor langt unna hver enkelt investering er fra en utslippsbane konsistent med 1,5 graders oppvarming. I 2023 var paristilpasningen til KLPs investeringer 55 prosent, 9 prosentpoeng høyere enn første måling i 2020, og ett prosentpoeng

høyere enn målingen i 2022. Deler av økningen følger av at flere selskaper reduserer sine utslipp i tråd med 1,5-gradersmålet og at KLP har økt investeringene i fornybar energi og andre nullutslippsinvesteringer. Store deler av endringene er også på grunn av økt datadekning.

Påvirke i en bærekraftig retning

KLP har i mange år jobbet for å påvirke selskaper vi investerer i, til å utvikle seg i en bærekraftig retning. I 2023 ble det gjennomført en risikovurdering knyttet til risiko for brudd på menneskerettigheter i selskaper i Gulfstatene. Denne risikovurderingen førte til utelukkelse av 11 selskaper på grunn av høy risiko, spesielt i bygg, anlegg, eiendom og telekommunikasjon.

Ved utgangen av 2023 utgjorde grønne lån 1,6 milliarder kroner. KLP har gitt lån til mange prosjekter gjennom året, som dekker ulike behov for kommunene. Blant annet har KLP gitt grønne lån til bygging av sykkelvelodrom i en kommune, grønt lån til nytt sykehjem i en annen kommune, og lån til bygging av boliger for mennesker med nedsatt funksjonsevne i en tredje kommune.

Innen skadeforsikring har KLP vært opptatt av å være der for kommunene når et endret klima medfører dramatiske hendelser og store skader. Slike hendelser har det vært flere eksempler på i 2023. Ekstremværet Hans og det påfølgende styrtregnet på Østlandet er blant de dyreste hendelsene for den norske forsikringsnæringen noensinne, samtidig som disse hendelsene krevde svært mye av kommunene som ble berørt. I 2023 har KLP blant annet inngått et samarbeid med Norsk kommunalteknisk forening (NKF) om å utvikle et verktøy som gir kommunene oversikt over tilstanden på egen bygningsmasse, inkludert byggenes klimarisiko.

KLP har iverksatt en rekke energibesparende tiltak i eiendomsporteføljen for å redusere leietakers energikostnad og miljøbelastning. Eiendomsporteføljen ble utvidet ved kjøp av en eiendom i Oslo med energiklasse A og BREEAM NOR-sertifisering, og i Trondheim oppføres et nytt bygg som blir det første i eiendomsporteføljen som også sertifiseres etter helse- og miljøstandarden Well.

Bærekraftrapportering

KLP har rapportert på bærekraft i mange år. Med innføring av Bærekraftsdirektivet (CSRD) stilles strengere krav til kvalitet og kontroll på tallene som rapporteres, samtidig som omfanget øker betydelig. Årets bærekraftregnskap er en test-rapportering etter CSRD og de tilhørende kravene i de europeiske standardene for bærekraftsrapportering før de trer i kraft for rapporteringsåret 2024.

For detaljert rapportering om KLPs bærekraftarbeid, viser styret til KLPs bærekraftregnskap, og kapittelet om Ansvarlige investeringer.

Aktsomhetsvurderinger etter åpenhetsloven

KLP ivaretar sitt ansvar med å fremme grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter som ansvarlig investor og i arbeidet med bærekraftige innkjøp. Tidligere har KLP skrevet en konsernfelles redegjørelse i henhold til åpenhetsloven i bærekraftregnskapet, men i 2024 vil konsernet utarbeide egne redegjørelser for hvert selskap som er omfattet. Disse vil bli publisert på klp.no innen 30. juni.

Nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet

Det er i både KLPs og samfunnets interesse at det er etablert forsvarlig og hensiktsmessig tilnærming til å forebygge, avdekke og håndtere økonomisk kriminalitet. Bekjempelse av økonomisk kriminalitet er inntatt som ett av målbildene i KLPs bærekraftstrategi. I KLP prioriteres arbeidet med å bekjempe økonomisk kriminalitet gjennom nulltoleranse og hensiktsmessige tiltak. Temaene er videre innarbeidet i hvordan KLP arbeider med åpenhetsloven.

KLPs tiltak mot økonomisk kriminalitet følges tett og skal i 2024 inngå i halvårlig rapportering til KL og styret, eller ved behov. KLP har etablert intern og ekstern varslingskanal som kan benyttes til å varsle om økonomisk kriminalitet.

Gjennom bransjesamarbeid deltar vi aktivt og har sentrale roller i utvalg hos Finans Norge med formål å styrke arbeidet mot økonomisk kriminalitet.

Interne og eksterne bedragerier

KLPs systematiske mottiltak har i 2023 både forhindret økonomiske tap og blitt fulgt opp med anmeldelser til politiet. I 2023 er det ikke innkommet eller behandlet varsler innen økonomisk kriminalitet.

Antikorrupsjon

I 2023 er det jobbet systematisk og helhetlig med å utvikle tiltak som skal inngå i KLPs antikorrupsjonsprogram. Dette fastsetter minimumsstandardene som forventes av de ansatte, leverandører og forretningsforbindelser. Programmet fokuserer på antikorrupsjon gjennom kultur, forutsigbarhet og åpenhet. I 2024 skal programmet ferdigstilles og integreres i etablerte forretningsprosesser, sammen med øvrige områder innen økonomisk kriminalitet. Her inngår også en beskrivelse om at ansvarlige funksjoner for forebyggende og avdekkende tiltak mot korrupsjon ikke skal inngå som en del av håndtering av eventuelle påstander om korrupsjon.

Det er ikke identifisert vesentlige risikoer for korrupsjon tilknyttet virksomheten i 2023. Utsatte roller og funksjoner innen innkjøp og allokering er gitt særskilt opplæring i antikorrupsjon. I 2023 ble det ikke avdekket noen tilfeller av korrupsjon knyttet til KLPs ansatte eller virksomhet.

Korrupsjon og annen økonomisk kriminalitet er viktige temaer som vi følger opp med selskaper som ansvarlig investor og innkjøper. I 2023 ble det ikke avdekket tilfeller av korrupsjon i 2023 knyttet til leverandører eller forretningsforbindelser.

KLP har valgt en åpenhetslinje rundt lobbyvirksomhet for å unngå å komme i uønskede situasjoner. Dette innebærer for eksempel at KLP ikke skal gi økonomiske bidrag til politiske partier eller politikere. Man er også åpne om sine innspill til offentlige høringer og publiserer hørings svar på klp.no.

Fond som KLP har investert i er informert om at eierskap skal gjøres tilgjengelig, og kan deles med alle interesserte. KLP mener dette er et viktig bidrag til å påvirke bransjepraksis om økt åpenhet om eierskap i fond.

Antihvitvasking

I 2023 ble det prioritert å arbeide med utvikling av antihvitvaskingsløsningen, operasjonalisering av tiltak og utvikling av opplæringskonsept. KLPs selskaper rapporterte om 72 mistenkelige forhold til Økokrim i 2023 og stanset transaksjoner relatert til skatteunndragelser, heleri, bedrageri og økonomisk utroskap.

Sanksjonsomgørelser

Et sammensatt verdensbilde har den siste tiden økt risikoen for at aktører ønsker å unndra seg ilagte sanksjoner fra FN og EU som Norge har tilsluttet seg, eventuelt også ilagte sanksjoner fra land utenfor EU.

Det gjeldende sanksjonsregelverket pålegger KLP en forpliktelse til å sikre overholdelse av forbudet mot å gjøre penger og formuesgoder direkte eller indirekte tilgjengelig for listeførte personer eller selskaper.

KLP har iverksatt egnede og rimelige tiltak for å stanse, forebygge eller begrense risikoen for brudd på sanksjonsregelverket.

Ansatte og helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Ansatte

KLP har som mål å være en attraktiv og fleksibel arbeidsgiver som gir gode utviklingsmuligheter i et inkluderende arbeidsmiljø. KLP arbeider derfor med å legge til rette for et godt fysisk- og psykososialt arbeidsmiljø preget av arbeidsglede, med fleksible arbeidstidsordninger der det er mulig, og god involvering av vernetjenesten og de tillitsvalgte i utviklingsarbeidet. Dette er viktige premisser for god kvalitet i arbeidet, bedre resultat for virksomheten, større konkurransekraft, tillit hos kunder og motivasjon hos den enkelte.

KLP sikrer et fullt forsvarlig arbeidsmiljø gjennom systematisk HMS-arbeid, med gode prosesser og relevante tiltak. Det gjennomføres jevnlig risikovurderinger av ulike områder for å forhindre personskader, helseplager eller sykdom, samt sikre etterlevelse lover og regler knyttet til arbeidsmiljøet.

KLP har som mål å ha sykefravær under 4 prosent. I 2023 var det totale sykefraværet på 4,5 prosent, noe som er litt høyere enn ønsket, men likevel lavere enn i 2022. Resultatene viser noe nedgang i korttidsfraværet og en svak økning i langtidsfraværet. Sykefraværet øker typisk gjennom høst- og vintersesongene og følger trendene ellers i både samfunnet og i bransjen.

Det er ikke rapportert inn noen alvorlige personskader eller andre vesentlige avvik i selskapet i 2023.

Det jobbes med kompetanse- og holdningsskapende tiltak innenfor HMS-området. I 2023 ble det gjennomført AKAN-kurs for ledere, tillitsvalgte, vernetjenesten og HR. Temaet var hvordan gjenkjenne tegn på rusmisbruk og hvordan gjennomføre en samtale basert på en bekymring. I tillegg er det satt fokus på psykisk helse og KLP markerte verdensdagen for psykisk helse med foredrag og webinar. Det er gjennomført vernerunde for alle ansatte om de fysiske forholdene på arbeidsplassen, og fulgt opp med tiltak.

Det psykososiale arbeidsmiljøet følges opp ved hjelp av medarbeiderundersøkelser. I 2023 ble det gjennomført en større og to kortere undersøkelser. Resultatene viser høy arbeidsglede og lojalitet i organisasjonen. For yngre ansatte er det en økende arbeidsglede etter igangsatte, målrettede tiltak. Resultatene fra undersøkelsen følges opp av ledere, og presenteres og diskuteres med tillitsvalgte og verneombud, som også gis anledning til å foreslå tiltak. Samlet gir dette en god innsikt og er en viktig prosess for kontinuerlig å utvikle et godt arbeidsmiljø.

Det var 7 prosent av de ansatte som sluttet i 2023, det er en nedgang på 0,3 prosentpoeng fra 2022 og 1,1 prosentpoeng over gjennomsnittet av de siste fire årene.

Likestilling og mangfold

KLP har gjennom flere år arbeidet med likestilling og mangfold for å styrke verdiskapningen, øke tilfredsheten blant medarbeidere og bidra til å gjøre KLP til en attraktiv arbeidsgiver. KLP har mål om kjønns- og lønnsbalanse i ledende stillinger og tyngre fagstillinger, å øke innsatsen for arbeidstakere med

en funksjonsnedsettelse, være en inkluderende arbeidsplass hvor alle ansatte opplever å bli respektert for den de er og sikre god oppfølging og kompetanseutvikling i senioralder.

I 2023 tjener kvinner 85 prosent av menns lønn totalt i KLP. Dette er en økning på to prosentpoeng fra forrige år. Hovedårsaken til forskjellen er at KLP har overvekt av menn i de høyest betalte stillingene, og et høyere lønnsnivå generelt innenfor de fagområdene der dette er tydeligst.

Det er 40 prosent kvinner og 60 prosent menn i gjennomsnitt på alle ledernivå. I tyngre fagstillinger er det nå 30 prosent kvinner, noe som er en økning på to prosentpoeng fra 2022. For å øke andelen kvinner i de høyest betalte stillingene har KLP igangsatt flere tiltak. Disse tiltakene er knyttet til blant annet rekrutteringsprosesser, merkevarebygging og lederutvikling. KLP er også sponsor av charteret «Kvinner i Finans», for støtte til arbeidet med å øke kvinneandelen i ledende posisjoner i finansnæringen.

Gjennom året er det gjennomført flere aktiviteter for at ansatte skal oppleve å bli respektert for den de er, og medarbeiderundersøkelsen har vist høye skår på dette området. KLP har samarbeid med foreningen FRI, foreningen for kjønns og seksualitetsmangfold, og årlig gjennomfører vi kurset «Rosa kompetanse». Formålet er gi ansatte og ledere gode råd og perspektiver på hvordan man kan snakke trygt om seksuell orientering og kjønnsuttrykk på arbeidsplassen. I tillegg er KLP medlem av nettverk for «LHBT på arbeidsplassen», som består av arbeidsgivere som jobber sammen om et inkluderende arbeidsmiljø.

Seniorer skal ha samme utviklingsmuligheter som alle andre ansatte og det jobbes for at ansatte skal stå lengst mulig i jobb. Gjennomsnittlig avgangsalder for alderspensjonister og AFP har ligget stabilt de siste årene med positiv økning i 2023 fra 64,8 år til 65 år.

KLP har lærlinger og praksisplasser knyttet til IA-avtalen (inkluderende arbeidsliv) og ved behov legges det til rette for den ansatte. KLP samarbeider med et byrå som bidrar til at mennesker med funksjonsnedsettelse kommer inn i arbeidsmarkedet og KLP vil fremover søke innsikt og samarbeidspartnere for å utvikle dette arbeidet.

Mer detaljert informasjon om likestilling og mangfold kan leses i KLPs Bærekraftsrapport 2023 under kapittel om «Egen arbeidsstyrke». Prinsipper for likestilling og mangfold er gjenspeilet i KLPs vedtekter, interne retningslinjer og instruks til valgkomité i henhold til lovkrav, deriblant sammensetning av styre, ledelses- og kontrollorganer og deres underutvalg. Det er opplyst om mål for retningslinjer for likestilling og mangfold, samt hvordan tiltak har blitt gjennomført og virkningen av dem i perioden.

Prinsipper for avlønning

KLP har overordnede retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse. Fast grunnlønn er hovedelement i den samlede godtgjørelsen, som for øvrig består av forsikrings- og pensjonsordninger og naturalytelser. Konsernets verdipapirforvaltningsmiljø konkurrerer om arbeidskraft i markeder hvor det er vanlig at deler av lønnen er basert på oppnådde resultater. Konsernet tilbyr derfor lønn som delvis er resultatavhengig til ansatte innen verdipapirforvaltning med direkte resultatansvar. I tråd med regelverket fordeles utbetaling av en slik lønn over flere år. Det er ikke prestasjonslønn i andre deler av konsernet eller i konsernledelsen.

Ytre miljø

KLPs påvirkning på ytre miljø og klima kommer direkte fra egen aktivitet, indirekte via samarbeidspartnere og leverandører, samt via investeringer i foretak og eiendom.

KLP har i 2023 jobbet for å halvere utslipp innen 2030 sammenlignet med 2010, hatt innsatsmål for innkjøp, jobbet for å redusere flyreiser med 45 prosent sammenlignet med 2019, og jobbet for å sette mål for avfallsmengden og øke kildesorteringsgraden til 60 prosent i KLPs kontorer.

Resultatene viser en reduksjon i utslipp på 3 prosent fra 2022 til 2023, og en reduksjon på 6 prosent fra 2010. Grunnen til at det ikke er en større nedgang sammenlignet med 2010, er endret beregningsgrunnlag i perioden. Til sammenligning ville reduksjonen vært på 49 prosent på opprinnelig beregningsgrunnlag. I prosent er det største bidraget til nedgang fra 2010 bilparken til KLP Eiendom. I tonn er reduksjonen størst knyttet elektrisitet og fjernvarme/kjøling. Det er også et betydelig bidrag fra reduserte flyreiser. Resultatene knyttet til flyreiser viste ved utgangen av 2023 en reduksjon på 34 prosent sammenlignet med 2019.

Flyreiser er den aktiviteten hvor utslippene er størst og derfor jobber for å redusere avtrykket fra. Vedtatte miljømål for driften i 2024 er å forlenge levetiden på IT-utstyr, redusere utslipp fra flyreiser med 25 prosent, øke kildesorteringsgraden til 65 prosent i alle kontorlokasjoner, og redusere utslipp fra papirforbruk med 10 prosent sammenlignet med 2023.

Rammebetingelser

Endringer i pensjonsmarkedet – offentlig tjenestepensjon

De offentlige tjenestepensjonsordningene er forankret dels i lov og dels i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet. Fra 01.01.2020 ble det gjennomført omfattende endringer i offentlig tjenestepensjon. Målet for endringene var i større grad tilpasse offentlig tjenestepensjon til pensjonsreformen ved blant annet å støtte opp under arbeidslinjen og legge til rette for bedre mobilitet mellom offentlig- og privat sektor.

I 2023 ble partene enige om hvorledes pensjonsløsningen skal være for offentlig ansatte som har særaldersgrense og som er født 1963 og senere. Fortsatt gjenstår imidlertid den endelige regelverksutforming. Departementet arbeider med en tidsplan der det tas sikte på at de nye reglene trer i kraft fra og med 2026, men med virkning fra 1. januar 2025. Eventuelle pensjoner som utbetales etter nye regler til de som fratrer i 2025 vil da bli etterbetalt. Det gjelder imidlertid overgangsregler som medfører at for de fleste vil det være eksisterende regelverk som benyttes.

Det gjenstår også lovfesting av AFP (avtalefestet pensjon), som fra 2025 endres fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig pensjonsytelse etter mønster fra privat sektor. Her er det en pågående lovprosess med sikte på lovvedtak før sommeren 2024. Ny AFP vil bli et betydelig element i offentlig tjenestepensjon framover, og er i liten grad forhåndsfinansiert. Dette innebærer en betydelig økning i premie fra 2025. Økningen i innbetalinger er imidlertid midlertidig og må ses i sammenheng med frigjorte midler ved endringene i 2020. Over tid forventes omtrent samme premienivå som forut for endringene i 2020.

Fram mot sommeren 2024 behandler Stortinget også stortingsmeldingen som er oppfølging av Pensjonsutvalgets utredning fra 2022. Meldingen foreslår flere endringer i pensjonssystemet som også vil få konsekvenser for offentlig tjenestepensjon. Det foreslås blant annet en gradvis forskyvning av aldersgrenser over tid startende med årskullet som er født i 1964 (som fyller 62 år og dermed vil kunne ta ut alderspensjon fra 2026).

Både denne stortingsmeldingen, ny AFP og løsning for særaldersgrense er endringer som ligger nær foran i tid. Det er en rekke utfordringer knyttet til at endringer kommer kort tid (og noen ganger etter) de trer i kraft. Det skaper utfordringer for systemtilpasning og informasjon både til medlemmer og til arbeidsgiverkunder.

Storebrand har klaget Norge inn for ESA (EFTA Surveillance Authority) med påstand om at KLP får ulovlig statsstøtte, og at norske kommuner og helseforetak har brutt reglene for offentlige anskaffelser. KLP har bidratt med relevante opplysninger for å belyse klagesakene, når dette er blitt forespurt. Staten har tilbakevist begge klagen. Klagen er fortsatt til behandling hos ESA, som vil vurdere om det er grunnlag for å åpne sak.

God soliditet, gode resultater, lave kostnader over tid og høy kundetilfredshet, gir KLP en god posisjon til å møte konkurransen i markedet for offentlig tjenestepensjon fremover.

Andre forhold

Endringer i KLPs styre

Styrets nestleder Ingunn Trosholmen ble i oktober utnevnt til statssekretær ved statsministerens kontor. Hun tiltrådte 16. oktober, og gikk ut av styret i KLP i den forbindelse.

Eierrelasjoner

KLP legger vekt på å ha en god og tett dialog med sine kundeeiere. Dette gir viktige impulser når det gjelder strategiske spørsmål, og nyttige tilbakemeldinger på den daglige drift. Det ble også i 2023 arrangert fylkesvise eiermøter, i tillegg til at KLP deltok på direktørmøter i helseforetakene. Det ble også gjennomført halvårlige ressursgruppemøter for rådmenn/ kommunedirektører, samt ressursgruppemøter for politikere. I tillegg har KLP hatt anledning til å gi en status fra virksomheten for flere kommunestyre og formannskap.

Eierstyring og selskapsledelse

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Styret i KLP foretar årlig en gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse (NUES). Siden KLP ikke har utstedt egenkapitalinstrumenter og følgelig heller ikke er børsnotert, vil det være noen avvik fra NUES, som er nærmere beskrevet i eget kapittel i årsrapporten.

Valgprosedyrer til foretaksforsamling og styre er gjennom foretakets vedtekter tilpasset den gjensidige eierform samtidig med at viktige interessegrupper er sikret representasjon i foretaksforsamlingen.

Styret har nedsatt revisjons- og risikoutvalg og kompensasjonsutvalg. Styret foretar årlig en evaluering av egen virksomhet og kompetanse. For styremedlemmer og daglig leder i KLP er det tegnet styreansvarsforsikring. Forsikringen dekker sikredes ansvar for formuestap for krav fremsatt mot sikrede i forsikringsperioden som følge av en ansvarsbetingende handling eller unnlattelse hos sikrede i egenskap av daglig leder eller styremedlem. Forsikringen er tegnet hos et eksternt selskap.

Veien fremover

KLP har oppnådd gode resultater i 2023, og forventningen er at dette fortsetter i 2024. Foretakets visjon ligger fast der KLP skal være den beste partner for dagene som kommer. KLP arbeider langsiktig for å skape verdi for våre kunder. KLP skal gi offentlig virksomhet og deres ansatte en trygg pensjonssparing som bidrar til bærekraftig utvikling. Alt foretaket gjør i konsernet, skal bidra til at det lønner seg å ha pensjonsordningen i KLP. KLP leverer også viktige og nødvendige tilleggstjenester til våre kunder og medlemmer, som bank, fond og forsikring. Datterforetakene skal styrke kjernevirksomhetens konkurransekraft ved å bidra til god kapitalforvaltning og gi tilfredsstillende avkastning.

KLPs hovedmål er å være best på offentlig tjenstepensjon. KLPs viktigste oppgave er derfor å levere pensjon med konkurransedyktig avkastning over tid, til de laveste kostnader, og med høy service. KLP er Kommune- og Helse-Norges eget pensjonsselskap – et lønnsomt fellesskap.

KLP skal være en pensjonsleverandør som skiller seg fra andre leverandører. KLPs gjensidighet gir det beste utgangspunktet for å sikre at verdier som skapes kommer kunder og eiere til gode. Når foretaket går med overskudd, brukes dette enten til lavere premier, styrke soliditeten, eller til kunder i form av lavere kostnader. Resultatet er reduserte innbetalinger til KLP. Dermed blir det mer penger til skoler og sykehjem, eller andre prioriterte oppgaver som våre kunder har ansvaret for.

Å forvalte store verdier på vegne av fellesskapet forplikter. KLPs forvaltning av oppsparte midler har stor betydning for foretakets kunder og eiere, men også indirekte for mange flere i Norge og i utlandet. Gjennom å gjøre kapital tilgjengelig, gir KLP mulighet for at foretak kan vokse, skape nye produkter og arbeidsplasser. Med dette hviler et sterkt samfunnsansvar. KLP har engasjerte eiere som gir en tydelig retning for hvordan KLP skal bruke kapitalen ansvarlig i sine investeringer. Samfunnsansvar står på agendaen til foretaket hver dag og i alle deler av virksomheten.

Med god soliditet, god lønnsomhet og lave kostnader er KLP godt posisjonert til å videreutvikle virksomheten for å skape gode langsiktige verdier for kunder, eiere og deres ansatte.

Oslo, 20. mars 2024

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsseelskap

TINE SUNDTOFT

Styrets leder

KJERSTIN FYLLINGEN

EGIL MATSEN

TERJE ROOTWELT

Styrets nestleder

ODD HALDGEIR LARSEN

RUNE SIMENSEN

VIBEKE HELDAL

Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN

Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES

Konsernsjef

Dette dokumentet er signert elektronisk.

KLP Konsern

Resultatregnskap

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	2023	2022
11	Forsikringsinntekter	1 780	3 743
12	Forsikringservicekostnader	-3 635	- 3 677
13	Inntekter og kostnader fra gjenforsikring	-71	418
	Resultat fra forsikringstjenester	-1 925	4 85
14,18	Netto inntekter fra investeringer som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet	76 263	- 38 936
15,18	Netto inntekter fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet	78	8 748
16,18	Virkelig verdi justering investeringseiendommer og leieinntekter	-2 547	6 558
17,18	Netto inntekter fra tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	504	310
	Netto renteinntekter bank	468	371
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-27 286	15 966
	Netto investeringsinntekter	47 480	- 6 985
18	Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	-44 179	24 823
18	Andre forsikringsrelaterede finanskostnader	-42	49
	Netto forsikringsrelaterede finanskostnader	-44 221	24 872
	Netto forsikringstjenester og finansielt resultat	1 334	18 372
	Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	-463	- 169
	Driftskostnader	-1 124	- 968
	Andre inntekter	77	57
	Andre kostnader	-77	- 77
	Resultat før skatt	-253	17 216
21	Skattekostnader ¹	-1 031	- 826
	Resultat	-1 284	16 389
30	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	-146	132
21	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	22	- 17
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-125	115
18	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	-308	- 43
16,18	Valutaomregning utenlandske eiendommer	2 139	148
21	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	77	11
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	1 908	116
	Sum utvidet resultat	1 784	231
	Totalresultat ²	499	16 621

¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond -375 - 359

² KLP-konsernet avlegger fra og med 2023 regnskap etter ny regnskapsstandard IFRS 17 Forsikringskontrakter. Den nye standarden hensyntar at KLP er gjensidig eid, og forsikringstakerne på offentlig tjenestepensjon har krav på all verdiskapning i konsernet. Det betyr at konsernet etter IFRS 17 ikke har egenkapital og at resultatet blir null. Konsernet har imidlertid rapportert en egenkapital per 31.12.2023 på minus 3 140 millioner kroner. Denne egenkapitalen oppstår som følge av at forsikringstakerne har krav på virkelig verdi av alle eiendeler og gjeld i virksomheten, men enkelte eiendels- og gjeldsposter er ikke regnskapsført til virkelig verdi. Dermed oppstår det en verdivurderingsforskjell som utgjør egenkapital i et gjensidig forsikringsforetak. Periodens endring i verdivurderingsforskjell, 499 millioner, vil dermed framkomme som resultat.

Balanse

KLP Konsern

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022	01.01.2022
21	Utsatt skattefordel	48	48	52
22	Andre immaterielle eiendeler	1 379	1 049	797
23	Varige driftsmidler	2 277	2 633	2 714
17	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	6 620	5 456	4 934
16,26	Investeringseiendom	92 322	93 992	89 535
24	Gjenforsikringskontrakt eiendel	728	736	340
9,25	Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	410 569	181 802	188 172
9,25	Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til amortisert kost	2 254	198 752	190 469
9,25,26,28	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultatet	81 136	0	79
9,25,26	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	42 860	121 360	118 024
25,26	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	354 757	282 399	294 476
9,25,26,27	Finansielle derivater	15 587	6 820	3 253
25	Fordringer	2 674	1 700	4 756
9	Konter og bankinnskudd	3 509	3 321	3 388
	SUM EIENDELER	1 016 721	900 068	900 990
25,29,32,33,36	Fondsobligasjonslån	1 434	1 428	1 604
25,29,33,36	Ansvarlig lån	3 327	3 147	3 000
30	Pensjonsforpliktelser	913	815	870
31	Forsikringsforpliktelser med rett til residualverdi	762 789	686 834	697 685
31	Andre forsikringsforpliktelser	3 392	3 181	2 586
25,33,36	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	30 504	32 430	31 015
25,33,36	Gjeld til kredittinstitusjoner	13 041	6 683	4 199
26,33	Gjeld til og innskudd fra kunder	14 060	13 779	12 901
25,26,27	Finansielle derivater	3 249	3 158	4 740
21	Utsatt skatt	1 187	1 138	1 397
37	Annen kortsiktig gjeld	6 036	4 248	11 739
38	Egenkapital	-3 140	8 396	- 8 186
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	179 929	134 831	137 440
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	1 016 721	900 068	900 990
41	Betingede forpliktelser	31 409	31 567	28 754

Oslo, 20. mars 2024

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsseelskap

TINE SUNDTOFT

Styrets leder

KJERSTIN FYLLINGEN

EGIL MATSEN

TERJE ROOTWELT

Styrtes nestleder

ODD HALDGEIR LARSEN

RUNE SIMENSEN

VIBEKE HELDAL

Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN

Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES

Konsernsjef

Dette dokumentet er signert elektronisk.

Egenkapitaloppstilling

KLP Konsern

2023 MILLIONER KRONER	Egenkapital
Egenkapital 31.12.2022	8 396
Prinsippendring 01.01.2023, IFRS 9 ¹	-12 035
Egenkapital 01.01.2023	-3 639
Resultat	-1 284
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-125
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	1 908
Sum utvidet resultat	1 784
Sum totalresultat	499
Egenkapital 31.12.2023	-3 140

2022 MILLIONER KRONER	Egenkapital
Egenkapital 31.12.2021	40 732
Prinsippendring 01.01.2022, IFRS 17 ¹	-48 918
Egenkapital 01.01.2022	-8 186
Resultat	16 389
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	115
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	116
Sum utvidet resultat	231
Sum totalresultat	16 621
Andre endringer	-39
Egenkapital 31.12.2022	8 396

¹ For mer informasjon, se Årsregnskapet 2022, note 37, punkt 37.1.11 og 37.2.5 Overgangseffekter.

Kontantstrømoppstilling

KLP Konsern

MILLIONER KRONER	2023	2022
KONTANTSTRØM FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER		
Innbetalte premier direkte forsikring	60 044	40 882
Utbetalte gjenforsikringspremier	-164	-97
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-27 441	-24 765
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	116	120
Utbetalinger ved flytting	-2 122	-4 628
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-1 121	-2 250
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-1 417	-1 236
Utbetalinger av renter	-2 825	-1 270
Innbetalinger av renter	16 553	10 398
Innbetalinger av utbytte	2 168	1 278
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-1 266	-956
Innbetalinger fra eiendomsvirksomheten	4 582	4 107
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-1 027	-1 828
Netto innbetalinger på kundeinnskudd bank	282	878
Innbetalinger ved salg av aksjer	117 785	151 621
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-127 596	-106 361
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	73 509	88 854
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-120 826	-134 272
Innbetalinger ved salg av eiendom	4	148
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-2 559	-1 104
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	2 555	-4 958
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-10 675	14 562
KONTANTSTRØM FRA INVESTERINGSAKTIVITETER		
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-476	-349
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-476	-349
KONTANTSTRØM FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER		
Netto innskudd fra andelseiere i konsoliderte verdipapirfond	12 247	-16 738
Innbetalinger ved låneopptak	7 200	7 150
Utbetalinger ved låneopptak	-9 306	-5 690
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	1 230	1 120
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-69	-138
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	11 304	-14 296
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	152	-83
Effekt valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter	36	17
Beholding av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 321	3 388
Beholding av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 509	3 321

Noter til regnskapet

KLP Konsern

Note 1 **Generell informasjon**

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsforetak (foretaket) og dets datterforetak (samlet *konsernet*) leverer pensjons-, finans-, bank- og forsikringstjenester til privatpersoner, kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Konsernet tilbyr kommunal tjenstepensjon, gruppelivs- og skadeforsikring, banktjenester, fond- og kapitalforvaltning.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringsforetak registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Årsregnskapet til konsernet ble vedtatt av styret 20.mars 2024, og er tilgjengelig på klp.no.

Konsernet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange og deler av konsernets obligasjoner med fortrinnsrett er notert på Oslo Børs.

Note 2 **Vesentlig informasjon om regnskapsprinsipper**

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i konsernregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert dersom ikke annet framgår.

2.1 BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for KLP er utarbeidet i samsvar med IFRS® Accounting Standards godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak.

For å utarbeide årsregnskap i samsvar med IFRS Accounting Standards, må ledelsen foreta regnskapsmessige estimer og skjønnsmessige vurderinger. Dette påvirker konsernets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimer. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimer av vesentlig betydning for konsernet er beskrevet i *note 3 Vesentlige regnskapsestimer og vurderinger*.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og -opplysninger

a) Nye og endrede standarder og fortolkninger som er trådt i kraft i 2023

Det er en ny internasjonal regnskapsstandard som har trådt i kraft for regnskapsårsåret som startet 01.01.2023, og som er tatt i bruk av konsernet. Dette gjelder IFRS 17 Forsikringskontrakter. I tillegg har konsernet tatt i bruk IFRS 9 Finansielle instrumenter.

- IFRS 17 Forsikringskontrakter.

Den nye standarden for forsikringskontrakter ble tatt i bruk av konsernet fra og med 01.01.2023, hvor også sammenligningstall for 2022 er omarbeidet. Definisjonen av hva som er en forsikringskontrakt er ikke endret, selv om det er kommet noen presiseringer som avgrenser hva som er kvalifiserende kontrakter som skal behandles i tråd med IFRS 17. Standarden inneholder også regler om hvordan forsikringskontrakter skal vurderes og presenteres. Det er også kommet nye og utvidede notekrav i forbindelse med innføringen av standarden.

For forsikringskontrakter krever standardens prinsipper bruk av skjønn, og en rekke andre fortolkninger, blant annet definisjon av hvem som er poliseholder, og hvorvidt utstedte forsikringskontrakter inneholder investeringskomponenter.

Effekten av overgangen 01.01.2022 ble vist med foreløpige tall i note 37 til årsregnskapet for 2022. Det er ikke avdekket vesentlige endringer i åpningsbalansen i ettertid.

- IFRS 9 Finansielle instrumenter.

Standarden for finansielle instrumenter ble tatt i bruk av konsernet fra og med 01.01.2023. Standarden regulerer innregning, klassifisering, måling og fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, innfører nye regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler. IFRS 9 er implementert prospektivt, det vil si at sammenligningstall for tidligere perioder ikke er omarbeidet. Effekten av overgangen 01.01.2023 ble vist med foreløpige tall i note 37 til årsregnskapet 2022. Det er ikke avdekket vesentlige endringer i overgangseffekter i etterkant.

- IAS 12 er endret slik at global minimumsskatt (suppleringskatt, Pillar Two Tax) er presisert omfattet av regnskapsstandarden. Denne skattens påvirkning på utsatt skatt skal imidlertid hverken innregnes eller opplyses om. Selv om dette er et pliktig unntak, skal det opplyses at unntaket er anvendt. Betalbar skatt skal periodiseres på samme måte som annen betalbar skatt og beløpet opplyses særskilt. I perioden fra skatten er vedtatt til den faktisk blir ilagt, er det egne opplysningskrav.

Suppleringskatt er vedtatt innført i Norge fra og med inntektsåret 2024. Regelverket er komplekst, og det er uklart hvorvidt KLP er omfattet av reglene. Det pågår et arbeid med å avklare dette. Det er således ikke mulig å gi et estimat på konsekvensene suppleringskatten vil ha på regnskapet.

Det er ingen øvrige nye eller endrede IFRS Accounting Standard eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2023 årsregnskapet som påvirker konsernets årsregnskap i vesentlig grad.

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse:

Det foreligger enkelte endringer i standarder og fortolkninger som får virkning for årsregnskap som begynner 1. januar 2024 eller senere og som ikke er tatt i bruk i dette regnskapet. Disse forventes ikke å gi en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.2 FORSIKRINGSKONTRAKTER

2.2.1 Hovedtyper av utstedte forsikringskontrakter og kjøpte gjenforsikringskontrakter

Konsernet utsteder følgende kontrakter som regnskapsføres i tråd med IFRS 17 Forsikringskontrakter:

- Livsforsikring – direkte deltakende kontrakter hvor poliseholder har krav på netto eiendeler
  - Dette er kontrakter som inkluderer livsforsikringsdekninger og en investeringskomponent. Poliseholderne har rett på netto eiendeler i virksomheten.
  - Konsernet regnskapsfører disse kontraktene i tråd med den variable honorarmetoden med de justeringer som følger av at KLP er et gjensidig forsikringsselskap.
- Utstedte kontrakter innen skadeforsikring:
  - Disse kontraktene omfatter total- og ansvarsforsikringer innen person- og tingskade med dekningsperiode på inntil ett år.
  - Konsernet regnskapsfører disse kontraktene i tråd med premiefordelingsmetoden.
- Kjøpte gjenforsikringskontrakter:
  - Konsernet har kjøpt gjenforsikringskontrakter for å redusere risikoen innen skadeforsikring.
  - Konsernet regnskapsfører disse kontraktene i tråd med premiefordelingsmetoden.

2.2.2 Definisjoner og klassifisering

Produkter som selges av konsernet klassifiseres som forsikringskontrakter når konsernet aksepterer vesentlig forsikringsrisiko fra en poliseholder ved å godta å kompensere poliseholder hvis en spesifisert usikker fremtidig hendelse negativt påvirker poliseholderen. Denne vurderingen foretas på kontraktsbasis på kontraktsutstedelsesdatoen. Ved denne vurderingen vurderer konsernet alle dets materielle rettigheter og forpliktelser, enten de følger av kontrakt, lov eller forskrift.

Konsernet avgjør om en kontrakt inneholder betydelig forsikringsrisiko ved å vurdere om:

- en forsikret hendelse kan føre til at konsernet betaler til poliseholder ytterligere beløp som er betydelige i et enkelt scenario med kommersiell substans selv om forsikringstilfellet er usannsynlig, eller
- forventet nåverdi av betingede kontantstrømmer er en liten andel av forventet nåverdi av de gjenværende kontantstrømmene fra forsikringsavtalen.

2.2.2.1 Produkter

Konsernet tilbyr produkter innen livsforsikring og skadeforsikring.

Konsernets forsikringskontrakter innen livsforsikring består av offentlig tjenestepensjon (OfTP). Disse kontraktene gir poliseholderne (nåværende og fremtidige) rett til netto eiendeler i virksomheten. I tillegg foreligger det risikodeling mellom kontraktene. Virksomheten er således gjensidig eid, og poliseholdernes andel av netto eiendeler skal ifølge IFRS 17 måles til virkelig verdi og inngå som en del av forsikringsforpliktelsen.

Ettersom residualverdien av virksomheten tilføres nåværende eller framtidige poliseholdere, finnes det ikke egenkapital i gjensidige foretak under IFRS 17, med unntak av måledifferanser. Måledifferanser oppstår som følge av at poliseholdernes andel av netto eiendeler skal måles til markedsverdi, mens enkelte eiendels- og gjeldsposter ikke tillates målt til virkelig verdi, eller det er valgt et annet, tillatt måleprinsipp. Resultatet til konsernet består dermed i sin helhet av periodens endring i måledifferanse.

Gjensidige foretak har ikke kontraktsregulert tjenestemargin (contractual service margin - CSM), siden det ikke er tjenestemargin eller fortjeneste til foretaket. I stedet for egenkapital og CSM har konsernet en residualverdi i balansen som representerer poliseholders kapital utover beste estimat av forpliktelsene inkludert risikjustering (justering for ikke-finansiell risiko). Endringer i residualverdi representerer resultat til poliseholdere utover forventet tildeling til premiefond.

I et gjensidig foretak der poliseholder mottar og hefter for all residualverdi i foretaket uten betingelser, er alle kontantstrømmer for oppfyllelse av forsikringskontrakten ubetingede, sannsynlighetsvektede forventninger. KLP har rett til å kreve ytterligere innbetalinger fra poliseholderne med residualverdi i virksomheten ved behov. Dette er en betinget kontantstrøm, og effekten av denne retten inngår i sannsynlighetsvektingen av kontantstrømmene for oppfyllelse av forsikringskontrakten knyttet til ordinære kapitaltilskudd.

Konsernet har også utstedt ordinære forsikringskontrakter, det vil si kontrakter som ikke gir rettighet til residualverdien av virksomheten. Dette er kontrakter innen skadeforsikring. Disse kontraktene inngår som en del av residualverdien som eies av poliseholderne med offentlig tjenestepensjon. Produktene som tilbys, er innen områdene yrkesskade, trygghet og ulykke, brann-kombinert, motorvogn, ansvar, reise, barneforsikring, gruppeliv og individuelle personforsikringer. Denne delen av virksomheten er delvis dekket gjennom kjøp av gjenforsikringskontrakter som dekker skadekostnader over gitte beløp.

2.2.3 Separering av komponenter fra forsikrings- og gjenforsikringskontrakter

En forsikringskontrakt kan inneholde komponenter som derivater eller innskudd/investeringer, samt forpliktelser om å levere varer og ikke-forsikringstjenester. Dersom slike komponenter er distinkte fra forsikringskomponentene i kontrakten, krever standarden at de ulike komponentene i kontrakten separeres fra forsikringskontrakten, for måling og innregning av andre regnskapsstandarder enn IFRS 17, fortrinnsvis IFRS 9 (Finansielle instrumenter) eller IFRS 15 (Driftsinntekter).

Dersom kontantstrømmen og risikoen knyttet til komponentene er gjensidig avhengig av kontantstrømmen og risikoen for forsikringskontrakten, og ikke kan måles separat, skal komponentene ikke separeres fra forsikringskontraktene.

Forsikringskontraktene utstedt av konsernet inneholder ingen tilleggskomponenter som skal separeres fra kontraktene og måles separat.

2.2.3.1 Kombinasjon av forsikringskontrakter

En forsikringskontrakt med en part kan inneholde flere forsikringsdekninger med ulik forsikringsrisiko. Dersom flere forsikringsdekninger av praktiske årsaker er samlet i én kontrakt, og kontraktens samlede pris tilsvarer summen av de ulike forsikringsdekningenes pris solgt alene, blir dekningene behandlet hver for seg ved regnskapsmessig innregning, måling og presentasjon.

I tilfeller der flere kontrakter er inngått med samme poliseholder, på samme tidspunkt og hvor de enkelte kontrakter ikke er priset på selvstendig grunnlag, blir kontraktene vurdert samlet for regnskapsmessige formål. Dette gjelder for eksempel offentlig tjenestepensjon som består av en produktpakke med alderspensjon, uførepensjon, ektefellepensjon, barnpensjon og AFP. Denne produktpakken er lov- og tariffestet, og poliseholder må kjøpe hele pakken samlet. Enkeltdekninger tilbys ikke i markedet, og de kan heller ikke flyttes. Det er dermed ikke krav til separasjon av de ulike dekninger, og de er vurdert samlet.

En kontrakt med flere dekninger, der poliseholder ikke har selvstendig nytte av dekningene (for eksempel fordi dekningene opphører samtidig eller dersom den ene dekningen opphører om den andre sies opp), blir behandlet som én kontrakt for regnskapsformål. Dette gjelder blant annet der poliseholder kjøper kasko-/delkaskodekning sammen med ansvarsforsikring for motor- og naturskadedekning ved kjøp av brannforsikring.

2.2.4 Aggregeringsnivå

Under IFRS 17 skal målingen av forsikringskontraktene skje på et aggregert nivå, og forsikringskontrakter skal inndeles i porteføljer. En portefølje består av et sett med kontrakter som har lik type forsikringsrisiko og som håndteres samlet.

Det betyr at et produkt kan deles inn i flere porteføljer ut ifra en vurdering av bestandens risikosammensetning og hvordan virksomheten følges opp. Konsernet har imidlertid inndelt porteføljene slik at en portefølje ikke kan inneholde elementer fra to ulike bransjer. En og samme portefølje kan imidlertid inneholde to eller flere ensartede risikogrupper, under forutsetning av at de tilhører samme bransje. Forsikringskontrakter utstedt fra ulike enheter i konsernet anses å være administrert på utstedende enhetsnivå. Dette fordi styringen av solvenskapitalforvaltningen, som understøtter utstedelsen av disse kontraktene, er avgrenset innenfor disse enhetene.

Hver portefølje er delt inn i grupper av forsikringskontrakter som innregnes og måles etter kravene i IFRS 17. Ved førstegangsinnregning grupperer konsernet kontrakter basert på når de ble utstedt. En gruppe inneholder alle kontrakter som ble utstedt innen en 12-måneders periode. Det er i EU/EØS innført et unntak fra kravet om at forsikringskontrakter som er utstedt med mer enn 12 måneders mellomrom ikke kan inngå

i samme gruppe. Det er knyttet vilkår til unntaket, og det kan kun benyttes på utstedte forsikringskontrakter med direkte deltakende egenskaper og at det skjer en utjevning mellom kontraktene over tid. Konsernet har vurdert at utstedte forsikringskontrakter på offentlig tjenstepensjon tilfredsstillende disse kravene, og har dermed benyttet seg av unntaket. Disse kontraktene er dermed gruppert i samme portefølje selv om de er utstedt med mer enn 12 måneders mellomrom.

Konsernet deler i henhold til standarden porteføljene inn i tre grupper:

- en gruppe av kontrakter som er tapsbringende ved førstegangsinnregning, dersom slike finnes,
- en gruppe av kontrakter som ved førstegangsinnregning ikke har noen vesentlig mulighet for å bli tapsbringende senere, dersom slike finnes, og
- en gruppe av gjenværende kontrakter, dersom slike finnes

En kontrakt anses som tapsbringende hvis summen av nåverdiene av kontantstrømmene, inkludert risikjustering, knyttet til kontrakten er netto kontantstrøm ut av foretaket. Avgjørelsen av om en kontrakt eller en gruppe av kontrakter er tapsbringende er basert på forventningene på datoen for førstegangsinnregning. Dersom en gruppe av kontrakter i løpet av dekningsperioden anses som tapsgivende, skal negativ forskjell mellom uopptjente premieinntekter og forventede erstatningskostnader resultatføres og tillegges forpliktelsen for gjenværende dekning.

Sammensetningen av grupper etablert ved førstegangsinnregning blir ikke senere revurdert.

For skadeforsikringskontrakter som er regnskapsført etter bruk av premiefordelingsmetoden, fastsetter konsernet at disse kontraktene ikke er tapsbringende ved førstegangsinnregning, med mindre det er fakta og omstendigheter som tilsier noe annet.

Når forsikringskontrakter innenfor en portefølje bare faller inn i forskjellige grupper på grunn av spesifikke begrensninger pålagt ved lov eller forskrift om konsernets praktiske evne til å sette en annen pris eller nivå på fordeler for menn og kvinnelige poliseholdere, inkluderer konsernet likevel disse kontraktene i samme gruppe.

Konsernet har ikke identifisert utstedte forsikringskontrakter som er tapsbringende ved innregning, og har ingen grupper med tapsgivende kontrakter.

2.2.5 Innregning

Konsernet innregner grupper av forsikringskontrakter utstedt fra den tidligste av følgende datoer:

- Begynnelsen av dekningsperioden for gruppen av kontrakter.
- Datoen da den første betalingen fra en poliseholder i konsernet forfaller (i mangel av en kontraktsfestet forfallsdato, anses dette å være når den første betalingen mottas).
- Datoen når en gruppe kontrakter blir tapsbringende

2.2.6 Kontraktsgrenser

Målingen av en gruppe forsikringskontrakter inkluderer alle fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå innenfor rammen av hver kontrakt i konsernet.

Ved avgjørelsen av hvilke kontantstrømmer som faller innenfor en kontraktsgrense, vurderer konsernet sine materielle rettigheter og forpliktelser som oppstår fra vilkårene i kontrakten, og fra gjeldende lover, forskrifter og sedvanlig forretningsskikk. Konsernet fastslår at kontantstrømmer er innenfor rammen av en kontrakt hvis de oppstår fra materielle rettigheter og forpliktelser som eksisterer i rapporteringsperioden der konsernet kan tvinge poliseholderen til å betale premiene eller konsernet har en materiell forpliktelse til å yte poliseholderen forsikringsavtaletjenester.

En materiell forpliktelse til å yte forsikringsavtaletjenester opphører når konsernet har den praktiske muligheten til å revurdere risikoene til en bestemt poliseholder og som et resultat endre prisen som belastes eller nivået på fordelene som gis for at prisen fullt ut reflekterer det nye nivået av risiko. Dersom grensevurderingen utføres på porteføljenivå fremfor individuelle kontraktsnivå, må konsernet ha praktisk evne til å reprise porteføljen for fullt ut å reflektere risiko fra alle poliseholdere. Konsernets prissetting skal ikke ta hensyn til eventuelle risikoer utover neste revurderingsdato.

Ved å avgjøre om alle risikoer har blitt reflektert enten i premien eller i ytelsesnivået, vurderer konsernet alle risikoer som poliseholderne ville overført hvis konsernet hadde utstedt kontraktene (eller porteføljen av kontrakter) på revurderingsdatoen. På samme måte fastsetter konsernet sin praktiske evne til å sette en pris som fullt ut reflekterer risikoene i kontrakten eller porteføljen på en fornyelsesdato ved å vurdere alle risikoene konsernet ville vurdere ved underwriting av tilsvarende kontrakter på fornyelsesdatoen for den gjenværende tjenesten. Vurderingen av konsernets praktiske evne til å reprise eksisterende kontrakter tar hensyn til alle kontraktsmessige, juridiske og regulatoriske begrensninger. Ved å gjøre dette ser konsernet bort fra restriksjoner som ikke har kommersiell substans. Konsernet vurderer også innvirkningen av markedskonkurransesevne og kommersielle hensyn på dets praktiske evne til å prise nye kontrakter og reprise eksisterende kontrakter. Konsernet utøver skjønn for å avgjøre om slike kommersielle hensyn er relevante for å konkludere om den praktiske evnen eksisterer på rapporteringstidspunktet.

Ved å estimere forventede fremtidige kontantstrømmer for en gruppe kontrakter, bruker konsernet skjønn ved vurdering av fremtidig poliseholders atferd rundt utøvelse av opsjoner som er tilgjengelige for dem, for eksempel knyttet til en poliseholders rett til å flytte forsikringskontrakten på offentlig tjenstepensjon

Konsernet vurderer kontraktsgrensen ved førstegangsinnregning og ved hver påfølgende rapporteringsdato for å inkludere effekt av endringer i omstendigheter på konsernets materielle rettigheter og plikter.

Forsikringskontraktene på offentlig tjenstepensjon gir poliseholderen en rett til å fornye kontrakten årlig. Forsikringsgiver kan ikke si opp kontrakten. Ved en fornyelse av kontrakten, kan forsikringsgiver fritt bestemme premien for ny opptjening og regulering av ny og tidligere opptjening, men foretaket kan ikke reprise tidligere opptjening. Dermed kan ikke konsernet reprise all risiko og kontraktene vurderes til å ha (uendelig) lang kontraktsgrense.

Konsernets kontrakter innen skadeforsikring har, med enkelte unntak, en avtalefestet periode på 12 måneder med mulighet for forlengelse. Konsernet har ingen plikt til å fornye kontraktene, og kan reprise all risiko ved en eventuell fornyelse.

2.2.7 Måling av utstedte forsikringskontrakter

2.2.7.1 Måling ved førstegangsinnregning for andre kontrakter enn med bruk av premiefordelingsmetoden

Konsernet måler en gruppe kontrakter ved førstegangsinnregning som summen av de forventede oppfyllelseskantantstrømmene innenfor kontraktsgrensen og den kontraktsmessige andel av netto eiendeler i konsernet.

2.2.7.1.1 Kantantstrømmer innenfor kontraktsgrensene

Kantantstrømmene er objektive og sannsynlighetsvektede estimater av nåverdien av fremtidige kantantstrømmer, inkludert en risikojustering for ikke-finansiell risiko. For å komme frem til et sannsynlighetsvektet gjennomsnitt, vurderer konsernet flere scenarier for å etablere et spekter av mulige utfall som inkluderer all rimelig og støttebar informasjon tilgjengelig uten unødige kostnader eller anstrengelser om beløpet, tidspunktet og usikkerheten til forventede fremtidige kantantstrømmer. Estimatenes for fremtidige kantantstrømmer reflekterer forhold som eksisterer på målingstidspunktet, inkludert forutsetninger om fremtiden på denne dato. Konsernet estimerer forventede fremtidige kantantstrømmer for en gruppe kontrakter på porteføljenivå og allokere dem til gruppene i den porteføljen på en systematisk og rasjonell måte.

Ved estimering av fremtidige kantantstrømmer inkluderer konsernet alle kantantstrømmer innenfor kontraktsgrensen, inkludert:

- Premier og eventuelle ekstra kantantstrømmer som følge av disse premiene
- Meldte krav som ennå ikke er betalt, skader påløpt, men ennå ikke rapportert, fremtidige krav som forventes å oppstå fra polisen og potensielle kantantstrømmer fra inndrivelsler på fremtidige krav dekket av eksisterende forsikringskontrakter
- Utbetalinger som varierer basert på avkastningen på netto eiendeler
- Skadebehandlingskostnader
- Poliseadministrasjons- og vedlikeholdskostnader
- Transaksjonsbaserte avgifter
- En allokering av faste og variable faste kostnader som direkte kan henføres til oppfyllelse av forsikringskontrakter, inkludert faste kostnader som regnskap, menneskelige ressurser, informasjonsteknologi og støtte, bygningsavskrivninger, husleie og vedlikehold og verktøy

- Påløpte kostnader for å yte investeringsrelaterte tjenester og investeringsavkastningstjenester til poliseholdere
- Andre kostnader som spesifikt belastes poliseholder i henhold til vilkårene i kontrakten.

Konsernets utstedte OfTP-kontrakter har krav på virkelig verdi av konsernets netto eiendeler og gjeld, og poliseholdere i ulike grupper deler avkastningen på samme pool av underliggende poster. Konsernet bestemmer hver gruppes andel av avkastningen fra de underliggende postene ved først å bestemme den samlede avkastningen på et høyere aggregeringsnivå enn gruppene, og deretter foreta en allokering til hver gruppe på et systematisk og rasjonelt grunnlag.

Kontantstrømestimatene inkluderer både markedsvariabler, som er konsistente med observerbare markedspriser, og ikke-markedsvariabler, som ikke er motstridende med markedsinformasjon og basert på internt og eksternt utledet data.

Konsernet oppdaterer sine estimater ved slutten av hver rapporteringsperiode ved å bruke all nylig tilgjengelig informasjon, samt historisk bevis og informasjon om trender. Konsernet fastsetter sine nåværende forventninger til sannsynlighetene for fremtidige hendelser som inntreffer på slutten av rapporteringsperioden. Ved utvikling av nye estimater tar konsernet hensyn til siste erfaring og tidligere erfaring, samt annen informasjon.

2.2.7.1.2 Diskonteringsrente

Tidsverdien av penger og finansiell risiko måles separat fra forventede fremtidige kontantstrømmer med endringer i finansiell risiko resultatført ved slutten av hver rapporteringsperiode.

Konsernet måler tidsverdien av penger ved å bruke diskonteringsrenter som reflekterer likviditetsegenskapene til forsikringskontraktene og egenskapene til kontantstrømmene med hensyn til timing og valuta, i samsvar med observerbare gjeldende markedspriser så langt det lar seg gjøre. Faktorer som kan påvirke diskonteringsrentene, men ikke påvirker kontraktens kontantstrømmer tas det ikke hensyn til.

Ved fastsettelse av diskonteringsrenter for kontraktens kontantstrømmer bruker konsernet nedenfra - og opp-tilnærmingen. Utgangspunktet er swaprenter for tilstrekkelig likvide punkter på swapkurven. Det siste likvide punktet er 10-årsrenten. Som kilde benyttes samme grunnlag som EIOPA benytter for beregning av Solvens II-kurven. Det legges til en estimert illikviditetspremie som reflekterer likviditetsgraden i forsikringskontraktene. Illikviditetspremien estimeres fra en referanseportefølje av norske stats- og kredittobligasjoner som en residual etter et estimat av kredittpremien. Disse likvide rentepunktene inter- og ekstrapoleres mot et anslag for langsiktig rentenivå og danner en full rentekurve. Det langsiktige nivået er avledet fra historiske data for realrenter, langsiktig økonomisk vekst og Norges Banks inflasjonsmål.

Det er estimatusikkerhet i vurderingen av illikviditet i forsikringsprodukter, illikviditets- og kredittpremier i referanseporteføljen, i estimeringen av det langsiktige rentenivået og i konvergeringshastighet til det langsiktige nivået.

2.2.7.1.3 Risikojustering for ikke-finansiell risiko

Konsernet måler kompensasjonen (reservasjonsprisen) det vil kreve for å bære ikke-finansielle usikkerhet rundt beløp og tidspunkt for kontantstrømmer som oppstår fra forsikringskontrakter. Dette skal gjøres eksplisitt som en justering for ikke-finansiell risiko i de forventningsrette, beste estimatene for kontantstrømmer. Reservasjonsprisen reflekterer subjektiv holdning til slik risiko, den er differensiert på tidshorisont, og gjør virksomheten indifferent til å ta slik risiko i balansen. Residualverdien skal være sikkerhetsekivalent med hensyn på ikke-finansiell risiko etter risikojusteringen.

Ikke-finansiell risiko er forsikringsrisiko, kostnadsrisiko, forretningsrisiko, særlig i den delen av kontrakten som det enda ikke er avtalt premier for, og estimatrisiko. Estimatisikoen er særlig høy for den delen av kontrakten som er knyttet til ny opptjening langt inn i fremtiden. Risikojusteringen beregnes for hver forventet kontantstrøm og aggregeres i en nåverdi. For kontantstrømmer knyttet til marginaleffekten fra ny opptjening mange ti-år inn i fremtiden er risikojusteringen så stor at beløpet ikke påvirker dagens residualverdi.

Et gjensidig foretak har ikke fortjeneste og inngår ikke kontrakter ut fra et motiv om risikojustert fortjeneste; formålet er å levere lave og stabile pensjonskostnader for poliseholderne. Samlet risikojustering for forsikringskontraktene hvor poliseholderne har rett på netto eiendeler, er en prosentandel av forpliktelsene og korresponderer til et konfidensnivå. Siden et gjensidig foretak ikke tar fortjenestemarginer for å bære ikke-finansiell risiko forventes konfidensnivået å representere en residualverdi som er sikkerhetsekivalent og som reflekterer at forsikringsrisiko dekkes av kollektivet til selvkost. Dette trekker konfidensnivået opp sammenlignet med ikke-gjensidige foretak. Estimatisiko knyttet til lang kontraktgrense for kontraktene på OfTP trekker konfidensnivået ytterligere opp.

For utstedte forsikringskontrakter uten rett til netto eiendeler, har konsernenheten som utsteder disse kontraktene utviklet en metode for å beregne risikojusteringen basert på en statistisk modell for forsikringsrisiko. Enheten har valgt å benytte seg av konfidensnivåmetoden, og den statistiske modellen gir som resultat en fordeling / et utfallsrom for skadeforsikringsresultatene.

2.2.7.1.4 Kontantstrømmer ved anskaffelse av forsikringskontrakter

Konsernet inkluderer kontantstrømmer fra forsikringsreserv i målingen av en gruppe forsikringskontrakter dersom de er direkte henførbare til enten de individuelle kontraktene i en gruppe, selve gruppen eller porteføljen av forsikringskontrakter som gruppen tilhører.

Konsernet estimerer, på porteføljenivå, kontantstrømmer fra forsikringsreserv som ikke er direkte henførbare til gruppen, men direkte henførbare til porteføljen. Konsernet tildeler dem deretter til gruppen av nyskrevne og fornyede kontrakter på et systematisk og rasjonelt grunnlag.

Anskaffelseskostnader som påløper for en portefølje eller gruppe av kontrakter skal etter IFRS 17 balanseføres som en eiendel når disse påløper før innregning av gruppen av forsikringskontrakter disse kostnadene er knyttet til. For kontrakter med kontraktsgrense under ett år, har man et valg om å utgiftsføre kostnadene når de inntreffer. Konsernet har ikke anskaffelseskostnader som danner grunnlag for balanseføring av eiendel.

2.2.7.1.5 Etterfølgende måling

Ved å estimere de totale fremtidige kontantstrømmene for oppfyllelse av kontraktsfaste rettigheter og forpliktelser, skiller konsernet mellom de som er relatert til allerede påløpte krav og de som gjelder fremtidig service.

Ved slutten av hver rapporteringsperiode vil balanseført verdi av gruppen av forsikringskontrakter reflektere et gjeldende estimat av forpliktelsen for gjenværende dekning (Liability for remaining coverage, LRC) per den datoen og et gjeldende estimat av forpliktelsen for påløpte skader (Liability for incurred claims, LIC).

LRC representerer konsernets forpliktelse til å undersøke og betale gyldige krav i henhold til eksisterende kontrakter for forsikringshendelser som ennå ikke har inntruffet, beløp som er relatert til andre forsikringskontraktjenester som ennå ikke er levert (dvs. levering av investeringsavkastning og investeringsrelaterte tjenester) og investeringskomponenter og andre beløp som ikke er knyttet til forsikringsavtaletjenester som ennå ikke er overført til LIC. LRC består av (a) oppfyllelseskantantstrømmene knyttet til fremtidig tjeneste, og (b) eventuelle utestående premier for forsikringsavtaletjenester som allerede er levert.

LIC inkluderer konsernets ansvar for å betale gyldige erstatningskrav for forsikringshendelser som allerede har påløpt, andre påløpte forsikringsutgifter som oppstår fra tidligere dekningstjeneste og ansvaret for skader som er oppstått, men som ennå ikke er rapportert. Det inkluderer også konsernets forpliktelse til å betale beløp som konsernet er forpliktet til å betale poliseholder i henhold til kontrakten. Dette inkluderer tilbakebetaling av investeringskomponenter når en kontrakt fraregnes. Gjeldende estimat av LIC omfatter oppfyllelseskantantstrømmene knyttet til nåværende og tidligere opptjening allokert til konsernet på rapporteringsdatoen. Konsernets utstedte forsikringskontrakter på OfTP har ikke LIC fordi utbetalingene alltid betales ved forfall.

2.2.7.1.6 Endringer i oppfyllelseskantantstrømmer

Ved slutten av hver rapporteringsperiode oppdaterer konsernet oppfyllelseskantantstrømmene for både LIC (for utstedte skadeforsikringskontrakter under premiefordelingsmetoden) og LRC for å reflektere gjeldende estimater av beløp, tidspunkt og usikkerhet for fremtidige kontantstrømmer, samt diskonteringsrenter og andre finansielle variabler.

Konsernet har et valg av regnskapsprinsipp som beregner endringer i oppfyllelseskantantstrømmer ved slutten av en rapporteringsperiode for endringer i ikke-finansielle forutsetninger, endringer i diskonteringsrenter og finansielle forutsetninger. Konsernet beregner først endringene i diskonteringsrenter og finansielle forutsetninger på oppfyllelseskantantstrømmene (som forventet ved begynnelsen av perioden) og beregner deretter endringer på disse kontantstrømmene fra endringen i ikke-finansielle forutsetninger.

Erfaringsjusteringer er forskjellen mellom:

- Det forventede kontantstrømestimatet ved begynnelsen av perioden og de faktiske kontantstrømmene for premier mottatt i perioden og eventuelle relaterte kontantstrømmer som er betalt).
- Forventet kontantstrømestimat ved begynnelsen av perioden og de faktiske påløpte beløp knyttet til forsikringserviceutgifter i perioden (unntatt utgifter til forsikringserverv)

Erfaringsjusteringer knyttet til nåværende eller tidligere opptjening resultatføres. For påløpte skader (inkludert påløpte, men ikke rapporterte) og andre påløpte utgifter til forsikringstjenester, er erfaringsjusteringer alltid knyttet til nåværende eller tidligere tjeneste. De er inkludert i resultatet som en del av forsikringskostnader.

Erfaringsjusteringer knyttet til fremtidig tjeneste er inkludert i LRC ved å justere residualverdien.

2.2.7.2 Forsikringskontrakter målt med premiefordelingsmetoden

Konsernet anvender premiefordelingsmetoden for måling av skadeforsikringskontrakter med en dekningstid på hver kontrakt i gruppen på ett år eller mindre.

Ved førstegangsinnregning måler konsernet LRC til beløpet av premiene mottatt i kontanter. Ettersom alle utstedte forsikringskontrakter som premiefordelingsmetoden anvendes på har en dekning på ett år eller mindre, bruker konsernet adgangen til å kostnadsføre alle kontantstrømmer ved anskaffelse av forsikringskontrakter etter hvert som de påløper.

Premier til konsernet for forsikringsavtaletjenester som allerede er levert i perioden, men som ennå ikke er mottatt ved slutten av rapporteringsperioden, er inkludert i LRC. Den bokførte verdien til LRC ved slutten av hver påfølgende rapporteringsperiode representerer den bokførte verdien ved starten av rapporteringsperioden justert for premiene mottatt i perioden og beløpet innregnet som forsikringsinntekt for forsikringskontraktjenester levert i den perioden.

Konsernet har fastslått at det ikke er noen vesentlig finansieringskomponent i de utstedte skadeforsikringskontraktene med en dekningstid på ett år eller mindre. Konsernet diskonterer ikke forpliktelsen for gjenværende dekning for å reflektere tidsverdien av penger og finansiell risiko for slike forsikringskontrakter.

Konsernet anvender også premiefordelingsmetoden på alle gjenforsikringskontrakter. Dekningsperioden for slike gjenforsikringskontrakter er inntil 12 måneder.

Ved bruk av premiefordelingsmetoden måles forsikringsinntektene til beløpet som er allokert fra de forventede premieinntektene eksklusive investeringskomponenter. Tildelingen gjøres på grunnlag av tidens gang, bortsett fra utstedte forsikringskontrakter hvor skadene er sesongmessige og tildelingen er basert på forventet skadeforekomst. Konsernet bruker skjønn ved fastsettelse av tildelingsgrunnlaget.

2.2.7.3 Etterfølgende måling for direkte deltakende kontrakter med rett til netto eiendeler i konsernet

Konsernet utsteder forsikringskontrakter med betydelige investeringsrelaterte tjenester, hvor poliseholderne har krav på netto eiendeler i konsernet. Konsernets forpliktelse overfor poliseholderne består av plikten til å betale poliseholderne (nåværende eller framtidige) den virkelige verdien av netto eiendeler i tillegg til fremtidig forsikringstjenester som ytes under forsikringsavtalen. Virkelig verdi av netto eiendeler er fastsatt ved bruk av skjønn der det ikke foreligger observerbare priser i et aktivt marked.

Kontraktene har ikke en kontraktuell servicemargin (fortjeneste – CSM) ettersom poliseholderne har krav på netto eiendeler. Netto eiendeler som tilfaller forsikringskontraktene utover neddiskonterte og risikjusterte oppfyllelseskantantstrømmer på kontrakten er benevnt residualverdi og tilfaller poliseholder. Øvrig netto eiendeler består utelukkende av differanse mellom virkelig verdi av netto eiendeler som er tildelt poliseholderne og regnskapsført verdi av netto eiendeler. Denne måledifferansen defineres som egenkapital, og endringen i måledifferanse utgjør periodens totalresultat for konsernet. Dette er ikke fortjenestesøkende egenkapital i økonomisk forstand, og resultat til forsikringstagere er ikke inkludert i totalresultatet for konsernet.

2.2.8 Holdte gjenforsikringskontrakter

2.2.8.1 Innregning

Konsernet bruker gjenforsikring for å redusere noen av risikoeksponeringene innen skadeforsikring. Holdte gjenforsikringskontrakter regnskapsføres etter IFRS 17 når de oppfyller definisjonen av en forsikringskontrakt. Dette inkluderer vilkåret om at kontrakten skal overføre betydelig forsikringsrisiko.

Gjenforsikringskontrakter overfører betydelig forsikringsrisiko bare hvis de overfører til reassurandøren i det vesentlige all forsikringsrisiko knyttet til de gjenforsikrede delene av de underliggende forsikringskontraktene, selv om en gjenforsikringskontrakt ikke utsetter utstederen (reassurandøren) for muligheten for et betydelig tap.

Holdte gjenforsikringskontrakter regnskapsføres separat fra underliggende utstedte forsikringskontrakter og vurderes på individuell kontraktsbasis. Ved aggregering av gjenforsikringskontrakter fastsetter konsernet porteføljer på samme måte som det fastsetter porteføljer av underliggende utstedte forsikringskontrakter. Konsernet deler en portefølje av sine gjenforsikringskontrakter opp i tre grupper av kontrakter:

- Kontrakter som ved førstegangsinnregning har en nettogevinst.
- Kontrakter som ved førstegangsinnregning ikke har noen vesentlig mulighet for å resultere i en nettogevinst senere.
- Eventuelle gjenværende gjenforsikringskontrakter i porteføljen

Gjenforsikringskontrakene regnskapsføres med bruk av premiefordelingsmetoden. Konsernet antar at alle gjenforsikringskontrakter holdt i de ulike porteføljene ikke vil resultere i en nettogevinst ved førstegangsinnregning, med mindre fakta og omstendigheter tilsier noe annet.

Ved å bestemme tidspunktet for førstegangsinnregning av en gjenforsikringskontrakt som holdes, vurderer konsernet om gjenforsikringskontraktens vilkår gir beskyttelse mot tap på et forholdsmessig grunnlag. Konsernet innregner en gruppe av gjenforsikringskontrakter holdt som gir forholdsmessig dekning:

- Ved starten av dekningsperioden for denne gruppen av gjenforsikringskontrakter.
- Ved første gangs innregning av alle underliggende forsikringskontraktene

Konsernet innregner en gruppe ikke-proporsjonale gjenforsikringskontrakter tidligst i begynnelsen av dekningsperioden for gruppen eller datoen en underliggende tapsbringende gruppe av kontrakter innregnes.

Grensen for en holdt gjenforsikringskontrakt inkluderer kontantstrømmer som følge av de underliggende kontraktene som dekkes av gjenforsikringskontrakten. Dette inkluderer kontantstrømmer fra forsikringskontrakter som forventes utstedt av konsernet i fremtiden dersom disse kontraktene forventes å bli utstedt innenfor rammen av gjenforsikringskontrakten.

Kontantstrømmer er innenfor grensen til en gjenforsikringskontrakt som holdes, hvis de oppstår fra de materielle rettighetene og forpliktelsene til forsikringsselskapet som eksisterer i rapporteringsperioden der konsernet er tvunget til å betale beløp til reassurandøren eller har en materiell rett til å motta tjenester fra reassurandøren.

2.2.8.2 Gjenforsikringskontrakter holdt målt under premiefordelingsmetoden

Konsernet måler gjenforsikringskontrakter ved å anvende premiefordelingsmetoden. I henhold til premiefordelingsmetoden tilsvarer den første målingen av eiendelen for gjenværende dekning den betalte gjenforsikringspremien.

Konsernet måler beløpet knyttet til gjenværende tjeneste ved å fordele innbetalt premie over dekningsperioden. For alle gjenforsikringskontrakter som holdes, er allokeringen basert på tidens gang bortsett fra gjenforsikringskontrakter der skader er sesongbetont og tildelingen er basert på forventet skadeforekomst.

2.2.9 Modifisering og fraregning

Konsernet fraregner den opprinnelige forsikringskontrakten og innregner den endrede kontrakten som en ny kontrakt, dersom vilkårene i forsikringskontraktene er endret og følgende betingelser er oppfylt:

- Hvis de endrede vilkårene ble inkludert ved kontraktsinngåelse og konsernet ville ha konkludert med at den endrede kontrakt:
- Er utenfor virkeområdet til IFRS 17
- Resulterer i en annen forsikringskontrakt på grunn av at komponenter skilles fra vertskontrakten

- Resulterer i en vesentlig annen kontraktsgrense
- Vil bli inkludert i en annen gruppe kontrakter
- Den opprinnelige kontrakten oppfylte definisjonen av en forsikringskontrakt med direkte deltakende egenskaper, men den endrede kontrakten oppfyller ikke lenger definisjonen
- Den opprinnelige kontrakten ble regnskapsført ved anvendelse av premiefordelingsmetoden, men den endrede kontrakten oppfyller ikke lenger premiefordelingsmetodens kvalifikasjonskriterier for den tilnærmingen.

Hvis kontraktsendringen oppfyller noen av betingelsene, utfører konsernet alle vurderinger som gjelder ved førstegangsinregning, fraregner den opprinnelige kontrakten og innregner den nye modifiserte kontrakten som om den ble inngått for første gang.

Dersom kontraktsendringen ikke oppfyller noen av betingelsene, behandler konsernet effekten av endringen som endringer i estimatene for oppfyllelsekantantstrømmer.

For forsikringskontrakter som er regnskapsført med rett til andel i netto eiendeler, resulterer en endring i estimatene for oppfyllelsekantantstrøm i en revidert residualverdi.

For forsikringskontrakter som er regnskapsført i henhold til premiefordelingsperioden, justerer konsernet forsikringsinntekter fremover fra tidspunkt for kontraktendring.

Konsernet fraregner en forsikringskontrakt når, og bare når kontrakten er:

- Utgått (når forpliktelsen spesifisert i forsikringsavtalen utløper eller er oppfylt eller kansellert)
- Modifisert slik at fraregningskriteriene er oppfylt

Når konsernet fraregner en forsikringskontrakt fra en gruppe av kontrakter, vil det:

- Justere oppfyllelsekantantstrømmene allokert til gruppen for å eliminere nåverdien av fremtidige kantantstrømmer og risikojustering for ikke-finansiell risiko knyttet til rettighetene og forpliktelsene som er fraregnet gruppen.

Når konsernet overfører en forsikringskontrakt til en tredjepart og som resulterer i fraregning, justerer konsernet residualverdien for gruppen som kontrakten er fraregnet fra for forskjellen mellom endringen i konsernets balanseførte verdi forårsaket av den fraregnet oppfyllelsen kantantstrømmer og premien belastet av tredjeparten for overføringen.

Når konsernet fraregner en forsikringskontrakt på grunn av modifikasjon, fraregner det den opprinnelige forsikringskontrakten og innregner en ny.

2.2.10 Presentasjon

Konsernet har presentert balanseført verdi av porteføljer av forsikringskontrakter som gjeld. Gjenforsikringskontrakter er presentert som eiendel.

Konsernet disaggregerer beløpene som er innregnet i den konsoliderte resultatregnskapet og andre totalinntekter i en deltotal for forsikringsserviceresultat som omfatter forsikringsinntekter og forsikringsservicekostnader og, separat fra forsikringsserviceresultatet, netto forsikringsfinansinntekt- eller kostnadenes delsum. Konsernet har frivillig inkludert netto forsikringsfinansinntekter eller -kostnader i en annen delsum: netto forsikrings- og investeringsresultat, som også inkluderer inntekter fra alle eiendeler som dekker konsernets forsikringsforpliktelser. Risikojustering for ikke-finansiell risiko inngår som en del av forsikringsserviceresultat.

2.2.10.1 Forsikringsinntekt

Etter hvert som konsernet leverer forsikringstjenester fra en gruppe utstedte forsikringskontrakter, reduseres LRC og innregner forsikringsinntekter, som måles til beløpet som konsernet forventer å ha rett til i bytte for disse tjenestene.

For grupper av forsikringskontrakter med direkte deltakende egenskaper, målt under variabel honorarmetode (Variable Fee Approach, VFA) består forsikringsinntektene av summen av endringene i LRC på grunn av:

- Utgifter til forsikringstjenester som påløper i perioden målt til beløpene som forventes ved begynnelsen av perioden, unntatt:
  - Tilbakebetaling av investeringskomponenter
  - Beløp som er knyttet til transaksjonsbaserte skatter som kreves inn på vegne av tredjeparter
  - Utgifter til anskaffelse av forsikringskontrakter
  - Beløp knyttet til risikojustering for ikke-finansiell risiko
- Endringen i risikojusteringen for ikke-finansiell risiko, unntatt:
  - Endringer knyttet til fremtidig tjeneste som justerer residualverdi
- Andre beløp, for eksempel erfaringsjusteringer for premieinntekter som er relatert til nåværende eller tidligere tjeneste, hvis noen forsikringsinntekter også inkluderer den delen av premiene som er relatert til å gjenvinne kontantstrømmer knyttet til forsikringsanskaffelseskostnader inkludert i forsikringstjenesteutgiftene i hver periode. Begge beløpene måles på en systematisk måte ut fra tidens gang.

Ved bruk av premiefordelingsmetoden, innregner konsernet forsikringsinntekter for perioden lineært basert på tidens gang ved å allokere forventede premieinntekter inkludert justeringer av premieerfaring til hver

tjenesteperiode. Men når det forventede mønsteret for frigjøring fra risiko i dekningsperioden avviker vesentlig fra tidens gang, typisk som følge av sesongvariasjon, fordeles premieinntektene basert på det forventede mønsteret av påløpte forsikringstjenester.

Vurdering av om det foreligger sesongvariasjon er basert på analyse av historisk skadefrekvens. Vurderingen gjennomføres på porteføljenivå, og det er angitt et konfidensintervall for å vurdere om porteføljen har signifikant sesongvariasjon. Dersom skadefrekvensen for en portefølje faller utenfor konfidensintervallet, er det en sterk indikasjon på at porteføljen har sesongvariasjon og det beregnes et oppløsningsmønster som benyttes ved inntektsføringen av premier.

Ved slutten av hver rapporteringsperiode vurderer konsernet om det har vært en endring i fakta og omstendigheter som indikerer et behov for å endre, på en prospektiv basis, fordelingen av premieinntekter på grunn av endringer i forventet skademønster.

2.2.10.2 Forsikringsservicekostnader

Utgifter til forsikringstjenester som oppstår fra en gruppe utstedte forsikringskontrakter omfatter:

- Endringer i LIC knyttet til krav og utgifter påløpt i perioden eksklusive tilbakebetaling av investeringskomponenter
- Endringer i LIC relatert til krav og utgifter påløpt i tidligere perioder (relatert til tidligere tjeneste)
- Andre direkte henførbare forsikringskostnader påløpt i perioden
- Amortisering av kontantstrømmer ved forsikringserverv, som innregnes med samme beløp i både forsikringsserviceutgifter og forsikringskontraktinntekter

2.2.10.3 Inntekter eller kostnader fra holdte gjenforsikringskontrakter

Konsernet presenterer separat inntekter eller kostnader fra en gruppe holdte gjenforsikringskontrakter og gjenforsikringsfinansinntekter eller -kostnader i periodens resultat.

Inntekter eller utgifter fra gjenforsikringskontrakter deles inn i følgende to beløp:

- Innkrevd beløp fra reassurandører
- En fordeling av innbetalte premie

Konsernet presenterer kontantstrømmer som er betinget av erstatninger som en del av beløpet som kreves inn fra reassurandører. Gjenforsikringsprovisjoner som ikke er betinget av krav i de underliggende kontraktene presenteres som et fradrag i premiene som skal betales til reassurandøren som deretter resultatføres.

2.2.10.4 Forsikringsfinansinntekter og -kostnader

Forsikringsfinansieringsinntekter eller -kostnader presenterer effekten av tidsverdien av penger og endringen i tidsverdien av penger, sammen med effekten av finansiell risiko og endringer i finansiell risiko for en gruppe av forsikringskontrakter og en gruppe av gjenforsikringskontrakter.

2.2.10.4.1 Bruk av OCI-presentasjon for forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader

Konsernet har et regnskapsprinsippvalg om å presentere alle periodens forsikringsfinansinntekter eller -kostnader i ordinært resultat i den grad det er i tråd med respektive IFRS-standard.

2.2.10.4.2 For direkte deltakende kontrakter hvor poliseholder har rett til netto eiendeler

For direkte deltakende kontrakter, hvor poliseholder har rett til virkelig verdi av netto eiendeler i konsernet, presenteres endringen i netto eiendeler målt til markedsverdi i forsikringsfinansinntekter eller -kostnader i resultatet.

2.2.11 Kontrakter som eksisterte på overgangstidspunktet

2.2.11.1 Kontrakter målt med bruk av virkelig verdi-tilnærmingen

Konsernet konkluderte med at rimelig og støttebar informasjon for anvendelse av den retrospektive eller den modifiserte retrospektive tilnærmingen ikke var tilgjengelig for alle forsikringskontrakter utstedt før overgangsdatoen. Konsernet benyttet derfor virkelig verdi-tilnærmingen for disse kontraktene.

Konsernet benyttet rimelig og støttebar informasjon tilgjengelig på overgangsdatoen for å:

- Identifisere grupper av forsikringskontrakter
- Avgjøre om en forsikringskontrakt oppfyller definisjonen av en forsikringskontrakt med direkte deltakelsesegenskaper

2.2.11.1.1 Aggregeringsnivå

Konsernet inkluderte kontrakter i grupper av kontrakter utstedt med mer enn ett års mellomrom da det ikke var rimelig og støttebar informasjon tilgjengelig for å gjennomføre inndelingen.

2.2.11.1.2 Måling på overgangsdatoen

Ved bruk av virkelig verdi-tilnærmingen på overgangsdatoen, ble residualverdien til LRC estimert som forskjellen mellom virkelig verdi av netto eiendeler og oppfyllelseskontantstrømmene til gruppen av kontrakter på den datoen. Ved fastsettelse av virkelig verdi fulgte konsernet kravene i IFRS 13 Måling av virkelig verdi.

2.2.11.1.3 Diskonteringsrenter

Konsernet benyttet diskonteringsrenter på overgangsdatoen i stedet for diskonteringsrenter på starttidspunktet for innregning.

2.2.11.1.4 Kontantstrømmer knyttet til anskaffelse av forsikringskontrakter

Konsernet estimerte en eventuell eiendel for kontantstrømmer knyttet til anskaffelse av forsikringskontrakter som eksisterte på overgangsdatoen til et beløp lik beløpet konsernet ville ha pådratt seg på overgangsdatoen for å oppnå rettigheter til:

- Gjenvinne kontantstrømmer fra forsikringsserverv fra premier på forsikringskontrakter før overgangsdatoen, men ikke ennå innregnet på overgangsdatoen
- Inngå fremtidige forsikringskontrakter etter overgangsdatoen uten å måtte betale på nytt for de kostnadene som allerede er betalt
- Oppnå fremtidige fornyelser av forsikringskontrakter innregnet på overgangsdatoen

Estimatet resulterte i uvesentlig beløp, og konsernet har ikke inkludert en eiendel for forsikringsservervskontantstrømmer i målingen av gruppene av forsikringskontrakter innregnet på overgangsdatoen.

2.3 FINANSIELLE INSTRUMENTER

Konsernet har anvendt IFRS 9 og IFRS 7R, som gjelder for årsperioder som begynner 1. januar 2023 for første gang.

Som tillatt i overgangsbestemmelsene i IFRS 9 har foretaket valgt å ikke omregne sammenligningstall. Derfor er sammenligningstall for 2022 rapportert i henhold til IAS 39 (slik den var før IFRS 9), og således ikke sammenlignbar med informasjonen presentert for 2023. Forskjeller som oppstod ved overgangen til IFRS 9, er ført direkte mot egenkapital per. 1. januar 2023. For mer informasjon om dette se egenkapitaloppstillingen.

2.3.1. Regnskapsføring av finansielle instrumenter etter IFRS 9

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene knyttet til finansielle instrumenter som er benyttet fra 1. januar 2023 (IFRS 9).

2.3.1.1 Innregning og fraregning

Finansielle instrumenter innregnes på det tidspunkt konsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige betingelser. Finansielle eiendeler fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og konsernet i hovedsak har overført risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt

forpliktelsene til de kontraktmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt. Innregning og fraregning av finansielle instrumenter skjer dermed uavhengig av avtalt oppgjørstidspunkt.

Finansielle instrumenter måles ved førstegangsinnregning til virkelig verdi. Henførbare transaksjonskostnader inngår i virkelig verdi for finansielle instrumenter som ikke innregnes til virkelig verdi over resultatet. Kundefordringer, som ikke har et betydelig finansieringselement, fastsettes til transaksjonsprisen.

2.3.1.2 Klassifisering og etterfølgende måling

2.3.1.2.1 Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler skal etter IFRS 9 klassifiseres i følgende kategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi med verdiendring over resultatet
- Virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultat

Målekategori bestemmes ved førstegangsinnregning.

Finansielle eiendeler	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9	Årsak til klassifisering
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall ¹	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer ¹	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall ²	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer ²	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Utlån kommuner, bedrifter, personkunder	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Utlån kommuner, bedrifter, personkunder	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Gjeldsinstrumenter (virkelig verdi over resultatet)	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell
Egenkapitalinstrumenter	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell
Fordringer	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell

Finansielle forpliktelser	Målemetode IAS 39	Målemetode IFRS 9	Årsak til klassifisering
Fondsobligasjonslån	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Ansvarlige lån	amortisert kost	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi opsjon
Gjeld til kredittinstitusjoner (amortisert kost)	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Gjeld til og innskudd fra kunder	amortisert kost	amortisert kost	virksomhetsmodell
Gjeld til kredittinstitusjoner (virkelig verdi)	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	virkelig verdi over resultatet	virkelig verdi over resultatet	virksomhetsmodell

¹ relatert til livsforsikringsvirksomheten

² relatert til skadeforsikringsvirksomheten

Derivater og egenkapitalinstrumenter

I henhold til IFRS 9 skal derivater innregnes til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Derivater klassifisert som sikringsinstrumenter skal imidlertid følge regler for sikringsbokføring som er omtalt i avsnitt 2.3.1.3.

Egenkapitalinstrumenter skal som hovedregel måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, med mindre de ikke er holdt for handelsformål og bestemt utpekt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat. I konsernet er alle egenkapitalinstrumenter målt til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

Gjeldsinstrumenter

Klassifikasjon og måling av gjeldsinstrumenter etter IFRS 9 vurderes ut fra en kombinasjon av virksomhetsmodell for styring av eiendelene og de kontraktsmessige kontantstrømskarakteristikker.

Et gjeldsinstrument måles til amortisert kost hvis begge følgende kriterier er oppfylt og den finansielle eiendelen ikke er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»):

- Den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer («forretningsmodellkriteriet»), og
- Kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol («kontantstrømkriteriet»)

Valg av målemetode

Hver portefølje er analysert ut ifra hvilken virksomhetsmodell som følges, hva slags kontantstrømmer som foreligger og hva hensikten med investeringene er.

Dersom et finansielt instrument inngår i en portefølje som styres i en forretningsmodell hvor formålet med forretningsmodellen er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer kun bestående av rente og hovedstol, skal den finansielle eiendelen måles til amortisert kost.

Dersom en portefølje av finansielle instrumenter inngår i en forretningsmodell hvor hensikten er å holde de finansielle eiendelene for å inndrive kontraktsfestede kontantstrømmer og å selge, skal eiendelen måles til virkelig verdi med verdiendringer over det utvidede resultatet. Renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presenteres i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Finansielle instrumenter inkludert i andre typer forretningsmodeller blir målt til virkelig verdi over ordinært resultat.

Virkelig verdiopsjon

Konsernet kan utpeke et gjeldsinstrument som oppfyller kriteriene for å måles til amortisert kost til virkelig verdi over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer inkonsistens i måling. Dette innebærer at finansielle eiendeler og forpliktelser ved førstegangsinnregning kan utpekes til virkelig verdi

med verdiendringer over resultatet selv om de inngår i en forretningsmodell som tilsier en annen målemetode. Denne øremerkingen er ugjenkallelig etter førstegangsinnregning.

Konsernet har valgt å benytte seg av virkelig verdiopsjonen på en portefølje av gjeldsinstrumenter tilknyttet livsforsikringsvirksomheten selv om de inngår i en forretningsmodell som tilsier måling til amortisert kost med verdiendring i utvidet resultat. Begrunnelsen for dette er at implementeringen av IFRS 17 innebærer at forsikringsforpliktelser innregnes til virkelig verdi. Ved å benytte virkelig verdi opsjonen vil man motvirke et regnskapsmessig misforhold.

Nedskrivningsmodell

Implementeringen av IFRS 9 innebærer en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler målt til amortisert kost. Tapsavsetningene skal etter den nye standarden innregnes etter forventet kredittap (Expected Credit Loss, ECL). Målingen av avsetningen for forventet tap avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Tapsestimatene beregnes basert på 12 måneders og livslang sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Tapsavsetningene presenteres i tre trinn:

Trinn 1: Forventet tap over de neste 12 måneder for alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2: Forventet tap over hele levetiden for eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning, men ingen objektive tap.

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

Under følger en beskrivelse av hvordan tapsberegninger er gjort for de ulike finansielle instrumentene.

Nedskrivningsmodell for rentebærende verdipapirer til amortisert kost

Denne kategorien av verdipapirer omfatter obligasjoner og sertifikater.

Trinn 1: Et finansielt instrument som ikke er kredittforringet ved førstegangsinnregning blir klassifisert på trinn 1. På trinn 1 blir det forventede kredittapet kalkulert over de neste 12 månedene, eventuelt til forfall hvis det er innen et år.

Trinn 2: Ved en betydelig økning i kredittrisiko siden ervervstidspunkt blir instrumentet flyttet over til trinn 2. Beregning av forventet kredittap blir da kalkulert for gjenværende levetid til instrumentet. En betydelig økning i kredittrisiko er definert som et fall på minimum 3 risikoklasser (f.eks. AAA (1) til A- (4)). Risikoklasser er inndelt som vist i tabellen under.

Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse
AAA		1	BBB+	5	B+
AA+		1	BBB	6	B
AA		2	NR	6	B-
AA-		2	BBB-	7	CCC+/-
A+		3	BB+	8	D
A		3	BB	9	
A-		4	BB-	10	

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap i porteføljesystemet og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

For trinn 1 og 2 anvendes følgende modell for beregning av ECL:

Forventet kredittap = eksponering ved mislighold (EAD) x sannsynlighet for mislighold (PD) x tapsgrad ved mislighold (LGD).

Eksponering ved mislighold (EAD): EAD viser anslag på den totale mengden tap man står overfor ved et mulig mislighold.

For finansielle eiendeler trinn 1 og 2 er effektiv renteberegning basert på brutto balanseført verdi, og for trinn 3 anvendes amortisert kost. Dette er vist i tabellen under.

Trinn	Kredittisiko	ECL-beregning	Effektiv renteberegning
Trinn 1	Uvesentlig økning	12 måneder	Brutto balanseført verdi
Trinn 2	Vesentlig økning	Ojenstående levetid	Brutto balanseført verdi
Trinn 3	Mislighold	Ojenstående levetid	Amortisert kost

Sannsynlighet for mislighold (PD): PD beregnes basert på årlige, historiske observerte misligholdsrater for hver enkelt rating (S&P). Det tas utgangspunkt i 25 års rullerende datagrunnlag. PD blir oppdatert årlig, eller når det observeres vesentlige endringer.

Tapsgrad ved mislighold (LGD): LGD er basert på historisk observert tilbakebetalingsgrad ved mislighold for definerte sektorer. Dette publiseres i årlige rapporter utstedt av Global Credit Data. Data blir oppdatert årlig, og ved vesentlige endringer.

Tabellen under viser tapsavsetningene beregnet per 01.01.2023 fordelt på de ulike trinnene.

Tusen kroner	Hold til forfall	Utlån og fordringer
Trinn 1	1	260
Trinn 2	-	42
Trinn 3	-	-

Nedskrivningsmodell for boliglån

Tapsberegninger for boliglån administreres av konsernets bankvirksomhet, som har utviklet PD- og LGD modeller for boliglånsporteføljen. Det er utviklet en PD-modell for nye boliglånskunder og en PD-modell for

eksisterende boliglånskunder. Den første modellen benytter data som er tilgjengelig på søknadstidspunktet og er gyldig i 3 måneder etter innvilgelse. Den andre modellen slår inn etter 3 måneder, og benytter seg i tillegg av data som avhenger av kundens adferdsprofil. Forklaringsvariabler i datagrunnlaget er alder, inntekt, antall purringer siste 12 måneder, antall overtrekksdager siste 12 måneder, belåningsgrad, medlåntaker, mislighold siste 12 måneder og produkttype. PD-modellen baserer seg på logistisk regresjon, og faktorene gjennomgås årlig og oppdateres ved behov. Metoden gir resultater som enkelt kan tolkes og analyseres, samt høy forklaringsgrad gitt at visse forutsetninger er oppfylt. PD-modellen gjør det også mulig å kombinere rene kvantitative analyser med ekspertvurderinger. Det benyttes et rullerende vindu på fem år slik at hovedvekten er på nyere og relevante observasjoner.

Eksposering ved mislighold (EAD) beregnes som en funksjon av sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen gitt tidspunkt. En viktig del av beregningen av forventet tap er å se på hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Tap gitt mislighold (LGD) avhenger av flere faktorer. Friskmeldingsgraden utgjør en vesentlig del av beregningen, altså hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Observerte friskmeldingsgrad skal beregnes og valideres på nytt hvert år.

I tillegg til å beregne ECL gjøres det en sannsynlighetsvekting av ulike definerte scenarier hvor ECL blir vurdert opp mot optimistisk, forventet og pessimistisk utvikling. Summen av de vektete scenariene utgjør det forventede kredittapet. KLP Bankens risikoforum vurderer hvert kvartal de ulike scenariene og vektingen av disse med bakgrunn i endringer i makro eller andre forhold som vil kunne påvirke tapsnedskrivningene.

Den viktigste driveren for betydelig endring i kredittrisiko for boliglån er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra førstegangsinnregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i 12 måneder PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i 12 måneder PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig. Engasjementer som er misligholdt i mer enn 30 dager vil automatisk bli plassert i trinn 2, og engasjementer med mislighold over 90 dager plasseres i trinn 3. Lånene går tilbake til trinn 2 og trinn 1 når kriteriene for betydelig endring i kredittrisiko og mislighold ikke lenger er oppfylt. Et lån i trinn 3 vil ha en karantene på tre måneder før det kan flyttes tilbake til trinn 2 eller 1.

Tabellen under viser hvordan tapsavsetningene for boliglån til amortisert kost fordeler seg på de ulike trinnene per 01.01.2023.

Tusen kroner	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Boliglån	144	207	422

Nedskrivningsmodell for andre typer utlån

For enkelte typer utlån der det ikke er utviklet egne PD- og LGD-modeller, benyttes det en forenklet tapsgradmetode. I konsernregnskapet gjelder dette seniorlån og kredittkort innen personmarkedet, samt offentlige utlån.

Seniorlån: Seniorlån er lån som i praksis ikke kan misligholdes. Risikoen er kun knyttet til store boligprisfall, og at lånets utestående ved kundens død eller flytting på sykehjem overstiger boligens verdi på salgstidspunktet. Basert på den svært lave sannsynligheten for tap på disse lånene er det valgt en forenklet

tapsgrad der det er satt av 0,001 % av saldoen på seniorlån til forventet tap. Det er ingen seniorlån som vil havne i trinn 2 eller trinn 3.

Kredittkort: For kredittkort har man beregnet en tapsgrad basert på gjennomsnittlig estimert PD for kredittkortporteføljen innhentet fra eksternt kredittopplysningsbyrå og gjennomsnittlig LGD for kredittkort for perioden 2006-2018 beregnet av inkassoselskap oppdatert i 2021.

Offentlige utlån: For offentlig utlån er det vurdert at sannsynligheten for at man vil få et tap på disse lånene er lave. Det er derfor valgt å bruke en forenklet tapsgrad med unntaket for lav kredittrisiko, hvor det er satt av 0,001 % av saldoen på offentlig utlån til forventet tap.

Tabellen under viser tapsavsetningene per 01.01.2023 for utlån med forenklet tapsgradmetode.

Tusen kroner	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Seniorlån	21	-	-
Offentlige utlån	184	-	-
Kredittkort	2 040	1 883	516
Sum	2 245	1 883	516

2.3.1.2 Finansielle forpliktelser

Regnskapsføring av finansielle forpliktelser er etter IFRS 9 stort sett uendret fra tidligere IAS 39. Et unntak er at for forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi, skal endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over andre inntekter og kostnader uten reklassifisering. Dette gjelder med mindre behandlingen av endringene i forpliktelsens kredittrisiko vil forårsake eller forverre regnskapsmessig misforhold i resultatet.

Konsernet vil benytte seg av virkelig verdi opsjon for fondsobligasjonslånet og ansvarlig lån. Ved å øremerke disse lånene til virkelig verdi over resultatet vil man unngå et regnskapsmessig misforhold ettersom motsvarende eiendeler måles til virkelig verdi over resultatet. Endring i kredittrisiko tilhørende disse forpliktelsene vil også måles til virkelig verdi over resultatet da det ellers vil kunne oppstå et misforhold. Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett og andre gjeldsinstrumenter som finansierer utlån i konsernets bankvirksomhet vil bli forbli målt til amortisert kost i konsernregnskapet.

2.3.1.3 Sikringsbokføring

Sikringsbokføring er en regnskapsmetode som gjør det mulig å tilpasse regnskapsføringen for finansielle instrumenter og sikringsaktiviteter nærmere den underliggende økonomien til transaksjonene.

Konsernet har per 01.01.2023 tre tilfeller av sikringsbokføring. Ett gjelder sikring av et fondsobligasjonslån (sikringsobjekt) ved hjelp av en kombinert rente- og valutaswap (sikringsinstrument), mens de to andre gjelder sikring av innlån og utlån med tilhørende renteswaper. Den praktiske effekten av overgangen til IFRS 9 er minimal og tidligere praksis for dette sikringsforholdet er videreført. Det henvises videre til note 32 for mer informasjon vedrørende sikringsforhold i konsernet.

2.3.1.4 Motregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser presenteres netto i balansen når det er en ubetinget motregningsrett som kan håndheves juridisk og en har til hensikt å gjøre opp netto, eller realisere eiendelen og forpliktelsen samtidig.

2.3.1.5 Modifikasjon

Når de kontraktsregulerte kontantstrømmene fra et finansielt instrument blir reforhandlet eller på annen måte endret, og reforhandlingen eller endringen ikke fører til fraregning av den finansielle eiendelen, beregnes det finansielle instrumentets brutto balanseførte verdi på nytt og det innregnes en endringsgevinst eller et endringstap i resultatet. Det finansielle instrumentets brutto balanseførte verdi beregnes på nytt som nåverdien av de reforhandlede eller endrede kontraktsregulerte kontantstrømmene, diskontert med det finansielle instrumentets opprinnelige effektive rente. Eventuelle påløpte kostnader eller honorarer justerer det endrede finansielle instrumentets balanseførte verdi og nedskrives over den endrede gjenværende levetid.

2.3.2 Regnskapsføring av finansielle instrumenter som er benyttet i perioden før 1. januar 2023

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene knyttet til finansielle instrumenter som er benyttet fra frem til og med 31.12.2022.

2.3.2.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier:

Finansielle eiendeler

- a. Finansielle eiendeler regnskapsført til virkelig verdi over resultatet
- b. Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- c. Hold - til - forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- a. Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet
- b. Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger. Konsernets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en regnskapsmessig sikring etter reglene om sikringsbokføring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

De finansielle eiendelene omfatter aksjer og andeler, obligasjoner, sertifikater og utlån, mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner og derivater.

Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked med unntak for:

- De som konsernet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat.
- De som konsernet har øremerket tilgjengelig for salg
- De som innehaver kanskje ikke vil kunne gjenvinne hele sin opprinnelige investering i, bortsett fra svekket kredittverdighet, og som skal klassifiseres som tilgjengelig for salg

Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på poliseholdere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer hvilket er obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked, samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

Hold til forfall investeringer regnskapsført til amortisert kost

Hold til forfall investeringer består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestemte betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som konsernet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som foretaket har øremerket tilgjengelig for salg
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter ansvarlig lån, fondsobligasjonslån og utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett, samt gjeld til- og innskudd fra kunder.

2.3.2.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når konsernet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller konsernet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a. Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene er i samsvar med fremkommer av note 25.

b. Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c. Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under regnskapslinjen "Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

2.3.3 Presentasjon, klassifisering og måling

a. Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som "Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat", "Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat" eller "Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat". Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen "Netto avkastning fra investeringer som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet".

b. Finansielle eiendeler til amortisert kost

Finansielle eiendeler målt til amortisert kost presenteres i balansen enten som "Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til amortisert kost", "Utlån til kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost", "Fordringer" eller "Kontanter og bankinnskudd". Renteinntekter og nedskrivninger inkluderes i linjen "Netto avkastning fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi med verdiendring over resultat". For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen "Netto renteinntekt bank". Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen "Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

c. Finansiell gjeld målt til amortisert kost Gjeld til og innskudd fra kunder

Utstedt finansiell gjeld målt til amortisert kost er presentert i balansen under følgende poster:

Fondsobligasjonslån

Ansvarlig lån

Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett

Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til og innskudd fra kunder

Gjeld til og innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til- og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter effektiv rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen "Netto renteinntekter bank".

Utstedte ansvarlige lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på

linjen «Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen "Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån".

Utstedte fondsobligasjonslån regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjonslån som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen "Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån".

Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett regnskapsføres første gang til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonslånene vurdert til amortisert kost etter effektivrentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen "Netto renteinntekt bank" i resultatregnskapet. Utstedte obligasjonslån med fast rente regnskapsføres etter reglene om virkelig verdisikring i den grad disse er sikret mot endring i rentenivået.

d. **Finansiell gjeld målt til virkelig verdi med verdiendring over resultat**

Finansiell gjeld målt til virkelig verdi med verdiendring over resultat er presentert i balansen på følgende poster:

Gjeld til kredittinstitusjoner
Finansielle derivater

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved etterfølgende måling benyttes virkelig verdi da dette eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank».

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel på linjen «Finansielle derivater» dersom verdien er positiv, og som en forpliktelse på linjen «Finansielle derivater» dersom verdien er negativ. For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for "Netto inntekter fra investeringer som måles til virkelig verdi over resultat».

e. **Sikringsbokføring**

Konsernet har i tre tilfeller benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). I ett tilfelle er sikringsbokføring benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. De to andre tilfellene gjelder virkelig verdi sikring av fastrente utlån og innlån som er sikret med renteswaper. Sikringsforholdet er dokumentert og effektiviteten måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen "Netto inntekter fra investeringer som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultat". Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av

sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for ”Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån” og ”Netto renteinntekter bank”. I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet.

2.4 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av konsernet, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av konsernet, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut. Konsernet utfører enkelte tilleggstjenester til leietakere av eiendommene. Dersom disse tjenestene anses som signifikante for driften av eiendommen, klassifiseres eiendommen som eiendom til eget bruk og ikke investeringseiendom.

2.4.1 Innregning og fraregning

Investeringseiendom innregnes i balansen når det er sannsynlig at framtidige økonomiske fordeler som oppstår fra eiendommen vil tilflyte konsernet, og når kostnaden til investeringseiendommen kan måles pålitelig. Investeringseiendom innregnes til kost inkludert transaksjonskostnader. Kostnader til investeringseiendom under oppføring måles til kost fram til den er ferdigstilt.

En investeringseiendom fraregnes ved avhending eller når investeringseiendommen er tatt ut av bruk med endelig virkning, og konsernet ikke forventer ytterligere økonomiske fordeler ved avhending av eiendommen. Tidspunktet for avhending an en investeringseiendom som er solgt, er det tidspunktet da mottakeren oppnår kontroll over investeringseiendommen i samsvar med bestemmelsene om når en forpliktelse er oppfylt i *IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*.

2.4.2 Påfølgende måling

Investeringseiendom skal enten måles til kost eller virkelig verdi med verdiendring over resultat. Konsernet har valgt å benytte virkelig verdi med verdiendring over resultat. Virkelig verdi måles i samsvar med *IFRS 13 Måling av virkelig verdi*.

Konsernet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi. Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 - års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 - års risikofri rente. Estimatet på 20 - årsrenten tilsvarer helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut ifra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis verdivurderes et utvalg av eiendomsmassen til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres i den perioden gevinsten eller tapet oppstår.

2.4.3 Presentasjon

Investeringseiendom er presentert i balansen på egen linje.

Endring i virkelig verdi og netto leieinntekter er presentert i resultatoppstillingen som «Virkelig verdijustering av investeringseiendommer og leieinntekter». Endring i virkelig verdi på eiendommer som skyldes valutaendringer er presentert i utvidet resultat på linjen «Valutaomregning utenlandske eiendommer».

Note 3 **Vesentlige regnskapsestimer og vurderinger**

3.1 Kritiske vurderinger ved anvendelse av konsernets regnskapsprinsipper

I det følgende beskrives noen av de viktigste vurderingene, bortsett fra de som involverer estimer (behandlet separat nedenfor), som ledelsen har foretatt i prosessen med å anvende konsernets regnskapsprinsipper, og som vil ha den mest vesentlige effekten på beløpene som er innregnet i regnskapet.

3.1.1 Utstedte forsikringskontrakter og holdte gjenforsikringskontrakter:

- *Vurdering av signifikant forsikringsrisiko:* Konsernet anvender skjønn for å vurdere om en kontrakt overfører betydelig forsikringsrisiko til utstederen. En kontrakt overfører betydelig forsikringsrisiko bare hvis en forsikret hendelse kan føre til at konsernet betaler ytterligere beløp som er betydelige i et enkelt scenario, og bare hvis det er et scenario som har kommersiell substans der utstederen har en mulighet for tap på et nåværende scenario.
- *Utstedte forsikringskontrakter som gir forsikringstakerne rett til residualinteresse i virksomheten:* KLP er gjensidig eid, hvor kundene på offentlig tjenestepensjon også er eiere av virksomheten. IFRS 17 har definert kriterier for hva som anses som gjensidig forsikringsvirksomhet, hvor forsikringstaker har rett til netto eiendeler av virksomheten. Å avgjøre om en forsikringsavtale gir forsikringstakeren en gjenværende interesse i det gjensidige selskapet, krever vurdering av alle materielle rettigheter og plikter, enten de stammer fra en kontrakt, lov eller forskrift. Et gjensidig selskap aksepterer risiko fra hver forsikringstaker og samler denne risikoen. Forsikringstakerne med en residualinteresse i det gjensidige selskapet bærer den samlede risikoen kollektivt i egenskap av eiere. Forsikringskontraktene påvirker eller påvirkes av kontantstrømmene til forsikringstakere i andre kontrakter ved å kreve at forsikringstaker deler avkastningen på samme spesifiserte pool av underliggende poster med forsikringstakere i andre kontrakter. Dette vil enten være:

- Hvis forsikringstakeren bærer en reduksjon i sin andel av avkastningen på de underliggende postene på grunn av utbetalinger til forsikringstakere av andre kontrakter som deler i denne gruppen, inkludert betalinger som oppstår på grunn av garantier gitt til forsikringstakerne i disse andre kontraktene, eller
- Dersom forsikringstakerne av andre kontrakter bærer en reduksjon i sin andel av avkastningen på de underliggende postene på grunn av utbetalinger til forsikringstaker, herunder betalinger som følge av garantier stilt til forsikringstaker.

Konsernet vurderer at forsikringsavtalene på offentlig tjenstepensjon gir forsikringstakerne rett til residualinteresse i konsernet.

Definisjon poliseholder: Poliseholder er den parten i forsikringsavtalen som har krav på erstatning når et forsikringstilfelle inntreffer. Noen av forsikringskontraktene utstedt av konsernet har tre relaterte parter, hvor typisk arbeidsgiver forsikrer sine ansatte. Arbeidsgiver betaler premien, men den ansatte mottar erstatningen dersom et forsikringstilfelle inntreffer. Konsernet har brukt skjønn for definere hvem som er poliseholder.

- *Vurdering av om det er investeringskomponenter:* Konsernet vurderer alle vilkår i kontraktene som utstedes for å avgjøre om det er beløp som skal betales til forsikringstakeren under alle omstendigheter, uavhengig av kontraktskansellering, forfall og forekomsten av eller ikke-forekomst av en forsikret hendelse. Noen beløp, når de er betalt av forsikringstakeren, skal under alle omstendigheter tilbakebetales til forsikringstakeren. Konsernet anser at slike utbetalinger oppfyller definisjonen av en investeringskomponent, uavhengig av om beløpet som skal tilbakebetales varierer over kontraktens løpetid, da beløpet skal tilbakebetales først etter at det først er betalt av forsikringstakeren.
- *Separasjon av forsikringskomponenter i en forsikringskontrakt:* Konsernet utsteder noen forsikringskontrakter som kombinerer beskyttelse for forsikringstaker mot ulike typer forsikringsrisiko i en enkelt kontrakt. IFRS 17 krever eller tillater ikke separering av forsikringskomponenter i en forsikringskontrakt med mindre den juridiske formen til en enkelt kontrakt ikke gjenspeiler substansen i dens kontraktsmessige rettigheter og forpliktelser. I slike tilfeller skal egne forsikringselementer regnskapsføres hver for seg. Å overstyre «enkeltkontrakt»-enhetsforutsetningen innebærer skjønn og er ikke et valg av regnskapsprinsipp. Når det skal avgjøres om en juridisk kontrakt reflekterer innholdet eller ikke, vurderer konsernet den gjensidige avhengigheten mellom ulike risikoer som dekkes, muligheten for at alle komponentene forfaller uavhengig av hverandre, og muligheten til å prise og selge komponentene separat.
- *Fastsettelse av kontraktsgrense:* Målingen av en gruppe forsikringskontrakter inkluderer alle fremtidige kontantstrømmer som oppstår innenfor kontraktsgrensen. Ved avgjørelsen av hvilke kontantstrømmer som faller innenfor en kontraktsgrense, vurderer konsernet sine materielle rettigheter og forpliktelser som oppstår fra vilkårene i kontrakten, fra gjeldende lover, forskrifter og sedvanlig forretningspraksis. Kontantstrømmer anses å være utenfor kontraktsgrensen dersom konsernet har praktisk evne til å reprise eksisterende kontrakter fullt ut for å reflektere deres revurderte risikoer, og dersom kontraktens prising for dekning frem til revurderingsdatoen kun vurderer risikoene frem til neste revurderingsdato. Konsernet bruker skjønn for å vurdere om det har praktisk evne til å sette en pris som fullt ut reflekterer alle risikoene i kontrakten eller porteføljen. Konsernet vurderer kontraktsmessige, juridiske og regulatoriske

restriksjoner når de gjør sin vurdering og anvender skjønn for å avgjøre om disse restriksjonene har kommersiell substans.

- *Identifikasjon av porteføljer:* Konsernet definerer en portefølje som forsikringskontrakter som er underlagt lignende risikoer og forvaltes sammen. Kontrakter innenfor samme produkt og bransje forventes å være i samme portefølje da de har lignende risikoer og administreres sammen. Vurderingen av hvilke risikoer som er like og hvordan kontrakter grupperes krever utøvelse av skjønn.
- *Aggregeringsnivå:* Konsernet bruker skjønn når det skiller mellom kontrakter som ikke har noen vesentlig mulighet for å bli tapsbringende og andre lønnsomme kontrakter.
- *Vurdering av direkte henførbare kontantstrømmer:* Konsernet bruker skjønn for å vurdere om kontantstrømmene er direkte henførbare til en spesifikk portefølje av forsikringskontrakter. Ved estimering av oppfyllelseskantantstrømmer allokterer konsernet faste og variable overhead-kontantstrømmer som direkte kan henføres til oppfyllelse av forsikringskontrakter.
- *Aggregeringsnivå for å fastsette risikojustering for ikke-finansiell risiko:* IFRS 17 definerer ikke på hvilket nivå risikojusteringen for ikke-finansiell risiko skal fastsettes. Aggregeringsnivået for å bestemme risikojusteringen for ikke-finansiell risiko er ikke et valg av regnskapsprinsipp og krever skjønn. Konsernet vurderer at fordelene ved diversifisering skjer på et utstedende enhetsnivå og bestemmer derfor risikojusteringen for ikke-finansiell risiko på dette nivået. Diversifiseringsfordelen allokteres deretter til alle grupper av forsikringskontrakter som den er vurdert samlet for. Konsernet vurderer at risikojusteringen for ikke-finansiell risiko allokert til en enkelt gruppe, som kostnad for usikkerhet, ikke kan være negativ. Ved fastsettelse av allokeringen blir følgelig korrelasjoner av ikke-finansiell risiko mellom grupper ignorert. Dette er fordi de allerede har blitt betraktet som en del av diversifiseringsfordelene ved å bestemme den overordnede risikojusteringen på enhetsnivå. Konsernet allokterer den totale risikojusteringen på enhetsnivå til grupper basert på prosentandelen av konsernets forventede oppfyllelseskantantstrømmer til de totale forventede oppfyllelseskantantstrømmene.

3.1.2 Finansielle instrumenter

- *Fastsettelse av når det foreligger vesentlig økning i kredittrisiko på finansielle instrumenter målt til amortisert kost:* Konsernet har definert triggerpunkter for hva som defineres som en vesentlig endring i kredittrisiko som reflekterer en endring i beregningen av forventede kredittap. Tap gitt mislighold og sannsynlighet for mislighold fastsettes ved å bruke betydelig skjønn basert på interne og eksterne observerbare markedsdata.
- *Fastsettelse av hva som er et aktivt marked:* Konsernet har fastsatt krav til daglig omsetning som kriterium for om et marked anses som aktivt. Fastsettelsen er basert på skjønn.

3.2 Sentrale kilder til estimeringsusikkerhet

Følgende er viktige estimater som ledelsen har brukt i prosessen med å anvende konsernets regnskapsprinsipper og som har den mest vesentlige effekt på beløpene som er innregnet i regnskapet:

3.2.1 Forsikringskontrakt eiendeler og forpliktelser, og gjenforsikringskontrakt eiendeler og forpliktelser

Ved å anvende IFRS 17 på måling av utstedte forsikringskontrakter og holdte gjenforsikringskontrakter, har foretaket gjort estimater på følgende nøkkelområder:

- Framtidige kontantstrømmer
- Diskonteringsrenter
- Risikojustering for ikke-finansiell risiko

Hvert område, inkludert konsernets estimeringsmetoder og forutsetninger brukt og andre kilder til estimeringsusikkerhet er diskutert nedenfor. En sensitivitetsanalyse av eksponering mot forsikringsrisiko og dens innvirkning på residualverdi er inkludert i note 4.

3.2.1.1 Teknikk for estimering av fremtidige kontantstrømmer

Ved å estimere oppfyllelsekantantstrømmer inkludert i kontraktsgrensen, bruker konsernet all rimelig og støttebar informasjon som er tilgjengelig for uten unødig kostnad og innsats, som inkluderer informasjon om tidligere hendelser, nåværende forhold og fremtidige prognoser.

Kontantstrømestimerer inkluderer både markedsvariabler som er direkte observert i markedet eller avledet direkte fra markeder og ikke-markedsvariabler som dødelighet, uførhet, ulykkesrater, gjennomsnittlige skadekostnader og sannsynligheter for alvorlige skader. Konsernet maksimerer bruken av observerbare input for markedsvariabler og bruker internt genererte gruppespesifikke data. For livsforsikringskontrakter bruker konsernet nasjonale statistiske data for å estimere dødelighet når da de nasjonale statistiske dataene er mer oppdaterte enn interne dødelighetsstatistikker.

3.2.1.2 Metode for å estimere diskonteringsrenter

Ved fastsettelse av diskonteringsrenter for ulike produkter, bruker konsernet nedenfra og opp-tilnærmingen. Denne metoden ekskluderer effektene av risiko i eiendelene, men ikke i forsikringskontantstrømmene. Ved å bruke denne tilnærmingen estimerer konsernet avkastningskurven fra tilstrekkelig likvide swaprenter, en langsiktig endelig terminrente og forutsetninger om konvergens. Det legges til en premie som reflekterer graden av illikviditet i forsikringskontraktene. Denne illikviditetspremien er basert på en referanseportefølje av obligasjoner. En av de viktigste kildene til estimeringsusikkerhet er knyttet til å isolere illikviditetskomponenten i observerbare rentespreader i denne referanseporteføljen av obligasjoner. En annen viktig kilde til estimeringsusikkerhet er å bestemme diskonteringsrenter utover det siste likvide og observerbare punktet på swapkurven.

For å utlede avkastningskurveformen fra referanseporteføljen av produkter, bruker konsernet observerbare markedsdata som markedspriser i et aktivt marked. Konsernet utøver skjønn for å vurdere om swaprenter og en illikviditetspremie utledet fra omsatte obligasjoner representerer egenskapene til forsikringskontraktene som måles, med hensyn til tidspunkt, beløp og risiko..

Konsernet brukte følgende rentekurver for å diskontere kontantstrømmer:

År	31.12.2023	31.12.2022
1	4,842 %	4,226 %
2	4,530 %	4,040 %
3	3,978 %	3,891 %
4	3,606 %	3,843 %
5	3,522 %	3,901 %
10	4,004 %	4,260 %
15	3,853 %	4,012 %
25	3,665 %	3,722 %
50	3,524 %	3,526 %
75	3,503 %	3,503 %
100	3,500 %	3,500 %

3.2.1.3 Risikjustering for ikke-finansiell risiko

Risikjusteringen for ikke-finansiell risiko er den kompensasjonen konsernet krever for å bære usikkerheten om beløpet og tidspunktet for kontantstrømmene som oppstår fra forsikringsrisiko og andre ikke-finansielle risikoer som flytterisiko, kostnadsrisiko, forretnings- og estimeringsusikkerhet. Usikkerheten øker desto lenger fram i tid man kommer, og spesielt for perioder hvor deler av risikoen under kontrakten reprises og hvor premiene ennå ikke er fastsatt. Risikjusteringen måler graden av variasjon av forventede fremtidige kontantstrømmer og bruker en konsernspesifikk pris for å bære den risikoen, slik at konsernet er likegyldig til å bære den risikoen eller ikke. Konsernet fastsetter risikjusteringen for ikke-finansiell risiko på enhetsnivå og allokterer den deretter til alle gruppene av forsikringskontrakter. Konsernet estimerer risikoene i oppfyllelsekantantstrømmene allokert til ikke-finansiell risiko og finner den ekstra kapitalmengden som kreves for å gjøre restverdien til en sikkerhetsekvivalent verdi med hensyn til ikke-finansiell risiko. Dette beløpet oversettes til en prosentandel, som brukes på oppfyllelsekantantstrømmer. Prosentandelen ble fastsatt for liv- og skadekontraktene til henholdsvis 8,7 prosent og 4,3 prosent i 2023 (2022: 9,5 prosent og 4,1 prosent). Dette beløpet tilsvarer et konfidensnivå på 95 % (2022: 95 %) på livkontraktene, 75 prosent (2022:75 prosent) på skadeforsikringskontraktene.

Ikke-finansielle risikofaktorer, også referert til som forsikringsvariabler, er de viktigste kildene til estimeringsusikkerhet, ettersom de påvirker estimater av fremtidige kontantstrømmer og deres tilhørende sannsynligheter, og påvirker mengden anslått kapital som kreves ved fastsatt konfidensnivå, som i tur påvirker det totale beløpet for risikjustering for ikke-finansiell risiko. Se note 4 for ytterligere detaljer om tegningsvariablene.

3.2.2 Investeringseiendommer

- Ved å anvende IFRS 13 Måling av virkelig verdi på investeringseiendommer har konsernet gjort estimater på følgende områder:
  - Fremtidige kontantstrømmer
  - Diskonteringsrenter

3.2.2.1 Fremtidige kontantstrømmer

Hovedkomponentene for fremtidige kontantstrømmer består av:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader per. m²
- Oppgraderingskostnader per. m² ved nytteleie
- Eventuelt ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Kontantstrømestimer inkluderer både markedsvariabler direkte observert i markedet eller avledet direkte fra markedet og ikke-markedsvariabler.

3.2.2.2 Diskonteringsrenter

Diskonteringsrenten som benyttes tilsvarer normalmarkedets avkastningskrav for lignende eiendommer, og beregnes ved bruk av ovenfra- og nedmetoden basert på avkastningen fra de siste kjente transaksjonene i lignende og relevante eiendommer eller andre estimer. Diskonteringsrenten dekomponeres der ulike elementer som gjelder markedsavkastningsestimeringen for ulike typer eiendom, geografiske forhold, kontraktsrisiko, byggerisiko og generell markedsavkastning for investeringseiendommer. De ulike risikoene beregnes på enkelt eiendomsnivå og vurderes i forhold til hverandre.

Konsernet brukte følgende diskonteringsrente i forskjellige land per 31. desember:

Land	2023	2022
Norge	6,55 % - 9,60 %	5,55 % - 8,95 %
Sverige	6,10 % - 7,50 %	5,50 % - 7,35 %
Danmark	6,15 % - 8,00 %	5,80 % - 8,15 %

3.2.2.3 Sensitivitetsanalyse

Per 31. desember 2023 var konsernets totale balanseførte verdi av investeringseiendom 92 322 millioner kroner (93 992 millioner kroner per 31. desember 2022).

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametere i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametere holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametere. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametere vil variere noe fra eiendom til eiendom.

Parameter	Endring	Verdiendring 31 Desember 2023	Verdiendring 31 Desember 2022
Avkastningskrav	+ 100 bps	-11%	-12 %
	-100 bps	+13%	15 %
Markedsleie	10 %	8 %	8 %
	-10 %	-8 %	-8 %
Exit yield	+100 bps	-8%	-11 %
	-100 bps	12%	19 %
Inflasjon	+50 bps	6%	7 %
	-50 bps	-6%	-6 %

I analysen ovenfor forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Exit-yield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

Note 4 **Forsikringsrisiko**

Forsikringsrisiko er risikoen for at tidspunktet og/eller beløpet til utbetaling forsikringstilfelle er forskjellig fra forventet. Forsikringsrisikoen måles og styres på enhetsnivå.

4.1. **Forsikringsrisiko knyttet til kontrakter på offentlig tjenestepensjon**

Forsikringsrisiko knyttet til forsikringskontrakter utstedt på offentlig tjenestepensjon innebærer risikoen for at uførhet og dødelighet i KLPs medlemsmasse utvikler seg på en annen måte enn det som er lagt til grunn i de beregningsmessige forutsetningene. Den forsikredes alder og kjønn kan påvirke den enkelte forsikredes risiko. Forsikringsrisikoen prises derfor individuelt, men prisen utjevnes på risikofellesskapsnivå. Sammensetningen og størrelsen av porteføljen vil dermed påvirke forsikringsrisikoen. Forsikringskontraktene løper til poliseholder velger å flytte kontrakten eller den er utløpt. Forsikringsrisikoen reprises årlig for ny opptjening under kontrakten. Historisk opptjente rettigheter kan ikke reprises.

4.1.1. **Risiko for langt liv**

Forsikringsrisikoen for langt liv er at de forsikrede lever lengre enn forventet (alderspensjon). Levealderen har det siste tiåret forbedret seg relativt jevnt. Viktige faktorer har vært utviklingen i legevitenenskapen, endringer i kosthold og livsstil.

Konsernet benytter analyser av egne forsikringsdata og Statistisk sentralbyrå (SSB) sine analyser av befolkningsdata til å si noe om utviklingen av levealderen og dens årlige variasjoner. Spesielt forventet fremtidig forbedring i dødeligheten (økende levealder) er basert på SSB sine anslag. Analysene anvendes til å fastsettelse av beste estimat for framtidig dødelighet for beregning av forventede framtidige kontantstrømmer. De senere års erfaringsdata kan være påvirket av covid, og det er derfor ikke opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltstanden fremover.

Siden alderspensjonen er livsvarig, vil økt levealder gi utbetaling over lengre tid. Offentlig tjenestepensjon har innebygd en levealdersjustering som reduserer denne effekten ved at årlig ytelse reduseres når den forventede levealderen øker og motsatt. Levealdersjusteringen av pensjonene beregnes av SSB utfra levealdersforbedringen i hele den norske befolkning (uavhengig av kjønn) og kan være ulik levealdersforbedringen i KLPs medlemsmasse.

4.1.2 Risiko for død (etterlattepensjoner)

Forsikringsrisiko for død er risiko knyttet til etterlattepensjoner, og at forutsetningene knyttet til disse avviker fra det vi faktisk erfarer. Denne risikoen er korrelert med forsikringsrisiko knyttet til langt liv, men har langt mindre betydning for KLPs totaløkonomi.

4.1.3 Risiko for uførhet (uførepensjoner)

For uførepensjon er forsikringsrisikoen knyttet til om utviklingen i uførhet blir forskjellig fra det som er lagt til grunn i forutsetningene. Samfunnsmessige faktorer som omstilling av virksomheter, endringer i fysisk og psykisk arbeidsmiljø, endringer i offentlig regelverk og teknologisk utvikling kan påvirke uførhet. Også for uførhet er de siste års erfaringsdata preget av pandemien. Det er derfor heller ikke for uførhet opplagt at disse erfaringsdataene kan brukes til å si noe om normaltstanden framover.

Ved beregning av forventede framtidige kontantstrømmer i konsernregnskapet baseres forutsetningene om uførisiko på erfaringer i KLPs forsikret bestand.

4.1.4 Styring av forsikringsrisiko knyttet til forsikringskontrakter på offentlig tjenestepensjon

Styret har fastsatt ramme for forsikringsrisiko og retningslinjer for oppfølging.

Direktør for seksjon Aktuar og produkt har det operasjonelle ansvaret for å styre, måle og overvåke forsikringsrisiko på offentlig tjenestepensjon. Seksjonen analyserer risikoutviklingen løpende, og utarbeider jevnlig rapporter og analyser. Seksjonen fastsetter de forventingsrettede kontantstrømmene på forsikringskontraktene blant annet med bakgrunn i disse analysene.

Dersom analysene viser endringer av dødelighet eller uførhet over tid i en eller flere porteføljer av kontrakter, utarbeider Aktuar og produkt forslag om nytt beregningsgrunnlag som behandles av konsernenhetens risikostyringskomité som ledes av administrerende direktør. Administrerende direktør har det overordnede ansvaret for styring og prising av forsikringsrisiko og beslutter endringer i beregningsgrunnlag. Endringene hensyntas i fastsettelsen av framtidige kontantstrømmer knyttet til forsikringskontraktene. Styret orienteres om endringene.

Konsernet har en uavhengig aktuarfunksjon som kontrollerer at konsernets forsikringsrisiko måles og håndteres på en tilfredsstillende måte.

4.1.5 Sensitivitet

Tabellen nedenfor viser konsekvensen for konsernets residualverdi ved endring i standardforutsetningene anvendt i beste estimat per 31.12.2023/31.12.2022. Sensitivitet knyttet til omkostninger og flytting er også inkludert i oversikten. Residualverdien består av den delen av forsikringsforpliktelsen som ikke inngår beste estimat eller risikojusteringen. Beløpet utgjør en forpliktelse på 355 979 millioner kroner per 31.12.2023, (337 305 millioner kroner per 31.12.2022).

Millioner kroner	Endring	31.12.2023	31.12.2022
Redusert død	-5 %	-4 519	-5 077
Økt dødelighet	5 %	4 329	4 853
Økt uførhet	5 %	-401	-424
Redusert uførhet	-5 %	404	427
Økt omkostninger	5 %	-1 303	-1 329
Redusert omkostninger	-5 %	1 303	1 329
Økt flytting fra KLP	5 %	6 146	-8 117
Redusert flytting fra KLP	-5 %	-9 612	5 229
Økt rentekurve	*)	33 594	29 141
Redusert rentekurve	**)	-42 074	-33 014

Alle endringer av forutsetninger er i %-vis endring av standard forutsetning anvendt per 31.12.2023.

*) Økt rentekurve med 50 basispunkter for likvid del av diskonteringsrentekurven, 1:10 år. Deretter ekstrapolert til et estimat for langsiktig rente basert på sum av langsiktig BNP-realvekst og Norges Banks inflasjonsmål.

***) Redusert med 50 basispunkter for likvid del av diskonteringsrentekurven, 1:10 år. Deretter ekstrapolert til et estimat for langsiktig rente basert på sum av langsiktig BNP-realvekst og Norges Banks inflasjonsmål.

4.2 Forsikringsrisiko knyttet til skadeforsikringskontrakter

Forsikringsrisikoen for den enkelte forsikringskontrakt består av sannsynligheten for at det inntreffer et forsikringstilfelle og usikkerheten i størrelsen på erstatningsutbetalingen. Usikkerheten på porteføljenivå er i tillegg påvirket av faktorer som lovendringer og rettsavgjørelser. Den relative forsikringsrisikoen vil være mindre jo større totalporteføljen er. Den samlede forsikringsrisikoen vil også bli mindre ved at porteføljen har en geografisk spredning og er spredt på forskjellige forsikringsprodukter.

Avsetningene for inntrufne skader, inkludert skadebehandlingskostnader, er fastsatt til forventningsrett nivå tillagt en risikojustering slik at avsetningen er tilstrekkelig med 75% sannsynlighet. Konfidensnivået på 75% er fastsatt av selskapets styre og gjenspeiler enhetens risikoappetitt.

Avsetningene er neddiskontert med en rentekurve slik at fremtidige finansinntekter av avsatte midler kommer til fratrekk i avsetningen. Dersom fremtidig finansavkastning avviker fra den benyttede rentekurven, vil det medføre et avviklingsavvik for tidligere skadeårs avsetninger.

Avsetningene har innbakt forventet fremtidig inflasjon for de nærmeste årene. Dersom inflasjonen avviker fra forventningen, vil det medføre et avviklingsavvik for tidligere skadeårs avsetninger og et resultatavvik på det neste årets forsikringsresultat.

Rentenivå og inflasjon er avhengig av hverandre slik at disse to risikoene utjevner hverandre. Økt inflasjon som medfører avviklingstap vil medføre økt rentenivå som igjen medfører avviklingsgevinst. Redusert inflasjon som medfører avviklingsgevinst vil medføre lavere rentenivå som igjen medfører avviklingstap.

Premienivå for foretakets forsikringskontrakter fastsettes for 12 måneder i tråd med avtalt dekningsperiode. Eventuelle endringer i inflasjon og rentenivå vil dermed hensyntas i premiesettingen i løpet av ett år. I og med at skadeforsikringer har relativt kort avviklingstid og kontraktene er av høyst ett års varighet er inflasjons- og renterisiko begrenset.

4.2.1 Begrensning av forsikringsrisiko

Det er utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko enheten aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepteres risikoer fra kunder som ligger innenfor enhetens primære målgrupper så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de produktene enheten ordinært tilbyr. Premie differensieres ut fra den enkelte kundes risiko. Ved grensetilfeller følges særskilte beslutningsrutiner før risiko kan overtas. Ved særskilt risikoer vil det vurderes begrensninger i vilkår og dekningsomfang.

Enheten reduserer sin forsikringsrisiko, herunder konsentrasjonsrisiko, ved gjenforsikring som begrenser foretakets egenregning per skade.

4.2.2 Styring av forsikringsrisiko

Enhetens styre har fastsatt ramme for forsikringsrisiko og utarbeidet retningslinjer for håndtering av forsikringsrisiko. Risikostyringen håndteres i det daglige av enhetens økonomienhet. Det er også etablert en egen risikostyringskomite bestående av enhetens ledergruppe samt tre andre sentrale medarbeidere som faste deltakere. Konsernet har etablert en uavhengig aktuarfunksjon som ivaretar rollen som uavhengig risikostyringsenhet.

4.2.3 Erstatningsanslag skadeforsikring

Millioner kroner ÅRGANG	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- ved årets slutt	780	835	912	1 050	1 073	1 334	1 314	1 413	1 617	1 810
- ett år etter	793	848	908	1 034	1 042	1 349	1 309	1 423	1 623	
- to år etter	778	854	927	1 023	1 023	1 340	1 333	1 423		
- tre år etter	766	853	923	1 008	1 029	1 326	1 339			
- fire år etter	751	843	913	982	1 017	1 314				
- fem år etter	726	829	908	975	1 011					
- seks år etter	722	825	900	966						
- syv år etter	724	818	893							
- åtte år etter	711	795								
- ni år etter	706									
Nåværende										
erstatningsanslag	706	795	893	966	1 011	1 314	1 339	1 423	1 623	1 810
Utbetalte										
erstatninger	689	778	871	931	931	1 200	1 148	1 140	1 164	877
Gjenstående										
avsetninger	16	17	22	35	80	114	191	283	459	933

MILLIONER KRONER										Per 31.12.2023
Erstatningsavsetninger eksklusive poolordninger og indirekte skadebehandlingskostnader:										2 221
Erstatningsavsetninger for poolordninger:										136
Avsetning for indirekte skadebehandlingskostnader:										200
Risikojustering										89
Fordringer, regresser m.m. ført som erstatningsavsetninger										-52
Neddiskonterings effekt										-260
Totalt Bokført etter gjenforsikring (LIC)										2 334
Gjenforsikringsandel LIC										0
Brutto LIC										2 334
Premieavsetninger Brutto (LRC)										354
Fordringer regresser ført som premieavsetningavsetning (LRC)										-35
Brutto LRC										320
Gjenforsikringsandel LRC										-10
Premieavsetninger etter gjenforsikring LRC										330
Forsikringstekniske avsetninger Brutto (LRC+LIC)										2 654
Gjenforsikringsandel av forsikringstekniske avsetninger (LRC+LIC)										728
Forsikringstekniske avsetninger etter gjenforsikring (LRC+LIC)										2 664

millioner kroner ÅRGANG	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
- ved årets slutt	538	780	835	912	1050	1073	1334	1314	1413	1617
- ett år etter	517	793	848	908	1034	1042	1349	1309	1423	
- to år etter	499	778	854	927	1023	1023	1340	1333		
- tre år etter	476	766	853	923	1008	1029	1326			
- fire år etter	467	751	843	913	982	1017				
- fem år etter	455	726	829	908	975					
- seks år etter	442	722	825	900						
- syv år etter	436	724	818							
- åtte år etter	432	711								
- ni år etter	426									
Nåværende										
erstatningsanslag	426	711	818	900	975	1017	1326	1333	1423	1617
Utbetalte										
erstatninger	407	688	774	863	919	898	1169	1065	991	736
Gjenstående										
avsetninger	19	23	44	37	56	120	157	268	432	881

MILLIONER KRONER										Per 31.12.2022
Erstatningsavsetninger eksklusive poolordninger og indirekte skadebehandlingskostnader:										2 138
Erstatningsavsetninger for poolordninger:										39
Avsetning for indirekte skadebehandlingskostnader:										192
Risikojustering										84
Fordringer, regresser m.m. ført som erstatningsavsetninger										-51
Neddiskonteringseffekt										-234
Totalt Bokført etter gjensikring (LIC)										2 169
Gjenforsikringsandel LIC										736
Brutto LIC										2 904
Premieavsetninger Brutto (LRC)										309
Fordringer regresser ført som premieavsetningavsetning (LRC)										-33
Brutto LRC										276
Gjenforsikringsandel LRC										0
Premieavsetninger etter gjensikring LRC										276
Forsikringstekniske avsetninger Brutto (LRC+LIC)										3 181
Gjenforsikringsandel av forsikringstekniske avsetninger (LRC+LIC)										736
Forsikringstekniske avsetninger etter gjensikring (LRC+LIC)										2 445

4.2.4 Sensitivitet

Tabellen viser endring på enhetens resultat/konsernets residualverdi ved endringer i sentrale forutsetninger og parametere benyttet i beregning av beste estimat.

Millioner kroner	Endring	31.12.2023	31.12.2022
Kostnader	1 %	5,0	4,3
Premienivå	1 %	24,1	22,0
Skadeutbetalinger	1 %	17,2	13,2
Erstatningsavsetning	1 %	17,3	19,6
Inflasjon	1 %	55,0	52,0
Renteøkning*	1 %	71,0	81,0
Rentenedgang*	-1 %	-76,0	-97,0

Alle endringer av forutsetninger er i %-vis endring av standard forutsetning anvendt per 31.12.2023.

*) Endret rentenivået med +/- 100 basispunkter gjennom hele rentekurven

Note 5 **Finansiell markedsrisiko**

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser. Markedsrisikoen avhenger både av størrelsen på eksponeringen og av volatiliteten i markedsprisene. Av risikoen på aktivassiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til renteplasseringer og investeringseiendom har et betydelig tapspotensial.

5.1 Styring av markedsrisiko

Styret fastsetter årlige rammer for markedsrisiko gjennom kapitalforvaltningsstrategien. Denne inneholder grenser for markedsrisiko i forvaltningen tilpasset risikobærende evne. Dette følges opp daglig av administrasjonen slik at aktivaallokeringen tilpasses løpende i tråd med strategien for ønsket utnyttelse av risikokapasiteten. Dette reduserer risikoen for negative resultater fra markedsrisiko, og gir en avkastningsprofil som tilfredsstiller kravet til solvenskapitaldekning samt å bevare nok risikokapasitet til å holde en stabil porteføljerisiko over tid.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålingssystem som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom fastsatte rammer i forhold til porteføljens referanseindeks. Derivater kan benyttes i styring av markedsrisiko for kostnads- og tidseffektiv implementering av risikoendring.

Ettersom forsikringsforpliktelsene neddiskonteres med en markedsbasert rentekurve, har konsernet valgt å benytte virkelig verdiopsjon for regnskapsføring av rentepapirer knyttet til plassering av forsikringskapitalen. Dette betyr at renteplasseringene føres til markedsverdi i balansen, med verdiendring over resultat. Dette vil dermed dempe effekten endring i markedsrente har på forsikringsforpliktelsen. Effekten av renteendringer på eiendelssiden vil imidlertid ikke matche renteendringene på forsikringsforpliktelsene fordi forsikringsforpliktelsene på offentlig tjenestepensjon har en lengre løpetid enn det er mulig å plassere i det norske rentemarkedet.

5.2 Sensitivitet

Effekten av endringer knyttet til parametere som har betydning for eiendomsverdier, herunder endringer i markedsrente, framkommer av note 3.

Effekten av renteendring på forsikringsforpliktelsene framgår av note 4.

Effekten av renteendring på finansielle instrumenter framkommer av note 7.

Effekten av 10 prosent fall i aksjemarkedene vil gi en negativ effekt på residualverdien på 20 821 millioner kroner.

Note 6 **Likviditetsrisiko**

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld, ikke innkalte restforpliktelser som måtte komme til forfall og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres.

Tabellen nedenfor spesifiserer konsernets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	140	656	736	4 991	6 523
Fondsobligasjonslån ¹	0	74	296	370	1 105	1 845
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	14 060	0	0	0	0	14 060
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	4 477	28 741	904	0	34 123
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 212	483	475	0	0	2 170
Finansielle derivater	5 539	5 865	903	779	958	14 044
Leverandørgjeld	-1	0	0	0	0	-1
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	31 409	0	0	0	0	31 409
Sum	52 219	11 039	31 072	2 789	7 055	104 173

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 65 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 4 millioner kroner. I tillegg reduseres gjeld til kredittinstitusjoner med forfall innen en måned med 11 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 103 619 millioner kroner.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	131	608	690	4 815	6 245
Fondsobligasjonslån ¹	0	72	287	359	1 215	1 933
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	13 779	0	0	0	0	13 779
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	5 542	28 862	940	0	35 343
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 499	339	778	0	0	2 616
Finansielle derivater	3 370	2 085	670	751	612	7 488
Leverandørgjeld	36	0	0	0	0	36
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	31 567	0	0	0	0	31 567
Sum	50 250	8 170	31 204	2 740	6 642	99 007

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 72 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 140 millioner kroner. I tillegg reduseres gjeld til kredittinstitusjoner med forfall innen en måned med 23 millioner kroner. Derivater med forfall innen 1 til 5 år øker med 12 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 98 299 millioner kroner.

Tabellene over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall. Bankvirksomheten innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er begrenset ettersom en stor del av konsernets eiendeler er likvide. I tillegg er årlige innbetalinger større enn utbetalinger. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at konsernet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler. Styret fastsetter årlig en likviditetsstrategi som inneholder ulike krav, rammer og risikomål for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Strategien skal sikre at konsernet til enhver tid har tilstrekkelige likvide midler til å møte betalingsforpliktelser ved forfall uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til realisering av eiendeler. Konsernet har derfor betydelige investeringer i likvide eiendeler, samt eiendeler som gir avtalefestet likviditet i form av periodiske rentebetalinger og tilbakebetalinger av hovedstol. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater.

Kapitalforvaltningsvirksomheten har det løpende ansvaret og rapporterer på konsernets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser. Nedenfor er en tabell som viser en forventet utbetalingsprofil ut i fra periodens forutsetninger.

2023 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	26 494	107 713	165 049	366 591	356 092	285 992	183 593	138 772	1 630 296

2022 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	24 163	100 033	164 857	360 841	328 584	241 348	144 095	112 100	1 476 021

Utbetalingsprofilen for forsikringsforpliktelser er basert på udiskonterte verdier og gjelder livsforsikring og skadeforsikring. Forsikringsforpliktelser relatert til livsforsikringsvirksomhetene er i regnskapet neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet. Erstatningsavsetningene er ikke neddiskontert i regnskapet til skadeforsikring.

Note 7 Renterisiko

31.12.2023 MILLIONER KRONER									
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2023 -31.12.2023	Sum		Sum justert for ikke-kontrollerende eierinteresser
EIENDELER									
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2	-3	-54	41	-195	-9	-217		-129
Gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	0	0		0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-58	-155	-4 282	-7 680	-2 501	219	-14 456		-13 262
Rentefondsandeler	0	0	0	0	0	75	75		0
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	123	123		123
Utlån	0	26	611	331	-5	947	1 911		1 911
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	0	0		0
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	40	40		40
Sum eiendeler	-55	-131	-3 725	-7 308	-2 701	1 396	-12 524		-11 317
FORPLIKTELSE									
Innskudd	0	0	0	0	0	-145	-145		-145
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-314	-314		-314
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	-1	-12	4	0	-7	-14		-15
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	45	30	58	0	133		133
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-57	-57		-57
Sum forpliktelser	2	-1	32	35	58	-524	-397		-399
Sum før skatt	-53	-132	-3 692	-7 273	-2 643	872	-12 921		-11 716
Sum etter skatt	-40	-99	-2 769	-5 455	-1 982	654	-9 691		-8 787

31.12.2022 MILLIONER KRONER									
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2022 -31.12.2022	Sum		Sum justert for ikke-kontrollerende eierinteresser
EIENDELER									
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	29	-1	8	63	-153	5	-48		-32
Gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	13	13		13
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-44	-76	-1 223	-1 578	-1 339	282	-3 979		-3 101
Rentefondsandeler	0	0	0	0	0	0	0		0
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	197	197		178
Utlån	0	0	0	0	0	884	884		884
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	0	0		0
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	37	37		37
Sum eiendeler	-15	-77	-1 215	-1 516	-1 492	1 418	-2 897		-2 022
FORPLIKTELSE									
Innskudd	0	0	0	0	0	-142	-142		-142
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-335	-335		-335
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-3	0	-15	1	0	-8	-25		-24
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	34	57	0	91		91
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-52	-52		-52
Sum forpliktelser	-3	0	-15	35	57	-536	-463		-462
Sum før skatt	-18	-77	-1 230	-1 481	-1 435	882	-3 359		-2 484
Sum etter skatt	-14	-58	-922	-1 111	-1 076	661	-2 520		-1 863

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser og rentebærende verdipapirer målt til amortisert kost (kun de med flytende rentebetingelser).

Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien. Note 4 viser effekten på residualverdien som følge av endringer i diskonteringsrentekurven av forpliktelsene.

Note 8 Valutarisiko

31.12.2023	Balanseposter eksl. Valutaderivater		Valutaderivater		Sum Valuta		Omregningskurs	Nettoposisjon	Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
	Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler			
Amerikanske dollar	22 210	-1 245	9 777	-21 449	31 988	-22 694	10,16	94 380	49 347
Euro	6 358	-412	4 899	-9 282	11 256	-9 694	11,22	17 528	9 931
Japanske yen	247 457	-343	91 197	-220 150	338 654	-220 494	0,07	8 512	3 802
Britiske Pund	1 788	0	1 188	-2 452	2 977	-2 452	12,95	6 793	3 708
Svenske kroner	27 593	-21	27 282	-49 933	54 875	-49 954	1,01	4 959	1 031
Danske kroner	12 534	-59	9 780	-19 688	22 314	-19 746	1,50	3 864	534
Canadiske dollar	1 114	0	442	-1 082	1 556	-1 082	7,70	3 647	1 625
Sveitsiske franc	556	0	176	-446	732	-446	12,07	3 453	1 508
Indisk rupi	26 468	0	0	0	26 468	0	0,12	3 230	1 770
Hong Kong dollar	3 900	0	1 543	-3 087	5 443	-3 087	1,30	3 064	946
Australske dollar	875	0	405	-912	1 280	-912	6,93	2 555	1 127
Taiwan new dollar	9 924	0	0	-3 127	9 924	-3 127	0,33	2 249	776
Koreansk won	321 474	0	0	-94 300	321 474	-94 300	0,01	1 791	642
Kinesiske yuan	756	0	0	0	756	0	1,43	1 083	669
Brasilianske real	511	0	0	0	511	0	2,09	1 069	577
Singapore dollar	155	0	49	-119	203	-119	7,70	648	334
Sør-afrikansk rand	1 133	0	0	0	1 133	0	0,56	629	337
Meksikanske peso	911	0	0	0	911	0	0,60	546	294
Andre valutaer								2 948	2 031
Sum kortsiktige valutaposisjoner								162 949	80 695
Euro	2 511	-301	120	-1 483	2 631	-1 784	11,22	9 500	9 500
Amerikanske dollar	3 268	-62	508	-3 451	3 776	-3 513	10,16	2 675	2 675
Danske kroner	460	0	0	0	460	0	1,50	692	692
Japanske yen	14 869	-11 201	0	0	14 869	-11 201	0,07	264	264
Australske dollar	0	0	0	0	0	0	6,93	0	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	0	0	7,70	0	0
Sveitsiske franc	0	0	0	0	0	0	12,07	0	0
Koreansk won	2 771	0	0	-2 777	2 771	-2 777	0,01	0	0
Svenske kroner	3 279	0	0	-3 288	3 279	-3 288	1,01	-9	-9
Britiske Pund	144	0	1	-156	145	-156	12,95	-147	-147
Sum langsiktige valutaposisjoner								12 975	12 975
Sum netto valutaposisjoner								175 925	93 671

31.12.2022	Balanseposter ekskl. Valutaderivater		Valutaderivater		Sum Valuta		Omregningskurs	Nettoposisjon	Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
	Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler			
Amerikanske dollar	18 248	-934	9 053	-20 606	27 300	-21 540	9,85	56 750	25 962
Euro	5 749	-270	4 233	-8 368	9 982	-8 638	10,51	14 130	7 934
Japanske yen	183 000	-314	73 152	-173 888	256 152	-174 202	0,07	6 118	2 706
Svenske kroner	28 109	0	27 506	-50 802	55 615	-50 802	0,95	4 550	851
Britiske Pund	1 758	-37	1 096	-2 441	2 854	-2 478	11,85	4 462	2 231
Hong Kong dollar	4 507	0	1 737	-3 355	6 245	-3 355	1,26	3 647	1 395
Canadiske dollar	1 073	0	406	-1 053	1 479	-1 053	7,27	3 093	1 624
Sveitsiske franc	564	0	196	-488	761	-488	10,65	2 904	1 214
Indisk rupi	20 825	0	0	0	20 825	0	0,12	2 480	1 408
Danske kroner	12 187	-32	10 302	-20 804	22 489	-20 836	1,41	2 337	-545
Australske dollar	668	0	263	-639	930	-639	6,68	1 944	837
Taiwan new dollar	7 947	0	0	-2 923	7 947	-2 923	0,32	1 610	572
Koreansk won	255 170	0	4 000	-102 755	259 170	-102 755	0,01	1 219	367
Kinesiske yuan	705	0	0	0	705	0	1,42	999	630
Brasilianske real	480	0	0	0	480	0	1,87	896	504
Sør-afrikansk rand	1 092	0	0	0	1 092	0	0,58	632	352
Emiratarabisk dirham	193	0	0	0	193	0	2,68	517	295
Andre valutaer								3 692	2 211
Sum kortsiktige valutaposisjoner								111 982	50 548
Euro	2 136	-301	48	-1 220	2 183	-1 521	10,51	6 959	6 959
Amerikanske dollar	3 309	-66	22	-3 127	3 331	-3 193	9,85	1 353	1 353
Danske kroner	418	0	0	0	418	0	1,41	592	592
Japanske yen	14 580	-10 408	0	0	14 580	-10 408	0,07	312	312
Svenske kroner	3 306	0	0	-3 267	3 306	-3 267	0,95	37	37
Australske dollar	0	0	0	0	0	0	6,68	0	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	0	0	7,27	0	0
Sveisiske franc	0	0	0	0	0	0	10,65	0	0
Koreanske won	0	0	0	0	0	0	0,01	0	0
Britiske pund	154	0	0	-169	154	-169	11,85	-186	-186
Sum langsiktige valutaposisjoner								9 067	9 067
Sum netto valutaposisjoner								121 049	59 615

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på korte- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjon i NOK viser valutarisikoen i henhold til konsernregnskapet. Nettoposisjon i NOK justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond viser den reelle valutarisikoen KLP konsernet har ved utgangen av perioden, da denne kolonnen er direkte knyttet opp til faktisk eierskap og risiko i konsernet. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 75 prosent og 81 prosent, for henholdsvis 2023 og 2022.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av investeringer gjort i utenlandsk valuta. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. Per 31.12.2023 var sikringsgraden på aksjer i utviklede markeder og de mest likvide valutaene i fremvoksende markeder 60 prosent med mulige svingninger mellom 50-70 prosent. Øvrige valutaer, dvs. mindre likvide valutaer i utviklede markeder og valutaer i fremvoksende markeder med unntak av de mest likvide valutaene, er ikke valutasikret. Bakgrunnen for dette er at disse valutaene ikke har et stort nok marked og/eller likviditet til at det er hensiktsmessig å valutasikre. Denne reduksjonen i sikringsgraden på aksjer, samt usikrede utenlandske aksjefond, bidrar til å øke nettoposisjonene i utenlandsk valuta.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 1 759 millioner kroner før skatt. For 2022 ville resultateffekten av 1 prosents endring i valutakursene vært 1 210 millioner kroner før skatt.

Note 9 Kredittrisiko

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	2 157	0	18	0	0	0	79	2 254	2 254
Rentebærende verdipapirer målt til virkelig verdi	312 649	4 979	9 807	7 491	0	0	26 601	361 527	328 030
Rentefond	0	0	0	0	0	0	16 041	16 041	16 041
Utlån og fordringer	32 679	0	0	322	0	0	0	33 001	19 445
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	15 587	0	0	0	0	0	0	15 587	12 123
Kontanter og bankinnskudd	3 434	0	0	75	0	0	0	3 509	3 509
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	0	0	94 659	0	23 971	3 112	2 254	123 996	123 996
Sum	366 505	4 979	104 485	7 888	23 971	3 112	44 975	555 915	505 398

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	541	221	1 011	384	2 157
Rentebærende verdipapirer målt til virkelig verdi	91 209	40 285	104 855	76 300	312 649
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	13 912	18 636	131	32 679
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	5 904	9 683	0	15 587
Kontanter og bankinnskudd	0	2 788	646	0	3 434
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	0	0	0	0	0
Sum	91 750	63 110	134 830	76 815	366 505

31.12.2022 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdpapirfond
Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	182 263	0	551	2 784	0	0	13 154	198 752	198 752
Rentebærende verdipapirer målt til virkelig verdi	124 085	2 688	6 755	4 813	0	0	9 333	147 673	122 448
Rentefond	0	0	0	0	0	0	9 835	9 835	9 835
Utlån og fordringer	22 971	0	0	1 323	0	0	0	24 294	20 582
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	6 820	0	0	0	0	0	0	6 820	5 501
Kontanter og bankinnskudd	3 248	0	0	73	0	0	0	3 321	3 321
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	0	0	92 617	0	25 055	1 623	2 066	121 360	121 360
Sum	339 388	2 688	99 923	8 992	25 055	1 623	34 387	512 055	481 801

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80 % av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80 % pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	40 494	25 004	69 104	47 661	182 263
Rentebærende verdipapirer målt til virkelig verdi	31 336	13 962	38 088	40 699	124 085
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	13 269	8 216	1 486	22 971
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	3 541	3 266	13	6 820
Kontanter og bankinnskudd	0	2 802	446	0	3 248
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder	0	0	0	0	0
Sum	71 830	58 577	119 121	89 860	339 388

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine finansielle forpliktelser ovenfor KLP Konsernet. Konsentrasjonsrisiko er et uttrykk for grad av diversifisering. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

STYRING AV KREDITT- OG KONSENTRASJONSRIKIKO

Konsernet har nedsatt en kredittkomite som fastsetter grense for kredittrisiko mot enkeltdebitorer. Det er lagt vekt på at kredittksporingen skal være diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkeltdebitorer. Kredittkomiteen møtes jevnlig for å overvåke og følge opp endringer i kredittrisiko.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjonsutstedere, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av konsernets samlede kredittksporing i noten som innehar en investment grade i tabellen nede, er 42 prosent plassert hos utstedere med rating AA- eller bedre. Konsernet har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og innslaget av statsobligasjoner er også betydelig i den norske obligasjonsporteføljen.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad inntil 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør 27,1 milliarder kroner. Verdien av

pantet utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantet er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

Konsernet har begrenset konsentrasjonsrisiko. Fordi ingen eksponeringer kommer over terskelverdiene som definert i Solvens II regelverket, får ikke konsernet noe kapitalkrav for konsentrasjonsrisiko under standardmetoden. Innretningen av forvaltning av rente- og aksjeporteføljene vil i utgangspunktet bidra til å begrense konsentrasjonsrisiko gjennom utstrakt bruk av indeksforvaltning. Konsernet fastsetter eksplisitte rammer for kredittgivingen som begrenser konsentrasjon på enkeltnavn og gruppe. Oppfølgingen av sektorkonsentrasjon skjer gjennom månedlig og kvartalsvis rapportering. Selv om konsernets investeringer er godt diversifisert, er det en klar overvekt av plasseringer i Norge. Dette er en bevisst og en naturlig konsekvens av virksomheten med hovedsakelig offentlig tjenstepensjon

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys, Fitch, Scope Ratings og Nordic Credit Rating. Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de fem er benyttet og alle fem ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner, dette beløper seg til 45 milliarder kroner per 31.12.2023. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien «Øvrige».

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntaket er "Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter til virkelig verdi" som er delt opp i tre kategorier i noten.

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun foretak, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER	31.12.2023		31.12.2022	
	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
TI STØRSTE MOTPARTER				
Motpart 1	16 855	12 854	15 032	11 995
Motpart 2	15 212	12 035	14 514	11 891
Motpart 3	11 971	10 421	10 578	7 482
Motpart 4	11 015	9 635	8 586	6 660
Motpart 5	10 581	8 534	7 828	6 377
Motpart 6	10 209	6 888	7 706	5 830
Motpart 7	9 802	6 026	6 377	5 548
Motpart 8	8 864	5 607	5 878	4 928
Motpart 9	7 479	5 548	5 548	4 698
Motpart 10	6 026	5 279	4 698	4 506
Sum	108 014	82 826	86 745	69 916

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største

motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

PREMIEFORDRINGER OG FORDRINGER I FORBINDELSE MED REASSURANSE

MILLIONER KRONER	2023	2022
Premiefordringer	1 408	2 196
Nedskrivninger av premiefordringer	0	0
Sum	1 408	2 197

Konsernets premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor, og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

ENDRING I VIRKELIG VERDI SOM FØLGE AV ENDRING I KREDITTRISIKO

MILLIONER KRONER	100% eierandel i fond	Reell eierandel i fond
Endring i virkelig verdi som følge av endring i kredittrisiko	1 891	1 510

Faktisk endring i virkelig verdi avhenger av både endringer i risikofri rente og kredittpåslag. Dette estimatet er et forsøk på å isolere endringen i virkelig verdi som skyldes at kredittpåslaget på obligasjonene har endret seg i løpet av året. Estimaten regnes ut ved at man ser på endringen i kredittpåslag for hver enkelt obligasjon gjennom året og obligasjonens kontantstrømvektene gjenværende løpetid (durasjon) for obligasjonen på rapporteringstidspunktet. Det er mange grunner til at kredittpåslaget endrer seg, for eksempel at kredittpåslaget blir lavere når obligasjonen går mot forfall, at en utsteder anses som mer eller mindre risikofull eller at markedet krever en høyere eller lavere risikopremie for kredittobligasjoner generelt. Dersom endringen i virkelig verdi er positiv (negativ) indikerer det at det durasjon- og verdivektede kredittpåslaget er redusert (økt).

Beregningen tar utgangspunkt i beholdning per 31.12.2023, og inneholder obligasjoner som verdsettes til virkelig verdi. Statsfond og statsporteføljer er tatt ut av beregningsgrunnlaget.

MAKSIMAL KREDITTEKSPONERING FOR FINANSIELLE EIENDELER SOM ER OMFATTET AV VIRKELIG VERDI-OPRSJONEN

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	204 221	0
Utlån og fordringer	81 136	0
Sum	285 357	0

**ENDRING I VIRKELIG VERDI SOM FØLGE AV ENDRING I KREDITTRISIKO - FINANSIELLE EIENDELER
OMFATTET AV VIRKELIG VERDI-OPSJONEN**

MILLIONER KRONER	Denne perioden (01.01.2023 - 31.12.23)	Akkumulert
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	626	626

Dette er ingen nøyaktig beregning, men vårt beste estimat. Beregningen tar utgangspunkt i beholdning per 31.12.23, og er gjort for obligasjoner som omfattes av virkelig verdi-opsjonen.

Note 10 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig		Skadeforsikring		Bank		Kapitalforvaltning		Øvrige		Elimineringer		Sum	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Resultat fra forsikringstjenester	0	0	342	457	0	0	0	0	0	0	-2 268	28	-1 925	485
Premieinntekter for egen regning	70 326	50 523	0	0	0	0	0	0	0	0	-70 326	-50 523	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	42 712	-7 628	319	-91	468	345	23	0	0	0	31 245	-15 576	74 766	-22 950
Erstatninger for egen regning	-28 261	-28 517	0	0	0	0	0	0	0	0	28 261	28 517	0	0
Endring i forsikringsmessige avsetninger	-84 315	-12 773	0	0	0	0	0	0	0	0	84 315	12 773	0	0
Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-44 179	24 823	-44 179	24 823
Andre forsikringsrelaterte finanskostnader	0	0	29	49	0	0	0	0	0	0	-70	0	-42	49
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-27 286	15 966	-27 286	15 966
Netto forsikringstjenester og finansielt resultat	462	1 605	690	414	468	345	23	0	0	0	-308	16 008	1 334	18 372
Netto finansinntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	1 282	1 066	0	0	0	0	0	0	0	0	-1 282	-1 066	0	0
Netto kostnader ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	-443	-169	0	0	0	0	0	0	0	0	-20	0	-463	-169
Driftskostnader	-1 512	-1 487	-356	-310	-268	-245	-528	-602	-12	-11	1 553	1 687	-1 124	-968
Andre inntekter	1 463	1 373	10	7	92	84	560	607	13	12	-2 062	-2 027	77	57
Andre kostnader	-1 271	-1 470	0	0	-7	-4	0	0	0	0	1 201	1 398	-77	-77
Resultat før skatt	-20	918	343	111	285	180	55	5	1	2	-917	15 999	-253	17 216
Skattekostnader	-82	-115	-37	-53	-19	-17	-12	-2	0	0	-881	-639	-1 031	-826
Resultat etter skatt	-101	803	306	59	267	163	42	3	1	1	-1 799	15 360	-1 284	16 389
Endring i utvidet resultat	-111	94	-10	19	-10	11	-14	11	0	0	1 930	97	1 784	231
Totalresultat	-213	897	295	77	257	174	29	14	0	2	131	15 456	499	16 621
Utlån	22 026	17 795	0	0	44 434	43 696	0	0	0	0	57 536	59 869	123 996	121 360
Andre eiendeler	765 141	692 472	6 559	6 109	4 494	6 815	682	635	11	11	115 837	72 667	892 725	778 709
Sum eiendeler	787 167	710 268	6 559	6 109	48 928	50 511	682	635	11	11	173 373	132 535	1 016 721	900 068
Forsikringsforpliktelse	725 781	654 324	3 392	3 181	0	0	0	0	0	0	37 009	32 510	766 181	690 015
Annen gjeld	17 541	13 144	573	559	45 754	47 544	260	241	4	3	189 547	140 166	253 680	201 658
Sum gjeld	743 322	667 468	3 965	3 739	45 754	47 544	260	241	4	3	226 556	172 677	1 019 861	891 673

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon. Dette segmentet følges opp etter NGAAP som avviker fra IFRS Accounting Standards benyttet i konsernet. I elimineringskolonnen er det derfor lagt inn justeringer for å gjøre totalen avstembar mot konsernregnskapet.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter foretakene KLP Banken AS og dets heleide datterforetak; KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra foretaket KLP Kapitalforvaltning AS. Foretaket tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 11 Forsikringsinntekter

2023	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Total
Kontrakter som måles under VFA			
<i>Beløp relatert til endring i forpliktelse for gjenværende dekning</i>			
Forventet inntrufne skader og andre forsikringservicekostnader	1 596	0	1 596
Endring i risikojusering for ikke-finansiell risiko for utløpt risiko i perioden	-2 321	0	-2 321
Kontrakter målt under PAA	0	2 505	2 505
Total forsikringsinntekt	-725	2 505	1 780

2022	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Total
Kontrakter som måles under VFA			
<i>Beløp relatert til endring i forpliktelse for gjenværende dekning</i>			
Forventet inntrufne skader og andre forsikringservicekostnader	1 710	0	1 710
Endring i risikojusering for ikke-finansiell risiko for utløpt risiko i perioden	-167	0	-167
Kontrakter målt under PAA	0	2 200	2 200
Total forsikringsinntekt	1 543	2 200	3 743

Note 12 Forsikringservicekostnader

2023	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Total
Inntrådte skader og andre inntrådte servicekostnader	-1 543	-2 092	-3 635
Total forsikringservicekostnad	-1 543	-2 092	-3 635

2022	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Total
Inntrådte skader og andre inntrådte servicekostnader	-1 515	-2 162	-3 677
Total forsikringservicekostnad	-1 515	-2 162	-3 677

Note 13 Inntekter og kostnader fra gjenforsikring

Konsernets reassuranskontrakter er utlukkende knyttet til ikke-deltakende kontrakter målt under PAA.

01.01.-31.12.2023	Ikke-deltakende kontrakter
Beløp knyttet til endring for gjenværende dekning	-52
Betalt gjenforsikringspremie	-164
Beløp mottatt fra reassurandørene	145
Netto kostnader fra gjenforsikringskontrakter	-71

01.01.-31.12.2022	Ikke-deltakende kontrakter
Beløp knyttet til endring for gjenværende dekning	19
Betalt reassuranspremie	-97
Beløp mottatt fra reassurandørene	497
Netto kostnader fra gjenforsikringskontrakter	418

Note 14 Netto inntekter fra investering som måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet

MILLIONER KRONER	2023	2022
Renteinntekter bankinnskudd	684	228
Renteinntekter derivater	21	108
Renteinntekter gjeldsinstrumenter virkelig verdi	11 562	2 787
Renteinntekter utlån virkelig verdi	3 142	1 866
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	15 408	4 989
Verdiendring utlån til virkelig verdi	202	206
Verdiendring aksjer og andeler	36 603	-34 180
Verdiendring derivater	10 080	1 616
Verdiendring gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	8 251	-6 878
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	55 136	-39 236
Realiserte aksjer og andeler	14 987	13 224
Realiserte derivater	-22 106	-21 012
Realiserte gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	947	-5 858
Realiserte utlån til virkelig verdi	0	1
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	-6 171	-13 646
Utbytte/renter aksjer og andeler	8 219	6 493
Andre inntekter og kostnader	3 671	2 463
Sum netto avkastning fra finansielle eiendeler	11 889	8 957
Sum netto inntekter fra investeringer som måles til virkelig verdi over resultatet	76 263	-38 936

Note 15 Netto inntekter fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet

MILLIONER KRONER	2023	2022
Renteinntekter gjeldsinstrumenter til amortisert kost	73	6 686
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	73	6 686
Verdiendring gjeldsinstrumenter til amortisert kost	5	0
Verdiendring utlån til amortisert kost	0	0
Sum verdiendring finansielle eiendeler til amortisert kost	5	0
Realiserte gjeldsinstrumenter til amortisert kost	0	2 062
Sum realiserte finansielle eiendeler til amortisert kost	0	2 062
Sum netto inntekter fra investeringer som ikke måles til virkelig verdi over resultatet	78	8 748

Note 16 Investerings eiendommer

MILLIONER KRONER	2023	2022
Netto leieinntekter	3 835	3 213
Netto finansinntekt	34	6
Endring i virkelig verdi	- 6 420	3 338
Gevinst ved salg	4	0
Netto inntekter fra investerings eiendom	- 2 547	6 558
Valutaomregning utenlandske eiendommer (føres i utvidet resultat)	2 139	148
Netto inntekter fra investerings eiendom inkludert valutaomregning	- 407	6 706

MILLIONER KRONER	2023	2022
Bokført verdi 01.01.	93 992	89 535
Tilgang som følge av kjøp	1 387	0
Tilgang som følge av aktiveringer	1 224	1 118
Avgang som følge av salg	0	-148
Verdiregulering inkl. valutaomregning	-4 280	3 486
Bokført verdi 31.12.	92 322	93 992

Note 17 Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet

MILLIONER KRONER	Kontor- og forretningsadresse	Organisasjonsnummer	Eierandel %	Konsernets EK ved 1.gangs anskaffelse	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.2022	Tilgang/avgang	Verdi-regulering	Resultatandel	Egenkapitaltransaksjon	Utbytte	Bokført verdi 31.12.2023
Norfinance AS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	912764729	46,5 %	92	463	744	4	0	2	0	-31	719
Norsk Pensjon AS	Hansteens gate 2 0253 Oslo	890050212	25,0 %	5	2	2	0	0	0	0	0	2
Fylkeshuset AS	Fylkeshuset, 6404 Molde	930591114	48,0 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KLP Norfund Investments IS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	999548636	49,0 %	0	1140	918	441	0	84	0	0	1442
KLP Norfund Investments India AS	Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	926888455	49,0 %	0	413	207	206	0	-6	0	0	407
Tensio AS	Kjøpmannsgata 7A 7500 Stjørdal	922828172	20,0 %	1 653	1 303	1 099	0	0	44	0	-50	1 093
Odal Vind AS	Pausvegen 6 1927 Rånåsfoss	924824905	33,2 %	330	383	504	0	0	37	0	-73	468
Runde Holdco AS	Vestre Strømkaien 7 5008 Bergen	923101284	20,6 %	400	184	270	0	0	448	0	0	719
NEAS AS	Industriveien 1 6517 Kristiansund N	960684737	33,3 %	357	343	341	0	0	11	0	-5	347
SR Energy AB	Rosenlundsg.3 Box 7123 402 33 Göteborg		30,0 %	600	1 269	1 319	10	0	86	0	-36	1 379
Skaftåsen Bidco AB	BOX 16285 103 25 Stockholm		23,2 %	86	86	51	0	0	-8	0	0	43
Sum aksjer i tilknyttede foretak og felleskontrollerte virksomheter					5 585	5 456	660	0	700	0	-195	6 620

Alle aksjer har lik stemmeandel.

KLP Norfund Investment IS er et felleskontrollert foretak, mens de resterende foretakene er tilknyttede foretak.

Note 18 Netto investeringsinntekter og forsikringsrelaterte finanskostnader

2023	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon ¹	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Eliminering	Total
Investeringsinntekter og -kostnader på underliggende enheter				
Renteinntekter fra finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi	78	78	-78	78
Netto inntekter fra finansielle instrumenter målt til virkelig verdi	90 254	240	-240	90 254
Netto gevinst/tap fra valuta	-15 566	0	0	-15 566
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-27 286	0	0	-27 286
Totale investeringsinntekter og -kostnader på underliggende eiendeler innregnet i resultatregnskapet	47 480	319	-319	47 480
Totale investeringsinntekter og -kostnader på underliggende eiendeler innregnet i OCI	1 831	0	0	1 831
Totale netto investeringsinntekter og -kostnader	49 312	319	-319	49 312
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra utstedte forsikringskontrakter				
Påløpte renter	13 643	0	0	6 956
Effekt av endringer i renter og andre finansielle forutsetninger	-11 416	-42	42	-4 730
Endringer i kontantstrømmer for kontrakter målt ved bruk av VFA på grunn av endringer i virkelig verdi av underliggende poster	-46 447	0	0	-46 447
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra utstedte forsikringskontrakter	-44 221	-42	42	-44 221
Totale forsikringsfinansieringsinntekter- og kostnader fra utstedte forsikringskontrakter innregnet i OCI	1 831	0	0	1 831
Netto forsikringsfinansieringsinntekter og -utgifter	5 091	277	-277	5 091

2022	Direkte deltakende kontrakter Offentlig tjenestepensjon ¹	Ikke-deltakende kontrakter Skadeforsikring	Elimineringer	Total
Investeringsinntekter og -kostnader på underliggende enheter				
Renteinntekter fra finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi	8 748	73	-73	8 748
Netto inntekter fra finansielle instrumenter målt til virkelig verdi	-31 667	-164	164	-31 667
Netto gevinst/tap fra valuta	-32	0	0	-32
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	15 966	0	0	15 966
Totale investeringsinntekter og -kostnader på underliggende eiendeler innregnet i resultatregnskapet	-6 985	-91	91	-6 985
Totale investeringsinntekter og -kostnader på underliggende eiendeler innregnet i OCI	106	0	0	106
Totale netto investeringsinntekter og -kostnader	-6 879	-91	91	-6 879
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra utstedte forsikringskontrakter				
Påløpte renter	7 653	0	0	7 653
Effekt av endringer i renter og andre finansielle forutsetninger	-7 665	49	-49	-7 665
Endringer i kontantstrømmer for kontrakter målt ved bruk av VFA på grunn av endringer i virkelig verdi av underliggende poster	24 884	0	0	24 884
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra utstedte forsikringskontrakter	24 872	49	-49	24 872
Totale forsikringsfinansieringsinntekter og kostnader fra utstedte forsikringskontrakter innregnet i OCI	106	0	0	106
Netto forsikringsfinansieringsinntekter og -utgifter	17 992	-42	42	17 992

¹ Forsikringskundene på offentlig tjenestepensjon har krav på all avkastning fra netto eiendeler, dermed er avkastning fra skadeforsikringskontraktene inkludert i offentlig tjenestepensjon. I tillegg til at de er vist særskilt i kolonnen for Skadeforsikring.

Note 19 Honorar til revisor

MILLIONER KRONER	2023	2022
Ordinær revisjon	12,5	10,1
Attestasjonstjenester	1,0	0,8
Skatterådgivning	0,0	0,1
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,2	0,6
Sum honorar til revisor	13,7	11,7

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 20 Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.

Styret i konsernet har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et godtgjørelsesutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som ledergruppen i konsernet Kommunal Landspensjonskasse. Dette innbefatter konsernsjef, konserndirektører i KLP og administrerende direktører for enkelte datterselskap.

Alle ledende ansatte som ble medlem av konsernledelsen før 1. mai 2013 har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen i den aktuelle gruppen har valgt å endre pensjonsalderen per 31.12.2023. De som ble medlemmer av konsernledelsen fra og med 1. mai 2013 har pensjonsalder på 70 år.

Alle ansatte i KLP konsernet i Norge er innmeldt i KLPs pensjonsordning for kommuner og bedrifter. De ansatte opptjener pensjonsrettigheter i denne ordningen for lønn opptil 12G.

Ansatte i KLP konsernet med lønn over 12 G og ansatte med lavere pensjonsalder enn 67 år, opptjener pensjonsytelser også for lønn over 12G dersom de var ansatt før 2. mai 2013 og hadde lønn over 12G på det tidspunktet. Full alderspensjon i denne tilleggsdekningen utgjør 66% av lønn over 12G, og oppnås etter minst 30 års opptjening i ordningen. Ansatte med spesiell avtale om lavere pensjonsalder enn 67 år sikres alderspensjon tilsvarende 66% av all pensjongivende lønn fram til 67 år. Denne tilleggsordningen ble lukket 2. mai 2013 og gjelder ikke for ansatte som startet etter denne dato. Ordningen gjelder heller ikke for ansatte som var ansatt på dette tidspunkt i KLP, men som først etter denne dato mottar lønn over 12G.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Ingen av de ledende ansatte har prestasjonslønn eller bonusordning.

KLP konsernet tilbyr lån til ulike formål. Det er egne lånevilkår for ansatte, og ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/eksterne medlemmer av foretaksforamlingen blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av foretaksforsamlingen. Styrets vararepresentanter og observatører, herunder utlån og ytelser til disse, er ikke spesifisert i i denne noten. Det er utbetalt til sammen 237 tusen kroner til observatører og varamedlemmer til KLPs styre i 2023. Dette omfatter utbetalinger til fire personer.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift og finansskatt. For styremedlemmer som er valgt av og blant de ansatte opplyses det kun om ytelser og lån som kan knyttes til vervet som styremedlem.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP konsernet som kan søkes opp på klp.no.

2023 TUSEN KRONER	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2023	Avdrags- plan ¹
Ledende ansatte						
Sverre Thornes, <i>konsernsjef</i>	5 137	189	1 628	14 516	4,25/4,70	A25/Fleksilån
Cathrine Hellandsvik	2 323	150	579	6 720	4,70/5,50	A50
Aage E. Schaanning	4 099	152	1 281	6 182	4,70	Fleksilån
Gro Myking	3 056	154	335	6 658	4,70	A53
Rune Hørnes	3 068	154	300			
Kirsten Grutle	2 100	150	523	481	4,70	Fleksilån
Jarl Nygaard	1 915	154	308	578	4,70	Fleksilån
Ida Louise Skaurum Mo	2 599	154	843			
Hege Hodnesdal, fra 1. august	1 004	64	235	15 940	5,50	A53
Tore Tenold	3 455	154	1 222	4 243	4,60	Fleksilån
Håvard Gulbrandsen	3 739	167	1 058	1 374	4,70	Fleksilån
Gunnar Gjørtz	3 685	153	1 219		4,70	Fleksilån
Marianne Sevaldsen	3 185	151	1 313	3 738	4,70	A43
Erik Falk	1 922	19	452	1 363	4,70	A37
Christopher Andrew Nicolson Steen	1 556	58	313	1 512	4,70	A30/A29
Carl Steinar Lous	1 547	24	309	3 244	4,70	A39/A27
Styret²						
Tine Sundtoft, <i>leder</i> (10 av 10)	423					
Egil Matsen (10 av 10)	340					
Terje Rootwelt (5 av 5)	160					
Kjersti Fyllingen (4 av 5)	124					
Odd Haldgeir Larsen (8 av 10)	252			1 824	5,50	A36
Øyvind Brevik (4 av 5)	153					
Ingunn Trosholmen, til oktober (7 av 8)	302			3 737	5,40	A49
Vibeke Heldal, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	313			1 566	4,70	A30
Erling Bendiksen, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	252					
Foretaksforsamling						
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	747			28 871		
Ansatte						
Lån til ansatte i konsernet med subsidiert rente				2 312 238		
Lån til ansatte i konsernet til ordinære vilkår				118 001		

¹ A=Annuitetslån, siste avdrag.

² Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

2022 TUSEN KRONER	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2023	Avdrags- plan ¹
Ledende ansatte						
Sverre Thornes, <i>konsernsjef</i>	4 733	220	1 556	20 000	3,50	Fleksilån
Cathrine Hellandsvik, fra 1. august	647	112	207	6 873	3,50	A50
Aage E. Schaanning	3 912	144	1 377	9 600	3,50	Fleksilån
Gro Myking	2 869	169	362	7 710	3,50	A41
Rune Hørnes	2 923	156	317			
Kirsten Grutle	1 794	146	246			
Tore Tenold	3 297	153	1 244	6 400	3,40	Fleksilån
Håvard Gulbrandsen	3 566	179	1 163	7 500	3,50	Fleksilån
Gunnar Gjørtz	3 514	170	1 222	6 000	3,50	Fleksilån
Marianne Sevaldsen	3 042	172	1 289	3 864	3,50	A43
Leif Magne Andersen til 1. august	1 474	99	474	4 820	3,30	A51
Styret²⁾						
Egil Johansen, <i>leder til mai</i> (5 av 5)	200					
Tine Sundtoft, <i>leder fra juni</i> (5 av 5)	207					
Jenny Følling (5 av 5)	178					
Odd Haldgeir Larsen (10 av 10)	268			1 874	4,15	A35
Øyvind Brevik (10 av 10)	301					
Cecilie Dae (7 av 10)	233					
Egil Matsen (10 av 10)	327					
Ingunn Trosholmen (5 av 5)	148					
Vibeke Heldal, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	301					
Erling Bendiksen, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	233					
Foretaksforsamling						
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	804			40 208		
Ansatte						
Lån til ansatte i konsernet med subsidiert rente				2 102 732		
Lån til ansatte i konsernet til ordinære vilkår				92 141		

¹ A=Annuitetslån, siste avdrag.

² Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

TUSEN KRONER	2023	2022
Periodens kostnader knyttet til rentesubsidiering av lån til ansatte	17 057	15 041

Note 21 Skatt

MILLIONER KRONER	2023	2022
Resultat før skatt	-253	17 216
Utvidet resultat før skatt	1 685	237
Totalresultat før skatt	1 432	17 453
FORSKJELLER MELLOM REGNSKAPSMESSIG- OG SKATTEMESSIG RESULTAT		
Justering av premie	0	2 855
Skatteeffekter knyttet til eierandel i fond	1 637	1 005
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	633	388
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-1 337	-617
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	79	21
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	40	1
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskap	31	29

MILLIONER KRONER	2023	2022
Andre permanente forskjeller	-85	218
Måledifferanse IFRS 17	-1 585	-16 425
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	614	329
Skattemessig resultat	1 458	2 405
Årets skattemessig resultat, grunnlag betalbar skatt	1 458	2 405
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-13 782	-6 308
Årets endring i fremførbart underskudd	-3 939	-7 474
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse per 31.12.	-17 721	-13 782
AVSTEMMING AV GRUNNLAG FOR UTSATT SKATT		
Gevinst- og tapskonto	879	1 098
Bygninger og andre faste eiendommer	9 612	10 960
Risikoutjevningfond	4 154	4 154
Naturskadefond	164	164
Garantiordningen	49	49
Reassuransavsetning	2	2
Erstatningsavsetning	30	0
Sikkerhetsavsetning	216	270
Implementeringseffekt IFRS 17	138	138
Verdipapirer	1 794	1 130
Sikring av innlån	94	17
Andeler i deltakerlignende selskap	268	320
Utlån til kunder og kredittforetak	5	0
Årets erstatningsavsetning	0	37
Andre forskjeller	17	10
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	17 422	18 350
SKATTEREDUSERENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER:		
Driftsmidler	0	1
Langsiktige gjeld	-1 162	-948
Finansielle instrumenter	-25	-39
Utlån til kunder og kredittforetak	-76	-86
Pensjonsforpliktelse	-250	-210
Andre forpliktelser	-81	-70
Årets premieavsetning	-14	-18
Sikring av innlån	0	-9
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1 607	-1 380
Netto midlertidige forskjeller	15 814	16 970
Forskjeller som ikke inngår i beregningen av utsatt skatt ¹	-4 369	-4 369
Andre forskjeller som ikke inngår i beregningen av utsatt skatt	-6 779	-7 902
Fremførbart underskudd	-17 721	-13 782
Grunnlag for utsatt skatt/-skattefordel	-13 054	-9 084
25% utsatt skatt/-skattefordel	-3 264	-2 308
Nedvurdering av utsatt skattefordel	4 403	3 403
Netto utsatt skatt	1 139	1 090
BALANSEFØRT UTSATT SKATTEFORDEL/-SKATT		
- herav balanseført utsatt skattefordel	48	48
- herav balanseført utsatt skatt som ikke kan utlignes	1 187	1 138
Endring av utsatt skattefordel	0	-4
Endring av utsatt skatt	-49	249
Formuesskatt	-13	-6
Betalbar skatt	-364	-601
Rettsskatt	4	-27
Kildeskatt	-510	-443
Skattekostnad resultatført	-932	-832
Skattekostnad ført direkte mot egenkapitalen	1	-82

MILLIONER KRONER	2023	2022
SKATTEKOSTNADEN ER FØRT PÅ FØLGENDE POSTER		
Skattekostnad	-1 031	-826
Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	22	-17
Skatt på poster senere vil bli omklassifisert til resultatet	77	11
Egenkapital	1	-82
Skattekostnad	-932	-914

¹ Med virkning fra og med inntektsåret 2018 gis det ikke lenger fradrag for risikoutjevningsfond, naturskadefond og garantiordning. Midlene avsatt på disse fondene per 31.12.2017 skal først beskattes ved avvikling av den virksomheten som har vært grunnlag for avsetningen. Konsernet avlegger regnskap under fortsatt drift, og legger til grunn at nåverdien av forpliktelsene vil være 0.

Note 22 Immaterielle eiendeler

MILLIONER KRONER	IT-systemer	Andre	2023	IT-systemer	Andre	2022
Bokført verdi 01.01.	1 039	10	1 049	785	12	797
Anskaffelseskost 01.01.	2 631	22	2 653	2 293	22	2 315
Total tilgang	456	0	456	339	0	339
herav internt opparbeidet	0	0	0	0	0	0
herav kjøpt	456	0	456	339	0	339
Salg av eiendel	0	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	3 088	22	3 109	2 631	22	2 653
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-1 593	-12	-1 604	-1 508	-10	-1 517
Årets ordinære avskrivninger	-118	-2	-120	-85	-2	-87
Årets nedskrivning ¹⁾	-6	0	-6	0	0	0
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-1 717	-14	-1 730	-1 593	-12	-1 604
Bokført verdi 31.12.	1 371	8	1 379	1 039	10	1 049

Avskrivningstid

1 til 20 år

Immaterielle eiendeler i KLP består av IT-systemer

¹⁾ Ved utgangen av 2023 ble det identifisert flere IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp. Antatt gjenvinnbart beløp er beregnet ved å estimere framtidig inntjening med bokført verdi. I hovedsak omfatter dette investeringer som ikke lenger har verdi. Det er flere årsaker til dette. Blant annet knytter det seg til utdatert funksjonalitet grunnet regelendringer og/eller teknologisk utvikling. Dette resulterte i følgende vurdering:

MILLIONER KRONER	2023	2022
Bokført verdi før nedskrivning	6	0
Gjenvinnbart beløp	0	0
Nedskrivning	6	0

Nedskrivningen inngår som en del av driftskostnadene i resultatoppstillingen.

Note 23 Driftsmidler

MILLIONER KRONER	2023				2022			
	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/ Inventar	2023	Eiendom til eget bruk	Transportmidler	Maskiner/ Inventar	2022
Bokført verdi 01.01.	2 532	1	99	2 633	2 623	2	89	2 714
Anskaffelseskost 01.01.	1 438	16	397	1 850	1 432	16	368	1 816
Akkumulert avskrivninger tidligere år	-417	-14	-298	-729	-363	-13	-280	-657
Akkumulert verdiregulering tidligere år	1 511	0	-1	1 510	1 554	0	0	1 553
Tilgang	0	0	30	30	6	0	37	42
Eiendeler holdt for salg	0	0	0	0	0	0	0	-8
Verdireguleringer	-308	0	0	-308	-43	0	0	-43
Avskrivninger	-48	-1	-30	-79	-54	-1	-26	-72
Valutaeffekt	0	0	1	1	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	1 438	16	427	1 881	1 438	16	397	1 850
Akkumulert avskrivninger 31.12.	-465	-15	-328	-808	-417	-14	-298	-729
Akkumulert verdiregulering 31.12.	1 203	0	0	1 203	1 511	0	-1	1 510
Bokført verdi 31.12.	2 177	1	100	2 277	2 532	1	99	2 633
Økonomisk levetid	50 år	5 år	3 - 5 år					
Avskrivningsplan	Lineært	Saldo/ Lineært	Saldo/ Lineært					

Note 24 Gjenforsikringskontrakter eiendel

I tabellen nedenfor vises avstemmingen av inngående og utgående balanse knyttet til eiendeler for gjenværende dekning og eiendeler for inntrufne krav som vi har til gode fra gjenforsikring. Dekningsperioden for gjenforsikringskontrakter har en dekningsperiode på ett år, og PAA er benyttet i den regnskapsmessige målingen.

2023	Gjenværende dekningskomponent	Påløpte krav	Risikojustering for ikke	Total
MILLIONER KRONER	Uten tapsgjenopprettingskomponent	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	finansiell risiko	
Inngående balanse gjenforsikringseiendeler	0	705	30	736
Inngående balanse gjenforsikringsforpliktelser	0	0	0	0
Inngående balanse gjenforsikring	0	705	30	736
Gjenforsikringspremie	-164	0	0	-164
Gjenforsikringsandel av forsikringskostnader	0	93	0	93
Herav årets skader	0	137	8	145
Herav avviklingsavvik for tidligere år	0	-44	-8	-52
Finansresultat fra gjenforsikring	0	16	9	25
Endringer i totalresultat	-164	109	9	-46
Betalt gjenforsikringspremie	154	0	0	154
Mottatte erstatninger fra gjenforsikring	0	-115	0	-115
Sum kontantstrømmer	154	-115	0	38
Utgående balanse gjenforsikring	-10	699	39	728
Utgående balanse gjenforsikringseiendeler	-8	699	39	730
Utgående balanse gjenforsikringsforpliktelser	-2	0	0	-2
Utgående balanse gjenforsikring	-10	699	39	728

2022	Gjenværende dekningskomponent	Påløpte krav	Risikojustering for ikke	Total
MILLIONER KRONER	Uten tapsgjenopprettingskomponent	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	finansiell risiko	
Inngående balanse gjenforsikringseiendeler	0	328	13	341
Inngående balanse gjenforsikringsforpliktelse	-1	0	0	-1
Inngående balanse gjenforsikring	-1	328	13	340
Gjenforsikringspremie	-97	0	0	-97
Gjenforsikringsandel av forsikringskostnader	0	498	17	341
Herav årets skader	0	475	21	497
Herav avviklingsavvik for tidligere år	0	23	-4	19
Finansresultat fra gjenforsikring	0	0	0	0
Endringer i totalresultat	-97	498	17	419
Betalt gjenforsikringspremie	98	0	0	98
Mottatte erstatninger fra gjenforsikring	0	-121	0	-121
Sum kontantstrømmer	98	-121	0	-23
Utgående balanse gjenforsikring	0	705	30	736
Utgående balanse gjenforsikringseiendeler	0	705	30	736
Utgående balanse gjenforsikringsforpliktelse	0	0	0	0
Utgående balanse gjenforsikring	0	705	30	736

Note 25 Virkelig verdi av finansielle instrumenter

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksterne rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsspesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter som måles til amortisert kost
- Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost

- Gjeld til og innskudd kunder (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter som måles til virkelig verdi
- Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

- RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

a) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

- Bloomberg Barclays Indicies
- Bloomberg

Bloomberg Barclays Indicies har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg.

b) Norske rentepapirer – stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Nordic Bond Pricing som primærkilde.

c) Norske rentepapirer – unntatt stat

Norske rentepapirer (denominert i NOK), prises som hovedregel basert på priser fra Nordic Bond Pricing. Papirer som ikke leveres av Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på neddiskontert verdi av papirets fremtidige kontantstrøm. Diskontering gjøres ved å benytte en swapkurve justert for kredittspread og likviditetspread. Kredittspread skal så langt mulig baseres på en sammenlignbar obligasjon fra samme utsteder. Likviditetspread fastsettes skjønnsmessig.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i norske kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantistkategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER

h) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer at sist omsatt kurs benyttes så lenge denne ansees å være representativ. Dersom prisbildet ansees som utdatert foretas en avledet verddivurdering i forhold til en relevant proxy (eksempelvis en aksjeindeks eller ett eller flere selskaper). Om dette ikke er mulig gjøres det en skjønnsmessig vurdering, denne kan være basert på fundamentalanalyse, meglervurdering eller risiko- eller likviditetsmessige tilpasninger til prisen.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av foretakene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet. Direkteinvesteringer i Private Equity behandles analogt med omløpsaksjer, men verdsettelse kan være daglig, kvartalsvis eller årlig. I de tilfeller det har vært mulig å få informasjon om hva ko-investeringer prises til i fondene, legges dette til grunn i verdsettelsen. Øvrige direkteinvesteringene er verdsatt til kostpris, rapporterte markedsverdier fra foretak eller omsatt pris der dette foreligger.

DERIVATER

k) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER

p) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børser hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut ifra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifisering av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	31.12.2023		31.12.2022	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER TIL AMORTISERT KOST				
Norske obligasjoner	1 017	935	65 861	62 754
Utenlandske obligasjoner	1 237	1 108	132 892	125 280
Sum rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter	2 254	2 043	198 752	188 034
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Utlån med sikkerhet i pant	2 564	2 564	0	0
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	71 056	71 056	0	0
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	5 245	5 245	0	0
Andre utlån	2 271	2 271	0	0
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	81 136	81 136	0	0
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Utlån og fordringer på kunder	42 338	42 332	26 107	26 008
Fordringer på sentralbanker	75	75	0	0
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	0	0	89 743	88 342
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	5 352	5 352
Fordring på kredittinstitusjoner	446	446	0	0
Andre utlån	0	0	158	158
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	42 860	42 854	121 360	119 860
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER OG ANDRE GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI				
Norske obligasjoner	133 716	133 716	58 922	58 922
Norske sertifikater	8 189	8 189	7 648	7 648
Utenlandske obligasjoner	209 125	209 125	72 565	72 565
Utenlandske sertifikater	898	898	420	420
Plassering hos kredittinstitusjoner	58 641	58 641	42 246	42 246
Sum rentebærende verdipapirer og andre gjeldsinstrumenter	410 569	410 569	181 802	181 802
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Aksjer	302 882	302 882	238 730	238 730
Aksjefond	44 885	44 885	37 155	37 155
Eiendomsfond	6 990	6 990	6 514	6 514
Sum egenkapitalinstrumenter	354 757	354 757	282 399	282 399
FORDRINGER				
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	750	750	379	379
Fordringer ved verdipapirhandel	1 309	1 309	912	912
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	148	148	0	0
Andre fordringer	466	466	408	408
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	2 674	2 674	1 700	1 700
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Gjeld til kredittinstitusjoner	905	905	1 055	1 055
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	30 504	30 526	32 430	32 402
Gjeld til og innskudd fra kunder	14 060	14 060	13 779	13 779
Fondsobligasjonslån	0	0	1 428	1 428
Ansvarlige lån	0	0	3 147	3 093
Sum finansiell gjeld	45 469	45 492	51 839	51 757
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Gjeld til kredittinstitusjoner	12 137	12 137	5 628	5 628
Fondsobligasjonslån	1 434	1 434	0	0
Ansvarlige lån	3 327	3 327	0	0
Sum finansiell gjeld	16 897	16 897	5 628	5 628

MILLIONER KRONER	31.12.2023		31.12.2022	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Valutaterminer	13 525	1 152	5 024	1 570
Renteswaper	1 383	2 096	1 077	194
Rente- og valutaswaper	679	0	583	1 393
Aksjeopsjon	0	0	135	0
Sum finansielle derivater	15 587	3 249	6 820	3 158

Note 26 Virkelig verdi hierarki

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
<i>Tomter</i>	0	0	1 283	1 283
<i>Bygg</i>	0	0	91 040	91 040
Investerings eiendom	0	0	92 322	92 322
Utlån til virkelig verdi	0	81 136	0	81 136
<i>Sertifikater</i>	1 578	7 508	0	9 086
<i>Obligasjoner</i>	27 564	315 287	0	342 850
<i>Obligasjonsfond</i>	0	9 591	16 041	25 632
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	29 142	332 386	16 041	377 569
Utlån og fordringer	32 349	651	0	33 000
<i>Aksjer</i>	293 389	5 996	3 497	302 882
<i>Aksjefond</i>	2 378		37	2 415
<i>Eiendomsfond</i>	0	1 980	5 010	6 990
<i>Spesialfond</i>	0	0	0	0
<i>Private Equity</i>	0	0	42 470	42 470
Aksjer og andeler	295 767	7 976	51 014	354 757
Finansielle derivater	0	15 587	0	15 587
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	357 258	437 735	159 377	954 370
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 249	0	3 249
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	11 026	1 111	0	12 137
Ansvarlig lån	0	3 327	0	3 327
Fondsobligasjonslån	0	1 434	0	1 434
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	11 026	9 120	0	20 146

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Tomter	0	0	1 377	1 377
Bygg	0	0	92 615	92 615
Investerings eiendom	0	0	93 992	93 992
Utlån til virkelig verdi	0	0	0	0
Sertifikater	2 254	5 815	0	8 069
Obligasjoner	21 099	110 390	0	131 489
Obligasjonsfond	0	8 129	9 835	17 964
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	23 353	124 333	9 835	157 521
Utlån og fordringer	23 447	835	0	24 281
Aksjer	229 463	5 131	3 378	237 972
Aksjefond	2 067	0	60	2 127
Eiendomsfond	0	2 165	4 349	6 514
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	231 530	7 297	43 572	282 399
Finansielle derivater	0	6 820	0	6 820
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	278 330	139 285	147 399	565 014
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 158	0	3 158
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	4 326	1 302	0	5 628
Ansvarlig lån	0	3 147	0	3 147
Fondsobligasjonslån	0	1 428	0	1 428
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	4 326	9 035	0	13 361

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 905 millioner kroner per 31.12.2023.

Endringer i nivå 3, Investerings eiendom	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	93 992	89 535
Solgt / avgang som følge av reklassifisering	0	-148
Tilgang som følge av kjøp og aktiveringer	2 610	1 139
Urealiserte endringer	-4 280	3 486
Øvrige endringer	0	-20
Utgående balanse 31.12.	92 322	93 992
Realisert gevinst / tap	4	0

Endringer i nivå 3, Verdipapirer	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	53 407	40 122
Solgt	-4 923	-5 749
Kjøpt	15 430	14 524
Urealiserte endringer	3 141	4 510
Utgående balanse 31.12.	67 055	53 407
Realisert gevinst / tap	1 863	2 322
Sum nivå 3 per 31.12.	159 377	147 399

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringer i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoteerte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden. Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 26, med unntak av investeringseiendom som er beskrevet i note 3.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse bortsett fra eiendeler i investeringseiendom. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til note 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring på 7 969 millioner kroner per 31.12.2023 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut

noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

I perioden fra 01.01.2023 til 31.12.2023 er det flyttet aksjer for 973 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2, 17 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 3, 1 118 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1 og 1 million kroner fra nivå 2 til nivå 3. Dette skyldes endring i likviditet. I samme periode er det flyttet rentepapir for 135 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1.

Note 27 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto				Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp		
EIENDELER									
Finansielle derivater	15 587	0	15 587	-1 376	-10 882	-7 399	214	209	
Repoer	6 172	0	6 172	-1 113	0	0	5 058	5 058	
Sum	21 759	0	21 759	-2 489	-10 882	-7 399	5 272	5 267	
GJELD									
Finansielle derivater	3 249	0	3 249	-1 376	-25	-6	1 866	1 885	
Repoer	1 111	0	1 111	0	0	0	1 111	0	
Sum	4 360	0	4 360	-1 376	-25	-6	2 977	1 885	

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto				Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp		
EIENDELER									
Finansielle derivater	6 820	0	6 820	-1 861	-3 879	-1 796	470	437	
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sum	6 820	0	6 820	-1 861	-3 879	-1 796	470	437	
GJELD									
Finansielle derivater	3 158	0	3 158	-1 861	-63	-235	1 256	1 256	
Repoer	1 304	0	1 304	0	0	0	1 304	1 304	
Sum	4 462	0	4 462	-1 861	-63	-235	2 560	2 560	

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner og repo-avtaler i balansen. Repoer inngår i linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Note 28 **Pantelån og andre utlån**

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 26,6 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i konsernet er meget liten, da en meget høy andel av utlånene er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel en lite reell risiko å hensynta, da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

MILLIONER KRONER	Kommune- forvaltningen	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	31.12.2023	31.12.2022
Agder	5 418	271	2	862	6 554	5 807
Innlandet	9 240	121	242	1 638	11 240	10 618
Møre og Romsdal	5 178	340	102	797	6 417	6 814
Nordland	7 388	674	48	1 131	9 242	8 877
Oslo	445	0	1 486	2 799	4 731	4 631
Rogaland	3 679	159	190	1 941	5 969	5 913
Svalbard	326	0	0	0	326	80
Troms og Finnmark	6 161	1 277	408	1 311	9 158	8 970
Trøndelag	9 971	323	551	1 490	12 335	12 537
Vestfold og Telemark	4 984	334	62	2 495	7 876	7 869
Vestland	7 393	1 492	134	2 516	11 535	12 324
Viken	21 952	723	1 419	9 566	33 660	31 015
Utlandet	0	0	5 245	11	5 256	5 363
Ufordelt	0	0	0	44	44	42
Påløpte renter	641	38	21	49	748	501
Verdjustering grunnet endret målemetode	-1 025	0	0	-70	-1 095	0
Sum	81 752	5 752	9 911	26 581	123 996	121 360

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift.

Note 29 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

2023 MILLIONER KRONER		Lånebeløp valuta ³	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2023	Forfall		
LÅNEOPPTAK¹							
Juni 2015		EUR 294	2 530	3 327	2045		
Sum ansvarlige lån			2 530	3 327			
April 2004		JPY 15 000	984	1 434	Evigvarende		
Sum fondsobligasjonslån			984	1 434			
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån			3 513	4 761			
2022 MILLIONER KRONER		Lånebeløp valuta ³	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall		
LÅNEOPPTAK¹							
Juni 2015		EUR 294	2 530	3 147	2045		
Sum ansvarlige lån			2 530	3 147			
April 2004		JPY 15 000	984	1 428	Evigvarende		
Sum fondsobligasjonslån			984	1 428			
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån			3 513	4 575			
2023 MILLIONER KRONER		Pålydende valuta ³	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter ²	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2023	Forfall
Obligasjoner		EUR 292	2 524	18	747	3 289	2025
Sum sikringsforretninger			2 524	18	747	3 289	
2022 MILLIONER KRONER		Pålydende valuta ³	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter ²	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
Obligasjoner		EUR 292	2 524	16	540	3 081	2025
Sum sikringsforretninger			2 524	16	540	3 081	

¹ Rentekostnader på ansvarlige lån var 155 millioner kroner (131 millioner kroner) og 75 millioner kroner (72 millioner kroner) for fondsobligasjonslånet i 2023. Tall i parentes er 2022 tall.

² OIF = opptjente ikke forfalte renter

³ Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

EUR 294:

Renten på lånet er fast 4,25 prosent p.a. Lånet ble utstedt 10. Juni 2015 og er tidsbegrenset med forfall i 2045. Innlånet kan innfris av konsernet etter 10 år, og på hver renteinbetalingsdato etter dette frem til forfallstidspunktet. Lånet er valutasikret med EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen ovenfor. Konsernet har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

JPY 15 000:

Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men konsernet har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom konsernet ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd. JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der konsernet betaler 3 mnd. NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Dette innlånet er gjenstand for sikringsbokføring. Sikringsforretningen er vist i note 27.

Note 30 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"). Konsernet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Konsernet har AFP-ordning.

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
PENSJONSKOSTNADER						
Nåverdi av årets opptjening	161	10	171	167	11	179
Administrasjonsomkostning	3	0	3	3	0	3
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	23	1	24	22	2	23
Finansskatt - Pensjonskostnad	10	0	11	7	0	8
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift, finansskatt og adm.	198	12	210	202	13	215
NETTO FINANSKOSTNAD						
Rentekostnad	82	9	90	53	6	59
Renteinntekt	-70	0	-70	-43	0	-43
Forvaltningsomkostning	3	0	3	2	0	2
Netto rentekostnad	16	9	25	12	6	18
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	2	1	3	2	1	3
Finansskatt - netto rentekostnad	1	0	1	1	0	1
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	19	10	29	15	7	21
ESTIMATAVVIK PENSJONER						
Aktuarielt tap (gevinst)	105	18	123	-99	-12	-111
Arbeidsgiveravgift	15	3	17	-14	-2	-16
Finansskatt	5	1	6	-4	0	-5
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	125	21	146	-117	-14	-132
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	342	44	386	99	6	105

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	3 008	312	3 320	2 683	281	2 964
Pensjonsmidler	2 550	0	2 550	2 276	0	2 276
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift og finansskatt	458	312	770	406	281	687
Arbeidsgiveravgift	60	40	100	53	36	89
Finansskatt	25	18	43	22	16	38
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	3 093	369	3 463	2 758	333	3 091
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	543	369	913	482	333	815

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
AVSTEMMING PENSJONSFORPLIKTELSE						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 01.01.	482	333	815	535	335	870
Resultatført pensjonskostnad	198	12	210	202	13	215
Resultatført finanskostnad	19	10	29	15	7	21
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	125	21	147	-117	-14	-132
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-44	-2	-46	-24	-2	-25
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-10	0	-11	-6	0	-6
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-227	-6	-233	-123	-5	-128
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12.	543	369	913	482	333	815

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
ENDRING I PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01.	2 758	333	3 091	2 747	335	3 082
Nåverdi av årets opptjening	161	10	171	167	11	179
Rentekostnad	85	9	93	53	6	59
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	140	21	161	-183	-14	-198
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	23	1	25	24	2	26
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	2	1	3	2	1	3
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-33	-1	-34	-18	-1	-19
Finansskatt av pensjonskostnad	7	0	8	7	0	8
Finansskatt av netto rentekostnad	1	0	1	1	0	1
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-10	0	-11	-6	0	-6
Utbetalinger	-40	-7	-47	-37	-6	-43
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	3 093	369	3 463	2 758	333	3 091

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
ENDRING I PENSJONSMIDLER						
Pensjonsmidler 01.01.	2 276	0	2 276	2 212	0	2 212
Renteinntekt	71	0	71	43	0	43
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	15	0	15	-66	0	-66
Administrasjonsomkostning	-3	0	-3	-3	0	-3
Finansomkostning	-2	0	-2	-2	0	-2
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	234	7	241	129	6	135
Utbetalinger	-40	-7	-47	-37	-6	-43
Pensjonsmidler 31.12.	2 550	0	2 550	2 276	0	2 276

MILLIONER KRONER	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
PENSJONSORDNINGENS OVER-/UNDERFINANSIERING						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	3 093	369	3 463	2 758	333	3 091
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	2 550	0	2 550	2 276	0	2 276
Netto pensjonsforpliktelse	543	369	913	482	333	815

	31.12.2023	31.12.2022
Økonomiske forutsetninger (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	3,10 %	3,00 %
Lønnsvekst	3,50 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	3,25 %
Pensjonsregulering	2,80 %	2,60 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2023 anvendes forutsetninger per 31.12.2022, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2023 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2023. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2023 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER

KLPs Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen")

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP benytter beste estimat basert på analyser av egen bestand som utgangspunkt for beregningene.

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere)

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

FRIVILLING AVGANG FOR FELLESORDNING (I %)						
Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25%	15%	7,5%	5%	3%	0 %

Pensjoner over driften

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er beste estimat basert på analyser av egen bestand lagt til grunn på samme måte som i Fellesordningen.

ANTALL	Fellesordningen	Over drift	2023	Fellesordningen	Over drift	2022
MEDLEMSSTATUS						
Antall aktive	1 081	43	1 124	900	44	944
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	975	32	1 007	747	29	776
Antall pensjoner	333	55	388	277	56	333

	2023	2022
PENSJONSMIDLENES SAMMENSETNING:		
Eiendom	13,3 %	14,7 %
Utlån	11,3 %	12,0 %
Aksjer	31,6 %	30,2 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	28,6 %	29,0 %
Omløpsobligasjoner	11,5 %	12,2 %
Likviditet/pengemarked	3,6 %	1,9 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,39 prosent i 2023 og -1,14 prosent i 2022.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2024 – 31. desember 2024 er 243 millioner kroner.

SENSITIVITETSANALYSE PER 31.12.2023		
Diskonteringsrenten reduseres med 0,5%		Økning
Brutto pensjonsforpliktelse		10,3 %
Årets opptjening		13,6 %
Lønnsvekst økes med 0,25%		Økning
Brutto pensjonsforpliktelse		0,5 %
Årets opptjening		1,4 %
Dødeligheten styrkes med 10%		Økning
Brutto pensjonsforpliktelse		2,8 %
Årets opptjening		2,0 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i Fellesordningen er beregnet til 19,9 år.

Note 31 Forsikringsforpliktelse

A. Direkte deltakende kontrakter

MILLIONER KRONER	Ansvar for gjenstående dekning	
	2023	2022
Inngående balanse	686 834	697 685
Endringer i resultatregnskapet og OCI		
<i>Forsikringsinntekter</i>		
Kontrakter under VFA	725	-1 543
<i>Forsikringservicekostnader</i>		
Inntrufne skader og andre kostnader til forsikringstjenester	1 543	1 515
Resultat fra forsikringstjenester	2 268	-28
Poliseholders andel av endring i virkelig verdi av underliggende enheter	44 179	-24 823
Totale endringer i resultatet og OCI	46 447	-24 851
<i>Kontantstrømmer</i>		
Premier	57 921	41 389
Erstatninger og andre forsikringservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	-28 494	-27 426
Totale kontantstrømmer	29 426	13 963
Andre endringer	81	39
Utgående balanse forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	762 789	686 834

2023 MILLIONER KRONER	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikojustering for ikke finansiell risiko	Residualverdi	Sum
Inngående balanse	322 226	27 304	337 305	686 834
Endringer i resultatregnskapet og oci				
Endring i risikojustering for ikke finansiell risiko for avløpt risiko		2 321		2 321
Erfaringsbasert justering ikke relatert til fremtidige forsikringstjenester	-53			-53
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra forsikringskontrakter innregnet i resultatregnskapet og oci	3 616	-557	-19 038	-15 978
Resultat tilført policeholder	22 526		37 631	60 158
Totale endringer i resultatet og OCI	26 089	1 764	18 594	46 447
<i>Kontantstrømmer</i>				
Premier	57 921			57 921
Erstatninger og andre forsikringsservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	-28 494			-28 494
Totale kontantstrømmer	29 426	0	0	29 426
Andre endringer			81	81
Utgående balanse 31.12.2023 forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	377 742	29 068	355 979	762 789

2022 MILLIONER KRONER	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikojustering for ikke finansiell risiko	Residualverdi	Sum
Inngående balanse	414 317	35 107	248 260	697 685
Endringer i resultatregnskapet og oci				
Endring i risikojustering for ikke finansiell risiko for avløpt risiko		167		167
Erfaringsbasert justering ikke relatert til fremtidige forsikringstjenester	-195			-195
Forsikringsfinansieringsinntekter og -kostnader fra forsikringskontrakter innregnet i resultatregnskapet og oci	-105 859	-7 970	102 027	-11 802
Resultat tilført policeholder			-13 021	-13 021
Totale endringer i resultatet og OCI	-106 054	-7 803	89 006	-24 851
<i>Kontantstrømmer</i>				
Premier	41 389	0	0	41 389
Erstatninger og andre forsikringsservice kostnader (inkl. investeringskomponenter)	-27 426	0	0	-27 426
Totale kontantstrømmer	13 963	0	0	13 963
Andre endringer			39	39
Utgående balanse 31.12.2022 forsikringsforpliktelse med rett til residualverdi	322 226	27 304	337 305	686 834

B. Andre forsikringsforpliktelser

2023	Avsetning for gjenstående dekning (LRC)	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Total
MILLIONER KRONER	Eksklusiv tapskomponent	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for ikke finansiell risiko	
Inngående balanse forsikringstekniske avsetninger	276	2 790	115	3 181
Forsikringsinntekter	-2 505	0	0	-2 505
Forsikringservicekostnader	0	2 084	9	2 092
Herav årets skader	0	2 201	49	2 250
Herav avviklingsavvik for tidligere år	0	-118	-41	-158
Forsikringsresultat før gjenforsikring	-2 505	2 084	9	-413
Finansresultat fra forsikring	0	62	5	66
Endringer i totalresultat	-2 505	2 146	13	-347
Mottatte premieinntekter	2 549	0	0	2 549
Utbetalte skadekostnader	0	-1 991	0	-1 991
Sum kontantstrømmer	2 549	-1 991	0	558
Utgående balanse 31.12.2023 andre forsikringsforpliktelser	320	2 944	128	3 392

2022	Avsetning for gjenværende dekning (LRC)	Avsetning for inntrufne skader (LIC)		Total
MILLIONER KRONER	Eksklusiv tapskomponent	Estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer	Risikjustering for ikke finansiell risiko	
Inngående balanse forsikringstekniske avsetninger	225	2 266	95	2 586
Forsikringsinntekter	-2 200	0	0	-2 200
Forsikringservicekostnader	0	2 138	25	2 162
Herav årets skader	0	2 221	54	2 276
Herav avviklingsavvik for tidligere år	0	-84	-30	-113
Forsikringsresultat før gjenforsikring	-2 200	2 138	25	-38
Finansresultat fra forsikring	0	-44	-5	-48
Endringer i totalresultat	-2 200	2 094	20	-87
Mottatte premieinntekter	2 252	0	0	2 252
Utbetalte skadekostnader	0	-1 571	0	-1 571
Sum kontantstrømmer	2 252	-1 571	0	681
Utgående balanse 31.12.2022 andre forsikringsforpliktelser	276	2 790	115	3 181

Note 32 Sikringsbokføring

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi 31.12.2023
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-450	-1 434
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	449	449
Sikringseffektivitet per 31.12.2023		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
KLP BANKEN KONSERN			
SIKRINGSOBJEKTER			
Utlån	1 662	-87	1 669
Innlån	1 700	7	1 700
SIKRINGSINSTRUMENTER			
Renterswaper utlån	1 662	-8	89
Renterswaper innlån	1 700	87	-4
Sikringseffektivitet per 31.12.2023		99 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		99 %	
31.12.2022 MILLIONER KRONER			
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-445	-1 428
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	465	465
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		102 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		102 %	
KLP BANKHOLDING KONSERN			
SIKRINGSOBJEKT			
Utlån	1 789	-98	1 702
Innlån	1 700	19	1 700
SIKRINGSINSTRUMENTER			
Renterswaper utlån	1 789	72	97
Renterswaper innlån	1 700	9	16
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		101 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		101 %	

Noten viser de finansielle instrumentene i konsernet som sikringsbokføres, med tilhørende sikringsinstrumenter. Sikringseffektiviteten for konsernet ligger på nært opptil 100% per 31.12.2023, noe som innebærer en relativt lav resultateffekt for det som er gjenstand for sikringsbokføring i konsernet.

Fondsobligasjon i utenlandsk valuta med fast rente

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. I praksis innebærer sikringen

bytte av valuta betingelser (15 mrd JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR + 2,6475 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen.

Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.

Hovedformålet med dette sikringsforholdet er at man ønsker å minimere valuta- og renterisikoen på utbetalingene på sikringsobjektet. Fondsobligasjonslånet (sikringsobjektet) er utstedt i Japanske Yen og med fast rente-betingelser. Uten noe sikringsforhold er KLP eksponert for endringer (volatilitet) i den japanske valutakursen mot den norske valutakursen, samt endringer i den faste renten mot den flytende renten.

Hvis japanske yen (JPY)-kursen øker sammenlignet mot den norske kronkursen (NOK), blir det dyrere for KLP å betale avdrag/renter på sikringsobjektet. Sikringen innebærer at KLP bytter valutabetingelser (fra JPY til NOK) og derav reduserer valutarisikoen/volatiliteten. Det samme gjelder rentene, der KLP har forpliktet seg til å betale en fast rente på fondsobligasjonslånet. For å unngå at rentedifferansen mellom fast rente sammenlignet mot flytende rente blir for stor, bidrar renteswap-delen i sikringsinstrumentet at KLP betaler flytende rente for å motta en fast rente som tilsvarer forpliktelsene.

Oppsummert har sikringsinstrumentet en negativ korrelasjon mot sikringsobjektet, og bidrar dermed til lavere risiko og mer forutsigbare kontantstrømmer for KLP.

Øvrige sikringsrelasjoner

Det finnes sikringsbokføring i KLP Banken konsern. Dette inkluderer to sikringsforhold i KLP Kommunekreditt AS. Dette er fastrente utlån og innlån som er sikret med renteswaper.

Generelt

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Se også note 2.3.1.3 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 33 Innlån konsern

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	2 530	EUR	Fast ¹	2045	3 327	3 147
Sum ansvarlige lån	2 530	-	-	-	3 327	3 147
FONDSOBLIGASJONSLÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ²	2034	1 434	1 428
Sum fondsobligasjonslån	984	-	-	-	1 434	1 428
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT						
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2023	0	2 985
KLP Kommunekreditt AS	1 553	NOK	Flytende	2024	1 562	5 021
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2025	5 015	5 010
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2026	5 053	5 036
KLP Kommunekreditt AS	1 000	NOK	Fast	2027	1 012	1 012
KLP Kommunekreditt AS	6 000	NOK	Flytende	2027	6 052	0
KLP Kommunekreditt AS	700	NOK	Fast	2029	706	706
KLP Boligkreditt AS	0	NOK	Flytende	2023	0	1 603
KLP Boligkreditt AS	1 554	NOK	Flytende	2024	1 555	2 501
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2025	2 501	2 501
KLP Boligkreditt AS	4 500	NOK	Flytende	2026	4 536	3 521
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2027	2 516	2 512
Annet					-4	22
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	30 307	-	-	-	30 504	32 430
GJELD TIL KREDIT TINSTITUSJONER						
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2023	0	300
KLP Banken AS	450	NOK	Flytende	2024	453	450
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2025	301	303
KLP Banken AS	150	NOK	Flytende	2026	151	0
KLP Fond	4 218	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	4 218	1 302
KLP Fond	1 111	NOK/EUR/USD	Fast	2023	1 111	1 540
Kommunal Landspensjonskasse	6 727	NOK/EUR/USD	Flytende	2023	6 727	2 678
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Fast	2023	0	0
Annet					80	110
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	12 957	-	-	-	13 041	6 683
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ³						
Privat	12 087	NOK			12 087	11 722
Næring	1 924	NOK			1 924	2 021
Utlandet	50	NOK			50	37
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	14 060	-			14 060	13 779
Sum innlån	60 837				62 366	57 467

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

³ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet.

De angitte foretakene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

Note 34 Overførte eiendeler med restriksjoner

Alle overførte eiendeler er innregnet i balansen dersom konsernet fortsatt er eksponert for endringer i eiendelens virkelige verdi. Dette gjelder for gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirutlån.

Gjenkjøpsavtaler er en form for innlån med sikkerhet hvor konsernet selger verdipapirer med en avtale om å kjøpe de tilbake til en forhåndsavtalt pris. Kontanter mottatt blir innregnet som innskudd (gjeld). Overførte verdipapirer i forbindelse med gjenkjøpsavtaler blir ikke fraregnet i balansen.

Avtaler vedrørende verdipapirutlån er transaksjoner hvor konsernet låner ut verdipapirer til en motpart og mottar en provisjon for dette.

Ettersom både gjenkjøpsavtaler og verdipapirutlån resulterer i at verdipapirene blir returnert til konsernet, er risikoen for verdiendringer hos konsernet. Verdipapirene er imidlertid ikke tilgjengelige for konsernet i perioden hvor de er overført.

Verdipapirene som fremdeles er rapportert i balansen, og tilhørende gjeld, er vurdert til virkelig verdi.

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	1 140	1 304
Innskudd fra kredittinstitusjoner	6 172	0
VERDIPAPIRUTLÅN		
Aksjer	12 222	8 399
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	19 534	9 702

Forpliktelser tilknyttet eiendelene

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	6 170	0
Innskudd fra kredittinstitusjoner	1 113	1 304
VERDIPAPIRUTLÅN		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	289
Sertifikater og obligasjoner	4 366	4 263
Aksjer	9 469	4 302
Sum forpliktelser	21 118	10 159

Alle eiendelene i tabellen over er gjenstand for videresalg eller sikkerhetsstillelse hos motpart.

Overførte eiendeler som ikke er fraregnet og tilhørende forpliktelser

Konsernet mottar sikkerheter under omvendte gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirinnlån, som i henhold til avtalene er tillatt solgt eller pantsatt. Transaksjonene gjennomføres i henhold til standard avtaler som anvendes av partene i finansmarkedet. Generelt krever avtalene at det stilles tilleggsikkerhet hvis verdiene av verdipapirer faller under et forhåndsbestemt nivå. I avtalene har mottakeren av sikkerheten

en ubegrenset rett til å selge eller pantsette sikkerheten mot å levere tilsvarende sikkerheter på oppgjørsdagen.

Mottatte verdipapirer som er tillat solgt eller pantsatt

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
VERDIPAPIRINNLÅN		
Aksjer	835	511
Hvorav solgt eller pantsatt	835	511
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	835	511

Dersom man justerer for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond og kun hensyntar KLP Konsern sin reelle risiko og faktiske eierskap, så reduseres eiendeler som balanseføres med 5 463 millioner kroner og forpliktelsene tilknyttet eiendelene med 6 436 millioner kroner per 31.12.2023.

Note 35 Kapitalavkastning

PROSENT	2023	2022	2021	2020	2019
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN TOTALT					
Avkastning ¹	6,4	-1,1	8,4	4,2	8,5
KOLLEKTIVPORTEFØLJENS UNDERPORTEFØLJER					
Balansert portefølje 1					
Avkastning ¹	6,4	-1,1	8,4	4,2	8,6
Balansert portefølje 2					
Avkastning ¹	I/A	I/A	8,3	4,2	8,5
Moderat portefølje					
Avkastning ¹	I/A	I/A	I/A	I/A	I/A
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN					
Avkastning ¹	8,3	-2,5	8,9	4,2	9,9
SELSKAPSPORTEFØLJEN					
Avkastning ¹	3,0	2,8	3,4	3,1	4,3

¹ Avkastning er alle realiserte og urealiserte inntekter fra investeringer i henhold til de nåværende regnskapsprinsippene som KLP følger.

Moderat portefølje ble avsluttet 30.06.2019 og ble innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.07.2019. Balansert portefølje 2 ble avsluttet ved utgangen av 2021 og innlemmet i Balansert portefølje 1 ved inngangen til 2022.

Note 36 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter

MILLIONER KRONER	31.12.2022	Kontantstrøeffekt finansierings aktiviteter	Kontantstrøeffekt operasjonelle aktiviteter	Ikke-kontantstrøeffekt ¹	31.12.2023
Ansvarlig lån	3 147	2	0	178	3 327
Fondsobligasjonslån	1 428	0	0	6	1 434
Gjeld til kredittinstitusjoner	6 683	0	6 358	0	13 041
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	32 430	-2 106	0	179	30 504
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	43 689	-2 104	6 358	363	48 306

¹ Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta

MILLIONER KRONER	31.12.2021	Kontantstrøeffekt finansierings aktiviteter	Kontantstrøeffekt operasjonelle aktiviteter	Ikke-kontantstrøeffekt ¹	31.12.2022
Ansvarlig lån	3 000	1	0	146	3 147
Fondsobligasjonslån	1 604	0	0	-176	1 428
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 199	0	2 485	0	6 683
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	31 015	1 460	0	-45	32 430
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	39 818	1 461	2 485	-75	43 689

Note 37 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	3 357	1 699
Påløpt ikke utlignet skatt	572	671
Leverandørgjeld	301	256
Skyldig offentlige avgifter	691	629
Øvrig kortsiktig gjeld	1 114	993
Sum annen kortsiktig gjeld	6 036	4 248

Note 38 Egenkapital

KLP konsernet avlegger fra og med 2023 regnskap etter ny regnskapsstandard IFRS 17

Forsikringskontrakter. Den nye standarden hensyntar at KLP er gjensidig eid og forsikringstakerne på offentlig tjenestepensjon har krav på all verdiskapning i konsernet. Det betyr at konsernet etter IFRS 17 ikke har egenkapital og at resultatet blir null.

Konsernet har imidlertid rapportert en egenkapital per 31.12.2023 på minus 3 140 millioner kroner. Denne egenkapitalen oppstår som følge av at forsikringstakerne har krav på virkelig verdi av alle eiendeler og gjeld i virksomheten, men enkelte eiendels og gjeldsposter er ikke regnskapsført til virkelig verdi. Dermed oppstår det en verdivurderingsforskjell som utgjør egenkapital i et gjensidig forsikringsforetak. Årets endring i verdivurderingsforskjell 499 millioner kroner vil dermed framkomme som resultat.

Oppstillingen i denne noten bør sees i sammenheng med egenkapitaloppstillingen.

Millioner kroner	31.12.2023		
	Bokført verdi	Markedsverdi	Differanse
Obligasjoner	2 254	2 159	95
Utlån og VV-sikring	44 509	44 503	6
Aksjer i tilknyttede foretak (egenkapitalmetoden)	5 178	7 981	- 2 803
Utsatt skattefordel (nominel, utnyttbar verdi)	48	48	0
Goodwill	0	470	- 470
Andre immaterielle eiendeler (LVP)	1 379	1 379	0
Markedsverdivurderte eiendeler	963 353	963 353	0
Sum eiendeler	1 016 721	1 019 893	- 3 172
Ansvarlig lån/fondsobligasjonlån	4 761	4 761	0
Andre innlån og innskudd bank	45 469	45 501	- 33
Pensjonsforpliktelse egne ansatte	913	913	0
Utsatt skatteforpliktelse (nominell verdi)	1 055	1 055	0
Markedsverdivurderte forpliktelser	967 664	967 664	0
Sum gjeld	1 019 861	1 019 893	- 33
Egenkapital konsern	- 3 140	0	- 3 140

Millioner kroner	31.12.2022		
	Bokført verdi	Markedsverdi	Differanse
Obligasjoner	68 282	68 373	- 91
Utlån og VV-sikring	209 543	197 290	12 253
Aksjer i tilknyttede foretak (egenkapitalmetoden)	4 538	8 204	- 3 666
Utsatt skattefordel (nominel, utnyttbar verdi)	48	48	0
Goodwill	0	72	- 72
Andre immaterielle eiendeler (LVP)	1 049	1 049	0
Markedsverdivurderte eiendeler	616 609	616 609	0
Sum eiendeler	900 068	891 645	8 424
Ansvarlig lån/fondsobligasjonlån	4 575	4 575	0
Andre innlån og innskudd bank	47 264	47 236	28
Pensjonsforpliktelse egne ansatte	3 181	3 181	0
Utsatt skatteforpliktelse (nominell verdi)	1 153	1 153	0
Markedsverdivurderte forpliktelser	835 500	835 500	0
Sum gjeld	891 673	891 645	28
Egenkapital konsern	8 396	0	8 396

Note 39 **Kapitalkrav**

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån og ikke-innbetalt supplerende kapital. Fra og med 30.09.2022 regnes også risikoutjevningfondet som ansvarlig kapital i kapitalgruppe 2. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 314% som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 314%.

	31.12.2023	31.12.2022
SOLVENSGRAD	314 %	288 %
MILLIARDER KRONER		
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Eiendeler, bokført	790	713
Merverdier HTF/lån og fordringer	-9	-13
Merverdier øvrige utlån	-1	-2
Øvrige mer/mindreverdier	0	0
Utsatt skattefordel	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	779	699

MILLIARDER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Beste estimat	706	632
Risikomargin	11	12
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	5	5
Andre forpliktelser	13	9
Utsatt skatteforpliktelse	0	0
Sum forpliktelser etter solvens II	735	657
Eiendeler minus forpliktelser	44	42
- Utsatt skattefordel	0	0
- Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	-4	-5
+ Fondsobligasjonslån	1	1
Basiskapital - kapitalgruppe 1	42	38
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	42	38
Ansvarlige lån	3	3
Risikoutjevningfond (kapitalgruppe 2 fra og med 30.09.2022)	4	5
Basiskapital - kapitalgruppe 2	7	8
Supplerende kapital	14	13
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	14	13
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-14	-14
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
Utsatt skattefordel	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	49	46
Markedsrisiko	141	109
Motpartsrisiko	4	3
Livsforsikringsrisiko	113	95
Skadeforsikringsrisiko	1	1
Helseforsikringsrisiko	0	0
Diversifisering	-56	-46
Operasjonell risiko	3	3
Tapsabsorberende evne til forsikringstekniske avsetninger	-190	-149
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-2
Kapitalkrav for andre finanssektorer	1	1
Solvenskapitalkrav (SCR)	16	16
Minstekrav til konsolidert solvenskapital	5	5
Tellende ansvarlig kapital til dekning av minstekrav til konsolidert solvenskapital	39	36
Solvensgrad	314 %	288 %

Note 40 **Antall ansatte**

	2023	2022
Antall fast ansatte 31.12.	1 133	1 093
Antall midlertidig ansatte 31.12.	30	52
Totalt antall ansatte 31.12.	1 163	1 145
Antall årsverk fast ansatte 31.12.	1 080	1 041
Antall årsverk midlertidig ansatte 31.12.	12	20
Totalt antall årsverk 31.12.	1 092	1 061

Note 41 **Betingede forpliktelser**

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Kausjonsansvar tilhørende KLP	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	27 349	27 889
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn tilhørende KLP Konsern	4 058	3 676
Sum betingede forpliktelser	31 409	31 567

KLPs bærekraftregnskap 2023

Om KLPs bærekraftregnskap

KLP skal være en partner for kommune- og helse-Norge for en bærekraftig omstilling. Vi skal levere en trygg pensjonssparing og verdiskapende tjenester mens vi bidrar til å nå Parisavtalens ambisjon og FNs bærekraftsmål. Vi skal være blant de ledende på bærekraft i vår bransje. Bærekraft favner både begrepet samfunnsansvar og bærekraft.

I bærekraftregnskapet redegjør vi for hvordan KLP arbeider med bærekraft, hvilke temaer vi har jobbet særlig med i året som gikk, hvilke målsettinger vi har knyttet til bærekraft og hvilke resultater vi har oppnådd. Bærekraftsrapporteringen bygger på KLPs verdier: åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert. Dette innebærer at vi er så åpne og transparente som mulig, fordi vi tror det gir vårt arbeid større påvirkning og effekt.

EUs nye direktiv for bærekraftsrapportering, CSRD, vil medføre store endringer for bærekraftsrapportering. Selv om KLP har rapportert på bærekraft i mange år, vil direktivet stille strengere krav til kvalitet og kontroll på tallene vi rapporterer, og øke omfanget av hva vi rapporterer på betydelig. Det er ventet at Norge vil følge EUs tidslinje for implementering av CSRD, hvilket innebærer at regelverket trer i kraft for rapporteringsåret 2024. KLP-konsernet inngår i den første gruppen av rapporteringspliktige foretak og vi vil i så fall måtte rapportere første gang i 2025, for 2024. Årets rapportering er en «test-rapportering» med utgangspunkt i kravene i CSRD og de europeiske standardene for bærekraftsrapportering (ESRS-ene), hvor vi har forsøkt å svare ut så mange av kravene som mulig. Det er ikke alle kravene vi har kunnet svare ut, men prosessen har gitt oss god oversikt over manglende data og prosesser, og områder hvor vi mangler retningslinjer, målsettinger eller tiltak. Dette vil gi oss et godt utgangspunkt for å jobbe videre med implementeringen av CSRD i 2024 og sørge for verdi og utbytte fra rapporteringen og arbeidet som medfølger.

KLP rapporterer konsolidert for KLP-konsernet for regnskapsåret 2023, slik vi har gjort de siste årene. Bærekraftregnskapet omfatter følgende av KLPs datterselskaper: KLP Banken, KLP Eiendom, KLP Kapitalforvaltning og KLP Skadeforsikring. Regnskapet dekker de mest vesentlige oppstrøms- og nedstrøms verdikjedene for KLP-konsernet, først og fremst våre kunder, leverandører, egen drift og investeringer. Seksjon for samfunnsansvar har det overordnede ansvaret for sammenstilling av bærekraftregnskapet, men samarbeider tett med økonomiavdelingen om datainnhenting og kvalitetskontroll. Videre har store deler av KLP-konsernet eierskap til ulike typer data og input og kvalitetssikrer dataen selv i henhold til relevante rutiner. I 2024 vil vi jobbe videre med forankring av rapportering rundt i de ulike virksomhetsområdene og få på plass mer strukturerte rutiner for internkontroll og dokumentasjon.

Rapporteringen er i henhold til aktuelle bestemmelser i Regnskapsloven §3-3 a, b og c, Lov om offentliggjøring av bærekraftinformasjon i finanssektoren, Lov om likestilling og forbud mot diskriminering og Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern kap. 13. Prinsipper for likestilling og mangfold iht. Regnskapsloven §3-3 b er gjenspeilet i [KLPs vedtekter](#), interne retningslinjer og instruks til valgkomité. Bærekraftsrapporteringen er en del av KLP-konsernets årsrapport og behandles av styret sammen med

årsrapporten. Tabellene er attestert av vår eksterne revisor PwC. [Her kan du lese revisors uavhengige rapport.](#)

KLP er omfattet av åpenhetsloven. Tidligere har vi skrevet en konsernfelles redegjørelse, men i 2024 vil vi utarbeide en redegjørelse per selskap som er omfattet. Disse vil bli publisert på klp.no innen 30. juni.

Når vi utarbeider vårt bærekraftregnskap, ønsker vi i størst mulig grad å benytte faktisk rapporterte data. Samtidig ønsker vi å ha et så dekkende bærekraftregnskap som mulig, så i tilfeller hvor KLP mangler data hender det vi benytter estimater. I disse tilfellene følger vi etablerte rammeverk og metoder og beste praksis og er åpne om metoden som er benyttet og grad av usikkerhet. Dette er beskrevet i noteteksten til de relevante indikatorene.

Pilot-rapportering etter de kommende kravene i CSRD har medført enkelte endringer i oppsettet og strukturering av bærekraftregnskapet fra tidligere. For nye indikatorer som er tatt inn har vi beregnet historiske indikatorer der hvor det har vært mulig. Der hvor metodikken for beregning av indikatorer er endret har vi oppdatert historiske tall i henhold til ny metode. Dette gjelder først og fremst beregning av finansierte utslipp, som er nærmere beskrevet i noteteksten.

KLP håper at innføringen av CSRD vil føre med seg ny beste praksis for bærekraftsrapportering for finanssektoren. Enn så lenge følger vi anbefalingene fra Taskforce for Climate-Related Financial Disclosures (TCFD) og rapporterer basert på Global Reporting Initiative (GRI). Vår GRI-indeks finnes på klp.no.

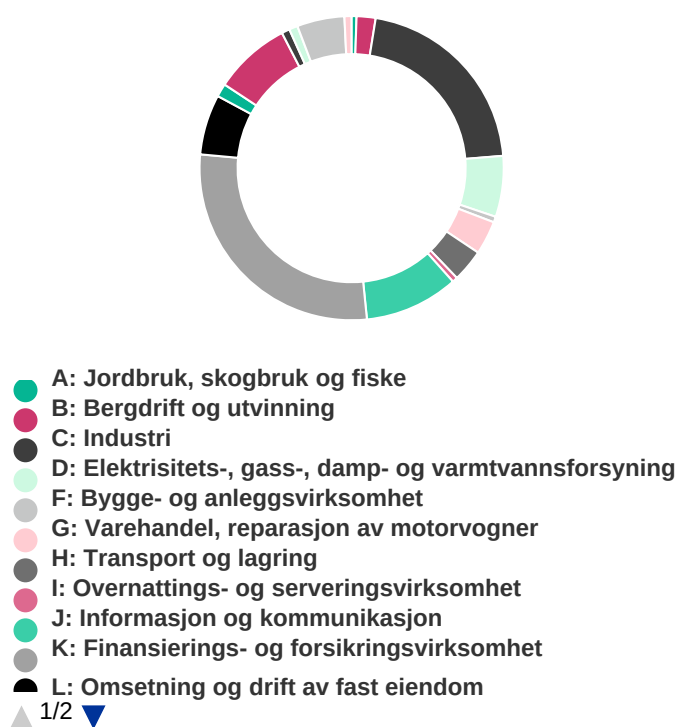
Kort om KLP

KLP er kommune- og helse-Norges pensjonsselskap. Vi skal levere en trygg pensjonssparing og verdiskapende tjenester mens vi bidrar til å nå Parisavtalens ambisjon og FNs bærekraftsmål. I kapitlet [Ansvarlighet i investeringene](#) kan du lese mer om hvordan vi jobber som ansvarlig investor, og du kan lese mer om KLP og offentlig tjenestepensjon [tidligere i årsrapporten](#). Her finner du også mer informasjon om vårt styre og ledelse.

I tillegg til morselskapet KLP, består KLP-konsernet av flere datterselskaper innen næringene bank, skadeforsikring, kapitalforvaltning og eiendom. Mer informasjon om datterselskapene finner du på klp.no.

I KLP-konsernet er det 1 133 ansatte, fordelt på hovedkontoret i Oslo, og kontorer i Bergen, Trondheim, København og Stockholm. Her finner du en detaljert oversikt over ansatte i de ulike selskapene.

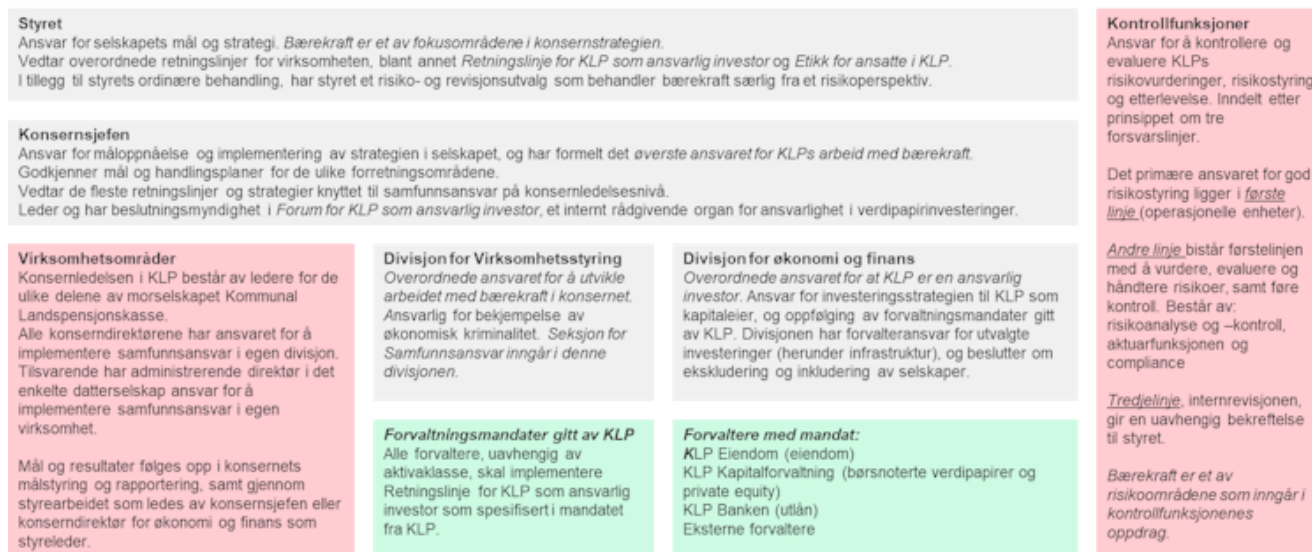
Vi forvalter pensjonskapitalen til eierne våre og garanterer dem en minimumsavkastning på pensjonsmidlene. Vi har et stort investeringsunivers med god diversifisering gjennom plasseringer i et bredt spekter av ulike aktivaklasser, sektorer, geografi og selskaper. Du finner mer informasjon om resultatet for 2023 og investeringer i ulike aktivaklasser i årsberetningen. Figuren under viser hvordan KLPs verdipapirinvesteringer er fordelt på ulike næringer, men [du kan også lese mer om vår investeringsstrategi her.](#)

Bærekraft er integrert i vår virksomhetsstyring

KLP jobber kontinuerlig med å integrere bærekraft i hele virksomheten, ikke bare som pensjonsforvalter, men også som innkjøper, arbeidsgiver og selskap. Bærekraft er integrert i virksomhetsstyringen i KLP, og en sentral del av konsernstrategien. Alle forretningsområder og datterselskaper har ansvar for å implementere strategien og utarbeide tiltak og mål for bærekraft i sin egen virksomhet.

Figuren under beskriver hvordan styring og kontroll for bærekraft er satt opp i KLP. Figuren under viser hvordan styring og kontroll for bærekraft er satt opp i KLP. Seksjon for samfunnsansvar har det overordnede ansvaret for arbeidet med bærekraft på tvers av konsernet og ligger i divisjon Virksomhetsstyring.

KLPs utgangspunkt er at bærekraft og bærekraftrisiko skal følge ordinær rollefordeling og etablerte strategi- og risikostyringsprosesser. Ifølge KLPs Retningslinje for risikostyring skal alle vesentlige risikofaktorer vurderes og dokumenteres. KLP skal ha høye ambisjoner for miljømessige, sosiale og styringsrelaterte forhold, og ha fokus på disse risikofaktorene. KLP har en moderat risikovilje for bærekraftrisiko, samtidig som vi erkjenner at en veldiversifisert investeringsunivers medfører bærekraftrisiko, jf. Retningslinje for investeringsrisiko. [Du kan lese mer om KLPs risikostyring og internkontroll her.](#)

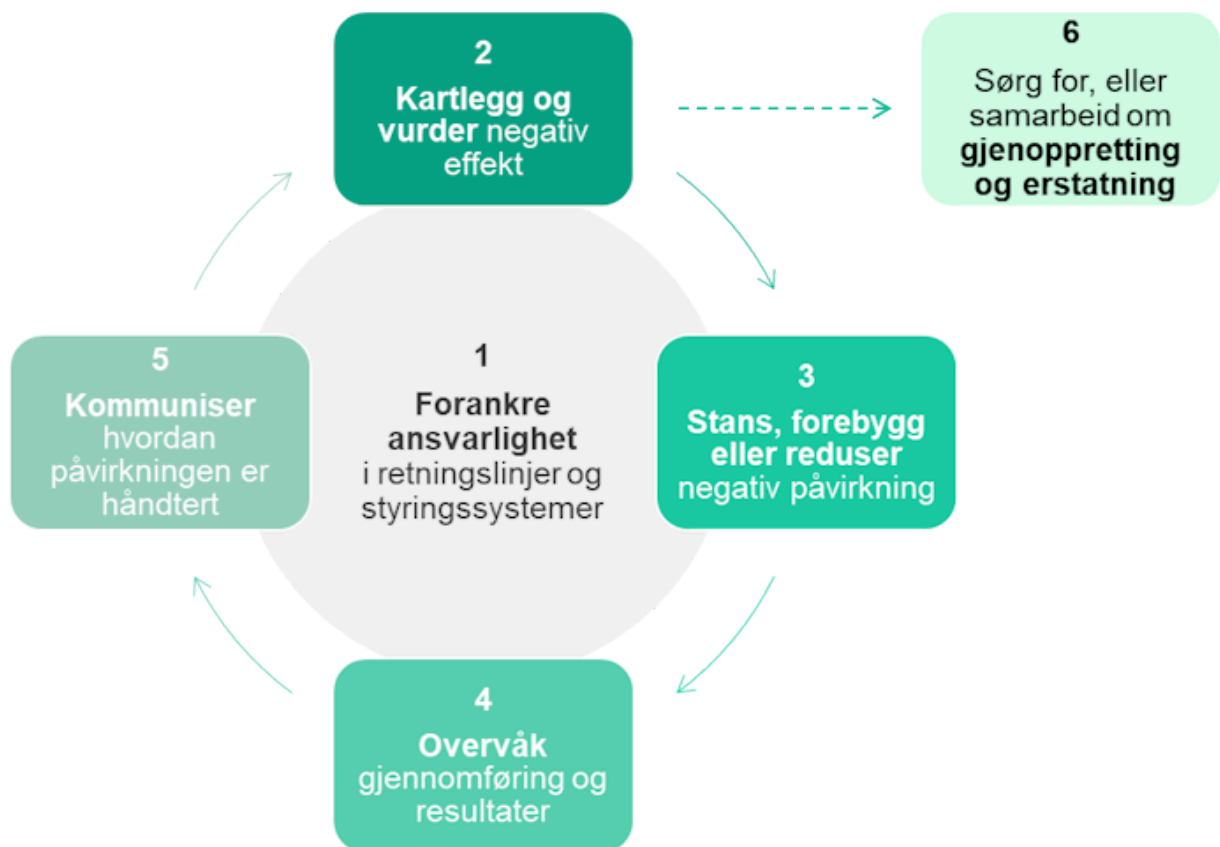
Gjennom året jobber styret med strategiske saker og spørsmål for å fastsette KLPs overordnede målsetninger og planer fremover. Styret vedtar i tillegg til den overordnede konsernstrategien også andre konsernovergripende strategier, herunder blant annet strategiene for kapitalforvaltning og bærekraft. Begge disse løfter opp bærekraft og bærekraftrisiko, herunder klimarisiko. Siden 2021 har klima- og bærekraftrisiko vært eksplisitt inkludert i relevante styrevedtatte retningslinjer med formål om å klargjøre at disse formene for risiko skal prioriteres og tydeliggjøre ansvaret for dette. Klima- og naturrisiko inkluderes i tillegg i styrets behandling av øvrig risiko. Klimarisiko er på Finanstilsynets agenda når de fører tilsyn med finansbransjen, og for femte år på rad var klimarisiko en del av KLPs ORSA-rapport til Finanstilsynet i 2023, hvor vi redegjør for vår tilnærming til klimarisiko. Analyseresultatene, og forslag til tiltak, er forankret i organisasjonen opp til styrenivå. Styret involveres løpende i KLPs kartleggings- og kompetansehevingsarbeid knyttet til klimarisiko, og i hvordan selskapet planlegger å jobbe med bærekraftsrisiko i årene som kommer.

Konsernledelsen har ansvar for å implementere vedtatte strategier og håndtere bærekraftsrisiko. Hvert år vurderer konsernledelsen hvordan selskapet skal gjennomføre strategien styret har fastsatt. Dette konkretiseres gjennom balansert målstyring.

Både styret og konsernledelsen har løpende saker knyttet til et bredt spekter av bærekrafttemaer på agendaen. I 2023 har styret blant annet behandlet og vedtatt ny bærekraftsstrategi som vil bli fulgt opp og implementert av konsernledelsen. Redegjørelsen for aktsomhetsvurderingene knyttet til kravene i Åpenhetsloven legges også frem for styret og øverste ledelse hvert år.

Aktsomhetsvurderinger

KLP er omfattet av åpenhetsloven og er gjennom denne pålagt å utføre aktsomhetsvurderinger knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter. Vi følger stegene i «OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv» som er beskrevet i hjulet under. Gjennom aktsomhetsvurderingene ønsker vi å kartlegge risiko slik at vi kan håndtere den risikoen som foreligger og søke å unngå negativ påvirkning på samfunn, mennesker og miljø. Vår redegjørelse i henhold til Åpenhetsloven vil bli tilgjengelig på klp.no innen 30. juni 2024, men dette arbeidet er også omtalt i ulike deler av årsrapporten. Her kan du lese om hvordan vi jobber med menneskerettigheter og aktsomhetsvurderinger i investeringer, for ansatte og som innkjøper.

Bærekraft i KLPs strategi

I 2023 utformet vi en ny bærekraftstrategi som fastslår at KLP skal være kommune- og helse-Norges partner for en bærekraftig omstilling. I strategiarbeidet og -prosessen tok vi utgangspunkt i elementene i CSRD og har blant annet gjennomført en dobbel vesentlighetsanalyse basert på CSRD for å identifisere de bærekrafttemaene KLP har eller kan ha vesentlig påvirkning på og som utgjør eller kan utgjøre en vesentlig finansiell risiko eller mulighet. Vesentlighetsanalysen og bærekraftstrategien er forankret i øverste ledelse og i styret og ble integrert i konsernstrategien i begynnelsen av 2024.

For å bruke resultatene fra vesentlighetsanalysen som grunnlag for bærekraftstrategien valgte vi å dele de vesentlige bærekrafttemaene inn i to kategorier: strategiske satsingsområder med særlig relevans for KLP og/eller våre kundeiere, hvor vi har mulighet til å ta en tydelig posisjon og differensiere oss, og områder

som er vesentlige for etterlevelse, hvor det vil kreve kontinuerlig arbeid for å møte lovkrav, beste praksis og interne og eksterne forventninger.

Den nye strategien fremhever to temaer som strategiske satsingsområder for KLPs bærekraftarbeid:

- **Fremme et bærekraftig arbeidsliv i kommune- og helse-Norge.** Det å ha nok og riktig bemanning er ofte en stor utfordring hos våre eiere, og situasjonen blir enda strammere mot 2040 – både i kommunene og i helsesektoren. Pensjonssystemet er lagt om for å øke arbeidstilbudet fra 2025 i offentlig tjenstepensjon og informerte valg av den enkelte blir avgjørende. Dette vil komme våre kunder og eiere til gode.
- **Drive en grønn omstilling.** Det er særlig viktig med tanke på å nå 1,5-gradersmålet, men også i arbeidet knyttet til natur og biologisk mangfold. Her jobber vi med å utarbeide en helhetlig omstillingsplan for KLP for å nå målet om netto null utslipp fra investeringsporteføljen. Dette arbeidet innebærer å sette mål, milepæler, planer og tiltak for hvordan vi skal nå det langsiktige målet om netto null i 2050.

Bærekraftstrategien er oppsummert i figuren under.

For hvert bærekrafttema som ble vurdert som vesentlig for KLP i vesentlighetsanalysen er det utarbeidet et målbilde som beskriver hvorfor dette er et viktig tema for KLP, hva som er ønsket fremtidig tilstand, våre ambisjoner på ett og tre års sikt, hvilke tiltak vi vil gjennomføre og KPIer for å vurdere fremdrift. Målbildene skal konkretisere hva vi ønsker å få til og hvordan, og fungerer også som en handlingsplan for det kommende året. De gir mulighet til å følge fremdriften mot definerte mål og milepæler. Denne konkretiseringen er avgjørende for at organisasjonen skal trekke i samme retning og jobbe målrettet med de viktigste målsettingene. Hvert målbilde har en utpekt eier, enten konserndirektør, administrerende

direktør eller fagansvar, som har ansvar for innhold og oppfølging. Du kan lese mer om hvordan vi jobber med de ulike målbildene her:

Målbilde	Kapittel i KLPs bærekraftregnskap
Fremme et bærekraftig arbeidsliv i kommune- og helse-Norge	Bærekraftig arbeidsliv
Påvirke selskaper til å nå FNs bærekraftsmål	Ansvarlighet i investeringene
Nå netto null i investeringsporteføljen	KLPs klimaomstillingsplan
Partner for kommunenes klimatilpasning og -omstilling (vil bli jobbet med i 2024)	
Pådriver for sirkulærøkonomi i skadeforsikring	Sirkulærøkonomi i skadeforsikring
Pådriver for sirkulærøkonomi i eiendom	Sirkulærøkonomi i eiendom
Likestilling og mangfold i egen organisasjon	Likestilling og mangfold
Bekjempe økonomisk kriminalitet	Nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet
Gjøre bærekraftige innkjøp	Arbeidere i verdikjeden

Interessentdialog

Våre eiere og kunder, kommune- og Helse-Norge, er våre aller viktigste interessenter. Deres verdier og prioriteringer er følgelig styrende for KLPs prioriteringer. Vi er jevnlig i kontakt med administrasjonen, ordførere og andre lokalpolitikere, kommuneledelsen og ledelsen i helseforetakene for å få innspill til vårt arbeid og våre prioriteringer. Ikke minst er eierne med på å sette retningen for KLP gjennom deres representasjon i alle styrende organer. KLP har flere eksempler på hvordan våre interessenters synspunkter påvirker vår strategi og virksomhet. Blant annet valgte vi å ekskludere tobakk og kull fra vårt investeringsunivers etter innspill fra våre eiere.

Andre viktige interessentgrupper for KLP er våre egne ansatte og selskapsledelsen. Interessentdialog er viktig for oss for å høre hva de som blir påvirket av vårt arbeid er opptatte av, som igjen viser hva vi skal prioritere og fokusere på. [Denne oversikten](#) oppsummerer hvilke hovedkanaler KLP bruker for å kommunisere med våre interessenter, og hvor hyppig det gjøres.

Da vi gjennomførte en dobbel vesentlighetsanalyse i 2023 hentet vi inn innspill fra våre viktigste interessenter. Gjennom ulike kanaler fikk vi tilbakemelding på hvilke bærekraftstemaer våre interessenter mener KLP har eller kan ha stor påvirkning på, eller hvilke temaer som kan utgjøre en finansiell risiko for KLP. Tabellen under oppsummerer hvilke interessentgrupper vi var i dialog med og hva de mener er mest vesentlig for KLP. For at vesentlighetsanalysen skal være i henhold til CSRD vil vi i 2024 gjøre en vurdering av om det bør tas med innspill fra flere interessentgrupper..

KLPs viktigste interessenter	Type input	Oppsummering av hva interessentgruppen mener er mest vesentlig
Kunder og eiere	Interessentanalyse gjennomført våren 2021 Styrets strategisamling Ressursgruppemøter Eiermøter	Eierne forventer at KLP leverer trygg og konkurransedyktig pensjonssparing, og i det arbeidet er gode på bærekraft KLP kan spille en viktig rolle i å bidra til et bærekraftig arbeidsliv og være en partner i omstillingen kommunene skal gjennom, blant annet knyttet til klima
Ledelsen i KLP	Strategiprosess med flere KL-saker Intervjuer med adm.dir. i datterselskapene	Skal bidra til å løse utfordringene våre eiere står overfor
Myndigheter og politikere	Desktopanalyse av blant annet NOUer, stortingsmeldinger og andre relevante dokumenter knyttet til bærekraft	Forventninger om at finansnæringen spiller en nøkkelrolle i grønn omstilling av norsk samfunn og næringsliv Nye lovkrav på bærekraft Økt fokus fra Finanstilsynet knyttet til selskapers vurdering av klima- og naturrisiko
NGOer	Løpende dialog	Forventer transparens og tiltak med reell effekt
Ansatte i KLP	Spørreundersøkelse Intervjuer med nøkkelpersoner på bærekraft Workshop med alle bærekraftteam i konsernet Tidligere gjennomførte interne analyser og aktsomhetsvurderinger	Ansatte løfter særlig frem temaene ansattes arbeidsforhold, pensjonsveiledning, virksomhetsstyring, innkjøp, økonomisk kriminalitet og personvern Nøkkelpersoner trekker i tillegg frem temaene klima, natur, innkjøp og skatt

Dobbel vesentlighetsanalyse for KLP-konsernet

I 2023 gjennomførte vi en dobbel vesentlighetsanalyse for KLP basert på elementene i CSRD. Vi har tatt utgangspunkt i dette som en prosess med seks deler:

1. Kartlegge interessenter og bestemme bærekraftteamer som skal inngå i analysen
2. Identifisere KLPs faktiske og potensielle, positive eller negative påvirkninger
3. Vurdere vesentligheten til påvirkningene
4. Identifisere KLPs avhengigheter, risikoer og muligheter
5. Vurdere vesentligheten til avhengigheter, risikoer og muligheter
6. Prioritere vesentlige bærekraftteamer og koble mot de relevante ESRS-ene

Vi har vært gjennom de ulike delene i prosessen, men noen mer systematisk og detaljert enn andre. I 2024 vil vi jobbe med å videreutvikle analysen slik at den er i henhold til kravene i CSRD.

Analysen tok utgangspunkt i bærekrafttemaene i ESRS-ene og er supplert med temaer KLP selv anser som viktige og vesentlige: arbeidsliv i kommune- og helse-Norge (inkludert pensjonsveiledning), ansvarlighet i investeringer og skattepraksis.

Tabellen under gir en oppsummering av hvilke bærekrafttemaer som ble vurdert som vesentlige for ulike deler av KLP-konsernet og KLP-konsernet samlet.

Bærekrafttema	Konsernet	Livselskapet	Investeringsporteføljen		Banken	Skade
			Verdipapirer	Eiendom		
Obligatoriske temaer						
Virksomhetsstyring	Obligatorisk for alle selskaper å rapportere på uavhengig av vesentlighetsanalyse					
Klima, miljø og natur						
Klimaendringer	● ▲		● ▲	● ▲	● ▲	● ▲
Natur og biologisk mangfold	● ▲		● ▲			
Sirkulærøkonomi	●			● ▲		● ▲
Forurensing			▲			
Hav og marine ressurser						
Klimatilpasninger				● ▲		● ▲
Vann			▲		●	
Sosiale forhold						
Ansattes arbeidsforhold	● ▲	● ▲	▲	● ▲	● ▲	● ▲
Likestilling og mangfold	●	●		●	●	●
Ansvarlige innkjøp	● ▲	● ▲		● ▲	● ▲	● ▲
Arbeidsliv i kommune- og helse-Norge	●	●				●
Personvern	● ▲	● ▲	▲	● ▲	● ▲	● ▲
Lokalsamfunn				● ▲	●	
Sosial inkludering					●	
Styringsmessige forhold						
Ansvarlighet i investeringene	● ▲	● ▲			● ▲	● ▲
Økonomisk kriminalitet	● ▲	● ▲	▲	● ▲	● ▲	● ▲
Foretaksstyring						
Politisk påvirkning		▲				
Skattepraksis	● ▲	● ▲	▲	● ▲		

● KLP har eller kan ha positiv eller negativ påvirkning på temaet
 ▲ Temaet utgjør eller kan utgjøre en finansiell risiko eller mulighet for KLP

Påvirkning er vurdert etter skalaen liten-middels-stor, og finansiell risiko er etter skalaen liten-middel-stor-kritisk basert på sannsynlighet og konsekvens, i tråd med KLPs risikomatrix som brukes i arbeidet med risikostyring og internkontroll. I tråd med CSRD er alle temaer hvor enten påvirkning eller risiko anses som høy, vurdert som vesentlige temaer.

Som konsern har KLP ulike aktiviteter og verdikjeder. I år har vi fokusert på innkjøp og leverandører i oppstrøms verdikjede, mens vi nedstrøms har fokusert på investeringsporteføljen, kunder og til dels eiere. Vurderingene av hvilke temaer som er vesentlig i ulike deler av verdikjeden til de ulike selskapene er oppsummert i tabellen under. Et av punktene vi vil jobbe videre med i 2024 er å tydeliggjøre og mer systematisk definere verdikjeden til KLP-konsernet og gå mer i dybden i verdikjeden til datterselskapene.

	Oppstrøms	Selskapet	Nedstrøms
KLP	Leverandører: <ul style="list-style-type: none"> • Ansvarlige innkjøp • Personvern 	Drift: <ul style="list-style-type: none"> • Ansattes arbeidsforhold • Likestilling og mangfold • Ansvarlighet i investeringene • Skattepraksis 	Kunder og eiere: <ul style="list-style-type: none"> • Arbeidsliv • Personvern • Økonomisk kriminalitet • Politisk påvirkning
KLP Banken	Leverandører: <ul style="list-style-type: none"> • Klimaendringer • Ansvarlige innkjøp 	Drift: <ul style="list-style-type: none"> • Ansattes arbeidsforhold • Likestilling og mangfold • Ansvarlighet i investeringene 	Kunder: <ul style="list-style-type: none"> • Personvern • Lokalsamfunn • Sosial inkludering • Økonomisk kriminalitet
KLP Eiendom	Leverandører: <ul style="list-style-type: none"> • Klimaendringer • Sirkulærøkonomi • Klimatilpasning • Ansvarlige innkjøp • Økonomisk kriminalitet 	Drift: <ul style="list-style-type: none"> • Ansattes arbeidsforhold • Likestilling og mangfold • Skattepraksis 	Leietagere/samfunn <ul style="list-style-type: none"> • Sirkulærøkonomi • Klimatilpasning • Lokalsamfunn • Økonomisk kriminalitet
KLP Skade	Leverandører: <ul style="list-style-type: none"> • Klimaendringer • Sirkulærøkonomi • Klimatilpasning • Ansvarlige innkjøp • Personvern • Økonomisk kriminalitet 	Drift: <ul style="list-style-type: none"> • Ansattes arbeidsforhold • Likestilling og mangfold • Ansvarlighet i investeringene 	Kunder: <ul style="list-style-type: none"> • Klimaendringer • Sirkulærøkonomi • Klimatilpasning • Arbeidsliv • Personvern • Økonomisk kriminalitet • Verdipapirinvesteringer (se under for hvilke temaer som er vesentlige)
Verdipapirer (KLP og KLP KF)			Verdipapirinvesteringer: <ul style="list-style-type: none"> • Klimaendringer • Natur og biologisk mangfold • Forurensing • Vann • Ansattes arbeidsforhold • Personvern • Økonomisk kriminalitet • Skattepraksis

I vår første analyse av investeringsporteføljen har vi tatt en sektortilnærming. På grunn av begrenset tilgang på relevant data er analysen i denne omgang begrenset til påvirkning, og ikke risiko. Unntaket er klima og natur, hvor vi har gjort egne analyser og vet at risikoen er vesentlig. Analysen baseres på MSCI sin ESG-rating som vurderer 33 ulike bærekrafttemaer som i stor grad sammenfaller med teamene i ESRS. Hvert tema vektet ulikt for forskjellige sektorer basert på sektorens eksponering for denne type påvirkning eller risiko og hensyntar størrelsen på KLPs eksponering. Deretter summeres vektene for hver sektor for å si noe om bærekrafttrisikoen i KLPs portefølje. I tillegg til denne kartleggingen ser vi også hen til andre interne risikovurderinger og analyser samt intervjuer med relevante personer i KLP.

Dette er første gangen det gjennomføres en dobbel vesentlighetsanalyse for KLP. Dette er et løpende arbeid som vi kontinuerlig jobber med å forbedre. Et av punktene vi vil jobbe med er å videreutvikle metoden for å vurdere finansiell vesentlighet for bærekraftrisiko i investeringsporteføljen. I 2024 vil vi også jobbe videre med å definere vesentlighetsteskler og tilpasse risikomatriksen for bærekrafttemaer og videreutvikle metodikken for hvordan vesentlighet skal konsolideres opp til konsernivå. For å få et bedre grunnlag for dette vil vi i 2024 gjennomføre separate doble vesentlighetsanalyser for de ulike

datterselskapene. Vi vil også jobbe mer strukturert med å vurdere vesentlighet langs flere tidshorisonter. I sum vil disse tiltakene og metodeforbedringer kunne gjøre enklere å spisse og prioritere hvilke temaer som er vesentlige for KLP. Over tid forventes også endring i hvilke temaer som vurderes som vesentlige som følge av at KLP og samfunnet utvikler seg.

Tabellen nedenfor viser disposisjonen i resten av KLPs bærekraftregnskap og hvilke rapporteringsstandarder vi har valgt å rapportere på basert på vesentlighetsanalysen. I tillegg rapporterer vi i henhold til taksonomiforordningen og SFDR.

ESRS-standard eller annen regulering	Kapittel i KLPs bærekraftregnskap
Delegated Act 32 O 2014 EU Taxonomy	<u>Taksonomien</u>
E1 Climate change	<u>Klimaendringer</u>
E4 Biodiversity	<u>Biologisk mangfold og natur</u>
E5 Circular economy	<u>Sirkulærøkonomi</u>
S1 Own workforce	<u>KLPs ansatte</u>
S2 Workers in the value chain	<u>Bærekraftige innkjøp</u>
G1 Business conduct	<u>Forretningspraksis</u>
Egendefinerte temaer	<u>Bærekraftig arbeidsliv</u>
	<u>Ansvarlighet i investeringene</u>
Delegated Regulation 14 (23) SFDR	<u>Vedlegg II: PAI-rapportering for KLP-konsernet</u>

Klima, natur og miljø

Klimaendringene og tap av natur og biologisk mangfold er noen av de største utfordringene verden står overfor. KLP støtter målene i Parisavtalen og Naturavtalen og skal bidra til at verden når disse globale målene. Som selskap har KLP et ansvar for å minimere påvirkningen vi har på klima, miljø og natur – direkte gjennom egen aktivitet, og indirekte via våre kunder, samarbeidspartnere, leverandører og investeringer.

På samme tid vil disse utfordringene, og hvordan verden svarer på dem, kunne påvirke KLPs mulighet til å skape god avkastning på pensjonspengene vi forvalter. Derfor jobber vi systematisk med bærekraftsrisiko for å kunne analysere, håndtere og rapportere dette som en finansiell risiko.

Taksonomien

Gjennom EU-taksonomien har EU definert hvordan bestemte aktiviteter skal utøves for at de er å anse som bærekraftige. Taksonomien kan dermed brukes til å klassifisere hvor bærekraftig et selskap eller en investeringsportefølje er. Sentrale begrep knyttet til EU-taksonomien er «eligibility»; om en aktivitet er omfattet av taksonomien ved at det finnes kriterier for hvordan den skal utøves for å være bærekraftig, og «alignment»; at aktiviteten er forenlig med kravene i taksonomien for at en aktivitet skal være bærekraftig.

KLP jobber kontinuerlig med å integrere bærekraft i virksomhetsprosesser og produktutvikling. For å sørge for at det vi utvikler og gjør er bærekraftig, er taksonomien et naturlig utgangspunkt for fremtidig forretningsutvikling. Dette er også et viktig tema i dialog med leverandører og kunder, for å få dem til å se verdien av bærekraftige produkter og løsninger. Vi jobber også med eksterne forvaltere og selskaper vi er

investert for å påvirke dem til å tilpasse sine aktiviteter i en bærekraftig retning, og rapportere om hvor forenlige de er med taksonomien.

I KLP-konsernet er det KLP som formelt er omfattet av rapporteringskravene i taksonomien. For å gi et riktig bilde av hvor bærekraftig aktivitetene i KLP-konsernet er og være i tråd med beste praksis i markedet, har vi også utarbeidet taksonomibrøker for datterselskapene. Dette er til slutt samlet for å utarbeide taksonomibrøker for KLP-konsernet. Taksonomibrøkene sier hvor stor andel av selskapenes inntekter eller investeringer som er forenlige med taksonomien, som er omfattet av, men ikke forenlig med taksonomien og som ikke er omfattet av taksonomien. Dette skal ses i forhold til aktiviteter som er relevante for taksonomien, og som dermed inkluderes i nevneren i brøkene.

I dette kapittelet fremstiller vi taksonomibrøkene i diagrammer, mens de påkrevde taksonomimalene finnes i vedlegg. For samtlige av malene har vi sett hen til Finansdepartementets uoffisielle norske oversettelser.

KLP Kapitalforvaltning

For KLP Kapitalforvaltning rapporterer vi andelen av forvaltningskapitalen som er omfattet av og forenlig med kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 3 og annekset III i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for kapitalforvaltere.

Avgrensning av nevneren

For å beregne nevneren i taksonomibrøken for KLP Kapitalforvaltning har vi tatt utgangspunkt i selskapets totale forvaltningskapital. Det innebærer at nevneren inkluderer alle investeringer som forvaltes på vegne av KLP, alle eksterne kundemidler og plasseringer i KLP-fondene samt investeringer som ligger på selskapets egen balanse. I tråd med artikkel 7 i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen har vi ekskludert alle eksponeringer mot myndigheter og sentralbanker fra nevneren, mens derivater, kontanter og andre finansielle instrumenter er inkludert i nevneren til begge brøker, men ekskludert fra telleren.

Identifisering av investeringer som er omfattet av taksonomien

For å vurdere hvilke selskaper i investeringsporteføljen som er omfattet av taksonomien baserer vi oss på data fra MSCI og Nordic Trustee. Den største andelen av data kommer fra MSCI, som har god dekning for børsnoterte selskaper, mens vi bruker data fra Nordic Trustee for nordiske obligasjonsutstedere.

I henhold til forordningen skal vurderingen og rapporteringen om en investering er omfattet av taksonomien baseres på data fra selskaper som er underlagt EUs regnskapsdirektiv (Directive (EU) 2013/34) paragraf 19a og 29a. Selskaper som er underlagt regnskapsdirektivet utgjør en begrenset del av KLPs portefølje og det er fortsatt kun en liten andel av rapporteringspliktige selskaper hvor det er data tilgjengelig. Dette gir lav dekning for taksonomidata. For å øke datadekningen benytter KLP estimater utarbeidet fra MSCI for å kunne si om et selskap har aktiviteter underlagt taksonomiens kriterier eller ikke. For å utarbeide estimatene vurderer MSCI om, og eventuelt hvor stor andel av, et selskaps inntekter som kommer fra aktiviteter som er omfattet av taksonomien.

Hvor stor andel av forvaltningskapitalen som er omfattet beregnes ved å vekte hvert selskap med sin vekt i porteføljen multiplisert med andel av inntektene til selskapet som er omfattet.

Vurdering av investeringer som er forenlige med taksonomien

Vurderingen av andelen av verdipapirinvesteringer som er forenlige med taksonomien baseres også på data fra MSCI og Nordic Trustee. For «forenligbrøken» baserer vi oss kun på rapportert data og benytter ikke estimater. Der hvor det er tilgjengelig, henter vi ut data på selskapets inntekter («turnover») og investeringsutgifter («capex») som er forenlige med taksonomien.

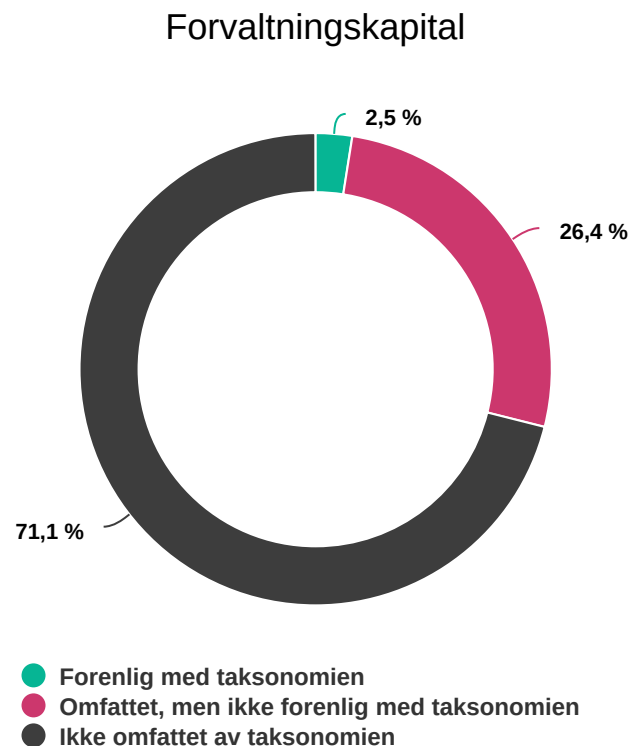
Hvor stor andel av forvaltningskapitalen som er forenlig med taksonomien beregnes ved å vekte hvert selskap med sin vekt i porteføljen multiplisert med andel av inntektene til selskapet som er omfattet. For å kunne rapportere i tråd med de detaljerte malene fra annekset beregner vi også summen av markedsverdi som er forenlig basert på selskapets investeringsutgifter («capex»).

For å klassifisere selskaper i henhold til kategoriene i malen i anneks VI har vi gjort følgende antagelser:

- Finansielle og ikke-finansielle selskaper: Klassifiseringen baseres på sektorkoder som GICS, NACE eller andre sektorkoder
- Selskaper i EU og utenfor EU: Klassifiseringen baseres på hvor selskapet er skattemessig registrert
- Selskaper underlagt regnskapsdirektivet (Directive (EU) 2013/34) paragraf 19a og 29a: Klassifiseringen baseres på data fra MSCI eller ved bruk av egen vurdering gitt inntektsdata fra selskapene. I vår egen vurdering antar vi at selskaper med inntekter over 40 millioner euro er underlagt regnskapsdirektivet (Directive (EU) 2013/34) paragraf 19a og 29a. Samtlige av selskapene er børsnoterte, og vil være selskap av allmenn interesse, men vi har ikke kontrollert for om selskapet har over 500 ansatte. Dette vil føre til en overrapportering av selskaper som er underlagt regnskapsdirektivet og omfattet av taksonomien. Siden enkelte av selskapene ikke faktisk er underlagt regnskapsdirektivet mangler vi data for disse selskapene, og de vil derfor bidra med null-verdier i telleren i forenlig-brøken. Vi jobber med våre dataleverandører for å få bedre datadekning på dette punktet.

Green Investment Ratio

For å beregne KLP Kapitalforvaltnings grønne brøk, «Green Investment Ratio» eller GIR, deler vi summen av markedsverdi som er forenlig med taksonomien, basert på inntekter, på nevneren (summen av forvaltningskapitalen eksklusiv eksponering mot myndigheter og sentralbanker). Tilsvarende beregnes andelen av investeringer som er omfattet av taksonomien ved å dele summen av markedsverdi som er omfattet av taksonomien på nevneren.

Den detaljerte tabellen for forvaltningskapital fra anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-i til bærekraftregnskapet.

KLP Banken

For KLP Banken rapporterer vi andelen av eiendeler som er omfattet av og forenlig med kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 4 og anneks V i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for kredittinstitusjoner.

Avgrensning av nevneren

For å beregne nevneren i brøken for KLP Banken konsernet har vi tatt utgangspunkt i summen av eiendelene i balansen. KLP Banken sine eiendeler består primært av utlån til kommuner og boliglån til privatpersoner samt investeringer i verdipapirer.

I tråd med artikkel 7 i utfyllende bestemmelser har vi ekskludert alle eksponeringer mot myndigheter og sentralbanker fra nevneren og telleren, mens derivater, kontanter og andre finansielle instrumenter er inkludert i nevneren, men ekskludert fra telleren. All eksponering mot kommuner, både via utlån og verdipapirer, er også inkludert i nevneren.

Grønne lån til kommuner

Identifisering av eiendeler som omfattes av taksonomien

Kommuner er ikke underlagt NFRD-regelverket for rapportering og omfattes i utgangspunktet ikke av taksonomien. Taksonomien åpner likevel for at utlån til spesifikke formål kan være omfattet av taksonomien. Vi forutsetter derfor at grønne lån som et produkt til kommuner kan være omfattet av taksonomien og inkluderer disse utlånene i nevneren.

KLPs grønne lån til kommuner er delt inn i flere kategorier: klimavennlige nybygg, rehabilitering av bygg, transport, vann og avløp, klimatilpasning, renovasjon, klimavennlig kunstgress og andre investeringer. For hver kategori er det definert ulike formål kommunen kan søke lån til. For å beregne hvilke grønne utlån som er omfattet av taksonomien har vi vurdert om formålet i de ulike låne-kategoriene KLP tilbyr er omfattet av kriterier i taksonomien eller ikke. Vi har vurdert at følgende formål er omfattet av taksonomien:

Kategori	Formål grønt lån	Kriterie i taksonomien
Klimavennlige nybygg	Energieffektive nybygg	7.1 Construction of new buildings (EO1)
	Nybygg i klimavennlige materialer	5.1 Construction of new buildings and major renovations of buildings (EO4)
Rehabilitering av bygg	Enkelttiltak for energieffektivisering	7.5. Installation, maintenance and repair of instruments and devices for measuring, regulation and controlling energy performance of buildings (EO1)
	Estimert energiforbruk redusere med minimum 30% sammenlignet med dagens behov	7.2 Renovation of existing buildings (EO1)
	Bruk av klimavennlige materialer slik som massivtre, lavkarbonbetong eller ombruk av materialer.	5.1 Construction of new buildings and major renovations of buildings (EO4)
Transport	Tunge kjøretøy	6.3 Urban, suburban and road passenger transport (EO1)
	Sjøtransport	6.11 Sea and coastal passenger water transport (EO1)
	Ladestasjoner for kjøretøy	6.15 Infrastructure enabling low-carbon road transport (EO1)
	Landstrøm, ladestrøm og havneinfrastruktur	6.16 Infrastructure enabling low-carbon water transport (EO1)
Vann og avløp	Separering av spillvann og overvann	10.1 Urban Wastewater Treatment (EO3)
	Varmegjenvinning	4.25 Production of heat/cool using waste heat (EO1)
	Øke energieffektiviteten med minimum 20 prosent	5.2 Renewal of water collection, treatment and supply systems (EO1)
	Tilpasse anlegget for å imøtekomme et klimatilpasningsbehov	5.2 Renewal of water collection, treatment and supply systems (EO1)
Renovasjon	Reduksjon av avfallsmengde	2.11 Preparation for re-use of end-of-life products and product components (EO4)
	Tiltak for øking av sorteringsgrad	11.1 Collection and transport of non-hazardous and hazardous waste as a means for material recovery (EO4)
	Etablering av nye anlegg	11.7 Sorting and material recovery of non-hazardous waste (EO4)

Vurdering av eiendeler som er forenlige med taksonomien

I 2023 har vi gjort en vurdering av våre kriterier for grønne lån til kommunal sektor mot kriteriene i taksonomi-forordningen. I denne omgangen har vi kun vurdert utlån til nybygg og renovasjon av bygg, da disse to formålene utgjør hovedandelen av grønne lån, og det er denne kategorien som innehar tilstrekkelig data.

Vurderingen av hvorvidt lånene møter kriteriene for vesentlig bidrag til miljømålet («substantial contribution alignment») er gjort på produktnivå. Det innebærer at vi har vurdert om de spesifikke kriteriene KLP legger til grunn for å gi et grønt lån møter kriteriene i taksonomien. Vi har også vurdert om lånene møter kriteriene for «do no significant harm» ved å gjennomføre en kartlegging av fysisk klimarisiko knyttet til grønne lån gitt til nybygg og rehabilitering av bygg. Analysen viser at nesten samtlige er utsatt for en eller flere former for fysisk klimarisiko. Totalt kan ingen av lånene med sikkerhet sies å oppfylle begge kravene, og vi vurderer derfor at ingen av lånene er forenlige med taksonomien. Vi vil i 2024 jobbe med å bedre datakvalitet slik at vi med større sikkerhet kan vurdere grønne lån til kommuner mot taksonomien.

Boliglån

Identifisering av eiendeler som er omfattet av taksonomien

Selv om privatpersoner ikke er underlagt rapporteringskrav under NFRD, regnes boliglån som omfattet av taksonomien. Vi legger derfor til grunn at alle KLPs boliglån er omfattet av taksonomien.

Vurdering av eiendeler som er forenlig med taksonomien

Vi har også vurdert om boliglånene oppfyller de tekniske kriteriene for vesentlig bidrag til miljømålene. Vi forutsetter her at boliger med energimerke A og B vil være innenfor topp 15 prosent av de mest energieffektive boligene nasjonalt (for bygg oppført før 31. desember 2020). Dette er i tråd med en kartlegging gjennomført av NVE av bygningsmassen mot kriteriene i EU-taksonomien. Kartleggingen viser at småhus og leiligheter med energimerke A og B er innenfor terskelverdier som er identifisert for å være innenfor topp 15 prosent beste bygg. Disse lånene er vurdert til å være forenlige med de tekniske kriteriene i taksonomien. Vi har inkludert boliger med både energimerker og estimerte energimerker i vår vurdering.

I henhold til taksonomien skal banker gjøre vurderinger av at lån til privatkunder ikke gjør vesentlig skade på miljømålet knyttet til klimatilpasning. Det innebærer at det skal gjøres en klimarisikovurdering i tråd med kravene i Annex A i taksonomiforordningen. For å gjøre dette har vi innhentet data om risiko for flom, havstigning og ras i boliglånporteføljen fra Eiendomsverdi. For boliger utsatt for fysisk klimarisiko er det lagt inn et fall i boligprisen for å se hvordan belåningsgraden for disse lånene påvirkes. De ulike prisfallscenarioene tar for seg belåningsgraden med dagens prisnivå, ved 10 prosent, 20 prosent og 30 prosent prisfall. Dette er gjort for å avdekke hvordan de klimarisikoutsatte boligene vi finansierer vil tåle et prisfall. Totalt er 19 prosent av boliglånporteføljen i større eller mindre grad eksponert for de fysiske klimarisikoene vi har vurdert (også inkludert aktsomhetsområder). Analysen viser også at klimarisikoutsatte boliger som får et fall i boligpriser får en høyere belåningsgrad (lån med pant i bolig i prosent av forsvarlig

verdigrunnlag). Dette kan føre til at bankens pant forringes, noe som øker bankens risiko for tap dersom kunden misligholder boliglånet sitt.

Vi har gjennomført en klimarisikovurdering av samtlige boliglån, så alle boliglån med energimerke A og B vurderes til å være forenlige med taksonomien og inngår i telleren i den grønne brøken. Vi forventer at det vil komme mer veiledning på hvordan man skal utføre vurderinger av ikke vesentlig skade for privatkunder i bank fremover, og vil tilpasse vår metodikk til det i kommende år.

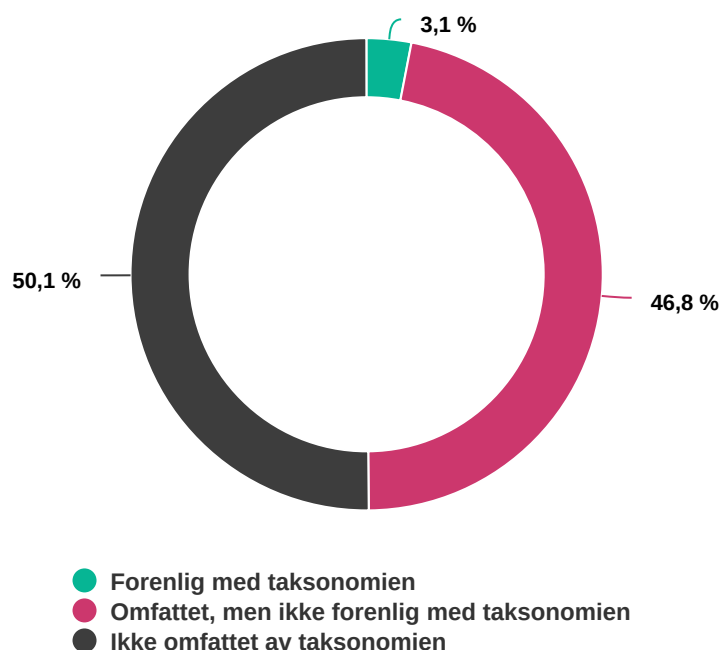
Verdipapirer

Vurderingen av andelen verdipapirinvesteringer som er omfattet og forenlige med taksonomien er gjort av KLP Kapitalforvaltning på vegne av KLP Banken. Metoden for å vurdere verdipapirinvesteringene er den samme som for KLP Kapitalforvaltning beskrevet tidligere i kapittelet.

Green Asset Ratio

Den grønne brøken til Banken, «Green Asset Ratio» eller GAR, skal vise hvor stor andel av kredittinstitusjonens eiendeler som finansierer og er investert i taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter som en andel av de samlede dekkede eiendelene. For å beregne GAR deler vi summen av eiendeler som er forenlige med taksonomien på nevneren (summen av eiendeler eksklusive eksponering mot myndigheter og sentralbanker).

Eiendeler i KLP Banken

De detaljerte tabellene fra anneks VI i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i [vedlegg I-ii](#) til bærekraftregnskapet. Tallene i figuren over finnes i tabell O Sammendrag av KPIer og 3 GAR – KPI for beholdninger basert på investeringsutgifter.

KLP Skadeforsikring

For KLP Skadeforsikring rapporterer vi andelen av forsikringsinntekter og investeringer som er omfattet av og forenlige med i kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 6 og anneks IX i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for forsikring og reassurans.

Forsikringsinntekter

Avgrensning av nevner

Nevneren i brøken for KLP Skadeforsikring er forsikringsinntekter fra skadeforsikringsaktiviteter. Det vil si total forsikringsinntekt fratrukket forsikringsinntekt fra livsforsikringer.

Identifisering av aktiviteter som omfattes av taksonomien

I taksonomikriteriene for skadeforsikring angitt i taksonomiforordningens punkt 10.1 og 10.2 listes det opp hvilke forsikringskategorier som kan være omfattet av taksonomien. For KLP Skadeforsikring gjelder dette alle forsikringskategorier vi tilbyr utenom alminnelig ansvarsforsikring. Forsikringene som er omfattet inkluderer blant annet eiendomsforsikringer (såkalt brann/kombinert), motorvognforsikringer, reiseforsikringer og yrkesskadeforsikringer.

For å være omfattet av taksonomien er det i tillegg en betingelse at forsikringsproduktet skal inkludere dekning for minst én klimarelatert risiko som for eksempel flom eller skred. Vår vurdering er at samtlige forsikringsprodukter vi tilbyr innenfor disse kategoriene gir dekning for minst én klimarelatert risiko og dermed er omfattet av taksonomien.

Vurdering av aktiviteter som er forenlig med taksonomien

For at et forsikringsprodukt skal kunne regnes som forenlig med taksonomien må en rekke kriterier oppfylles. Kriteriene dreier seg i korte trekk om å innrette skadeforsikringsaktiviteten slik at den bidrar til å styrke samfunnets tilpasning til et endret klima. Dette skal gjøres gjennom framoverskuende risikovurderinger, prising som gir insentiver for risikoreduksjon og datadeling med myndighetene med tanke på skadeforebygging. Å tilby relevante deknings mot klimarelatert skade og å kunne yte bistand effektivt når skaden først skjer, inngår også i kriteriene.

Vår vurdering er at vi oppfyller flere av disse kriteriene for en vesentlig del av forsikringsproduktene som omfattes av taksonomien. Blant annet har vi et omfattende program for skadeforebygging, særlig rettet mot kunder i offentlig sektor og bedriftsmarkedet. Vi tilbyr forsikringsdekninger for de fleste natur- og klimarelaterte skader kundene våre kan oppleve i dag, og vi vurderer fortløpende behovet for nye eller utvidede deknings. Vi legger stor vekt på å yte god og effektiv bistand til kundene våre når de opplever skade, noe som bekreftes i de gode resultatene vi har i tilfredsundersøkelser etter skadeoppgjørprosesser.

Vi deler skadedata fra natur- og vannrelaterte skader med kommuner og andre relevante myndigheter i samarbeid med Finans Norge, slik at de som har ansvar for regulering, klimatilpasning og opprustning av offentlig infrastruktur kan bruke det historiske skadebildet i beslutningsprosesser.

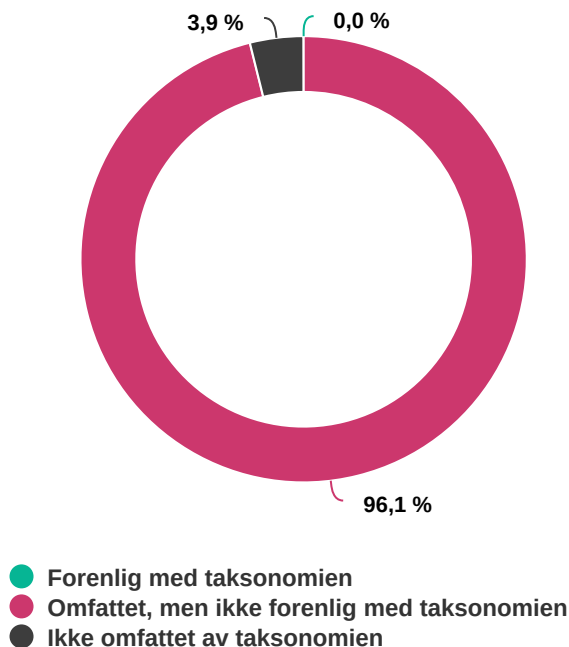
Vi har begynt arbeidet med å modellere klimarelatert risiko for eiendomsforsikringsprodukter og se på hvordan vurdert klimarelatert risiko kan tas inn i tariffene for disse produktene. Dette gjøres i sammenheng med et mer omfattende produktutviklingsløp som skal resultere i at klimarisiko og bærekraft i større grad skal prege sentrale forsikringsprodukter. Vi planlegger å prise de første eiendomsforsikringene med taksonomi-tilpassede tariffer i løpet av 2024.

På rapporteringstidspunktet vurderer vi derfor at ingen av våre forsikringsprodukter oppfyller alle de tekniske kriteriene for skadeforsikring i EU-taksonomien. Andelen forsikringsinntekt fra forsikringsprodukter som regnes som forenelige med taksonomien settes derfor til 0 for 2023.

Bærekraftige aktiviteter

For å beregne andelen bærekraftige aktiviteter deler vi summen av premieinntekter som er forenlige med taksonomien på nevneren (summen av forsikringsinntekter eksklusive forsikringsinntekt fra livsforsikringer).

Forsikringsinntekter

Den detaljerte tabellen for forsikringsinntekter fra anneks X i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-iii til bærekraftregnskapet.

Investeringer

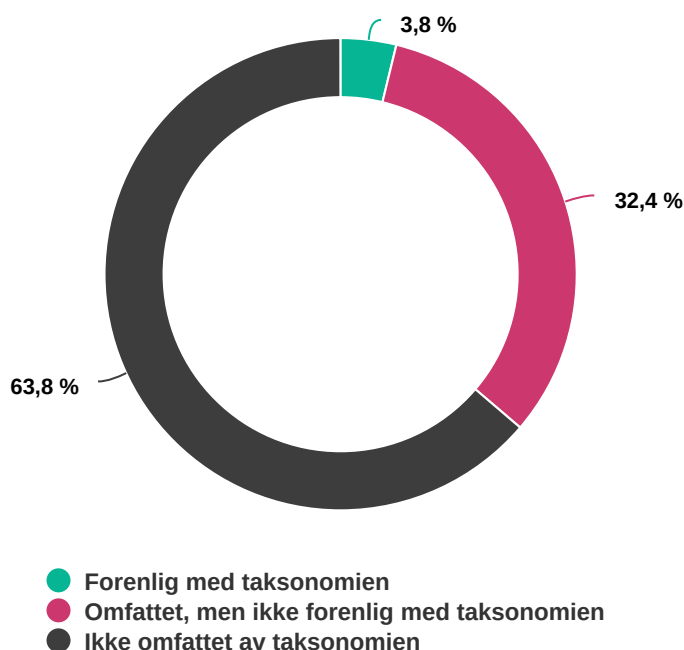
For KLP Skadeforsikring rapporterer vi også andelen av investeringer som er omfattet av og forenlig med kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 6 og anneks IX i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for forsikring og reassurans.

Metoden for å vurdere verdipapirinvesteringene er den samme som for KLP Kapitalforvaltning beskrevet tidligere i kapittelet. Vurderingen tar kun utgangspunkt i skadeselskapets egne investeringer.

Metoden for å vurdere eiendomsinvesteringer er den samme som for KLP Eiendom beskrevet senere i kapittelet. I vurderingen er det hensyntatt skadeselskapets eierandeler.

For å beregne grønne investeringer, GIR, deler vi summen av markedsverdi som er forenlig med taksonomien, basert på inntekter, på nevneren (summen av forvaltningskapitalen eksklusive eksponering mot myndigheter og sentralbanker). Tilsvarende beregnes andelen av investeringer som er omfattet av taksonomien ved å dele summen av markedsverdi som er omfattet av taksonomien på nevneren.

Investeringer i KLP Skadeforsikring

Den detaljerte tabellen for investeringer fra anneks X i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-iii til bærekraftregnskapet.

KLP Eiendom

KLP Eiendom er et ikke-finansielt selskap som driver med kjøp, salg, eie og forvaltning av eiendom. Dette er en aktivitet som kan bidra til miljømålet om å begrense klimaendringer og som derfor er omfattet av

taksonomien. For KLP Eiendom rapporterer vi andelen av inntekter, kapitalutgifter og driftsutgifter som er omfattet av og forenlige med i kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 2 i taksonomiforordningen om rapporteringskrav for ikke-finansielle selskaper og anneks I.

Rapporteringen tar for seg hele eiendomsporteføljen, uavhengig av eierskap (selskapskapital, KLP Skadeforsikring, kollektivkapital), men omfatter ikke eiendomsfond som forvaltes av KLP kapitalforvaltning.

Innenfor kategorien «construction and real estate activities» finnes det flere aktiviteter som er relevante for KLP Eiendoms virksomhet. De viktigste er:

- Acquisition and ownership of buildings
- Construction of new buildings
- Renovation of existing buildings
- Installation, maintenance and repair of renewable energy technologies
- Installation, maintenance and repair of energy efficiency equipment

I praksis vil de aller fleste aktivitetene til KLP Eiendom være omfattet av taksonomien.

Driftsinntekter (turnover)

Identifisering av aktiviteter som er omfattet av taksonomien

Vi har forutsatt at det kun er leieinntekter som er omfattet av taksonomien og ikke andre driftsrelaterte inntekter. Derfor er 99 prosent av inntektene omfattet av taksonomien.

Vurdering av aktiviteter som er forenlige med taksonomien

Aktiviteten eierskap og drift av bygg ("Acquisition and ownership of buildings") kan være bærekraftig ved å bidra vesentlig til miljømålene «Begrensning av klimaendringer» og «Tilpasning til klimaendringer». Vi har i år kun vurdert oppfyllelse av kriteriene for å begrense klimaendringer ved å vurdere byggenes primærenergibehov eller energimerke.

Bygg oppført før 31.12.2020 kan oppfylle kriteriet hvis det har energiklasse A eller er blant topp 15 prosent av alle bygg innenfor samme nasjon eller region. Ved rapportering for regnskapsåret 2022 var det ikke avklart hvilke grenseverdier som ville gjelde for å være blant topp 15 prosent nasjonalt. Det ble da valgt å definere bygg med energimerke A og B som i samsvar med taksonomien for rapporteringsåret 2022 inntil en nasjonal definisjon er klar. I september 2023 utarbeidet NVE et notat til Olje- og energidepartementet der terskelverdiene for topp 15 og 30 prosent var beregnet på bakgrunn av data fra energimerkesystemet. I årets rapportering benytter vi disse terskelverdiene på energiforbruk per kvadratmeter for å vurdere om norske bygg oppfyller kriteriet for vesentlig bidrag til miljømålet. I Sverige har den svenske eiendomsbransjen gjennom interesseorganisasjonen "Fastighetsägarna" utarbeidet egne grenseverdier som er benyttet i vurderingene for de svenske eiendommene. I Danmark er det tilsvarende «Rådet for

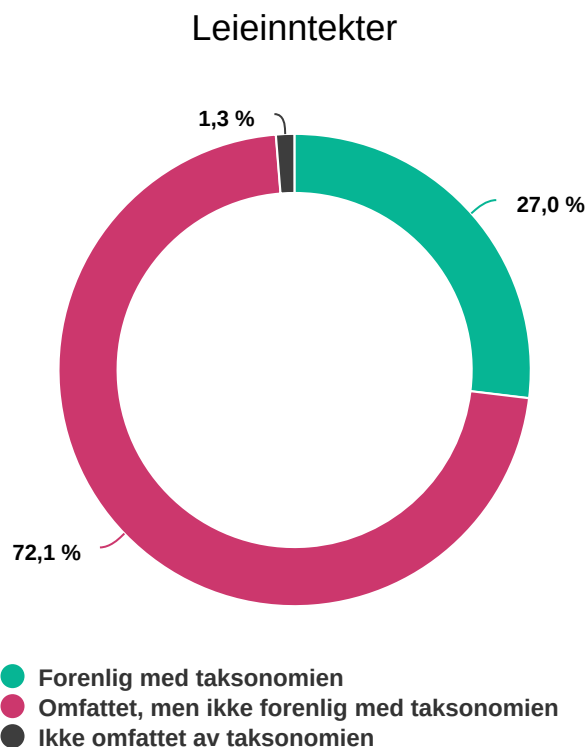
Bæredyktig Byggeri» som har utarbeidet veiledere til vurdering av taksonomiaktivitetene, og som blir benyttet for rapportering av de danske eiendommene.

Vi har også vurdert om byggene tilfredsstillende kriteriene for «do no significant harm» (DNSH) og «minimum social safeguards» (MSS). For å vurdere DNSH har vi gjennomført en klimarisikovurdering i tråd med kravene i Annex A. Vurderingene er i første rekke basert på informasjon hentet inn over tid fra driftsorganisasjonen om hendelser og skader knyttet til naturskade. Det gjøres også en porteføljevurdering basert på kartverktøy og modeller som kan gi indikasjon på fremtidig risiko knyttet til klimaendringer. For enkelte av eiendommene foreligger det detaljerte klimarisikovurderinger fra eksterne eksperter, og/eller dokumentasjon som er utarbeidet i kjøpsprosessen.

For å dokumentere oppfyllelse av «minimum social safeguards» har vi vurdert våre rutiner for forretningsførsel og leverandøroppfølging. KLP Eiendom har et styringssystem som er sertifisert etter ISO 9001 kvalitetsledelse og ISO 14001 miljøledelse for alle regioner. Gjennom implementering av Åpenhetsloven er våre rutiner gjennomgått, og vi vurderer det slik at disse oppfyller kravene som stilles under «minum safeguards».

Samtlige bygg som KLP eier, men ikke drifter selv, er vurdert å ikke være forenlige med taksonomien fordi vi ikke kan garantere for at byggene oppfyller kravene i DNSH og MSS. Dette gjelder først og fremst hoteller. Ved å gå i dialog med leietakere vil det kunne være mulig å dokumentere samsvar med disse kriteriene også for eiendommer der vi ikke har egen drift.

Taksonomi-brøken er beregnet ved å dele leieinntektene fra bygg som er forenlige med taksonomien på totale leieinntekter.

Den detaljerte tabellen for leieinntekter fra anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-iv til bærekraftregnskapet.

Investeringsutgifter (CapEx)

I nevneren i brøken investeringsutgifter inngår anlegg under utførelse i balansen.

De mest relevante aktivitetene for KLP Eiendom knyttet til investeringsutgifter er 7.1 Oppføring av bygninger og 7.2 Renovasjon av eksisterende bygg. Per i dag er det ingen investeringsutgifter som er dokumentert å være forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, så vår vurdering at ingen av våre pågående prosjekter kan oppfylle taksonomikriteriene.

Den detaljerte tabellen for investeringsutgifter fra anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-iv til bærekraftregnskapet.

Driftskostnader (OpEx)

Nevneren i brøken for driftskostnader omfatter direkte, ikke-balanseførte kostnader knyttet til byggrenovering, vedlikehold og reparasjoner samt alle andre direkte utgifter knyttet til løpende vedlikehold av eiendom, anlegg og utstyr som forestås av foretaket eller av en tredjepart. Utdraget fra regnskapet omfatter kontotype vedlikeholdskostnader.

Aktuelle taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter som er relevant for KLP Eiendom kan eksempelvis være CCM «7.3 Installasjon og drift av energieffektiviseringsutstyr» og «7.5 Installasjon og drift av instrumenter for kontroll av bygningers energiutnyttelse». For 2023 er det i selskapets regnskap ikke mulig å skille ut andelen av driftsutgifter knyttet til aktiviteter som kan tenkes å oppfylle miljøkriteriene. Det er også uklart hvordan komponentkravene til energieffektivt utstyr skal tolkes, da disse viser til bygningsenergidirektivet fra 2010 som ikke er innført i Norge. Da disse aktivitetene dekker en snever del av de postene som utgjør driftsutgiftene til selskapet er det forventet at andelen som eventuelt kunne utgjort taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter ville vært lav sammenliknet med de totale driftsutgiftene. I rapporteringen for 2023 settes teller derfor til 0.

Den detaljerte tabellen for driftskostnader fra anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-iv til bærekraftregnskapet.

KLP

KLP (livselskapet) skal rapportere andelen av investeringer som er omfattet av og forenlig med kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 6 og anneks IX i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for forsikring og reassurance.

Avgrensning av nevneren

For å beregne nevneren i brøken for KLP har vi tatt utgangspunkt i KLPs balanse. I tråd med artikkel 7 har vi ekskludert alle eksponeringer mot myndigheter og sentralbanker fra nevneren. All eksponering mot

kommuner, både via lån og verdipapirer, er inkludert i nevneren. Derivater, kontanter og andre finansielle instrumenter er inkludert i nevneren, men disse får null-verdi i telleren.

Identifisering og vurdering av investeringer som er omfattet av og forenlige med taksonomien

For å beregne telleren i brøken har vi sett på de ulike delene i balansen og vurdert hvorvidt investeringene er i tråd med kriteriene. Balansen til KLP består hovedsakelig av eiendomsinvesteringer, utlån, verdipapirinvesteringer, eierandeler i datterselskapene og tilknyttede og felleskontrollerte virksomheter.

Eiendomsinvesteringer

For investeringseiendom har vi brukt brøken fra KLP Eiendoms vurdering av leieinntekter fra byggene (se metodebeskrivelse tidligere i kapittelet). Siden alle byggene ligger på KLPs balanse har vi regnet KLPs verdi av omfattede og forenlige eiendomsinvesteringer som brøkene ganget med balanseverdien av eiendomsinvesteringer.

Utlån

Vurderingen av utlån følger samme metode som beskrevet for KLP Banken over. Det er kun lånene på KLPs balanse som inngår i vurderingen. Dette er både boliglån og grønne lån til kommuner og fylkeskommuner. Bidrag til telleren, verdien av utlån som er omfattet og forenlig med taksonomien, er beregnet ved å multiplisere brøkene med balanseverdien av utlån.

Verdipapirinvesteringer

Vurderingen av verdipapirinvesteringer som forvaltes av KLP Kapitalforvaltning følger samme metode som beskrevet over. Det er kun verdipapirinvesteringene som ligger på KLPs balanse som inngår i vurderingen. Bidrag til telleren, verdien av verdipapirinvesteringer som er omfattet og forenlig med taksonomien, er beregnet ved å multiplisere brøkene med balanseverdien av verdipapirinvesteringer.

Investeringer som forvaltes av KLP er vurdert individuelt. Disse investeringene består i stor grad av unoterte aksje- og gjeldsfond, og det er begrenset datadekning og granularitet (sammensetning) for disse investeringene. Noen av fondene rapporterer for eksempel andelen av infrastrukturprosjekter som er forenlig med taksonomien, mens andre rapporterer andelen inntekter. Basert på tilgjengelig data har vi beregnet verdien som skal inn i telleren til KLP ved å gange den rapporterte brøken fra fondet med markedsverdien av KLPs investering.

Datterselskaper

For å beregne verdien fra eierskap i datterselskapene som skal inn i telleren til KLP har vi brukt dötrenes egne brøker og multiplisert med balanseverdien av datterselskapene. For KLP Banken har vi brukt bankkonsernets GAR (grønne brøk). For KLP Skadeforsikring har vi brukt deres brøk for forsikringsinntekter, siden dette gir et best bilde av selskapets virksomhet. For KLP Kapitalforvaltning har vi brukt deres brøk,

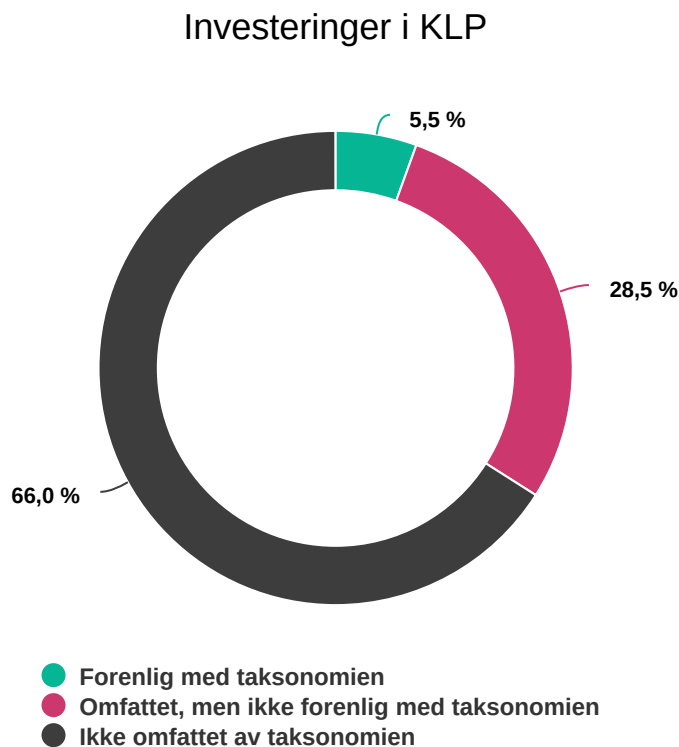
som kun inkluderer forvaltningskapital på KLP Kapitalforvaltnings egen balanse og ekskluderer KLPs og eksterne midler.

Tilknyttede og felleskontrollerte virksomheter

KLPs tilknyttede og felleskontrollerte virksomheter er i hovedsak tilknyttet norske kraftselskaper og infrastrukturinvesteringer. For disse investeringene har vi i hovedsak benyttet rapportert data fra selskapene på deres inntekter. Der hvor selskapene rapporterer andelen inntekter som er omfattet eller forenlig med taksonomien bruker vi disse direkte. Der hvor selskapet eller fondet ikke har rapportert andelen som er omfattet, men hvor vi vet at fondet er et rent fornybart-fond, har vi antatt at fondet er 100 prosent omfattet av taksonomien. Dersom vi ikke har data på andelen som er forenlig med taksonomien har vi ikke gjort antagelser eller estimert andelen, og disse investeringene får verdien null i telleren i brøken. Vi har vurdert den totale eksponeringen KLP har mot selskapet, altså summen av aksjer og obligasjoner. For å finne KLPs taksonomibrøk har vi multiplisert selskapets taksonomibrøk med total markedsverdi av KLPs investeringer.

Green Investment Ratio

For å finne telleren i den grønne brøken til KLP, GIR, summerer vi balanseverdiene som er forenlig med taksonomien. Vi beregner GIR ved å dele telleren på nevneren (KLPs balanse eksklusive eksponering mot myndigheter og sentralbanker). Tilsvarende beregnes andelen som er omfattet av taksonomien ved å dele summen av balanseverdi som er omfattet av taksonomien på nevneren.

Den detaljerte tabellen fra anneks VI i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen finnes i vedlegg I-y til bærekraftregnskapet.

KLP-konsernet

For KLP-konsernet rapporterer vi andelen av konsernets samlede investeringer som er omfattet av og forenlig med kriteriene i taksonomien. Dette er beskrevet i artikkel 6 og anneks IX i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen om rapporteringskrav for forsikring og reassurans.

Avgrensning av nevneren

For å beregne nevneren i brøken for konsernet har vi tatt utgangspunkt i konsernbalanse. I tråd med artikkel 7 har vi ekskludert alle eksponeringer mot myndigheter og sentralbanker fra nevneren. All eksponering mot kommuner, både via lån og verdipapirer, er inkludert i nevneren. Derivater, kontanter og andre finansielle instrumenter er inkludert i nevneren, men disse får null-verdi i telleren.

Identifisering og vurdering av investeringer som er omfattet av og forenlige med taksonomien

For å beregne telleren i brøken har vi sett på de ulike delene i konsernbalansen og vurdert hvorvidt investeringene er i tråd med kriteriene. Siden konsernbalansen består av eiendelene i morselskapet og datterselskapene har vi brukt følgende brøker for å beregne telleren for konsernet:

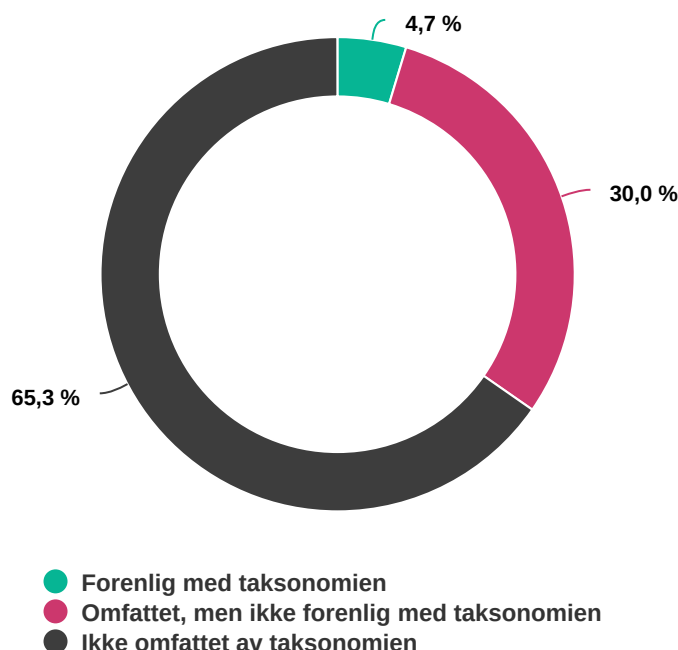
- De samlede eiendomsinvesteringene som KLP Eiendom forvalter
- Alle boliglån og grønne lån til kommuner fra KLP Banken konsern
- Total forvaltningskapital for KLP Kapitalforvaltning

Fra KLP Skadeforsikring er det verdipapirinvesteringene som konsolideres til KLP-konsernet, og disse er inkludert i KLP Kapitalforvaltnings samlede forvaltningskapital.

Green Investment Ratio

For å beregne KLP-konsernets grønne brøk, GIR, deler vi summen av balanseverdiene som er forenlig med taksonomien på nevneren (konsernets balanse eksklusive eksponering mot myndigheter og sentralbanker). Tilsvarende beregnes andelen som er omfattet av taksonomien ved å dele summen av balanseverdi som er omfattet av taksonomien på nevneren.

Investeringer i KLP-konsernet

Den detaljerte tabellen fra anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen, samt den obligatoriske templatene for eksponering mot gass og kjernekraft, finnes i vedlegg I-vi til bærekraftregnskapet.

Klimaendringer

KLPs klimaomstillingsplan

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet må de globale utslippene reduseres raskt og nå netto null innen 2050. Derfor har KLPs styre vedtatt et mål om å innrette investeringene våre etter dette målet og nå netto null også i vår portefølje. Vi har utarbeidet et eget veikart som beskriver hvordan vi vil jobbe mot og måle vårt bidrag til målene i Parisavtalen. Nøkkelindikatorer for å måle fremdrift i omstillingen er tatt inn i målkortene for administrasjonens virksomhetsstyring. Du kan lese mer om KLPs klimamål [her](#).

Den globale økonomien som helhet må dekarboniseres skal vi nå Parisavtalens ambisjoner. Klimamålet endrer derfor ikke det grunnleggende prinsippet i kapitalforvaltningsstrategien om en bredt sammensatt portefølje. KLPs veikart gjelder følgelig alle sektorer. Dette oppnår vi med at KLPs veikart legger opp til at arbeid med å redusere utslipp i høyutslippssektorer sidestilles med satsing på grønne selskaper, så lenge disse er i tråd med Parisavtalen.

I det globale omstillingsperspektivet er alle aktører små med begrenset individuell endringskraft. I mangel av tilstrekkelig global regulering av klimagassutslipp er KLPs utgangspunkt at alle må bidra til en omstillingsdynamikk ved å utnytte faktisk handlingsrom. Ved å presse både tilbud og etterspørsel, finansiering og regulering, åpnes det nye handlingsrom som andre aktører kan utnytte. Gjennom at alle

aktører hele tiden tar små raske steg i riktig retning akselereres omstillingstakten innfor realistiske rammer. KLP skal gjennom vår omstillingsplan bidra aktivt i den globale omstillingsdynamikken. Våre egne tilpasninger vil skje gradvis og bygge på markedsendringer som også drives av andre aktørers tilpasning, samtidig som egen overgangsrisiko reduseres.

KLP har for en god tid tilbake besluttet å ikke investere i selskaper med inntekter fra kull (siden 2014) og oljesand (siden 2018). Dette bidrar isolert sett til å redusere vår overgangsrisiko knyttet til finansiering av innelåste klimagassutslipp og risikoen for å ende opp med «stranded assets». KLP er imidlertid investert i olje- og gasssektoren, som står overfor mange av de samme utfordringene. For å redusere risikoen for «stranded assets» er vi i dialogen med olje- og gasselskapene tydelig på at vi mener de bør la være å bygge ut nye olje- og gassfelt som også krever utvikling av ny infrastruktur og som gir lange levetider.

Implementering av KLPs omstillingsplan for investeringsporteføljen er et kontinuerlig arbeid. KLP vurderer løpende hvilke tiltak vi kan gjøre for å bidra til å redusere klimautfordringen og samtidig bidra til å redusere våre kundeieieres pensjonskostnader. KLP jobber nå med å oppdatere våre målsetninger på kort sikt, samt vurdere hvilke ytterligere omstillingstiltak som vil være mest effektive mot 2030, på veien mot netto null investeringsportefølje i 2050.

Den grønne omstillingen av verdensøkonomien er i gang, men det går for sakte. Dette gjelder også omstillingen av KLPs investeringsportefølje. På den positive siden har nivået på investeringer i ren energi og teknologi (sol, vind, elektriske biler) økt med 40 prosent i løpet av 2020-tallet (IEA, [2023](#)). Her er KLP også en bidragsyter med vårt mandat på klimavennlige investeringer. De strukturelle endringene i energisektoren er nå i ferd med å skje raskt nok til at IEA forventer at vi når den globale toppen på etterspørsel etter olje og gass før 2030. Samtidig peker IEA på at dagens klimapolitikk vil føre til at nivået på olje- og gassindustrien flater ut, fremfor å reduseres.

Vår analyse viser at KLPs olje- og gassportefølje har en paristilpasning på 81 prosent (se nærmere beskrivelse av metode her). I henhold til vår målemetodikk innebærer det at olje- og gasselskapene i KLPs portefølje har planer for større olje- og gassproduksjon på fem år sikt enn det IEA har lagt til grunn er forenelig med Paristavtalens ambisjon om nett-null utslipp i 2050.

KLP har betydelige driftskostnader dedikert til omstillingsarbeidet. Omstillingsarbeidet er integrert i vår virksomhet på en måte som gjør at alle ansatte er del av arbeidet. I tillegg er det totalt 13 ansatte på tvers i konsernet som har videreutvikling og strategisk oppfølging av bærekraftarbeidet som en del av sin stillingsbeskrivelse. Vi har ingen intern karbonpris.

Klimaendringer utgjør en finansiell risiko

KLP er investert i en bredt diversifisert portefølje med et globalt nedslagsfelt, og har både kortsiktige og langsiktige forpliktelser overfor våre kunder. Vårt globale diversifiserte nedslagsfelt og de langsiktige forpliktelsene innebærer at vi vil bli påvirket av klimarisiko, ikke bare i Norge, men også andre land.

KLPs analyser gjennomført basert på porteføljen ved inngangen til 2023 viser at den langsiktige klimarisikoen i porteføljen er vesentlig. I et klimascenario med høy global oppvarming (HW-scenariot) er KLPs portefølje betydelig mindre verdt 40 år frem i tid sammenlignet med et scenario hvor

temperaturendringen begrenses til 1,5 °C. Dette innebærer at kundenes pensjonskostnader vil bli større i en situasjon hvor global oppvarming blir høyere. Intuisjonen er at verdens kapitalmarkeder blir mindre verdt med lavere økonomisk produksjon som følge av høyere temperaturer, mer ekstremvær og sosial ustabilitet som følge krevende arbeids- og livsforhold på utsatte steder. Videre vil utsettelse av nødvendig tiltak for å styre mot netto null utslipp føre til behov for plutselige innstramminger i klimapolitikk, som vil ha negative effekter på finansmarkeder både direkte, i form av redusert inntjening i selskap med verdikjeder med høye utslipp, men også indirekte gjennom smitteeffekter i markedet.

Det er gjennomført en forenklet beregning av scenarioenes innvirkning på KLPs kapitaldekning på kort sikt (5 år fram i tid). På kort sikt er den største klimarisikoen for KLPs portefølje overgangsrisiko knyttet til plutselige, kraftige innstramminger i klimapolitikken. I «Net-Zero financial crisis»-scenarioet (NZFC), hvor klimapolitikken strammes hardt og uventet inn, får vi en situasjon som ligner på verdifallet vi opplevde våren 2020 i starten av Covid-19-pandemien. Takket være den gode soliditeten til KLP er vi i stand til å absorbere tapet i et slikt overgangsrisiko-scenario. I scenarioet er en slik hendelse tenkt inntruffet i forbindelse med landenes rapportering på status for sine klimamål til FN i 2025, og hvor det klart går fram at omstillingen skjer for sakte, med påfølgende økt prising og regulering av klimagassutslipp.

På lengre sikt er overgangsrisikoen vurdert som liten for KLPs portefølje. Dette følger av at det er både vinnere og tapere i markedet ved innstramming av klimapolitikken. I netto null-scenariene har fornybar og lavkarbon elektrisitetsproduksjon en svært positiv markedsutvikling både på kort og lang sikt, mens olje- og gasssektoren og fossile kraftverk skiller seg ut med hensyn til høy nedsiderisiko ved innføring av strammere klimapolitikk. Modellen indikerer at i KLPs bredt diversifiserte portefølje, blir den langsiktige netto-virkningen knyttet til overgangsrisiko om lag null.

Klimarisikoen i KLPs portefølje varierer betydelig mellom aktivaklasser. Klimarisikoen er klart størst i aksjeporteføljen, mens den er mer moderat i renteporteføljen. KLP vurderer denne risikoen nøye videre, herunder om det er tiltak som kan redusere overgangsrisikoen knyttet til høyutslippsektorer. KLP har høy grad av fleksibilitet med hensyn til å tilpasse porteføljen til disse risikofaktorene dersom dette forventes å bidra til å redusere våre kunders pensjonskostnader.

Metode for å vurdere klimarisiko

Klimarisiko var et fokusområde i ORSA-prosessen for 2023 i KLP. Hovedfokus i årets analyse var hvordan klimarisiko kan påvirke verdien på investeringsporteføljen, altså aktivasiden av balansen. Klimarisiko, og vår håndtering av denne, kan også ha innvirkning på utviklingen i pensjonsforpliktelsene og vårt kundegrunnlag (passivasiden), og er vurdert kvalitativt.

For å kvantifisere klimarisikoen knyttet til KLPs portefølje har vi anvendt klimarisikomodellen ClimateMAPS, som er utviklet av Ortec Finance i samarbeid med Cambridge Econometrics. Modellen er forankret i empiriske sammenhenger og resultater fra forskningslitteraturen. Valget av klimarisikomodell er gjort etter demotesting og evaluering av ulike tilbydere.

ClimateMAPS er designet for å fange opp både fysisk klimarisiko og overgangsrisiko i finansmarkedene. Fysisk klimarisiko er den direkte effekten klimaendringer får på verdien av investeringene knyttet til både kroniske hendelser (gjennomsnittstemperaturer) og utviklingen i sannsynligheten for akutte hendelser

(ekstremvær). Overgangsrisiko er knyttet til endrede rammeforhold for økonomien ved overgang til et lavutslippssamfunn, herunder innstrammende politikk, reguleringer, omdømme og markedsforhold.

Den makroøkonomiske modellen E3ME, utviklet av Cambridge Econometrics, anvendes til å estimere det økonomiske sjokket knyttet til overgangsrisiko. E3ME modellerer sammenhengen mellom verdikjeder i økonomien, energisystemer og miljø. Modellen er basert på statistiske sammenhenger uten pålagte forutsetninger om rasjonelle aktører og generell likevekt i økonomien. Det gjør at E3ME fanger realistiske realøkonomiske effekter av policyendringer på kort og mellomlang sikt knyttet til eksempelvis flaskehals i økonomien, ufrivillig arbeidsledighet og spredning av innovative teknologier.

Kronisk fysisk klimarisiko sin påvirkning på økonomien er i ClimateMAPS estimert basert på forskningsartiklene [Burke og Tanutama \(2019\)](#) og [Nelson mfl. \(2014\)](#). Fra disse artiklene modelleres sammenheng mellom økt temperatur, BNP og inflasjon. De økonomiske konsekvensene av økt akutt fysisk klimarisiko estimeres med modellen ClimatePredict. ClimatePredict estimerer sammenheng mellom økt hyppighet av ulike former for ekstremvær og nasjonal BNP-vekst.

De økonomiske sjokkene knyttet til klimaendringer, i form av endringer i BNP og inflasjon på nasjonalt nivå og verdiskaping på sektornivå, danner grunnlaget for å estimere effekter på finansmarkedene. Dette gjøres via Ortec Finance sin stokastiske modellering av finansmarkedene. For eksempel tar modelleringen høyde for at korrelasjonen i markedet mellom ulike aktiva typisk øker i krisetider (kort sikt) og at utfallene i markedet ikke er normalfordelt, men har skjeve og fete haler.

En viktig del av KLPs kapitalforvaltningsstrategi er at allokeringen skal gjenspeile pensjonsforpliktelsenes langsiktige karakter. I analysen har vi derfor sett på utviklingen for KLPs investeringsportefølje på kort (1-5 år), mellomlang (6-15 år) og lang sikt (inntil 40 år fram). Analysen basert på fire ulike klimascenarier utviklet av Ortec Finance:

1. *Net-zero-scenarioet* (NZ) er kjennetegnet ved moderat overgangsrisiko og relativt lav fysisk risiko. NZ innebærer et fysisk klimascenario der vi unngår mer enn 1,5 °C oppvarming i 2100 med 50 prosent sannsynlighet. Videre har scenarioet en sosial bærekraftig utvikling med sterk oppfyllelse av FNs bærekraftsmål, herunder moderat økonomisk vekst på tvers av land, rask teknologisk fremgang samt tiltak for sosial inkludering og fordeling i forbindelse med omstilling. Scenarioet inkluderer innføring av karbonprising globalt for de aller fleste sektorer, tilsvarende EUs kvotesystem.
2. *Net-zero financial crisis-scenarioet* (NZFC) ligner på NZ-scenarioet, men med større overgangsrisiko. Den sentrale forskjellen mellom de to scenarioene er at i NZFC strammes klimapolitikken plutselig inn i 2025 med påfølgende nedgang i utslippene, men også påfølgende krise i finansmarkedene knyttet til massive reprisinger og smitteeffekter.
3. *Limited Action-scenarioet* (LA) er kjennetegnet med høy fysisk klimarisiko og noe overgangsrisiko. Scenariet baserer seg på en forventet temperaturøkning på 2,8 °C innen 2100 og legger til grunn moderat økonomisk vekst, videreføring av dagens samfunnstrender og begrensede tiltak for å håndtere klimaendringene. Landene gjør noe, men mer begrensede forsøk på å nå klimamålene sammenlignet med netto null scenarioene. Landene som har karbonprising per i dag fortsetter med det, men ingen nye blir

implementert. LA er det scenarioet som ligner mest på den forventede klimaendringen dersom dagens politikknivå holdes uendret ([The Climate Action Tracker, 2022](#)).

4. *High Warming-scenarioet* (HW) er kjennetegnet med svært høy fysisk klimarisiko og ingen overgangsrisiko. HW gir en forventet temperaturøkning på 4,2 °C oppvarming i år 2100 og er preget av økonomisk ulikhet, sviktende samarbeid og begrensede tiltak for å redusere utslipp. Sammenlignet med LA er HW preget av økte sosiale ulikheter og manglende samarbeid på tvers av land og regioner.

Scenariene fra Ortec tar utgangspunkt i fysiske og sosioøkonomiske scenarier i FN klimapanel (IPCC) sine [5.](#) og [6.](#) hovedrapporter. Scenariene er ikke de samme som er utviklet av sentralbankenes og tilsynsmyndighetenes Network for Greening the Financial System (NFGS), selv om grunntanken er lik.

Klimarisikomodellen gir resultater på sektor og regionsnivå per aktivaklasse. Resultatene gir grunnlag for å identifisere hvilke sektorer innenfor gitte aktivaklasser som er særlig eksponert mot både overgangsrisiko og fysisk klimarisiko. Den viser også hvilke sektorer som står overfor store muligheter.

Det er også deler av KLPs klimarisiko som ikke dekkes av modelleringen. For det første dekker modellen kun aktivasisden av KLPs balanse. For det andre dekker den heller ikke overgangsrisikofaktorer knyttet til omdømme og risiko for søksmål. Dette er klimarisiko-faktorer som også er vesentlig for KLP å vurdere framover:

- *Pensjonsforpliktelser:* Vi vil forvente at klimarisiko også kan ha en påvirkning på pensjonsforpliktelser gjennom endringer i inflasjon og renter, samt potensielt også demografiske endringer.
- *Omdømmerisiko:* Finansering av aktiviteter som har negativ effekt på klima medfører en omdømmerisiko. Konsekvensene av negativt omdømme kan være svekket konkurransekraft og frafall av kunder.
- *Risiko for søksmål:* Det er en økende trend at rettsvesenet involveres ved klimaendringer, herunder søksmål for å få kompensasjon for klimaendringer. Klimarelaterte søksmål kan ha direkte finansielle implikasjoner for KLP, i tillegg til at det har negative omdømmevirkninger å være involvert i søksmål.
- *Klimarisiko på selskapsnivå:* Klimarisikomodellen vi har benyttet har en såkalt top-down tilnærming til modellering av klimarisiko, med estimater på sektor- og regionsnivå. Det innebærer at modellen ikke fanger opp vurderinger av forskjeller i klimarisiko mellom selskap innad i samme sektor. Dette kan være risiko knyttet til teknologiske forskjeller, eksponering mot fysisk klimarisiko, eller det kan være risiko knyttet til atferd, herunder risiko for å bli saksøkt eller negativt omdømme generelt.

Retningslinjer og førende dokumenter for klima

KLPs største påvirkning på klima, natur og miljø er gjennom våre investeringer. [Retningslinje for KLP som ansvarlig investor](#) beskriver hvordan KLP ivaretar hensyn til klima og natur i alle våre investeringer og hvordan vi følger opp selskapene. Våre strategier og retningslinjer baserer seg på internasjonale normer og konvensjoner som skal fremme menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, redusere skade på klima og miljø og bidra til en bærekraftig utvikling. Dette har vi forpliktet oss til gjennom UN Global Compact-initiativet og Principles for Responsible Investment (PRI).

Vi har utarbeidet et eget [forventningsdokument om klima og natur](#) med forventninger til selskaper vi er investert i. Ved å screene selskaper mot våre retningslinjer og følge opp med dialog reduserer vi risikoen for negativ påvirkning på klima og miljø. Våre klima- og naturrelaterte forventninger er basert på de globale målene vedtatt under FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) og FNs konvensjon om biologisk mangfold (CBD), og er inspirert av ambisjonene i FNs bærekraftsmål.

KLP har også egne [retningslinjer for stemmegivning knyttet til klima og natur](#). En vesentlig del av KLPs stemmegivning gjennomføres av ISS, basert på ISS sin [International Socially Responsible](#)

[Investing \(SRI\) proxy voting guidelines](#). KLP retningslinjer angir også kriterier for når KLP vil stemme mot styret i selskap knyttet til påvirkning på klima og natur. Sentrale initiativ vi koordinerer oss med er Climate Action 100+ og Forest 500.

I utformingen av retningslinjene er det tatt hensyn til en bred gruppe av interessenter, inkludert ansatte i selskapene og deres verdikjeder, lokalsamfunn i områder med aktivitet samt brede samfunnslag som påvirkes av endringer i klima og natur.

KLP har målrettet distribusjon og direkte dialog av våre forventninger til selskaper KLP er investert i. Retningslinjene er tilgjengelig på KLPs hjemmesider.

KLPs arbeid med ivaretagelse av klima og miljø i innkjøp, tar utgangspunkt i våre *Prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøradferd*. Prinsippene beskriver hvordan vi definerer bærekraft i vid forstand, hvilke krav og forventninger vi stiller til leverandører og hvordan vi forventer at leverandører samarbeider ved oppfølging. Prinsippene er publisert på klp.no og kommuniseres til alle vesentlige leverandører, samt inntas som en kontraktsforpliktelse i større og vesentlige avtaler. Prinsippene inntas som en kontraktsforpliktelse i alle vesentlige innkjøpsavtaler.

Virkemidler og gjennomførte tiltak

KLPs viktigste virkemidler for å omstille investeringsporteføljen er å:

- Øke klimavennlige investeringer med minst seks nye milliarder kroner hvert år
- Påvirke selskaper til å sette klimamål og kutte utslipp, og bidra til mer åpenhet om selskapers egne klimaresultater
- Iverksette tiltak for høyutslippssektorer og selskaper som ikke følger utslippsbanen for å nå 1,5-gradersmålet
- Være en pådriver for en raskere omstilling mot et lavutslippssamfunn ved å påvirke markedene og politikk

Disse virkemidlene har ikke en fastsatt sluttdato, men er integrert i det løpende arbeidet. Beslutningen om å investere minst 6 nye milliarder kroner i klimavennlige investeringer årlig har vært gjeldende siden 2018.

KLP påvirker selskaper gjennom bilateral dialog, avstemminger på generalforsamlinger og tydelig formidling av våre forventninger til selskapets klima- og miljøarbeid. På generalforsamlinger i 2023 har KLP

stemt mot styret i 67 selskap av klima og naturrelaterte grunner, og avvist fem forslag til klimaplaner som utilstrekkelige. For å ytterligere insentivere omstilling i selskapene og redusere KLPs overgangsrisiko vil vi fremover også prioritere finansiering av selskap som har vitenskapsbaserte omstillingsplaner. Av samme grunn vil vi også vurdere risikobasert nedslag av enkelt-selskap innenfor høyutslippssektorer som ikke har eller jobber med å sette seg konkrete omstillingsplaner for sin virksomhet.

Viktige deler av arbeidet for å påvirke marked og politikk i 2023 var KLPs deltagelse i ekspertgruppen som er satt ned av Science-Based Targets initiative (SBTi) for å utvikle en standard for netto null-mål for finansaktører. KLP har også deltatt i ekspertgruppe som utformer en veileder for omstillingsplaner til bærekraftige norske virksomheter. Dette arbeidet forventes ferdigstilt tidlig 2024. Videre har vi gitt høringsinnspill knyttet til konsesjonsprosesser for utvikling av havvind i Norge, grunnrenteskatt for landvind, utvinning av mineraler på havbunnen, og behovet for et aktivt eierskap fra Statens Pensjonsfond Utland for å bidra til omstilling. I rapporten «[Folk nok](#)» har KLP sammen med Norsk klimastiftelse satt fokus på utfordringer med bemanningssituasjonen til å gjennomføre det grønne skiftet. Gjennom grønt skipsfartsprogram har KLP vært med å utvikle et rammeverk for omstillingsfinansiering av havner, samt utforming av et notat som fokuserer på hvordan institusjonell kapital effektivt kan utløses for finansiering av grønn maritim infrastruktur i Norge.

Helheten i KLPs klimaomstillingsplan bidrar til å redusere globale klimagassutslipp, og således også bidra til å redusere fysisk klimarisiko i form av global oppvarming. Denne risikofaktoren er imidlertid avhengig av at også resten av samfunnet omstiller seg. I dag er det først og fremst i eiendomsporteføljen hvor det gjøres konkrete vurderinger av fysisk klimarisiko i forbindelse med investering. Fremover kan det imidlertid også bli mer aktuelt å gjøre tilpasninger i andre deler av porteføljen knyttet til risikoen for fysiske klimaendringer.

Målsettinger knyttet til klima

Klimamål og -resultater for KLPs investeringsportefølje

I KLPs veikart mot netto null-utslipp for investeringsporteføljen har vi utviklet *paristilpasningsprosenten*. Paristilpasningsprosenten er et vektet gjennomsnitt av hvor langt unna hver enkelt investering er fra en utslippsbane konsistent med 1,5 graders oppvarming. Paristilpasningsprosenten er en KLP spesifikk indikator, men metodikken bygger på etablerte standarder og beste praksis og utviklet i samråd med ledende NGOer på klima- og miljøområdet.

Vi ønsker at paristilpasningsprosenten både skal si noe om evne og vilje til å omstille virksomheten i tråd med Parisavtalens ambisjoner. Dersom KLPs portefølje har netto null utslipp i 2050 vil det gi 100 prosent paristilpasning. For at porteføljen skal være i tråd med 1,5-gradersmålet på veien mot netto null innen 2050 må utslippene fra porteføljen reduseres med 7 prosent i året fra 2020 fram mot 2030. For høyutslippssektorer legger vi til grunn sektorspesifikke vitenskapsbaserte utslippsbaner som selskapene skal følge, jf. Det internasjonale energibyråets globale netto null scenario. Både netto null, og utslippskutt i tråd med baner, må oppfylles dersom porteføljen skal forvaltes i tråd med at global oppvarming begrenses til 1,5 grader.

KLPs overordnede målsettinger for investeringsporteføljen (scope 3, kategori 15) fastsatt av styret er:

1. At KLPs investeringer er 100 prosent paristilpasset over tid, og
2. At KLPs investeringer når netto null-utslipp innen 2050

KLP har også satt mer kortsiktige målsettinger som skal sørge for at vi når de langsiktige målene. I KLPs målbilde for å nå netto null for investeringsporteføljen har vi definert disse målsettingene:

- Øke paristilpasningsprosenten til 60 prosent på 1 års sikt (2024), og til 72 prosent på tre års sikt (2026). Lykkes vi med dette er det en overoppfyllelse av målsetningen som ble satt i veikartet om 50 prosent paristilpasning i 2025.
- Jobbe for å øke andelen av porteføljen med vitenskapsbaserte klimamål med 5 prosentpoeng på ett års sikt og 15 prosentpoeng på tre års sikt
- Redusere finansierte utslipp med 20 prosent på tre års sikt.

Disse målsettingene er konsistent med SBTis standard for klimamålsettinger på kort sikt for finansinstitusjoner.

Paristilpasningsprosenten for porteføljen

I 2023 var paristilpasningen til KLPs investeringer 55 prosent, 9 prosentpoeng høyere enn siden første måling i 2020, og ett prosentpoeng høyere enn målingen i 2022. Opprettholdelsen av en paristilpasningsprosent på over 50 prosent innebærer at det også i 2023 var store utslippskutt i porteføljen, men kuttene er ikke tilstrekkelig til at porteføljen som helhet er i tråd med en halvannengraders bane. Den moderate endringen fra i fjor følger delvis av at flere selskaper reduserer sine utslipp i tråd med 1,5-gradersmålet og at KLP har økt investeringene i fornybar energi og andre nullutslippsinvesteringer, men økningen kommer i hovedsak fra økt datadekning, og at det i år er færre selskaper hvor vi mangler data for å beregne paristilpasningsprosenten. I 2023 har vi hatt en individuell gjennomgang av de største selskapene vi manglet data på fra vår dataleverandør og hentet tall fra årsrapportene til de aktuelle selskapene der dette har vært mulig. Dette innebærer at vi kan beregne paristilpasning for flere selskaper, noe som har resultert i en høyere paristilpasningsprosent. Forbedret tilgang til data vil fortsette å være et prioriteringsområde for KLP fremover.

	2023		2022		2021		2020	
	Paris-tilpasningsprosent	Andel av porteføljen	Paris-tilpasningsprosent	Andel av porteføljen	Paris-tilpasningsprosent	Andel av porteføljen	Paris-tilpasningsprosent	Andel av porteføljen
Nullutslippsinvesteringer	100 %	7 %	100 %	6 %	100 %	6 %	100 %	5 %
Verdipapirer	100 %	6 %	100 %	6 %				
Utlån	100 %	1 %	100 %	1 %				
Høyutslippssektorer	96 %	19 %	99 %	19 %	45 %	18 %	37 %	21 %
Verdipapirer	80 %	4 %	91 %	3 %				
Eiendom	100 %	15 %	100 %	17 %				
Resterende investeringer	50 %	61 %	49 %	59 %	53 %	53 %	66 %	55 %
Med sektortilhørighet	53 %	32 %	54 %	31 %				
Uten sektortilhørighet	38 %	9 %	27 %	9 %				
Finanssektoren	50 %	20 %	49 %	18 %				
Uten data	0 %	13 %	0 %	15 %	0 %	23 %	0 %	19 %
Paristilpasningsprosent for hele porteføljen	55 %	100 %	54 %	100 %	42 %	100 %	46 %	100 %

Metode og forklaringer

For å beregne paristilpasningsprosenten deler vi investeringene inn i fire kategorier: nullutslippsinvesteringer, høyutslippssektorer, resterende investeringer, og investeringer uten data. For hver kategori anvendes spesifikke metoder for å vurdere deres bidrag til å nå KLPs klimamål. Paristilpasningsprosenten fastsettes deretter som et vektet gjennomsnitt ved å sammenligne utslippene med etablerte referansebaner som er i tråd med 1,5-graders global oppvarming, eller ved å bruke alternative metoder når referansebaner ikke finnes.

Nullutslippsinvesteringer er investeringer i selskaper og prosjekter som har eller er nært nullutslipp. Tilpasningsprosenten for alle disse investeringene er 100 prosent.

Høyutslippssektorer er investeringer i sektorer som anses som høyutslippssektorer og hvor det er etablert anerkjente referansebaner som kan benyttes for å knytte utslipp fra et selskap til en global utslippsbane. KLP benytter referansebaner fra PACTA (*Paris Agreement Capital Transition Assessment*) og CRREM (*Carbon Risk Real Estate Monitor*). Sektorene som er inkludert per i dag er sement, stål, olje og gass, kraftproduksjon, flyproduksjon, bilproduksjon og eiendom. Kull er ikke inkludert da KLP har solgt seg ut av kullselskaper. For hvert selskap vurderer KLP selskapets utslippsintensitet eller produksjonsmiks i forhold til kravet i referansebanen, og regner deretter ut en vektet gjennomsnittlig paristilpasningsprosent for sektoren.

I 2022 endret vi metoden vi bruker for å vurdere eiendomsporteføljen til at vi nå vurderer eiendomsporteføljen samlet sett. Dette innebærer at bygg som har et energiforbruk lavere enn kravet i referansebanen kan kompensere for bygg med et høyere energiforbruk. Dette er i tråd med hvordan vi beregner for andre sektorer.

Resterende investeringer er investeringer hvor det ikke finnes noen anerkjente referansebaner. Der hvor det ikke er tilgjengelige referansebaner bruker KLP endring i karbonintensitet og temperaturscore. For hvert selskap vurderer KLP om selskapet tilfredsstiller kravene til endring i karbonintensitet og/eller temperaturscore, og regner deretter ut et en vektet gjennomsnittlig paristilpasningsprosent for sektoren. For banksektoren estimerer vi utslipp basert på et gjennomsnitt av utslipp i porteføljen, basert på en

antagelse om at finansselskaper med bredt diversifiserte porteføljer er eksponert mot hele økonomien og representerer et snitt.

Investeringer uten data er investeringer hvor KLP ikke har nødvendige klimadata for å regne ut paristilpasningen, og som antas å være 0 prosent paristilpasset.

For nærmere og mer detaljert beskrivelse av metoden for å beregne Paristilpassningsprosenten, se [«Veien til Paris – KLPs veikart mot netto null-utslipp»](#).

For KLP er det viktigste å vurdere hvordan paristilpassningsprosenten utvikler seg over tid, og at trenden går i riktig retning. På grunn av forsinkelse i rapportering av klimadata fra selskaper til dataleverandører oppstår en forsinkelse i tallene. Det betyr at paristilpassningsprosenten KLP rapporterer per 31.12.2023 er beregnet ved å benytte egne finansielle data per 31.12.2023 og klimadata per 31.12.2022. Klimamålet fokuserer på at selskaper skal ha den rette utviklingen over tid, og siden denne forsinkelsen er konsekvent vil tallene vise en korrekt trend.

Omstilling av høyutslippssektorer

For at verden skal nå 1,5-gradersmålet er det særlig viktig at høyutslippssektorer kommer i gang med den nødvendige omstillingen. Selv om høyutslippssektorene har høy paristilpassing per i dag (96 prosent), viser de vitenskapsbaserte referansebanene at disse sektorene må gjennom en stor omstilling i årene fremover for å fortsette å være i tråd med Parisavtalen. Dette innebærer både å redusere utslipp og å utarbeide og implementere ambisiøse klimaomstillingsplaner. Hvorvidt selskapene har satt et vitenskapsbasert klimamål er en indikator på deres vilje og evne til å omstille i tråd med Parisavtalen.

Ved utgangen av 2023 hadde 37 prosent av selskapene i porteføljen, vektet etter totale finansierte utslipp, satt seg vitenskapsbasert omstillingsmål. Tilsvarende var andelen av selskap med vitenskapsbasert klimamål i høyutslippssektorene 16 prosent. Det har vært en sterk økning i andelen selskap i porteføljen som har satt seg vitenskapsbaserte klimamål det siste året. Samtidig er andelen fortsatt for lav i forhold til KLPs langsiktige klimamålsetninger for investeringsporteføljen.

KLP utøver et aktivt eierskap for å redusere klimarisikoen blant annet gjennom å uttrykke forventning om at alle selskap i høyutslippssektorer setter klare mål for omstilling framover. Vi har også satt oss et mål om at andelen av porteføljen med vitenskapsbaserte klimamål skal øke med fem prosentpoeng i året framover. Samtidig er det viktig å være klar over at innrapporteringen av vitenskapsbasert klimamål godkjent av SBTi kun er én indikator på omstillingsvilje, og vil underdrive ambisjonsnivået med hensyn til omstilling i porteføljen. Dersom vi inkluderer alle selskap som har satt seg vitenskapsbaserte mål, uten at de nødvendigvis har godkjenning fra SBTi, dekker dette 66 prosent av KLPs finansierte utslipp.

	2023		2022	
	Paris-tilpasnings-prosent	Andel av høyutslippssektorer utenom eiendom	Paris-tilpasnings-prosent	Andel av høyutslippssektorer utenom eiendom
Flyselskap	94 %	2 %	99 %	2 %
Bilproduksjon	81 %	22 %	72 %	11 %
Sement	83 %	2 %	86 %	2 %
Elektrisitetsproduksjon	76 %	20 %	92 %	20 %
Olje og gass	81 %	48 %	93 %	62 %
Stål	100 %	5 %	100 %	3 %

	2023		2022	
	Høyutslippssektorer utenom eiendom	Totale investeringer	Høyutslippssektorer utenom eiendom	Totale investeringer
Antall selskaper med vitenskapsbasert klimamål	246	4 031	49	1 224
Andel av selskaper	21 %	27 %	6 %	9 %
Andel av finansierte utslipp	16 %	37 %	-	-
Andel av investert beløp	-	-	5 %	17 %

Metode og forklaringer

For å beregne antall selskaper med klimamål bruker vi data fra Carbon Disclosure Project (CDP) og dataleverandøren MSCI. CDP er en frivillig selvrapporteringsplattform for selskaper, der ett av spørsmålene er om selskapet har et vitenskapsbasert klimamål. Vi kobler dette med data fra MSCI for å sikre best mulig dekning av data.

Antall selskaper med klimamål inkluderer kun selskaper som har et klimamål godkjent av Science Based Targets initiative (SBTi). Dette representerer en endring fra i fjor, da vi også inkluderte selskaper som var i prosess med å få sine klimamål godkjent av SBTi eller som hadde forpliktet seg til å søke slik godkjenning. Tall for 2023 er derfor ikke sammenlignbare med tidligere år. Dette skyldes både at tall fra MSCI for 2022 ikke er tilgjengelige og at vi har endret vektingsfaktor fra andel av investeringer til andel av finansierte utslipp. Dersom vi inkluderer selskaper som har satt seg vitenskapsbaserte mål, sammen med selskaper som har forpliktet seg til netto null-utslipp innen 2050 uten godkjenning fra SBTi, vil dette dekke 66 prosent av våre finansierte utslipp.

Ved utgangen av 2023 hadde 32 prosent av selskapene i porteføljen, vektet etter totale finansierte utslipp, satt seg vitenskapsbasert omstillingsmål. Tilsvarende var andelen av selskap med vitenskapsbasert klimamål i høyutslippssektorene 16 prosent. Andelene som har satt seg vitenskapsbasert omstillingsmål er forholdsvis lav, og vi bruker ulike former for eierskapsutøvelse for å påvirke selskaper i høyutslippssektorer til å sette klare mål for omstilling fremover.

Klimavennlige investeringer

Det er behov for enorme investeringer dersom verden skal klare å nå klimamålene i Parisavtalen og lykkes med overgangen til et lavutslippssamfunn. En viktig del av KLPs klimamål er å øke våre klimavennlige investeringer. Klimavennlige investeringer er investeringer som bidrar direkte til utslippsreduksjoner eller på en annen måte bidrar til den grønne omstillingen i Norge og verden. For klimavennlige investeringer skiller vi mellom to ulike kategorier:

- Nullutslippsinvesteringer – Dette er investeringer med nullutslipp og nært nullutslipp fra driften, og inkluderer fornybar energi, bærekraftig skog og nullutslippstransport. Dette er de samme nullutslippsinvesteringene som er 100 prosent paristilpasset i KLPs klimamål.
- Overgangsinvesteringer – Dette er investeringer som bidrar til å redusere utslipp og utvikle ny teknologi, eller hjelper sektorer som vanskelig kan bli nullutslipp med å bli mer bærekraftige og redusere utslipp, så som grønne utlån og obligasjoner, miljøbygg og infrastruktur.

I 2023 investerte KLP nesten 7,6 nye milliarder i klimavennlige investeringer i Norge og verden. Markedsverdien av klimavennlige investeringer samlet har økt til over 91 milliarder kroner og utgjør 11,6 prosent av KLPs investeringer. KLPs nullutslippsinvesteringer utgjør 5,6 prosent av porteføljen, og er dominert av investeringer i fornybar energi. Noen av de nye investeringene i 2023 var i fondet NextPower V og to fond forvaltet av Copenhagen Infrastructure Partners, som alle investerer i fornybar energi, et nytt samarbeid med Norfund om å finansiere kraftlinjer i India gjennom klimainvesteringsfondet, og eiendomsfondet Catella Elitis Energy, som fokuserer på å redusere energiforbruket og klimagassutslipp fra eiendommene i porteføljen.

MILLIONER KRONER	I 2023	I 2022	I 2021	Per 31.12.2023	Per 31.12.2022	Per 31.12.2021	Per 31.12.2020
	Netto nye investeringer			Markedsverdi			
Nullutslippsinvesteringer	1 823	5 063	1 484	44 174	37 579	31 680	30 704
Fornybar energi	1 736	5 049	943	41 594	35 498	29 800	30 704
<i>Som andel av KLPs investeringer</i>				5,3 %	5,0 %	4,2 %	4,7 %
<i>hvorav fornybar energi i Norge</i>	- 2 332	828	- 80	22 458	21 449	20 051	23 074
<i>hvorav fornybar energi internasjonalt</i>	3 522	3 970	894	16 789	12 515	8 581	6 698
<i>hvorav fornybar energi i utviklingsland</i>	547	251	129	2 348	1 534	1 168	932
Bærekraftig skog	87	14	541	2 580	2 081	1 880	ny
Overgangsfinansiering	5 753	4 482	11 094	46 932	39 401	33 276	27 585
Miljøbygg i eiendomsporteføljen	0	0	5 414	25 420	26 002	24 031	19 376
<i>Som andel av porteføljens markedsverdi</i>				28,0 %	27,9 %	27,1 %	24,0 %
<i>Som andel av porteføljens i kvadratmeter</i>				26,4 %	26,2 %	27,1 %	25,4 %
Miljøbygg via fond og obligasjoner	2 485	ny	ny	2 502	ny	ny	ny
Grønne lån	984	212	488	3 737	2 753	2 541	2 087
Grønne obligasjoner	1 261	3 992	4 290	12 121	9 095	5 813	1 881
Infrastruktur	1 023	278	902	3 152	1 551	891	4 241
Klimavennlige investeringer totalt	7 576	9 545	12 578	91 106	76 980	64 956	58 289
<i>Som andel av KLPs investeringer</i>				11,6 %	10,9 %	9,2 %	9,0 %
Fossil energi				15 020	15 843	12 441	7 818
<i>Som andel av KLPs investeringer</i>				1,9 %	2,2 %	1,8 %	1,2 %

Metode og forklaringer

Det er markedsverdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis. Nye investeringer er netto nye investeringer gjennom året. Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs kollektivportefølje.

I 2023 har vi oppdatert definisjonen av miljøbygg i tråd med taksonomien, som beskrevet lenger ned. I tillegg har vi tatt ut utlån til nullutslippsferger fra tabellen da disse ble innfridd i 2022. Dette medfører at de historiske tallene for netto nye investeringer og markedsverdi avviker fra hva som har blitt rapportert tidligere.

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel. Tallet inkluderer også utlån til selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren.

Fornybar energi internasjonalt er investeringer i prosjekter innen fornybar energi. Dette er både investeringer i egenkapital og prosjektfinansiering. Investeringene gjøres enten gjennom eksterne fondsforvaltere spesialisert på energi eller andre samarbeidspartnere. Tallene inkluderer også selskaper som har mer enn 95 prosent av sine inntekter fra produksjon av fornybar energi.

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Fund Managers.

Bærekraftig skog er investeringer i et fond som investerer i FSC-sertifiserte skogeiendommer i Sverige, Finland og Baltikum.

Miljøbygg er definert som bygg som er forenlige med kriteriene i taksonomien, som du kan lese mer om [her](#). Det er markedsverdien av miljøbygg i KLPs eiendomsportefølje og totalt antall kvadratmeter som rapporteres. Definisjonen ble endret for rapporteringen 2023, i tråd med ny tolkning av taksonomiforordningen. De historiske tallene er oppdatert i henhold til ny definisjon.

Grønne lån er utlån til kommuner, fylkeskommuner og bedrifter med offentlig tilknytning. Lånet må ha en klar positiv miljø- og klimaeffekt og tilfredsstillende gitte kriterier, avhengig av hva slags prosjekt det er. Kriteriene er basert på Green Bond Principles, Climate Bond Initiative Taxonomy og Nordic Public Sector Issuers Position Paper on Green Bonds Impact Reporting. Kriteriene revideres løpende ved behov.

Grønne obligasjoner er obligasjoner klassifisert som grønne og som har en ekstern tredjepartsverifisering. Det inkluderer ikke obligasjoner som allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor.

Infrastruktur inkluderer investeringer i et fond for bærekraftig infrastruktur i Europa.

Fossil energi er KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirksomhet, produksjon og raffineri. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

Klimamål for KLP Banken

KLP Banken besluttet i 2023 et mål for sin boliglånsportefølje om å redusere utslippsintensitet med minst 33 prosent innen 2030, sammenlignet med 2020. Dette tilsvarer en lineær framskrivning mot et mål om netto null-utslipp i 2050. Saken ble styrebehandlet.

Utslipp fra boliglånsporteføljen - KLP Banken konsern	2023
Utslipp fra boliglånsporteføljen (tonn CO2e)	8 388
Dekningsgrad	89 %
Datakvalitetsscore	3,5
Utslppsintensitet (kg CO2e/m2)	9,0

Per i dag har vi ikke en metode for å kartlegge finansierte utslipp for lån til kommunal sektor, og det er utfordrende å sette klimamål for denne porteføljen. I 2024 vil vi jobbe videre med å kartlegge finansierte utslipp.

Klimamål for KLP Eiendom

I bærekraftstrategien som ble utviklet i 2023 satt KLP Eiendom et styregodkjent mål om å redusere klimagassutslipp fra drift med 10 prosent i 2025, 35 prosent i 2030 og 60 prosent i 2035, sammenlignet med 2022. Målsettingene er satt basert på utvikling i landspesifikke referansebaner fra Carbon Risk Real Estate Monitor (CRREM) i tråd med 1,5-gradersmålet. KLP Eiendom sitt utslippsnivå er per i dag under banen, og vi har derfor satt målene basert på at vi vil fortsette å ligge tilsvarende under banen framover.

For klimagassutslipp fra materialer i nybygg og rehabiliteringer (utviklingsprosjekter) er det ikke satt mål om reduksjon av absolutte utslipp, da omfanget av prosjekter varierer kraftig fra år til år. Det er foreløpig ingen anerkjente internasjonale referansebaner for materialutslipp fra nybygg og rehabilitering, men det forventes at dette kan være tilgjengelig i løpet av 2024. For utviklingsprosjekter har KLP Eiendom fastsatt et ambisiøst mål om 50 prosent reduksjon i materialutslipp sammenliknet med gjeldende markedsstandard. Dette er i tråd med Futurebuilt-metodikken. For mindre prosjekter som leietakertilpasninger er det satt mål om en 50 prosent reduksjon i materialutslipp innen 2030 sammenliknet med 2020-nivå. Det vil være aktuelt å oppdatere klimamål for utviklingsprosjekter når det foreligger egnede anerkjente rammeverk.

Klimamål og -resultater for KLPs drift

For KLPs egen drift har vi et mål om å halvere utslippene innen 2030, sammenlignet med 2010. Dette målet gjelder scope 1 og 2, samt scope 3 kategori 1 til 14. Dette målet er underbygget av andre miljømål mål knyttet til driften i KLP, som vil bli revidert for 2024:

- Innsatsmål for bærekraftige innkjøp
- Redusere flyreiser med 45 prosent sammenlignet med 2019
- Redusere avfallsmengden, og øke kildesorteringsgraden til 60 prosent i KLPs kontorer

Vi har også vedtatt innsatsmål for bærekraft i innkjøp på konsernnivå som gir innkjøpere mandat og plikt til å prioritere bærekraft i alle innkjøpsprosesser. Våre målsetninger for bærekraftige innkjøp er:

- Vurdere bærekraft i alle innkjøpsprosesser
- Prioritere miljøsertifiserte produkter og leverandører foran andre leverandører

- Prioritere leverandører som rapporterer på vesentlige klimagassutslipp i et klimaregnskap og som kan vise til egne mål for utslippsreduksjoner i henhold til 1,5-gradersmålet i Parisavtalen
- Jobbe på nivå med kravene til bærekraft i offentlige innkjøp og benytte veiledere og anbefalinger for offentlige innkjøp i vårt arbeid.
- Gjøre konkrete utslippsberegninger for våre største innkjøp og estimere utslipp for alle innkjøp totalt, basert på analyse av fakturadata.
- Bruke innsikten til å beregne bærekraftsavtrykket, herunder klimautslipp, og innta dette i budsjettering og innkjøpsbeslutninger
- Kontinuerlig måle våre innkjøps bærekraftavtrykk og bruke innsikten til å kontinuerlig redusere vårt bærekraftavtrykk og -risiko som følge av innkjøp

KLP holder fast ved å redusere unødvendige flyreiser, men vi ser likevel en vesentlig økning i antall flyreiser sammenlignet med fjoråret. Sammenlignet med 2019 er antall flyreiser derimot redusert med 34 prosent, noe under målsettingen. Dette kan tyde på at vi har nådd et nytt normalnivå for reiseaktivitet etter pandemien, i tillegg til at vi flyr færre lange distanser enn tidligere. Flyreiser er en av de største utslippskildene fra KLPs drift, så fra og med 2024 har vi satt mål for å redusere utslipp fra flyreiser og ikke antall.

	2023	2022	2021	2020	2019
Antall flyreiser (totalt / per årsverk)	4 272 / 4,0	3 505 / 3,4	864 / 0,9	1 302 / 1,3	6 483 / 6,6
Antall miljøsertifiserte leverandører	138	138	62	26	ny
Andel miljøsertifiserte leverandører	46 %	50 %	57 %	32 %	ny
Andel av omsetning fra miljøsertifiserte leverandører	81 %	78 %	84 %	61 %	ny

Metode og forklaringer

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå, og det er antall strekninger som rapporteres. En strekning vil si en enkelt distanse, og en tur-retur reise kan bestå av flere strekninger.

Tall for miljøsertifiserte leverandører gir andelen kjøp fra store, norske leverandører til KLP som er miljøsertifisert som Miljøfyrtårn, etter ISO 14001 eller andre relevante standarder. Noen leverandører er sertifiserte etter flere ordninger, men de er i så fall kun inkludert én gang. Som store leverandører regnes leverandører hvor KLPs kjøp utgjør 1 million kroner eller mer i løpet av regnskapsåret.

Informasjon om leverandørers sertifisering er hentet fra Miljøfyrtårn, KLPs egen oppfølging direkte med leverandøren eller fra opplysninger som leverandøren har publisert på sine nettsider.

Rapporteringen gjøres for eksterne leverandører som leverer varer eller tjenester direkte til KLPs virksomhet samt våre største avtalepartnere for oppgjør. Leverandører fra eget konsern og utenlandske leverandører er ikke medregnet.

Energimiks

Energiforbruk er en vesentlig utslippskilde for KLPs drift og eiendomsportefølje, og redusert energiforbruk samt overgangen til mer fornybar energi er viktige tiltak for å redusere utslippene. Tabellen under viser et utvalg av energiindikatorer knyttet til eiendomsporteføljen og er nye i årets bærekraftregnskap.

	2023	2022	2021	2020	2019
ENERGIFORBRUK I MWH					
Totalt energiforbruk knyttet til egen drift	4 240	3 862	4 183	664	801
I KLPs egne kontorlokaler (kWh per m2)	134	125	137	94	113
Totalt energiforbruk fra eiendomsporteføljen	167 600	153 455	159 370	156 540	172 224
I KLPs eiendomsportefølje (kWh per m2)	141	143	150	153	175
Fra fornybare kilder	154 922	ny	ny	ny	ny
Andelen fra fornybare kilder	92 %	ny	ny	ny	ny
Totalt energiforbruk fra fossile kilder	6 529	ny	ny	ny	ny
Andelen av totalt energiforbruk fra fossile kilder	4 %	ny	ny	ny	ny
Totalt energiforbruk fra kjernekraft	3 118	ny	ny	ny	ny
Andelen av totalt energiforbruk fra kjernekraft	2 %	ny	ny	ny	ny
DRIVSTOFF-FORBRUK I MWH					
Fra fornybare kilder	4	ny	ny	ny	ny
Fra kull og kull-produkter	0	ny	ny	ny	ny
Fra råolje og petroleumsprodukter	0	ny	ny	ny	ny
Fra naturgass	0,3	ny	ny	ny	ny
Fra andre fossile kilder	0	ny	ny	ny	ny
KONSUM AV STØM, VARME, DAMP OG KJØLING I MWH					
Fra fornybare kilder	154 918	ny	ny	ny	ny
Fra fossile kilder	6 525	ny	ny	ny	ny
ENERGIPRODUKSJON I MWH					
Totalt i KLPs eiendomsportefølje	1 177	1 048	652	619	403
Konsum av egen-generert fornybar energi (som ikke er drivstoff)	1 177	1 048	652	619	403
Ikke-fornybar energiproduksjon	0	0	0	0	0
VANNFORBRUK					
I KLPs egne kontorlokaler (mill. liter)	14	18	ny	ny	ny
I KLPs eiendomsportefølje (mill. liter)	365	389	299	258	ny

Metode og forklaringer

Energiforbruk er gjennomsnittlig 12 måneders klimakorrigert spesifikk energibruk for egendriftede bygg. Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier, har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energi- og vannforbruk registreres og overvåkes. I de aller fleste byggene er leietakers energiforbruk også medtatt, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene. Rapportert energiforbruk klimakorrigeres for å kunne sammenlikne utviklingen over tid uavhengig av årlige temperaturvariasjoner.

Egne kontorlokaler inkluderer KLPs kontorlokaler i Oslo, Bergen, Trondheim, Stockholm og København. I 2020 og 2019 ble kun KLPs kontorer i Norge inkludert, så tallene er ikke direkte sammenlignbare.

For 2023 er metodikk for total energibruk i KLPs eiendomsportefølje endret noe. Tidligere ble det medtatt en estimert andel energibruk for eiendommer som ikke hadde komplett energibruk. For å bedre sporbarheten i rapporteringen er denne andelen av energibruken tatt ut for alle år tilbake til 2020, så historiske tall for energiforbruk er oppdaterte. De historiske tallene avviker derfor fra tallene som har blitt rapportert tidligere.

Fordelingen mellom ulike energikilder er basert på informasjon om energibalansen knyttet til strøm og fjernvarme fra blant annet NVE og tilsvarende aktører i Sverige og Danmark. Derfor har vi ikke hatt mulighet til å beregne historiske tall.

Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendrivede bygg og som har sammenliknbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

Fornybar energiproduksjon i KLPs eiendomsportefølje er kWh fornybar energi produsert lokalt fra solenergi på KLPs eiendommer. Produksjon av varme og kjøling fra varmepumper medtas ikke.

I 2022 rapporterte vi vannforbruket fra KLPs kontorlokaler i m³, mens vi i 2023 rapporterer i antall millioner liter. Tallet fra 2022 er gjort om til millioner liter og avviker fra det som ble rapportert i fjor.

KLPs klimaregnskap

KLP jobber for å redusere utslippene knyttet til hele vår virksomhet, og derfor søker vi å ha et så fullstendig klimaregnskap som mulig som dekker alle våre vesentlige utslipp. KLP har utarbeidet et klimaregnskap knyttet til driften siden 2009 og har stadig utvidet det ved å inkludere flere utslippskilder. For å få frem nyansene mellom kildene til KLPs utslipp viser vi først et samlet klimaregnskap med fokus på driftsrelaterte utslipp, før vi går mer i detalj i KLPs finansierte utslipp.

Samlet klimaregnskap for konsernet

For driftsrelaterte utslipp inkluderer vi direkte utslipp (scope 1), indirekte utslipp fra energiforbruk (scope 2) og andre indirekte utslipp fra avfall, flyreiser og deler av innkjøp (scope 3). Fra 2022 til 2023 har det vært en reduksjon på 3 prosent i driftsrelaterte utslipp, hovedsakelig drevet av en reduksjon i utslipp fra innkjøpte IT-varer og tjenester og scope 1-utslipp. Utslipp fra flyreiser og kantinedrift har derimot økt vesentlig. En av forklaringene kan være at vi er tilbake til normalt aktivitetsnivå etter flere pandemi-år. Sammenlignet med 2010 er reduksjonen kun 6 prosent, men dette skyldes at vi inkluderte utslipp fra innkjøp i 2022. Dersom vi holder sammenligningsgrunnlaget konstant, er reduksjonen 49 prosent sammenlignet med 2010.

IT-systemer og informasjonstjenester utgjør KLPs største innkjøpskategori. I 2023 har vi begynt arbeidet med å utvide beregningsgrunnlaget for klimautslipp til å gjelde alle innkjøpskategorier. Vi har videreført miljøarbeidet i skadeoppgjør og stiller krav til økende andel brukte deler for biler eldre enn 5 år. Til

leverandører av leiebil (erstatningsbil) stiller vi krav om at andelen elektriske erstatningsbiler skal tilsvare elbil-andelen av biler forsikret i KLP.

TONN CO2e	Endring i 2023	2023	2022	2021	2020	2019
SCOPE 1-UTSLIPP						
Totale scope 1-utslipp	-36 %	1,4	2,2	1,4	1,6	4,9
SCOPE 2-UTSLIPP						
Totale lokasjonsbaserte utslipp	9 %	85	78	95	81	99
Totale markedsbaserte utslipp	24 %	851	688	645	459	431
SCOPE 3-UTSLIPP						
1 Innkjøpte varer og tjenester	-27 %	682	932	0	0	0
- hvorav kantinedrift	99 %	58	29	0	0	0
- hvorav innkjøp av IT-utstyr og -tjenester	-31 %	624	903	0	0	0
2 Kapitalvarer						
3 Drivstoff og energi-relaterte aktiviteter	142 %	50,9	21	0	0	0
4 Oppstrøms transport og distribusjon						
5 Avfall fra drift	7 %	15	14	7	23	27
6 Forretningsreise	37 %	645	471	94	174	858
7 Pendling						
8 Oppstrøms leasede eiendeler						
9 Prosessering av solgte produkter						
11 Bruk av solgte produkter						
12 End-of-life solgte produkter						
13 Nedstrøms leasede eiendeler						
14 Franchise						
15 Investeringer	-10 %	26 622 004	29 683 912	25 672 261	27 907 420	31 196 402
Totale scope 3-utslipp	-10 %	26 623 397	29 685 350	25 672 362	27 907 617	31 197 287
Totale klimagassutslipp (lokasjonsbasert)	-10 %	26 623 484	29 685 430	25 672 458	27 907 700	31 197 391
Totale klimagassutslipp (markedsbasert)	-10 %	26 624 250	29 686 040	25 673 008	27 908 078	31 197 722
Totale driftsrelaterte utslipp (lokasjonsbasert)	-3 %	1 479	1 518	197	280	989

Metode og forklaringer

Klimagassutslipp fra KLPs egen drift blir utarbeidet av en ekstern konsulent. Utslippene blir omregnet til tonn CO2-ekvivalenter i tråd med standard fra The Greenhouse Gas Protocol Initiative. Klimagassutslippene omfatter utslipp fra bruk av dieslbiler (scope 1), energiforbruk (scope 2), og flyreiser, tjenestereise med bil, avfall fra KLPs egne kontorlokaler, matservering i kantinen i KLP-huset og innkjøp av IT-varer og tjenester (scope 3).

Utslipp fra elektrisitetsforbruk (inkludert i scope 2-utslipp) i tabellen er beregnet med den lokasjonsbaserte utslippsfaktoren Nordisk miks, som er en vektet gjennomsnittsfaktor av strømproduksjon i strømmettet i Norge, Danmark, Sverige og Finland.

Ved utregning av klimagassutslipp fra flyreiser differensieres det mellom kort, medium og lang distanse og kabinklasse, og det er inkludert RF-faktor i utregningen.

Utslipp fra brensel- og energirelaterte aktiviteter er knyttet til Well-to-Tank (WTT). WTT beskriver utslipp fra drivstofforsyning, fra produksjon av energikilden til drivstofftilførsel. Dette er utslipp relatert til

oppstrøms transport og distribusjon av scope 1 og 2. Dette er andre året WTT-utslipp inkluderes i klimaregnskapet.

Utslipp fra innkjøp av IT-varer og tjenester er ikke komplett, men dekker deler av dette innkjøpsområdet. Utslippene er beregnet internt av KLP basert på antall enheter KLP har av ulike produkter og informasjon om livssyklusutslipp for produkter innhentet fra våre leverandører.

Utslipp fra kantinen er relatert til servering av varmmat i kantinen i KLP-huset. Per i dag er det kun denne kantinen vi har data for. Utslippene er beregnet av KLPs kantineleverandør ved bruk av verktøy fra Klimato. De har ulike utslippsfaktorer for ulike matvarer basert på blant annet produksjonsland og fraktmetode, og gjør det mulig å regne ut utslipp per matrett. For å finne totale utslipp er utslipp per rett multiplisert med antall solgte av hver rett.

Finansierte utslipp

For KLP er det investeringsporteføljen som utgjør den største utslippskilden. Det betyr at det er her vi kan utgjøre størst forskjell for å redusere globale utslipp. Samtidig sier våre finansierte utslipp noe om eksponering mot overgangsrisiko knyttet til høyere karbonprising.

Finansierte utslipp har variert noe fra over tid, men trenden de siste årene viser en tydelig reduksjon. Scope 1 og 2 har i snitt blitt redusert med 6,4 prosent i året siden 2019, mens Scope 1-3 har i snitt blitt redusert med 4,2 prosent per år. Finansierte utslipp har falt en del siden 2022, og fokuserer vi på endringen det siste året er det et fåtall store enkeltelskaper innenfor høyutslippssektorer som står for den store absolutte reduksjonen i utslipp fra 2022 til 2023.

TONN CO ₂ e	2023	2022	2021	2020	2019
EIENDOMSINVESTERINGER					
Scope 1	1	3	1	1	71
Scope 2 (lokasjonsbasert)	4 105	3 927	4 499	6 965	8 024
Scope 2 (markedsbasert)	36 821	31 277	27 748	35 404	31 127
Scope 3	3 333	2 049	842	901	1 308
Totale utslipp (lokasjonsbasert)	7 439	5 979	5 343	7 866	9 402
kg CO ₂ e per kvm	3,7	6,0	5,0	8,0	ny
Totale utslipp (markedsbasert)	40 155	33 329	28 591	36 306	32 505
VERDIPAPIRINVESTERINGER					
Scope 1	2 311 000	2 675 000	2 590 000	2 712 000	3 123 000
Scope 2	636 000	962 000	651 000	670 000	716 000
Scope 3	23 251 000	25 635 000	21 974 000	23 911 000	27 348 000
Totale utslipp	26 198 000	29 272 000	25 215 000	27 293 000	31 187 000
STATSOBLIGASJONER					
Scope 1 (inkludert LULUCF*)	265 000	239 000	271 000	367 000	ny
Scope 1 (ekskludert LULUCF*)	330 000	343 000	381 000	498 000	ny
Scope 2	7 000	6 000	7 000	11 000	ny
Scope 3	135 000	153 000	166 000	220 000	ny
Totale utslipp (inkl. LULUCF)	407 000	398 000	444 000	598 000	ny
Totale utslipp (ekskl. LULUCF)	472 000	502 000	554 000	729 000	ny
BOLIGLÅN					
Scope 2 (total utlånsportefølje)	9 565	7 933	7 918	8 554	ny
Totale finansierte utslipp (lokasjonsbasert og inkl. LULUCF)	26 622 004	29 683 912	25 672 261	27 907 420	31 196 402
Totale finansierte utslipp (lokasjonsbasert og ekskl. LULUCF)	26 687 004	29 787 912	25 782 261	28 038 420	31 196 402

* LULUCF står for "Land Use, Land-Use Change and Forestry" og brukes for å beskrive om man inkluderer utslipp og opptak av klimagasser fra skog og annen arealbruk eller ikke.

Metode og forklaringer

Klimagassutslipp fra KLPs eiendomsportefølje blir utarbeidet ved et uttrekk av energi- og avfallsdata for egendrivede bygg fra miljøoppfølgingssystemet til KLP Eiendom, og inkluderer i dag ikke scope 3-utslipp. Utslippene blir omregnet til tonn CO₂-ekvivalenter i tråd med standard fra The Greenhouse Gas Protocol Initiative. For omregning til klimagassutslipp er det behov for oppdaterte omregningsfaktorer som det kan være krevende å fremskaffe, og det benyttes derfor ekstern konsulent. Klimagassutslippene omfatter energiforbruk og avfall. Klimagassutslipp fra KLPs eiendomsportefølje inngår i scope 3 i KLPs totale klimagassutslipp.

For å kunne redusere utslipp og motvirke klimaendringer, er det avgjørende å få på plass en god rapportering. I 2022 ble KLP med i Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF), et samarbeid for å øke transparens og sikre lik måling av finansierte utslipp på tvers av finanssektoren globalt. PCAF har blant annet utarbeidet anbefalinger for hvordan finansselskaper skal rapportere finansierte utslipp. I tråd med disse anbefalingene har KLP arbeidet med å øke andelen av porteføljen hvor finansierte utslipp rapporteres. For å oppnå dette, bruker KLP egendefinerte estimater for utslipp fra selskaper hvor det mangler nødvendige data for å beregne finansierte utslipp. Vi inkluderer også finansierte utslipp gjennom statsobligasjoner og utlån til bolig for privatpersoner. For å være transparente om andelen som er estimert, har KLP beregnet dekningsgraden for de ulike indikatorene. Dette inkluderer hvor stor andel av børsnoterte aksjer, stats- og selskapsobligasjoner, samt boliglånsporteføljen, som rapporterer faktiske utslippstall.

Klimagassutslipp fra verdipapirinvesteringer beregnes ved å hente data om utslipp, inntekter og selskapsverdi fra MSCI og Stamdata. Disse indikatorene beregnes i tråd med anbefalingene fra PCAF og

Finans Norges veileder for beregning av finansierte utslipp. For investeringer der data ikke er tilgjengelig, estimeres utslipp basert på snittet av utslipp per krone inntekt fra selskaper innen samme sektor i relevante indekser. Denne estimeringsprosessen følger et hierarkisk oppsett, der man starter med å se på det mest spesifikke indeksnivået, som nasjonalt nivå (f.eks., Norge), og gradvis utvider søket til regionalt, kontinentalt, og til slutt globalt nivå, dersom det er færre enn fem selskaper innen den angitte sektoren. Dette hierarkiske prinsippet sikrer at utslippsestimatene baseres på de mest relevante og sammenlignbare dataene.

Det er verdt å merke seg at estimeringsmetoden har blitt oppdatert siden forrige årsrapport. Dette har ført til en økning i finansierte utslipp, særlig scope 3-utslipp. De historiske tallene er også oppdatert for å sikre konsistens i tidsseriene og sammenlignbarhet over tid.

Utslipp fra verdipapirinvesteringer og statsobligasjoner er avrundet til nærmeste tusen tonn.

Klimagassutslipp fra boliglån

KLP Banken konsernet har satt seg mål om å tilpasse utslipp fra utlån (boliglån) til netto null innen 2050, og har i 2023 jobbet med å sette mer kortsiktige mål og å forbedre beregningen av finansierte utslipp. Dette arbeidet er basert på Finans Norge sin veileder for beregning av finansierte utslipp samt anbefalingene fra PCAF. Vi rapporterer her på energiforbruk i boligene vi har finansiert.

Beregningen av finansierte utslipp avhenger av hvilken type data vi har om de finansierte objektene:

- For objekter der vi kjenner energimerke eller estimert energimerke benytter vi dette til å estimere forventet energibruk.
- For de objektene hvor vi mangler data om energimerke og bruksareal, ser vi til byggeår. For objekter bygd etter 2010 antar vi at det er bygd etter TEK-10 og har et C-merke. Dersom det er bygd etter 2017 antar vi at bygget er bygd etter TEK-17 og at det har et B-merke. Vi har stort sett data om energimerker for boliger bygd etter 2010, så det er relativt få boliger hvor vi gjør disse antagelsene basert på byggeår.
- For de objektene hvor vi ikke har energimerke, men bruksareal, bruker vi estimerer fra PCAF for boliger i Sverige. KLP finansierer ikke boliger i Sverige, men siden det ikke er utarbeidet egne estimerer for boliger i Norge og vi antar at energiforbruket i svenske boliger er tilnærmet likt som i Norge, bruker vi disse estimatene for å estimere energiforbruket.

Ved beregning av finansierte klimagassutslipp har vi valgt å benytte lokasjonsbasert metode for strøm. Som anbefalt i veileder for beregning av finansierte utslipp benyttes NVEs klimadeklarasjon for fysisk levert strøm.

Boligens utslipp fordeles basert på bankens utstående eksponering mot boligen og

boligens verdi. Tidligere har vi brukt den siste tilgjengelige markedsverdien, men for beregningen i 2023 har vi brukt opprinnelig verdi ved inngåelse av lånet. Ved refinansiering hensyntas dagens pris. Ved å bruke opprinnelig verdi fremfor markedsverdi økte våre finansierte utslipp betydelig i 2023.

Rapporterte utslipp for boliglån er justert for årene 2021 og 2022. Bakgrunnen for dette er en summeringsfeil i tidligere rapporterte tall, samt endret metodikk. For årene 2021, 2022 og 2023 har vi basert beregningene på Finans Norge veileder for beregning av klimagassutslipp.

Datadekning og -kvalitet

	2023		2022		2021		2020	
	Dekningsgrad	Datakvalitet	Dekningsgrad	Datakvalitet	Dekningsgrad	Datakvalitet	Dekningsgrad	Datakvalitet
Verdipapirinvesteringer								
Scope 1	67 %	3,0	64 %	3,1	63 %	3,3	60 %	3,5
Scope 2	67 %	3,0	64 %	3,1	63 %	3,3	60 %	3,5
Scope 3	50 %	3,1	51 %	3,3	49 %	3,5	45 %	3,7
Statsobligasjoner	100 %	1,0	99 %	1,0	100 %	1,0	100 %	1,0
Boliglån	89 %	3,0	94 %	3,5	95 %	3,5	98 %	3,6

Dekningsgrad og datakvalitetsscore for de ulike indikatorene av finansierte utslipp er vist i tabellen over i tråd metodikken fra PCAF. Scoren sier noe om kvaliteten på tallgrunnlaget for beregningene. Den beste scoren er 1, og gis i tilfeller der selskapet selv har rapportert alle nødvendige data. Tilfeller hvor selskapets utslipp er estimert av dataleverandøren får en score på 4, og tilfeller der vi selv estimerer utslipp basert på øvrige selskap i sektoren får en score på 5. De ulike kvalitetsscorene vektet sammen for de ulike utslippsgruppene basert på verdi i porteføljen.

Datadekning og -kvalitet for verdipapirinvesteringene viser en positiv utvikling sammenlignet med forrige rapport. For 2023 er tallene beregnet med nye data fra MSCI, der evalueringen av rapporteringskvaliteten for hvert selskap er utført med større nøyaktighet. Disse dataene er kun tilgjengelige for 2023, så de historiske datakvalitetsscorene er ikke lenger direkte sammenlignbare. Vi har derfor forsøkt å re-estimere de historiske verdiene basert på MSCI sin nye evalueringmetode, som er i tråd med PCAF-standarden. Disse er rapportert i tabellen over. Det er viktig å påpeke at de justerte historiske tallene bærer med seg en viss usikkerhet, men er estimert for å tillate sammenligning over tid.

For statsobligasjoner har vi full dekningsgrad, samt den beste datakvaliteten i samsvar med PCAF, da utstederland rapporterer verifiserte klimagassutslipp til UNFCCC.

Det er også beregnet en datakvalitetsscore for boliglån. Disse får en kvalitetsscore på 3 i tilfeller hvor utslipp er estimert basert på type bolig og energikarakter, og 5 der vi baserer oss på data fra PCAFs database for svenske boliger.

Noen av lånene og de tilknyttede panteobjektene har lav datakvalitet eller mangler informasjon. Disse er det per i dag ikke mulig å gjøre noen beregninger på. For rapporteringen per 31.12.2023 er det beregnet utslipp for 91 prosent av boliglånsporteføljen. Den lave datakvalitetsscoren på bruksareal per 31.12.2023 kan også ha sammenheng med at det er kommet nye regler for oppmåling av bruksareal. Banken vil følge opp dette fremover, og jobbe for å bedre datakvaliteten.

Per i dag har vi ikke tilstrekkelig data til å kartlegge finansierte utslipp for lån til kommunal sektor. Bakgrunnen for dette er blant annet at vi har begrenset tilgang på investeringsspesifikk informasjon, og at kommunene i liten grad rapporterer utslipp knyttet til investeringer i dag. I 2023 har vi sammen med flere aktører gjennomført et forprosjekt for å se på hvordan man kan kartlegge finansierte utslipp til kommunal sektor. Dette arbeidet vil fortsette i 2024.

Utslippsintensitet for investeringene

I tråd med TCFDs anbefalinger, måler vi årlig utslipp og karbonintensitet i våre noterte aksje- og selskapsobligasjonsinvesteringer.

Forskjellen mellom «vektet gjennomsnittlig karbonintensitet» og «karbonintensitet» er at førstnevnte vektet karbonintensiteten etter KLPs finansielle eksponering mot selskapet (investert beløp), mens «karbonintensitet» kun ser på gjennomsnittlig karbonintensitet for hele porteføljen. Den vektete gjennomsnittlige karbonintensiteten har falt med over 7 prosent i snitt i året siden 2019. Årsaken for dette er tilsvarende som for endringen i finansierte utslipp. Porteføljens utslippsintensitet sier noe om eksponering mot overgangsrisiko knyttet til høyere karbonprising. KLPs eksponering mot karbonintensive selskaper er moderat, og KLPs definerte høyutslippssektorer (ekskludert eiendom) utgjør kun 3,7 prosent av KLPs portefølje.

	2023	2022	2021	2020	2019
Scope 1 og 2					
Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet	93	120	133	147	161
Karbonintensitet	125	134	126	126	126
Karbonavtrykk	44	56	39	46	56
Utslipp av klimagasser (tonn CO ₂ e)	2 947 000	3 637 000	3 241 000	3 382 000	3 839 000
Scope 1, 2 og 3					
Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet	928	1 801	1 386	1 008	1 252
Karbonintensitet	1 012	1 160	1 088	1 149	1 098
Karbonavtrykk	394	453	306	367	455
Utslipp av klimagasser (tonn CO ₂ e)	26 198 000	29 272 000	25 215 000	27 293 000	31 187 000

Metode og forklaringer

Vektet gjennomsnittlig karbonintensitet viser investeringenes eksponering mot karbonintensive selskaper. Indikatoren regnes ut som tonn CO₂-ekvivalenter per million dollar selskapet har i inntekter, vektet for selskapets andel i porteføljen. Utslipp av klimagasser er KLPs eide utslipp. Det innebærer at KLPs eide utslipp er allokert fra selskapets totale utslipp ved KLPs eierandel i selskapet og dets selskapsverdi. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

Karbonintensitet viser karboneffektiviteten til investeringene. Indikatoren regnes ut som tonn eide CO₂-ekvivalenter per eide million dollar selskapet har i inntekter, altså hvor mye utslipp som eies av porteføljen i forhold til inntekter som eies av porteføljen. Til forskjell fra vektet gjennomsnittlig karbonintensitet er ikke karbonintensitet vektet for KLPs finansielle eksponering. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

Karbonavtrykk viser hvor mye utslipp som eies i forhold til porteføljens størrelse, altså hvor stort karbonavtrykk porteføljen har, dens størrelse tatt i betraktning. Indikatoren regnes ut som tonn eide CO₂-ekvivalenter fordelt på porteføljens markedsverdi. Det er brukt porteføljens totale investeringer i selskapet delt på selskapets totalverdi (verdi av aksjer og gjeld) for å finne eierandel.

Rapportering på klimagassutslipp og intensitet er noen av PAI-ene (Principal Adverse Impact Indicators)

som ble introdusert via Offentliggjøringsforordningen. Se vedlegg for oversikt over de resterende obligatoriske indikatorene for KLPs portefølje.

Utslipp fra verdipapirinvesteringer og statsobligasjoner er avrundet til nærmeste tusen tonn.

Utbygging av fornybar energi

KLP har i flere år kjøpt klimakreditter fra ulike prosjekter for å kompensere for utslippene knyttet direkte til vår drift. Vi regner ikke disse kredittene inn i klimaregnskapet vårt, men ser det som et bidrag til klimaomstillingen. På sikt, for å nå netto null-utslipp, må KLP finne måter å nøytralisere for våre residuale utslipp, men vi må klare å redusere utslipp så langt det er mulig før det er en aktuell problemstilling. [Du kan lese mer om dette på klp.no.](#)

KLP fokuserer også på vårt bidrag til fornybar energi. Mer utbygging av fornybar energi, og særlig i utviklingsland, er helt avgjørende for å nå klimamålet og for å sikre at fremtidens energisystem er bærekraftig. Økt tilgang til ren energi har en rekke positive effekter på samfunnsutvikling og vekst, og er en av nøklene for å lykkes med en bærekraftig utvikling i utviklingsland.

Ved utgangen av 2023 hadde KLP bidratt til å finansiere byggingen av 95 nye fornybar energi-prosjekter rundt i verden. Til sammen har disse prosjektene tilført over 12 gigawatt med fornybar kapasitet til markedet.

	2023	2022	2021	2020
Antall ferdigstilte fornybar energi-prosjekter	95	58	41	25
Antall ferdigstilte fornybar energi-prosjekter i utviklingsland	20	17	ny	ny
Ny kapasitet fornybar energi tilført markedet (MW)	12 379	6 393	5 082	3 604
Antall innbyggeses strømbehov dekket av den nye kapasiteten	-	10 299 174	9 181 885	7 571 445
Unngåtte CO2-utslipp som følge av den nye kapasiteten (tonn)	-	3 965 325	4 829 122	3 467 678

Metode og forklaringer

Antall prosjekter er akkumulert over alle år og ikke nye prosjekter for året, og inkluderer også prosjekter KLP har solgt seg ut av og prosjekter som har blitt ferdigstilt tidligere, men som ikke har vært inkludert i KLPs rapportering. Dette inkluderer direkteinvesteringer i prosjekter og selskaper, fondsinvesteringer og utlån til prosjekter, men ikke prosjekter hvor KLP har bidratt til refinansiering. KLPs eierandel er ikke hensyntatt.

Tidligere år har vi rapportert unngått klimagassutslipp som prosjektene har bidratt med og hvor mange innbyggere som kan få dekket sitt strømbehov fra prosjektene. Vi jobber nå med å oppdatere metoden for å beregne disse indikatorene og vil avvente med å rapportere disse til metoden er på plass, slik at vi kan ha høyere grad av sikkerhet rundt tallene.

Biologisk mangfold og natur

Overgang til en naturpositiv økonomi

Verden står overfor en alvorlig naturkrise som skyldes overforbruk av naturen. For å stanse krisen trengs en overgang til en naturpositiv økonomi. Dette innebærer at vi reduserer vår negative påvirkning på natur, men også at vi bidrar til å styrke og gjenoppbygge økosystemer.

Tap av natur og biologisk mangfold utgjør en finansiell risiko for selskaper som enten direkte eller indirekte har en påvirkning på eller avhengighet av naturen og ulike økosystemtjenester. Naturavtalen er et viktig tiltak for å redusere fysisk naturrisiko på sikt, og KLP støtter opp om denne avtalen. Samtidig kan avtalen øke overgangsrisikoen på kort sikt, etter hvert som land iverksetter tiltak for å stoppe og reversere negative virkninger på natur og biomangfold.

KLPs påvirkning på og avhengighet av naturen er størst gjennom vår investeringsportefølje, og det er der vi har vår største eksponering mot naturrisiko. Med en bredt sammensatt portefølje med investeringer i alle sektorer i økonomien, og på tvers av verden, er KLP indirekte eksponert for de fleste former for naturrisiko. I den grad tap av natur og biologisk mangfold har en effekt på den globale økonomien eller selskapene i porteføljen, vil det også påvirke KLP. Samtidig bidrar strategien om en bredt diversifisert portefølje til at eksponeringen mot naturrisikoen knyttet til enkeltland, sektorer, geografier eller selskap er begrenset.

For KLP er det viktig å forstå både fysisk naturrisiko og overgangsrisiko, og dynamikken mellom dem, for vår investeringsportefølje. Som en bredt diversifisert investor er det imidlertid særlig viktig å forstå naturrisiko i et systemisk perspektiv, altså faren for kollaps av flere økosystemer samtidig, smitteeffekter i økonomien, og den finansiell risiko dette utgjør på porteføljenivå.

Retningslinjer for natur

[Retningslinje for KLP som ansvarlig investor](#) beskriver hvordan KLP ivaretar hensyn til klima og natur i alle våre investeringer og hvordan vi følger opp selskapene. Våre strategier og retningslinjer er forankret i globale klima- og naturmål fremforhandlet under FNs klimakonvensjon og konvensjonen for biologisk mangfold. Dette har vi forpliktet oss til gjennom UN Global Compact-initiativet og Principles for Responsible Investment (PRI).

Vi har utarbeidet et eget [forventningsdokument om klima og natur](#) med forventninger til alle selskaper vi er investert i. Vi har i tillegg sendt brev til selskaper innen skogforvaltning og treforedlingsindustrien med tydelige forventninger om at de bidrar til at verden når målene i naturavtalen. Ved å screene selskaper mot våre retningslinjer og følge opp med dialog reduserer vi risikoen for negativ påvirkning på klima og miljø. Våre klima- og naturrelaterte forventninger er basert på de globale målene vedtatt under FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) og FNs konvensjon om biologisk mangfold (CBD), og er inspirert av ambisjonene i FNs bærekraftsmål.

KLP har også egne [retningslinjer for stemmegivning knyttet til klima og natur](#). En vesentlig del av KLPs stemmegivning gjennomføres av ISS, basert på ISS sin [International Socially Responsible](#)

Investing (SRI) proxy voting guidelines. KLP retningslinjer angir også kriterier for når KLP vil stemme mot styret i selskap knyttet til påvirkning på klima og natur. Sentrale initiativ vi koordinerer oss med er Climate Action 100+ og Forest 500.

KLPs policydokument knyttet til forventninger om hvordan selskaper arbeid med å unngå negativ påvirkning på biodiversitet dekker både klimaendringer, arealbruk i særlig sårbare områder, forurensing av ferskvann, spredning av fremmede arter og forurensing. KLP har i policien også eksplisitte forventninger til utvalgte høyrisikosektorer, herunder olje- og gassindustrien, gruvedrift, jord- og skogbruk samt akvakultur. Videre har vi i vår stemmegivning et særlig fokus på selskap med høy risiko, og manglende håndtering av denne, for å bidra til tropisk avskoging enten direkte eller gjennom sine forsyningskjeder, samt selskap med høy risiko for å bidra til klimagassutslipp og naturskade gjennom produksjon av storfe.

Det er vanskelig å direkte måle KLPs policy på håndtering av natur og biodiversitet direkte til materielle endringer i porteføljeselskapene. KLPs innsats på området er en del av et bredt lag av investorer og andre interessenter som gjennom vårt påvirkningsarbeid oppfordrer selskapene til å jobbe med å endre sin praksis i bærekraftig retning og redusere sin negative påvirkning. Sammen vil en slik endring bidra til både å redusere den fysiske naturrisikoen, samt redusere overgangsrisikoen i KLPs portefølje.

KLP har konkrete forventninger til at akvakulturselskaper sikrer sporbarhet av sine produkter for å unngå urapportert og uregulert fiske med overbeskatning av stammer og bruk av fiskefor som bidrar til avskoging. KLPs forventninger har videre et særlig fokus på at det ikke skal utvinnes olje og gass eller mineraler i sårbare biologiske områder.

KLP forventer at selskaper handler ansvarlig med hensyn til sine sosiale forpliktelser. Som et minimum krever vi at selskaper og prosjektutviklere følger Den internasjonale menneskerettighetserklæringen, FNs barnekonvensjon og ILOs kjernekonvensjoner. Det bør være et sentralt fokus for bedrifter å beskytte sårbare enkeltpersoner og grupper som påvirkes av og er assosiert med deres virksomhet, og å forebygge alle former for diskriminering. Spesielt er rettighetene til urfolk ofte relevante i sammenheng med arealintensiv økonomisk aktivitet.

Tiltak og aktiviteter i 2023

KLPs er fortsatt i en læringsfase knyttet til vår påvirkning på natur og biodiversitet, og risikoen knyttet til det. KLPs hovedtiltak er som følger:

- Tydelig formidling av våre forventninger til bærekraftig forvaltning hos våre porteføljeselskap, myndigheter og andre interessenter
- Videreutvikling av metode for å vurdere og måle naturrisiko for KLPs investeringsportefølje
- Styring av og rapportering på naturrisiko i tråd med TNFDs anbefalinger

Alle tiltakene er løpende arbeid uten en bestemt sluttdato. KLP har identifiserte følgende fem sektorer i vår portefølje som vurderer å ha størst negativ påvirkning på natur og biologisk mangfold: skogdrift og papirproduksjon, olje og gass, jordbruk, fiske og akvakultur og gruvedrift og metaller som særlig risikable sektorer. Disse har vi et særlig fokus på i formidling og oppfølging av våre forventninger. Målet er at

porteføljeselskapene øker sin bevissthet og kompetanse på naturrisiko, slik at de er i stand til å vurdere og håndtere risikoen på en god måte. I 2023 tok eksempelvis KLP initiativ til å formidle konkrete investorforventninger om tiltak for bærekraftig forvaltning av nordisk boreal skog til selskap i vår portefølje som enten direkte driver med skogbruk selv, eller som videreforedler treressursene. I generalforsamlinger har KLP videre stemt mot styret i 67 selskap av klima og naturrelaterte grunner.

KLP jobbet i 2023 med å identifisere og utvikle relevante metoder for å måle selskapers påvirkning og avhengighet av natur, og hvilke indikatorer KLP bør rapportere på for å gi et godt bilde av vår naturpåvirkning. Dette er et arbeid vi vil fortsette å videreutvikle i årene som kommer. Som en del av dette deltar KLP på pilottesting av TNFDs rammeverk i 2024. Framover vil KLP fortsette å jobbe for å integrere arbeidet med klima og natur slik at dette er en omforent prosess, og ikke sidestilte prosesser. På samme måte som på klima ser KLP for seg å strukturere analysene rundt scenarier som stresstester finansielle konsekvenser for porteføljen fra ulike aspekter ved naturrisiko. TNFD har utviklet en veiledning til hva en slik scenarioanalyse bør inneholde for naturrisiko ([TNFD, 2023](#)). Det finnes per i dag imidlertid ikke noen bransjestandard for naturscenarier. Network for greening the financial system (NFGS), et internasjonalt nettverk av finanstilsyn og sentralbanker, har utarbeidet standard klimascenarier for finansbransjen og jobber nå med å utarbeide retningslinjer for natur ([NGFS, 2023](#)).

KLP har også gitt innspill i høringsrunder knyttet til konsesjonsprosesser som har påvirkning på natur og biodiversitet. I vårt høringsinnspill knyttet til konsesjonsprosesser for utvikling av havvind i Norge fokuserte KLP på viktigheten av å kartlegge påvirkning på naturmiljøet, herunder fugl- og fiskeliv, i forkant av at auksjonene gjennomføres slik naturhensyn blir tilstrekkelig hensyntatt i anbudskonkurransen. I vårt innspill til høringen om konsekvenser av gruvedrift på havbunnen spilte KLP inn at føre-var-prinsippet tilsier at vi bør vente med kommersielt orienterte undersøkelser og utvinning på havbunnen før vi har et bedre kunnskapsgrunnlag. KLP har i 2023 også gitt høringsinnspill til Naturrisikoutvalget. I høringsinnspillet viste vi til KLPs arbeid med analyse og håndtering av naturrisiko, hva slags data vi har behov for, herunder dilemmaer knyttet avveining mellom behov for mer fornybar energi og hensynet til natur og viktighetene av grundige konsesjonsprosesser i disse situasjonene.

KLP hadde driftskostnader på om lag to årsverk knyttet til påvirkning- og analysearbeid med natur og biodiversitet i 2023, og anslår tilsvarende ressursbruk for 2024.

Mål og indikatorer

KLP har ikke tallfestede målsetninger knyttet til vårt arbeid med natur og biodiversitet. KLPs mål er imidlertid at porteføljeselskapene vi er investert i skal utvikle seg i en bærekraftig retning med hensyn til sentrale naturisikoparametere, i tråd med Naturavtalens ambisjoner.

En av utfordringene med naturrisiko, sammenlignet med klimarisiko, er mangelen på én felles måleenhet, da naturrisiko er enda mer komplekst og måles på mange ulike måter. Hva som er den mest relevante kilden til naturrisiko varierer mellom sektorer og regioner. Det faller derfor naturlig at første mål på veien bør være at alle selskaper skal begynne å vurdere og inkludere naturrisiko i driften.

KLP har identifisert fem sektorer med særlig høy naturrisiko i vår portefølje. For disse sektorene følger vi med på tre indikatorer rapportert via Carbon Disclosure Project (CDP) som gir informasjon med hensyn til om og hvordan porteføljeselskapene jobber med sin påvirkning på biodiversitet:

- **Forpliktelse:** Har selskapet gjort en offentlig forpliktelse og/eller støttet noen initiativer knyttet til biodiversitet
- **Verdikjede:** Vurderer selskapet påvirkning på biodiversitet gjennom sin egen verdikjede
- **Handling:** Har selskapet gjennomført handlinger i rapporteringsperioden for å oppfylle forpliktelsene knyttet til biodiversitet

Det er stor variasjon mellom de fem sektorene med hensyn til fokus på virksomhetenes, og deres verdikjeders, påvirkning på biodiversitet. Fiske og akvakultur skiller seg ut som den høyrisikosektoren med høyest fokus på biodiversitet. Fem av seks porteføljeselskap innen fiske og akvakultur har rapportert via CDP, og av disse angir alle de har gitt offentlige forpliktelser og/eller fremhevet initiativer relatert til biologisk mangfold. Videre er det halvparten av selskapene som har vurdert påvirkningen på biodiversitet gjennom verdikjedene (for eksempel via før), mens fire av seks selskap har gjort konkrete handlinger for å oppnå sine målsettinger knyttet til påvirkning på biodiversitet. Innen skog og papir har også over halvparten av KLPs porteføljeselskaper rapportert via CDP. Blant de som har rapportert via skog og papir har tilnærmet alle en offentlig policy på biodiversitet som de jobber aktivt med.

Innen sektorene jordbruk, gruvedrift og olje og gass er det lavere andel av selskapene som rapporterer via CDP. Her er det kun om lag en fjerdedel av selskapene vi vet har en offentlig forpliktelse knyttet til biodiversitet, og som gjennomfører tiltak for å oppfylle denne. Vi har så langt gjennomført to målinger for hhv. 2022 og 2023. Selv om nivået i disse sektorene er lavt ser vi en positiv utvikling med hensyn til selskap som har satt seg mål og jobber for å oppnå disse. Samtidig ser vi at det innen både fiske og akvakultur og jordbruk var færre selskap som gjorde aktive handlinger i 2023 enn i 2022.

	2023					2022				
	Antall selskaper	Har forpliktet seg eller tilknyttet seg initiativer	Vurderer påvirkning gjennom sin verdikjede	Har aktiviteter i nærheten av sensitive områder	Har gjennomført tiltak for å nå forpliktelse	Antall selskaper	Har forpliktet seg eller tilknyttet seg initiativer	Vurderer påvirkning gjennom sin verdikjede	Har gjennomført tiltak for å nå forpliktelse	
Fiskeri	6	83 %	50 %	33 %	67 %	6	83 %	67 %	67 %	
Jordbruk	18	39 %	28 %	11 %	28 %	21	14 %	10 %	14 %	
Gruvedrift	251	32 %	24 %	19 %	34 %	260	24 %	10 %	27 %	
Skog og papirindustri	32	56 %	56 %	28 %	50 %	34	50 %	41 %	50 %	
Olje og gass	243	27 %	22 %	16 %	23 %	239	23 %	13 %	25 %	
Risikosektorer totalt	550	32 %	25 %	18 %	31 %	560	25 %	14 %	28 %	

KLP vil i 2024 vurdere innføring av konkrete tallfestede målsettinger knyttet til natur og biodiversitet. Klima- og naturkrisen er tett integrert, og KLP vil derfor framover jobbe med å inkludere natur i vår omstillingsplan for investeringsporteføljen.

Metode og forklaringer

Naturrisikoindikatorerne er basert på data fra Carbon Disclosure Project (CDP). Mer spesifikt henter vi ut svardata på spørsmål C.15.2-C1, C.15.3-C1 og C.15.5-C1 for å vurdere om selskaper henholdsvis har en offentlig forpliktelse, vurderer påvirkning via sin verdikjede eller har gjennomført tiltak. Vi identifiserer selskaper som har svart på CDPs undersøkelse og kobler disse svardataene mot selskapene i porteføljen vår ved bruk av ISIN-koder. Basert på informasjonen selskapene har rapportert, beregnes deretter naturrisikoindikatorerne for hver sektor. Andelene i tabellen er basert på antall selskaper i hver sektor, og ikke andelen av investert beløp.

Naturrisiko

KLP har per i dag ikke grunnlag for å anslå tallfestede virkninger knyttet til naturrisiko for investeringsporteføljen. For KLPs samlede portefølje av aksje- og rentepapirer er 40 prosent av den finansielle eksponeringen i sektorer med minst én indikator med «veldig høy» negativ påvirkning på natur, mens 6 prosent er i sektorer med «veldig høy» avhengighet av natur.

Naturrisikomodellene er i en tidlig utviklingsfase, og gir oss per i dag ingen presis forståelse av naturrisiko. Her er KLPs mål å bidra i utviklingsarbeid for bransjen som samtidig bidrar til å bygge vår egen kompetanse.

For å bidra til arbeidet med å utvikle Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD) sine [anbefalinger for rapportering om naturrisiko](#) deltok KLP i 2023 i en pilotstudie hvor en ekstern part gjennomførte en analyse av naturrisiko i KLPs børsnoterte investeringsportefølje. TNFD-analysen besto av tre trinn og den overordnede konklusjonen var at påvirkning på natur i KLPs aksjeportefølje er mer vesentlig enn avhengighet av natur, og at KLPs portefølje er mer eksponert for overgangsrisiko enn fysisk naturrisiko. I det første trinnet ble det identifisert hvilke sektorer i porteføljen som er mest eksponert for naturrisiko, i trinn 2 ble det gjennomført en casebasert verdikjedeanalyse av naturrisikoen knyttet til KLPs eksponering mot næringsmiddelindustrien, og til slutt i trinn 3 et forsøk på å kvantifisere den finansielle naturrisikoen for den samme sektoren basert på scenarioanalyser.

I etterkant av TNFD-piloten har KLP gjennomført en forenklet naturrisikoanalyse internt. Analysen ble gjennomført i to trinn. (1) Identifisere sektorer i KLPs portefølje med høy naturrisiko og (2) nærmere analyse av sektorene med særlig høy naturrisiko. Hensikten med analysen var å identifisere høyrisikosektorer i KLPs portefølje, deres verdikjeder og relevante indikatorer for KLP å følge opp og rapportere på.

Sektorer med høy naturrisiko ble identifisert ved bruk av WWFs Biodiversity risk filter (BRF). BRF tar utgangspunkt i 25 ulike sektorer, og innenfor hver av de vurderte vi 24 ulike indikatorer for naturrisiko.

Basert på en vurdering av direkte påvirkning og avhengighet av natur, kombinert med KLPs finansielle eksponering mot sektoren, identifiserte KLP fem sektorer i porteføljen som særlig vesentlige: skogdrift og

papirproduksjon, olje og gass, jordbruk, fiske og akvakultur og gruvedrift. For hver av de fem utvalgte sektorene gjennomførte vi en nærmere analyse av selskapene i porteføljen for å få større innsikt i den enkelte sektor, og gjøre det mulig å følge opp selskapenes arbeid med å redusere naturrisiko over tid. Vår direkte finansielle eksponering mot de fem utvalgte sektorene er begrenset med mindre enn fem prosent av aksje- og renteporteføljen.

De foreløpige analysene vi har gjennomført indikerer at påvirkning på naturen i KLPs portefølje er mer vesentlig enn avhengighet av naturen. Analysen er ikke fullt ut dekkende, men stemmer overens med KLPs oppfatning om at fokuset nå bør være på å redusere den negative påvirkningen på naturen.

Ressursbruk og sirkulærøkonomi

I KLP-konsernets doble vesentlighetsanalyse ble sirkulærøkonomi utpekt som et strategisk satsingsområde som KLP, gjennom KLP Skadeforsikring og KLP Eiendom, både påvirker og blir påvirket av. I analysen ble det belyst både muligheter og risiko knyttet til sirkulærøkonomi både for KLPs arbeidet med skadeforsikring og KLPs eiendomsvirksomhet.

Sirkulærøkonomi i skadeforsikring

Temaet ressursbruk og sirkulærøkonomi er relevant for KLP Skadeforsikrings skadeoppgjør. I 2023 erstattet foretaket tingskader for i underkant av 1 300 millioner kroner, hvorav 760 millioner kroner var innenfor bygg og eiendom og 510 millioner kroner gikk til skader på kjøretøy. I tillegg erstattet foretaket skader for mindre beløp innenfor andre forsikringsprodukter, som for eksempel reiseforsikring. Vi har ikke et materialregnskap som synliggjør materialforbruk eller grad av sirkularitet i disse skadeoppgjørene for 2023. Det arbeides med å etablere et datagrunnlag for slike beregninger til bruk i intern styring og målsettinger, og i rapportering.

Retningslinjer og styrende dokumenter

Målbildet til KLP Skadeforsikring «Pådriver for sirkulærøkonomi» slår fast en ambisjon om at skadeselskapet skal jobbe systematisk med ombruk, reparasjon og andre grep for å redusere ressursbelastningen fra skadeoppgjør, og at effekten av tiltakene skal vurderes og dokumenteres gjennom klimagassregnskap. Dette krever at vi arbeider helhetlig med sirkulære løsninger, fra produktutvikling og vilkårsformuleringer til innkjøpsstrategi og konkrete avtaler med leverandører og samarbeidspartnere. Vi arbeider med en langsiktig innkjøpsstrategi for 2024-2027 hvor sirkularitet er en uttalt målsetting som følges opp med årlige tiltak. Målbildet er satt opp med konkrete indikatorer som skal brukes til å følge opp framdrift både på prosesser/aktiviteter og resultater. Samlet framdrift mot målbildet blir tatt inn som en indikator i foretakets målkort for 2024. Oppfølging av målsettingene og indikatorene i målbildet vil gjøres regelmessig i ledergruppen, i tillegg til at foretakets styre holdes jevnlig orientert.

Tiltak og virkemidler

Forsikring av bygg

KLP Skadeforsikring har i mange år vært bevisste på å bevare gjenverdier på skadesteder, for eksempel ved å rehabilitere og gjenbruke bygningselementer som støpt fundament, nedgravet infrastruktur eller stål- eller betongelementer i selve bygget. I 2024 arbeider vi med å få opp et regnskap over material- og klimagassbelastningen fra skadesakene. Et slik regnskap vil også synliggjøre gevinster ved bevaring av gjenverdier og ved andre former for ombruk.

Skadeutbedring etter storskade, eksempelvis brann, står for den største delen av ressursforbruket fra skadeoppgjørene våre, men vi har også iverksatt en rekke tiltak for å redusere miljøbelastningen fra utbedring av frekvente skader. Ved å utfordre samarbeidspartnerne våre på å reparere for eksempel parkettgulv og benkeplater i stedet for å skifte disse ut ved skade, reduseres ressursforbruket i

skadeoppgjøret betraktelig. Samtidig bidrar vi til å styrke etterspørselen etter, og utviklingen av, kompetanse på reparasjoner. Vi etterspør data fra samarbeidspartnerne som kan brukes til å beregne sirkularitet og klimagassutslipp fra skadesakene, og har bidratt i en arbeidsgruppe i regi av Finans Norge Forsikringsdrift for å utarbeide et felles sett rapporteringsindikatorer for saneringsbransjen.

I relevante leverandøravtaler innenfor eiendom er det tatt inn en forpliktelse til å søke sirkulære skadeutbedringsformer. I rapportmalen som brukes av selskapets takstmenn er det lagt til et punkt hvor takstmann må svare på, og begrunne, hvorvidt reparasjonsløsninger er vurdert.

I 2023 har vi inngått en avtale med Kirkens Bymisjon om taksering og reparasjon av sykler. Dette bidrar til redusert ressursforbruk og gir samtidig arbeid til mennesker som av ulike grunner har havnet utenfor det etablerte arbeidslivet.

KLP Skadeforsikring er i gang med å gjennomgå produktvilkår for eiendomsforsikringene for å sikre at de gir oss rett til å reparere skadede bygningsdeler og eiendeler i stedet for å skifte dem ut med nye. Fra 1.januar 2024 er det et krav i vilkårene for innboforsikringen vår at skadede eiendeler må framvises slik at foretaket kan vurdere om den kan repareres, tørkes eller på annen måte saneres. I starten av 2024 går vi inn i en avtale om reparasjon av forbrukerelektronikk med en tredjepart.

Bilforsikringer og andre produkter i segmentet Motor

Innenfor motor-området arbeider vi med å reparere i stedet for å skifte ut komponenter, å bruke brukte deler der det er mulig, og å tilby kunden el-bil som erstatningsbil mens eget kjøretøy repareres. Tilgangen på brukte bildeler som kan brukes i reparasjoner er en vedvarende utfordring, men andelen reparasjoner der brukte deler benyttes er i svak økning (opp fra 3,4 til 3,8 prosent av alle reparasjoner fra 2022 til 2023). Andelen reparasjoner i glass-skadesaker har også økt fra 2022 til 2023 (fra 43 til 45 prosent hos de to viktigste leverandørene). KLP Skadeforsikring kan vise til en høyere andel rutereparasjoner enn øvrige forsikringselskaper, ifølge Belron Solutions.

Muligheter og risiko knyttet til sirkulærøkonomi

Omstilling til en mer sirkulær forretningsmodell representerer betydelige muligheter for KLP Skadeforsikring.

Å være tidlig ute med omstilling bort fra ikke-sirkulære skadeoppgjørprosesser gir oss mulighet til å prøve, feile og etablere gode rutiner og samarbeidsavtaler for sirkulære oppgjør i forkant av strengere regulering på feltet. Som beskrevet i avsnittet om risiko knyttet til sirkulærøkonomi, anser vi det sannsynlig at det på et tidspunkt strammes til rundt bruk av jomfruelige råvarer blant annet innenfor bygg og eiendom.

Vi har allerede flere pågående initiativer for å redusere ressursbruken i skadeoppgjørene. Vi mener at det absolutt største potensialet for å minske ny ressursbruk ligger i å bevare det vi kaller gjenverdier i skadesaker på eiendom, altså bygningselementer som kan gjenbrukes. I mange tilfeller ligger det også økonomiske besparelser i å bruke gjenverdier i tilbakeføring av skadde bygg. De økonomiske besparelsene varierer imidlertid i større grad, da det ofte er en del kostnader forbundet med å rehabilitere bygningselementene og sikre tilstrekkelig kvalitet for ombruk.

Omstilling til sirkulære oppgjørprosesser og generelt en mer bærekraftig innretning på virksomheten vurderes som en mulighet til å styrke KLP Skadeforsikrings omdømme blant både kunder, leverandører, potensielle medarbeidere og andre interessenter.

På den andre siden er KLP Skadeforsikring eksponert for ulike former for risiko knyttet til sirkulærøkonomi. Risiko knyttet til sirkulærøkonomi anses ikke som vesentlig risiko for foretaket og er dermed ikke håndtert i foretakets egenvurdering av risiko og solvens (ORSA).

Vi vurderer at det ligger en regulatorisk risiko i framtidige regulatoriske virkemidler som skal framtvinge høyere grad av sirkularitet. Dette gjelder særlig bygg- og anleggsbransjen, men også på andre relevante felt, som i bil-/verkstedbransjen. I dette kan det ligge økte avgifter på, eller redusert tilgang til, jomfruelige råvarer. En annen form for regulering vi vurderer som sannsynlig er økte krav i regelverket for offentlige anskaffelser til klima- og miljøhensyn generelt og sirkulære løsninger spesielt. Dette kan påvirke KLP Skadeforsikring gjennom at skadeoppgjør innenfor eiendoms- og i noen tilfeller motorvognforsikringene våre til offentlig sektor er underlagt anskaffelsesregelverket. Strengere krav til reparasjon og ombruk av materialer og komponenter i bygninger eller biler kan også innebære at skadeoppgjør blir dyrere enn det er i dag, og/eller krever annen kompetanse enn foretaket og dets leverandører har dag.

Per i dag vurderes imidlertid gjeldende lovverk som en hemsko heller enn en pådriver for mer sirkulære skadeoppgjør. Byggteknisk forskrift (TEK17) gir lite rom for ombruk av bygningselementer og pålegger tiltakshaver betydelig merarbeid og merkostnader i form av utredninger og søknader om dispensasjoner. Slike tidkrevende tilleggsprosesser er krevende å gjennomføre i et skadeoppgjør hvor forsikringstaker plutselig står uten et viktig bygg, det være seg et skolebygg eller en bolig.

På kort sikt anser vi det som mest sannsynlig at risiko knyttet til sirkulærøkonomi tar form av omdømmerisiko, der vi risikerer å tape omdømme hos enkelte kundegrupper dersom vi ikke klarer å levere mer sirkulærøkonomiske oppgjørsløsninger i tråd med kundenes forventninger og med markedet ellers.

Per i dag vurderer KLP Skadeforsikring at det også er en omdømmerisiko knyttet til å være *for* sirkulær. Det har lenge vært kultur for at forsikringsselskapene erstatter skadede eiendeler med nye. Å reparere en skadet eiendel tar gjerne lengre tid enn å erstatte den, samtidig som kunden går glipp av fordelen ved å bytte ut noe gammelt med noe nytt. Det er derfor omdømmemessig krevende å gå mye lengre enn kundenes forventninger og andre forsikringsselskapers praksis på dette området. Vi jobber med å justere kundenes forventninger gjennom endringer i forsikringsvilkårene som tydeliggjør at reparasjon og ombruk prioriteres i skadeutbedring der det er hensiktsmessig. I året som kommer vil vi i tillegg legge mer vekt på å kvantifisere og kommunisere til kunden de miljømessige gevinstene ved reparasjon og ombruk kontra utskifting i skadeoppgjør.

Sirkulærøkonomi i eiendom

Sirkulærøkonomi handler om å sette søkelys på gjenbruk, reparasjon, forbedring og materialgjenvinning.

Det ligger et stort potensial for mer sirkulærøkonomisk tankegang i byggsektoren. Det handler om å redusere livslyklus-kostnaden fra byggets vugge til grav, og gjenfødelse. For å få til dette må vi bygge nye

effektive verdikjeder for gjenbruk og gjenvinning. Det krever økt kompetanse, men også endringer i regulatoriske krav og kultur.

KLP Eiendom er organisert som et industrielt eiendomsselskap, og gjennomfører de fleste aktiviteter innenfor utvikling, forvaltning og drift av eiendom med egne ansatte. Dette gir oss en styrke til å jobbe integrert med bærekraft og sirkulærøkonomi i alle relevante prosesser.

Retningslinjer knyttet til sirkulærøkonomi

De mest vesentlige problemstillingene rundt ressursbruk og sirkularitet i KLP Eiendom er knyttet til materialforbruk og sirkulærøkonomi, klimagassutslipp i leverandørkjeden og generert avfall. Dette er fanget opp i de to målbildene som er utarbeidet for KLP Eiendom i lys av KLPs nye bærekraftsstrategi.

De omhandler sirkularitet i nybygg og leietagertilpasninger og setter som ambisjon å redusere klimagassutslipp fra byggingsprosjektene. Et viktig tiltak er valg av materialer, og vi har derfor utviklet et materialdokument som sikrer at materialene som benyttes oppfyller krav til klimagassutslipp, sirkularitet og fravær av miljøgifter. KLP Eiendom har også en egen bærekraftsstrategi, hvor sirkulærøkonomi og ressursbruk er et viktig tema. I tillegg har KLP Eiendom et eget miljøstyringssystem som er sertifisert etter ISO 14001.

Tiltak og virkemidler

Redusere klimagassutslipp og øke sirkulariteten i leietagertilpasninger

Våre leietakere ønsker i stadig større grad detaljert informasjon om sitt klimaavtrykk, og for mange aktører vil leieavtalen være et av de største bidragene til selskapets miljøbelastning. Årlig utfører KLP Eiendom omtrent 40 ulike leietagertilpasninger, noe som utgjør ca. 250 mill. kroner i året. Vi ser et stort potensial for å redusere omfanget av ressursbruk og klimagassutslipp knyttet til leietagertilpasninger. Innen 2030 har vi derfor satt oss som mål å redusere klimabelastningen for dette arbeidet med 50 prosent.

Følgende tiltak blir sentrale for å nå dette målet:

- Videreutvikle «Materialdokument» for kontorforvaltning, basert på erfaring fra første driftsår.
  - Materialdokumentet skal gjøre det enklere for våre leietakere å velge bærekraftige alternativene innenfor ulike materialgrupper som er sentrale ved innredning av kontorlokaler. Dokumentet inneholder dokumenterte gode løsninger som svarer på relevante miljøindikatorer som er viktig både for miljøet og inneklimate i våre lokaler. Eksempler på våre miljøindikatorer er andel gjenbrukte råstoffer i produktet, samt om produktet er forberedt for ombruk.
- Etablere klimakalkulator for leietagertilpasninger, for å beregne reell klimabelastning og for å vise leietaker effekten av ombruk og bevisst materialvalg.
- Stille kompetanse- og ytelseskrav innenfor bærekraft til samarbeidspartnere som entreprenører, leverandører o.l.

- Kompetansebygging på miljø og bærekraft for avd. Forvaltning/Utleie. Etablere kompetanseplan og gjennomføre opplæring.
- Etablere samarbeidsavtale og prøveprosjekter med aktører som gjennomfører ombruksbefaringer og håndterer kjøp og salg av ombrukte byggevarer.

Redusere klimagassutslipp og øke sirkulariteten i utviklingsprosjekter (nybygg og rehabilitering)

En rekke pilotprosjekter de siste årene har vist at det er mulig å halvere klimagassutslipp fra bransjen uten store merkostnader. De største utslippskuttene realiserer vi ved å bygge mindre nytt og ta vare på det vi har; vi skal tenke langsiktig, bygge fleksibelt, og fokusere på vedlikehold for å forlenge levetiden. I prosjekter skal vi:

- Alltid vurdere rehabilitering om mulig. Klimabesparelsen skal synliggjøres.
- Gjennomføre ombrukskartlegging og vurdere muligheten for ombruk, enten med materialer fra egen bygningsmasse, eller fra eksterne kilder.
- Prosjektene skal designes for lang levetid og fremtidig ombruk, og skal dokumentere disse vurderingene
- Enkel ombrukskartlegging skal ligge som underlag i leietakerprosjekter over 2.000 m².
- Større materialer/komponenter (eks. fasadeplater eller ventilasjonsanlegg) med gjenværende levetid skal forsøkes selges på ombruksplattformer som Loopfront eller Ombygg.

Redusere klimagassutslipp og øke sirkulariteten i eiendomsdriften

Miljøbelastningen fra drift for våre eiendommer vil i stor grad påvirkes av leietakers adferd, eksempelvis ved tilpasninger og ombygginger i bygningsmassen, og avfallsgenerering fra forretningsdrift og kantine. Ved å tilgjengeliggjøre miljødata og gjennom god dialog og veiledning vil vi ha mulighet til å redusere miljøbelastningen i samarbeid med leietaker.

For å forvalte eiendommene på en god måte ønsker vi å benytte leverandører som kan dokumentere at de tar ansvar knyttet til klima, miljø, sosiale forhold og virksomhetsstyring i egen virksomhet og i sin leverandørkjede. På denne måten kan KLP Eiendom bruke vår påvirkningsmakt ved å bruke klimafotavtrykk fra materialer som et kriterium for innkjøp. Det skal vi konkret gjøre ved å:

- Innføre Grønne leiekontrakter med våre leietakere for å legge til rette for grønnere adferd
- og økt samarbeid.
- Ha minst 5 avfallsfraksjoner lett tilgjengelig fra arbeidsplasser og oppholdssted i våre bygg, i lokalene vi leier ut
- Stille krav til sortering av avfall både fra våre lokaler (minimum 65 prosent)
- Innføre en spesifikk mengde usortert avfall (kg/m²) som en målparameter i drift, og gi grunnlag for byggspesifikke tiltak.

- Prioritere leverandører som er miljøsertifisert foran andre leverandører. For større avtaler (rammeavtaler) er dette et kriterium i dag. Informasjon om miljøsertifisering tilgjengeliggjøres i interne innkjøpssystemer.
- Beregne klimafotavtrykk for materialbruk i større innkjøp

Avfall og ressursbruk i driften

KLP skal søke å gjøre vårt forbruk og våre tjenester mer ressurseffektive og sirkulære for å støtte opp om en sirkulær økonomi. Vi skal drive i henhold til avfallspyramiden og behandle størstedelen av avfall høyt opp i pyramiden. Et annet viktig virkemiddel for å bidra til en mer sirkulær økonomi er gjennom økt kunnskap om skadeforebygging hos våre eiere, som vil redusere behovet for reparasjon og gjenoppbygging.

	2023	2022	2021	2020
Avfallsmengde i KLPs egne kontorlokaler (tonn / tonn per årsverk)	73 / 0,07	76 / 0,07	58 / 0,06	101 / 0,10
Kildesorteringsgrad i KLPs egne kontorlokaler	65 %	67 %	81 %	56 %
Avfallsmengde i KLPs eiendomsportefølje (tonn)	5 067	5 045	3 967	4 296
Kildesorteringsgrad i KLPs eiendomsportefølje	60 %	59 %	62 %	62 %
Gjennomførte kurs om skadeforebygging	66	97	63	12
Deltakere på kurs om skadeforebygging	641	954	360	820

Metode og forklaring

Avfallsmengde i KLPs egne kontorlokaler inkluderer Oslo, Bergen og Trondheim. For kontorer i Oslo er det kun papiravfall og restavfall som veies og registres per bruker, mens de andre avfallsfraksjonene er estimert basert på en arealnøkkel. I 2022 ble det oppdaget at det for noen eiendommer hvor KLP deler avfallsrom med andre bedrifter ikke ble benyttet arealnøkkel for fordeling av avfall. Dette er rettet opp i for rapporteringen for 2022, slik at det er lagt inn oppdatert arealnøkkel.

Avfallsmengden i KLPs eiendomsportefølje omfatter egendriftede bygg, men inkluderer ikke alle bygg i eiendomsporteføljen. Da avfallet ikke blir veid ved henting i alle bygg, eksempelvis byggene i Stockholm, er det ikke mulig å hente ut avfallsdata for alle enkeltbygg. I 2023 inkluderes avfallstall fra 52 bygg, mot 50 bygg i 2022.

Kildesorteringsgraden viser hvor stor andel av avfallet som blir sortert. Sortert avfall kan materialgjenvinnes i større grad, og har derfor en mindre negativ miljøpåvirkning enn avfall som ikke sorteres og som blir enten deponert eller energigjenvunnet.

Aktiviteter om skadeforebygging er aktiviteter hvor KLP Skadeforsikring gir opplæring i brannsikkerhet og forebygging av brann. Tidligere ble dette gjennomført som kurs med mange deltagere fra ulike kommuner, men basert på erfaringer under pandemien har kursete blitt mindre, med færre deltagere fra samme kommune, og mange kurs er gjennomført i møte-format. Kursene er et samarbeid med Norsk Brannbefals landsforbund.

Sosiale forhold

Egen arbeidsstyrke

Strategi

Konsernstrategien gir viktige føringer for utviklingsområder hvor kundenes forventninger, teknologiske muligheter, krav til effektivitet og kravet til oppdatert kompetanse øker og endrer seg mye raskere enn tidligere. Dette øker kravet til endringskapasitet for hele organisasjonen.

I konsernstrategien er engasjerte mennesker et eget fokusområde. Dette fokusområdet retter blikket på det utviklingsarbeidet som er aller viktigst å fokusere på for at vi som ansatte i KLP skal bevege oss i den retningen strategien setter. Konsernstrategien har også andre fokusområder der målrettede tiltak vil bidra til måloppnåelse.

HR har et overordnet ansvar for personalpolitikken i KLP og leverer en rekke tjenester til forretningsområdene for å støtte deres arbeid.

Menneskelige ressurser er det mest verdifulle KLP-konsernet har. For at vi skal kunne være en attraktiv arbeidsgiver og tiltrekke oss de beste kandidatene, må vi jobbe for å utvikle medarbeidere og ledere, få de ansatte til å lære av hverandre og ta ansvar for egen utvikling i tråd med de forretningsmessige mål og ambisjoner KLP har. I dette arbeidet tar vi utgangspunkt i KLPs verdier; åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert og ledermodellen med tilhørende prinsipper for godt lederskap.

Som arbeidsgiver har KLP et sterkt fokus på å være en ansvarlig arbeidsgiver og ivareta grunnleggende menneskerettigheter, helse, personvern, miljø og sikkerhet for våre ansatte. Alle våre ansatte er omfattet av tariffavtaler som sikrer forsvarlige lønns- og arbeidsvilkår. HR-seksjonen har en viktig rolle ved å utvikle og støtte i gjennomføring av sentrale strategiske prosesser for å tiltrekke oss og beholde ansatte, og sikre god utvikling i hele ansattforholdet. Styret, konsernledelsen, ledere og ansatte er viktige interessentgrupper i arbeid med strategien.

Gode IT-verktøy er avgjørende for å få innsikt og kunne gi verdifull kunnskap for å ta bedre beslutninger. Mesteparten av arbeidet foregår likevel i organisasjonen og derfor er det viktig å understreke at for å lykkes med strategien må ledere ta ansvar for å sikre implementering og gjennomføring i egen enhet, med god involvering av ansatte, tillitsvalgte og vernetjenesten. HR må sørge for å ta initiativ, sette retning, gi nødvendig støtte og rådgiving og føle ansvar for å lykkes med gjennomføring av tiltakene sammen med forretningsområdene. Den enkelte ansatte må også ta ansvar for egen utvikling. Et godt samarbeid på tvers er avgjørende.

KLP gjennomfører jevnlig risikovurderinger av ulike områder innen arbeidsmiljøet for å forhindre personskader, helseplager eller sykdom samt sikre at vi etterlever lover og regler knyttet til vårt arbeidsmiljø. Vi benytter risikovurderingsmetoden som Arbeidstilsynet beskriver samt at vi i noen tilfeller også har med rådgiver fra vår bedriftshelsetjeneste for å sikre at vi får dekket alle faktorer som kan føre til nedsatt helse blant våre ansatte.

I 2023 har vi gjennomført risikovurdering knyttet til hele HMS-området som blant annet inkluderer områder som sykefravær på grunn av fare for økt smitte gjennom vintersesongen, økt risiko for psykiske helseplager, tilrettelegging, overtid, innelima, stress ved innføring av ny teknologi, muskel- og skjelettplager på grunn av økt bruk av hjemmekontor, deling av kompetanse, konflikter samt rusmisbruk. Det er laget en handlingsplan med aktuelle tiltak. Veldig mange tiltak knyttet til disse risikofaktorene er allerede igangsatt og en del områder følges løpende opp.

Ansatte i KLP Eiendom, som jobber med driften av våre bygg, har noen flere risikofaktorer knyttet til sitt arbeidsmiljø enn de kontoransatte. Annethvert år gjennomføres det derfor en risikovurdering for dette området som omhandler faktorer knyttet konkret til deres arbeid. Formålet er å fange opp risikofaktorer knyttet til arbeidsutførelse, utstyr, kjemikalier o.l. og sørge for at vi har rutiner og tiltak som minimerer risiko så mye som mulig. Det gjennomføres derfor helsekontroller for denne ansattgruppen annethvert år. Sist vi gjennomførte risikovurderingen fremkom det noen ekstra opplæringsbehov knyttet til nytt utstyr. Det ble laget en handlingsplan med tiltak som senere er fulgt opp av ledelsen for drift i KLP Eiendom i Oslo og Trondheim.

I 2023 arbeidet vi videre med å sikre etterlevelse av likestillings og diskrimineringslovens krav til arbeidsgivers aktivitetsplikt for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Det er gjennomført en risikovurdering for å undersøke grunnlag for diskriminering eller andre hindre for likestilling i samarbeid med tillitsvalgte i Likestillings- og mangfoldsutvalget. Resultatet viser at det ikke har kommet frem vesentlig risiko i 2023. Hovedutfordringen er at utviklingen i lønn- og kjønnsbalanse i tyngre fagstillinger og lederstillinger går for sakte. Dette er et område som vi jobber med og har et stort fokus på gjennom våre tiltak.

Retningslinjer, reglement og rutiner

Vi ivaretar de ansatte i et fullt forsvarlig arbeidsmiljø og med anstendige arbeidsforhold. Disse viktige verdiene og rettighetene sikres i samarbeid med de ansattes representanter, og nedfelles i tariffavtaler, retningslinjer og reglement. Selskapets retningslinjer er tilgjengeliggjort for ansatte i vårt styringssystem, og ansatte holder seg oppdatert og repeterer kunnskap gjennom modulbasert e-læring.

Vi respekterer de grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettighetene i hele vår virksomhet og i alle våre aktiviteter. Dette er forankret i overordnede retningslinjer og prinsipper som gjelder for hele konsernet. De viktigste er [Retningslinje for etikk](#) og [Retningslinje for likestilling og mangfold](#). Gjennom etablerte prosesser og systematiske risikovurderinger, målinger og kontroll sikrer vi at dette blir fulgt opp på en god måte. Vi vurderer risikoen for brudd med menneske- og arbeidstakerrettigheter i organisasjonen som lav.

KLP er medlem i Finans Norge, en arbeidsgiver- og næringsorganisasjon for finansnæringen, og en landsforening i NHO. Vi er tilknyttet deres hovedavtale og sentralavtale med arbeidstakerorganisasjonen Finansforbundet. Vi har også en egen bedriftsavtale som gjelder for alle ansatte i selskapet og heleide datterselskap, unntatt toppledelse og ledere som rapporterer til disse, samt midlertidig ansatte i korte engasjement.

Selskapet er omfattet av Åpenhetsloven. Loven har som formål å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, og sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser.

Likestilling og mangfold

Vi tror på et arbeidsliv med et mangfold av mennesker som bidrar til innovasjon, vekst og verdiskapning. Alle våre medarbeidere skal gis like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, politisk ståsted, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og -uttrykk og etnisk bakgrunn. Vi bidrar til likestilling og mangfold på arbeidsplassen og i samfunnet ved å sette fokus på FNs bærekraftsmål 5 og 8: Likestilling mellom kjønnene og anstendig arbeid og økonomisk vekst. Vi støtter alle FNs bærekraftsmål og samtidig har vi identifisert spesifikke mål som reflekterer engasjement, og disse er integrert i vår strategi og handlingsplaner.

Vi har tydelige retningslinjer, konkrete mål og tiltak for konsernet, som det systematisk og aktivt jobbes med gjennom hele året. Vi gjennomfører analyser, aktsomhets- og risikovurderinger og utarbeider handlingsplan og følger opp tiltak for å sikre at vi bidrar til et likestilt og mangfoldig arbeidsliv.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Et fullt forsvarlig arbeidsmiljø sikrer vi gjennom et systematisk HMS-arbeid med prosesser som sørger for at vi arbeider hensiktsmessig og har de tiltak vi trenger for å ivareta et godt arbeidsmiljø og forhindre nedsatt helse blant våre ansatte. Vi har blant annet gode skriftlige rutiner for å følge opp ansatte med sykefravær, og vi har laget egne e-læringskurs for ledere og ansatte i prosesser og regler rundt sykefravær. Våre HMS-mål samt måloppnåelse og forbedringstiltak blir diskutert med vernetjenesten og tillitsvalgte og legges frem i arbeidsmiljøutvalget (AMU). Arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften er blant det viktigste lov- og regelverket som legger rammen for HMS-arbeidet. KLPs personalhåndbok og HMS-håndbok har til hensikt å orientere om HMS-aktiviteter og prosesser som har betydning for ledere og medarbeidere.

Lønn og godtgjørelse

KLP har overordnede retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse. Retningslinjene har til hensikt å belønne adferd og påvirke kultur som sikrer langsiktig og bærekraftig verdiskapning og skal reflektere selskapet holdning til lønn og annen godtgjørelse til ansatte. For å sikre at retningslinjene overholdes, gjennomføres årlige internkontroller av praktiseringen av godtgjørelsesordningen i henhold til Finansforetaksforskriften § 15-2, 4. ledd. Internrevisjonen legger fram resultatet fra internkontrollen for KLPs godtgjørelsesutvalg en gang i året. Selskapene i KLP konsernet følger avtaleverket mellom Finans Norge og Finansforbundet. Ansattes innsats, kompetanse og resultater skal vektlegges i lønnsutviklingen.

Fast grunnlønn er hovedelement i den samlede godtgjørelsen, som for øvrig skal bestå av forsikrings- og pensjonsordninger og naturalytelser. Konsernets verdipapirforvaltningsmiljø konkurrerer om arbeidskraft i markeder hvor det er vanlig at deler av lønnen er basert på oppnådde resultater. Konsernet tilbyr derfor lønn som delvis er resultatavhengig til ansatte innen verdipapirforvaltning med direkte resultatansvar. I tråd

med regelverket fordeles utbetaling av en slik lønn over flere år og er delvis tilknyttet verdiutviklingen i utvalgte verdipapirfond. Det er ikke prestasjonslønn i andre deler av konsernet eller i konsernledelsen.

Involvering av ansatte

I KLP har vi en bedriftsavtale fremforhandlet med selskapets tillitsvalgte som blant annet regulerer administrative bestemmelser, arbeidstid og samarbeidsforhold i selskapet.

Ledelsen har et tett og godt samarbeid med de ansattes representanter gjennom både arbeidsmiljøutvalg og i ulike samarbeidsutvalg. Fokusområder for arbeidsmiljøutvalget i 2023 har blant annet vært sykefravær, overtid, medarbeiderundersøkelsen, likestilling og mangfold samt endringsprogrammet som gjennomføres i vårt pensjonsmiljø. Vi arrangerer jevnlig fellessamlinger hvor tillitsvalgte og vernetjenesten deltar sammen med ledelsen for å understøtte samarbeid og drøfte aktuelle problemstillinger. På samlingene settes det fokus på aktuelle faglige temaer for å bygge en felles kompetanseplattform. Kompetansebygging skjer også gjennom andre fora deriblant konfliktløsningsgruppen hvor tillitsvalgte deltar sammen med HR.

Vi har et likestillings- og mangfoldsutvalg som består både av representanter fra ledelsen og de ansatte. Utvalget har møter kvartalsvis og jobber med å utarbeide overordnede mål og lage handlingsplaner med aktuelle tiltak.

Alle nyansatte i selskapet gjennomgår modulbaserte e-læringer som omhandler selskapets retningslinjer, verdigrunnlag og etiske retningslinjer. Retningslinje for likestilling og mangfold gjennomgås i introduksjonsprogrammet for nye medarbeidere.

Arbeidsmiljøutvalg i selskapet er organisert i et sentralt arbeidsmiljøutvalg (AMU) som gjelder hele selskapet samt lokale arbeidsmiljøutvalg (AMU) i hvert av datterselskapene. I sentralt AMU behandles saker som gjelder selskapet som helhet. Hovedtillitsvalgt og hovedverneombud deltar sammen med Konsernsjef, konsernledere, bedriftshelsetjenesten og HR. I de lokale AMU behandles saker som gjelder lokalt og administrerende direktør for det aktuelle datterselskap deltar sammen med HR og lokale tillitsvalgte og verneombud. I tillegg gjennomføres det kvartalsvis samarbeidsmøter med ledelsen og tillitsvalgte samt hovedverneombud. Jevnlig gjennomføres det også samarbeidsmøter mellom ledelse, tillitsvalgte og vernetjenesten i enhetene som jobber med pensjon og forretningsutvikling samt i teknologienheten.

AKAN-utvalget er et partssammensatt underutvalg av AMU. Utvalget har ansvar for å drive informasjons- og holdningsskapende arbeid, planlegge, organisere og gjennomføre rusmiddelforebyggende arbeid i KLP, samt rapportere til sentralt AMU om utvalgets aktiviteter og avhengighetsproblemer blant medarbeiderne.

KLP gjennomfører årlig en intern kartlegging blant ledere om forhold knyttet til HMS. Kartleggingen er én av aktivitetene som bidrar aktivt til at vår organisasjon jobber systematisk og målrettet med HMS. Områder som er inkludert i undersøkelsen er oppfølging av og tilretteleggingsarbeid for sykemeldte, overtidsbestemmelser, ufrivillig deltid, oppfølging av medarbeiderundersøkelsen, tiltaksarbeid, varsling av kritikkverdige forhold og avvik, samt forebygging av rus- og avhengighetsproblemer. Resultatet av undersøkelsen inngår i selskapets systemrevisjon, sammen med selskapets mål for helse, miljø og sikkerhet

som godkjennes i Arbeidsmiljøutvalget (AMU). Resultatene følges videre opp av HR-seksjonen. Dette er med på å sikre et godt og forsvarlig arbeidsmiljø og bidrar til å redusere og forhindre risikoforhold.

I lønnsoppgjøret kommer ledelsen og tillitsvalgte sammen for å drøfte det foregående lønnsoppgjøret lokalt. Partene utveksler informasjon og drøfter forhold som ønskes spesielt vektlagt.

Alle ansettelsesprosesser som normalt ligger innenfor lønnsregulativet, behandles i ansettelsesutvalget. Dette er et utvalg som er partssammensatt med to representanter fra ledelsen og to fra tillitsvalgte.

Håndtering av påvirkning og varsling

En del av det systematiske HMS-arbeidet er forebygging av arbeidsskader og nedsatt helse samt oppfølging av avvik. Ansatte registrerer avvik i Veiviseren på intranett. Avvik kan i tillegg meldes til nærmeste leder, eventuelt til HR. Registrering er nødvendig for at KLP skal ha et aktivt og levende HMS-system som bidrar til å forebygge uønskede hendelser. Hendelser og avvik som blir registrert skal undersøkes, og ved behov skal det gjennomføres tiltak for å unngå gjentakelser.

Vi har veletablerte skriftlige rutiner for å håndtere klager, trakassering og annen uakseptabel atferd. Vi har et reglement for konfliktløsning som gir ledere og ansatte veiledning i hvilke type adferd og situasjoner en ikke skal oppleve på jobben og hvordan en kan melde fra om uheldige psykososiale arbeidsforhold.

Det er laget et eget reglement for varsling i KLP som er utarbeidet i samarbeid med ansattes representanter, vedtatt i konsernets- og datterselskapenes styre, og tilgjengeliggjort for ansatte på selskapets intranett. Reglementet beskriver hvordan ansatte skal gå frem for å varsle, samt arbeidsgivers saksbehandling ved mottak, behandling og oppfølging av varsling. Reglementet oppfordrer ansatte til å varsle dersom det oppstår kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Reglementet legger vekt på forbud mot gjengjeldelse, slik at varsler skal kunne føle seg trygg og ivaretatt.

Organisasjonen har flere varslingskanaler ansatte kan benytte for å varsle om kritikkverdige forhold, både internt og eksternt. Den som varsler får raskt informasjon om at varslet er mottatt og hvordan prosessen videre skal håndteres. Varselet skal undersøkes så raskt som mulig. Det er opprettet en uavhengig varslingskanal der en ekstern tjenesteleverandør behandler varslet i første instans. Varslingskanalen er tilgjengelig for alle ansatte både faste, midlertidige ansatte og konsulenter. Videre så er varslingskanalen konfidensiell og tilrettelagt for anonym varsling. KLP har opprettet varslingsombud, og et varslingsråd hvor hovedverneombudet er medlem. Varslingsrådet og varslingsombudet har et tett samarbeid med tillitsvalgte. Dette er med som på å sikre at de ansatte blir ivaretatt i varslingsaker.

Tiltak

HMS

Vi har tydelige og forutsigbare rutiner for oppfølging av og tilrettelegging for sykemeldte arbeidstakere. Både ansatte og ledere har tilgang til rutinene på intranett. Vi tilbyr rådgivning hos psykolog med lav egenandel og kort ventetid for ansatte som har behov for det. Ansatte med risikoutsatte arbeidsforhold tilbys helsekontroll annethvert år. Helsekontrollene ble sist gjennomført i 2022 og vil igjen gjennomføres i

2024. Gravide medarbeidere får mulighet for tilrettelegging for nærvær gjennom hele svangerskapet, med støtte fra jordmor og bedriftshelsetjenesten. Vi legger til rette for fleksibilitet i arbeidshverdagen. I 2023 har vi innført en ordning som gjør at ansatte har mulighet til å inngå avtale om å jobbe hjemmefra inntil to dager i uken, dersom dette lar seg gjøre i forhold til arbeidsoppgavene.

KLP har i tillegg gjort flere tiltak for å tilrettelegge for et godt fysisk og psykososialt arbeidsmiljø, blant annet ved tilrettelegging av arbeidsplasser ved behov, og ulike kompetanseutviklings aktiviteter for ledere og medarbeidere. KLP gjennomfører ulike faglige- og sosiale tilstelninger for alle ansatte som blant annet arrangement for organisasjonsutvikling, julelunsj, julebord, juletreffest, arrangementer for pensjonistforeningen. KLP har et aktivt bedriftsidrettslag som har som formål å fremme idrett, helse og samarbeid. Det er arrangert turer, aktiviteter, lagidrett og kurs samt drift av treningssenter med mulighet for fellestimer. Andre velferdstilbud er fotoklubb og kunstklubb.

Det er generelt ikke mye overtidsbruk i KLP, men likevel noen variasjoner innenfor de ulike forretningsområdene. Det har vært en oppgang i overtidsbruken fra 2022 til 2023, og i perioder har vi hatt ekstraarbeid knyttet til utvikling av et nytt pensjonssystem. Bruk av overtid blir fulgt godt opp av både ledelsen og HR. Arbeidsmiljøutvalget (AMU) mottar kvartalsvis rapporter som viser den totale bruken av overtid i KLP. Vi har gode rutiner for oppfølging av overtid i samarbeid med de tillitsvalgte. Det inngås individuelle avtaler mellom medarbeider, leder og tillitsvalgte i perioder hvor det er behov for at medarbeidere jobber noe ekstra.

I 2023 har vi gjennomført AKAN-kurs for ledere, tillitsvalgte og vernetjenesten samt HR for å øke kompetansen i å gjenkjenne tegn på rusmisbruk og hvordan gjennomføre en samtale basert på en bekymring. I tillegg har vi satt fokus på psykisk helse på verdensdagen for psykisk helse ved å arrangere et foredrag og webinar med psykolog Christine Lien med tema "Styggen på ryggen". Vi har også gjennomført en vernerunde som består av en spørreundersøkelse som sendes ut til alle ansatte med spørsmål rundt fysiske forhold på arbeidsplassen. Resultatene ble gjennomgått i etterkant og oppfølgingstiltak ble igangsatt der det var behov for det.

Likestilling og mangfold

Et viktig arbeid for å øke kjønnsbalanse er utvikling av våre ledere og talenter i vårt lederutviklingsprogram. Det er viktig å bygge rett kompetanse internt for å sikre kandidater til nye roller. Vi legger opp til gode utviklingsplaner i plan- og utviklingssamtalen for å bygge medarbeidernes kompetanse og erfaring, og for å sikre nok kvinnelige kandidater som kan være aktuelle for tynge fagstillinger eller lederstillinger også framover.

Andelen menn i de høyeste betalte stillingene har vært større over flere år, og de representerer fagområder som er høyest kompensert lønnsmessig. Innen noen fagområder er det ekstra utfordrende å rekruttere kvinner, fordi det blant annet er betydelig færre kvinner enn menn i kandidatutvalget. Dette gjelder særlig innen KLP Kapitalforvaltning, Økonomi og finans og Teknologi. Vi har benyttet lengre tid og ulike tilnærminger for å få inn flere kvinner i søkermassen og i intervjuprosesser.

Vi gjennomfører lønnsprosesser med særlig fokus på likelønnsperspektivet. Vi utarbeider analyser og har samtaler med leder for å sikre at ikke ubegrunnede lønnsforskjeller finnes. Kvinners andel av menns lønn

påvirkes av kjønnsfordelingen i de høyere lønnede stillingene. Derfor vil aktivitetene for å øke kjønnsbalansen være med å støtte utviklingen av lønnsbalanse.

Gjennom 2023 har vi gjennomført flere tiltak knyttet til de ulike målområdene innen likestilling og mangfold. Vi har arbeidet med forbedring av våre rekrutteringsprosesser for å sikre god inkludering gjennom blant annet bedre kjønnsbalanse i intervjuprosessen og kandidatoppfølging. Vi har videreført vårt sponsorsamarbeid med Kvinner i Finans, et samarbeid vi har hatt siden 2021. Her er målet å øke andelen kvinner i ledende posisjoner og spesialistfunksjoner i finansnæringen i Norge.

I 2023 har vi hatt praksisplasser som bidrar til økt forståelse for mangfold blant egne ansatte. Vi har i tillegg også lærlingeplasser innen byggfag og kontorlag, med god kjønnsbalanse i sammensetningen.

Arbeidet med å øke innsatsen for arbeidstakere med funksjonsnedsettelse er videreført i 2023 i samarbeid med et rekrutteringsbyrå som fokuserer på å hjelpe personer med funksjonsnedsettelse inn i arbeidsmarkedet. Dette er et område vi vil fortsette å jobbe med fremover.

Som tidligere år har vi også i 2023 gjennomført kurset «Rosa kompetanse» i samarbeid med foreningen FRI, Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Formålet er å gi ansatte og ledere gode råd og perspektiver på hvordan man kan snakke trygt om seksuell orientering og kjønnsuttrykk på arbeidsplassen. I medarbeiderundersøkelsen måler vi om ansatte opplever å bli respektert for den de er, og vi opplever jevnt høy skår. Selv om resultatene er gode, så vet vi det er ubevisste fordommer både på arbeidsplasser og i samfunnet, og at det derfor er viktig å videreføre dette arbeidet. Vi deltar i nettverket LHBT i arbeidslivet, et nettverk som vi var med å etablere i 2017. Her deler vi kunnskap og erfaringer i arbeid og tiltak.

KLPs seniorer representerer verdifull arbeidskraft og kompetanse for selskapet. KLP ønsker å ha en seniorpolitikk som motiverer ansatte til å delta lenge i arbeidslivet til det beste for KLP, samfunnet og ikke minst den enkelte arbeidstaker. Vi har ulike ordninger som bidrar til at seniorer som kan og ønsker det kan stå lenge i jobb. Vi har egne kompetansemidler og -dager for seniorer for å sikre kontinuerlig utvikling gjennom hele ansettelsesforholdet. Vi arrangerer pensjonskurs for ansatte hvor målet er å skape trygghet, dialog og refleksjon om arbeid og pensjon for hver enkelt slik at de ansatte kjenner til pensjonsordningen, og kan ta gode valg.

Vi markerer utvalgte dager for å synliggjøre inkludering og gi støtte. Noe av dagene som markeres er kvinnedagen, verdensdagen for psykisk helse, Pride i Oslo, Bergen og Trondheim, Samenes nasjonaldag.

Rekruttering og employer branding

KLP jobber for et aktivt internt arbeidsmarked, der ansatte har muligheten til å utvikle seg og finne nye karriereveier internt. Gjennom 2023 har vi hatt mange ansatte som har gått inn i nye stillinger hvor de bygger karriere internt. Vi har gjennomført tiltak for å synliggjøre ledige stillinger med tips og råd om intervjuprosess, og artikler på intranett om ulike stillinger og arbeidsmiljø i selskapet har hatt god effekt.

Vi opplever mange søkere på ledige stillinger i KLP, men det har vært krevende å få inn nok kvalifiserte eksterne søkere på enkelte fagområder, og spesielt kvinner. For å tiltrekke oss flere kvalifiserte søkere har vi deltatt på ulike utdanningsmesser, jobbet med promoteringer i en større bredde av kanaler, tilpasset språk

og budskap i annonsetekster. I 2023 har vi hatt internship-program i Teknologi og KLP Kapitalforvaltning, noe som gir oss tilgang til godt kvalifiserte studenter og samtidig er et godt virkemiddel til å få kvinner interessert i KLP og Finansbransjen. Videre ser vi at dette programmet bidrar til å nå ut til yngre arbeidstakere, og det er viktig at vi får vist frem våre spennende prosjekter og vårt samfunnsoppdrag for å være en attraktiv arbeidsgiver for studenter og unge arbeidstakere.

Kompetanseutvikling

KLP jobber strategisk med kompetanse gjennom å identifisere behov, planlegge, gjennomføre og evaluere kompetansetiltakene som skal sikre at KLP og den enkelte leder og medarbeider har relevant kompetanse for å nå definerte mål.

Vi legger til rette for en rekke interne og eksterne kompetanseutviklingstiltak. KLP har utviklet sitt eget lederutviklingsprogram i samarbeid med ekstern leverandør. Det gjennomføres med gode tilbakemeldinger. Videre tilbyr vi flere tidsaktuelle og strategiske lederutviklingstiltak. Plan- og utviklingssamtalen er en viktig arena for medarbeider og leder for å snakke om resultater, diskutere fokusområder for det neste året og gi hverandre tilbakemeldinger. Samtalene er et godt styrings- og ledelsesverktøy. I løpet av 2024 vil vi ferdigstille implementeringen av nytt HR-system med utviklings- og læringsmodul, og dette vil gi oss nye muligheter for måling, innsikt, læring og oppfølging.

Ansatte som ønsker ytterligere faglig påfyll knyttet til den enkeltes utviklingsplan, kan få økonomiske bidrag til etter- og videreutdanning. For å styrke budskapet om livslang læring og at seniorer har samme utviklingsmuligheter som alle andre i konsernet, er det øremerket midler til utdanningsstøtte for seniorer.

Arbeidsmiljø

I 2023 ble det gjennomført en større og to kortere medarbeiderundersøkelser for å måle arbeidsglede og lojalitet. Resultatene viser at vi har høy arbeidsglede og lojalitet i KLP. Ansatte opp til og med 30 år viser i undersøkelsen at det er økende arbeidsglede etter målrettede tiltak som etablering av nettverk, sosiale tilstelninger og faglig påfyll. Ledere presenterer enhetens resultater for medarbeiderne, og tiltak utarbeides i fellesskap. Ved å sende ut kvartalsvis undersøkelse ble det lettere å følge utviklingen og justere forbedringstiltak underveis. Enheter med lavere skår følges spesielt opp. Resultatene fra undersøkelsen presenteres og diskuteres med de tillitsvalgte og verneombud, som også gis anledning til å foreslå tiltak. Samlet gir dette en god innsikt og er en viktig prosess for kontinuerlig å utvikle et godt arbeidsmiljø.

KLP ønsker ansatte i alle aldre og vi jobber aktivt både for å tiltrekke oss og beholde yngre ansatte som utvikler seg og er i et godt arbeidsmiljø. Vi har gjennomført flere tiltak på disse områdene, og for 2024 vil denne målgruppen være inkludert i hovedmålene.

Målsettinger knyttet til KLPs ansatte

KLP har flere tydelige mål og delmål som følges opp med ulike tiltak igjennom året. Vi skal:

- Være en attraktiv og fleksibel arbeidsgiver som gir gode utviklingsmuligheter i et inkluderende arbeidsmiljø
- Arbeide aktivt med å forebygge sykefravær og ha som et mål å ha lavere sykefravær enn 4 prosent i gjennomsnitt per år
- Ha kjønnsbalanse i ledende stillinger og i styrene
  - Ha minimum 40 prosent av hvert kjønn i ledende stillinger på alle ledernivå og i alle styrene i KLP
  - Øke andelen kvinner på alle ledernivåer der det er skjevheter
- Ha kjønnsbalanse i tyngre fagstillinger
  - Ha minimum 40 prosent av hvert kjønn i tyngre fagstillinger
  - Øke andelen kvinner i tyngre fagstillinger
- Jobbe systematisk for å oppnå lønnsbalanse*
  - Øke kvinners andel av menns lønn

*Kvinnens andel av menns lønn påvirkes av kjønnsfordelingen i de høyere lønnede stillingene (mål 1 og 2)

- Øke innsatsen på arbeidet for arbeidstakere med en funksjonsnedsettelse
  - Øke rekruttering av ansatte med funksjonsnedsettelse
  - Etablere tilretteleggelsesplasser
  - Ha universalt tilpasset arbeidsplass for våre ansatte
- Sikre at alle ansatte opplever å bli respektert for den de er
  - Opprettholde høy score for ansatte i medarbeiderundersøkelsen knyttet til kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person
- Sikre god oppfølging og kompetanseutvikling i senioralder
  - Øke gjennomsnittlig avgangsalder
  - Informere om senior kompetansemidler og -dager
  - Sikre kompetanseutviklingsplaner for seniorer

Indikatorer og resultater

KLPs ansatte

	2023	2022	2021	2020
Ansatte i KLP	1 133	1 093	1 048	1 018
Kjønnfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	48 / 52 %	48 / 52 %	47 / 53 %	47 / 53 %
Antall deltidsansatte i KLP	48	59	50	55
Kjønnfordeling deltidsansatte (kvinner / menn)	75 / 25 %	ny	ny	ny
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	7 %	10 %	7 %	9 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	2 %	2 %	3 %	2 %
Antall midlertidige ansatte	15	22	34	34
Kjønnfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	53 / 47 %	50 / 50 %	53 / 47 %	ny
Turnover i antall	78	78	ny	ny
Turnover prosent	7,0 %	7,3 %	6,4 %	3,1 %
Nyansettelser	113	ny	ny	ny
Kjønnfordeling nyansettelser (kvinner / menn)	46 / 54 %	ny	ny	ny
Totalt antall konsulenter	438	490	ny	ny

Metode og forklaringer

Alle tall som rapporteres tar utgangspunkt i faste ansatte i KLP-konsernet i Norge, Sverige og Danmark, med mindre noe annet er spesifisert. Tall som gjelder lønn og fravær omfatter ikke Sverige og Danmark.

Antall ansatte er faste ansatte i KLP-konsernet i Norge, Sverige og Danmark, og inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Deltidsansatte er faste ansatte som jobber mindre enn 100 prosent. Andel som jobber deltid viser kvinnelige og mannlige faste ansatte med frivillig deltidskontrakt som en andel av totalt antall faste kvinnelige og mannlige ansatte.

Ingen ansatte i KLP jobber deltid ufrivillig, og alle ansettes i heltidsstillinger. Deltid forekommer kun når ansatte selv søker om det i forbindelse med for eksempel fødselspermisjoner, utdanning eller andre livssituasjoner som tilsier at de ønsker eller har behov å jobbe redusert. I 2023 arbeidet 4,24 prosent av de faste ansatte deltid, dette er en nedgang sammenlignet med i fjor, og lavere enn tidligere år. 7 prosent av kvinner og 2 prosent av menn har i 2023 jobbet deltid. Det er en nedgang både blant kvinner og menn.

Midlertidige ansatte er ansatte med midlertidig kontrakt som lønnes av KLP.

Turnover er antall faste ansatte som har sluttet i KLP-konsernet i forhold til gjennomsnittlig antall ansatte i året. Personer som har skiftet jobb internt i KLP-konsernet er ikke inkludert.

Det var 7 prosent av de ansatte som sluttet i 2023, det er en nedgang på 0,3 prosentpoeng fra 2022 og 1,1 prosentpoeng over gjennomsnittet av de siste fire årene.

Antall eksterne konsulenter er innleie av eksterne konsulenter knyttet til entrepriseavtaler og innleie av konsulenter fra produksjonsbedrift ved utgangen av året.

Innleie av eksterne konsulenter har i hovedsak vært knyttet til to entrepriseavtaler, samt mindre avtaler spesielt på IT-området. Vi har hatt innleie av vikarer fra bemanningsbyråer for ansatte som ute i permisjon eller ved sykdom i hele KLP. I tillegg har vi hatt innleie av enkeltkonsulenter fra produksjonsbedrifter. Fra april ble reglene om innleie av arbeidstakere fra bemanningsforetak etter arbeidsmiljøloven strammet inn. Som følge av dette har vi jobbet aktivt med etterlevelse av de nye reglene. KLP benytter derfor ikke lenger innleie fra bemanningsforetak for oppdrag av midlertid karakter.

Kollektive forhandlinger

Den ansatte er dekket av sentrale tarifforhandlinger gjennom bedriftsavtalen som inngår som er en del av avtalestrukturen i finansnæringen og må sees i sammenheng med Hovedavtalen og Sentralavtalen som er inngått mellom Finans Norge/NHO og Finansforbundet.

Likestilling og mangfold

KLP deltar i målingen SHE Index som måler og sammenligner kjønnsbalansen i 85 norske selskaper. I 2023 skårer KLP 91 poeng som er 9 poeng bedre enn året før. Dette gir oss en 11. plass på rangeringen, basert på resultater i 2022.

Vi har en god kjønnsbalanse blant alle ansatte og ledere totalt, og en positiv utvikling på de to øverste ledernivåene. Vi har en nedgang i kjønnsbalanse på ledernivå tre. I tyngre fagstillinger har vi en liten økning i kjønnsbalanse, men vi ser at utviklingen går svært sakte.

	2023	2022	2021	2020
Antall ansatte på øverste ledernivå	9	10	10	10
Andel av ansatte på øverste ledernivå	0,8 %	0,9 %	1,0 %	1,0 %
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	43 / 57 %	50 / 50 %	43 / 57 %	50 / 50 %
Kjønnsbalanse i konsernledelsen (kvinner/menn)	56 / 44 %	40 / 60 %	30 / 70 %	30 / 70 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	46 / 54 %	40 / 60 %	30 / 70 %	30 / 70 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	43 / 57 %	39 / 61 %	38 / 62 %	39 / 61 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	35 / 65 %	41 / 59 %	42 / 58 %	45 / 55 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	40 / 60 %	40 / 60 %	38 / 62 %	40 / 60 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger (kvinner / menn)	30 / 70 %	28 / 72 %	27 / 73 %	28 / 72 %
Aldersfordeling blant ansatte (antall under 30 / 30-50 / over 50)	85 / 591 / 457	82 / 585 / 425	78 / 570 / 399	60 / 593 / 372
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	8 / 52 / 40 %	7 / 51 / 42 %	7 / 55 / 38 %	4 / 53 / 43 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	65,0	64,8	64,6	64,6

Metode og forklaring

KLP definerer ledere på tre ulike nivåer. *Ledernivå 1* er konsernledelsen, inkludert konsernsjefen samt administrerende direktører i datterselskapene. *Ledernivå 2* er de lederne som rapporterer direkte til en konserndirektør (medlem av konsernledelsen). *Ledernivå 3* er de lederne som rapporterer til ledere på nivå 2.

Tyngre fagstillinger er ikke-ledende stillinger med en årslønn over 1 million kroner.

Øvrige medarbeidere er fast ansatte lønnet på tabell, som ikke er ledere eller i tyngre fagstillinger med årslønn over en million kroner.

Kjønnsfordeling på ulike ledernivåer, i tyngre fagstillinger og blant alle ansatte er basert på faste ansatte. Kjønnsbalansen for tyngre fagstillinger er utregnet som andelen kvinner og andelen menn som ikke er ledere og har en årslønn over 1 millioner av totalt antall ansatte. Tallet som rapporteres viser kjønnsbalansen ved utgangen av året, og ikke gjennom året.

Aldersfordeling blant ansatte er basert på faste ansatte.

Gjennomsnittlig avgangsalder er beregnet som gjennomsnittlig avgangsalder med AFP og alderspensjon for faste ansatte. Vi har i 2023 en økning i gjennomsnittlig avgangsalder fra 64,8 år til 65 år.

Lønnsforhold og likelønn

Når det gjelder lønnsbalanse, hvor kvinners andel av menns lønn måles, så har vi en positiv utvikling totalt i KLP og hos øvrige medarbeidere, i tyngre fagstillinger og på øverste ledernivå. Vi har imidlertid en nedgang på ledernivå to og tre.

	2023	2022	2021	2020
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	1 082 893	964 856	892 004	852 297
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	830	781	755	726
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	981	938	903	868
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP)	85 %	83 %	84 %	84 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	74 %	64 %	76 %	77 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	84 %	88 %	87 %	86 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	89 %	93 %	92 %	91 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	95 %	93 %	93 %	95 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	96 %	94 %	96 %	95 %
Konsernsjefens lønn i forhold til medianlønn i konsernet	6,6	6,5	6,2	6,0
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	75 / 25 %	74 / 26 %	75 / 25 %	65 / 35 %

Total lønn til ansatte er total faktisk kostnadsført lønn, fratrukket honorarer til eksterne. Naturalytelser er ikke inkludert. Informasjon vedrørende lønn omhandler kun faste ansatte i Norge. Ansatte i Sverige og Danmark er ikke inkludert.

Gjennomsnittlig lønn per kjønn er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100 prosent stillingsgrad og ikke korrigeret for andel deltid.

Kvinner tjener i forhold til menn er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100 prosent stillingsgrad og ikke korrigeret for andel deltid. Det er beregnet på samme måte som gjennomsnittlig lønn per kjønn.

Konsernsjefens lønn i forhold til medianlønn i konsernet. Konsernsjefens lønn er kontraktfestet fastlønn, ikke inkludert naturalytelser. Medianlønn er definert som medianlønn i konsernet for faste ansatte i Norge og inkluderer ledernivå 1.

Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjoner beregnet fra totalt uttak av foreldrepermisjon blant faste ansatte, og fordelt per kjønn.

Kompetanseutvikling

I løpet av 2024 vil vi ferdigstille implementeringen av nytt HR-system med utviklings- og læringsmodul, og dette vil gi oss nye muligheter for måling, innsikt, læring og oppfølging.

Helse, miljø og sikkerhet

Ansatte er dekket av sosiale ordninger, som tilbys fra KLP eller fra det offentlige, som sikrer ansatte mot inntektstap ved sykdom, arbeidsledighet, uførhet, foreldrepermisjon og pensjon.

I 2023 var det totale sykefraværet på 4,48 prosent, noe som er litt lavere enn i 2022. Resultatene for 2023 viser noe nedgang i korttidsfraværet og en svak økning i langtidsfraværet. Sykefraværet øker typisk gjennom høst- og vintersesongene og følger trendene ellers i både samfunnet og i bransjen.

Det er ikke rapportert inn noen alvorlige personalskader eller andre vesentlige avvik i selskapet i 2023. Det har ikke vært noen arbeidsrelaterte dødsfall.

	2023	2022	2021	2020
Sykefravær totalt	4,5 %	4,5 %	3,3 %	3,2 %
Korttidssykefravær	1,8 %	2,0 %	1,1 %	0,9 %
Langtidssykefravær	2,7 %	2,5 %	2,2 %	2,3 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	5,7 / 3,3 %	5,7 / 3,5 %	4,3 / 2,5 %	4,2 / 2,4 %
Antall personskader	3	0	1	0
Antall arbeidsrelaterte ulykker for ansatte	0	ny	ny	ny
Antall tilfeller av arbeidsrelatert sykdom for ansatte	0	ny	ny	ny
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	51 / 49 %	52 / 48 %	49 / 51 %	47 / 53 %

Metode og forklaringer

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær for faste ansatte. Korttidssykefravær er definert til 1-16 dager, og langtidsfravær er 17 dager eller mer.

Kjønnsfordeling sykefravær er beregnet ut fra totalt sykefravær for faste ansatte.

Personskader er egenrapporterte personalskader og skader rapportert som faktiske og mulige yrkesskader til KLPs skadeforsikringselskap. Dette inkluderer ikke fritidsskader.

Vi kan ikke offentliggjøre tall relatert til funksjonsnedsettelse grunnet GDPR og personopplysningsregelverket.

Kjønnsfordeling fravær syke barn er beregnet fra totalt uttak av «sykt barn»-dager for faste ansatte og fordelt per kjønn.

Diskriminering, trakassering og klager

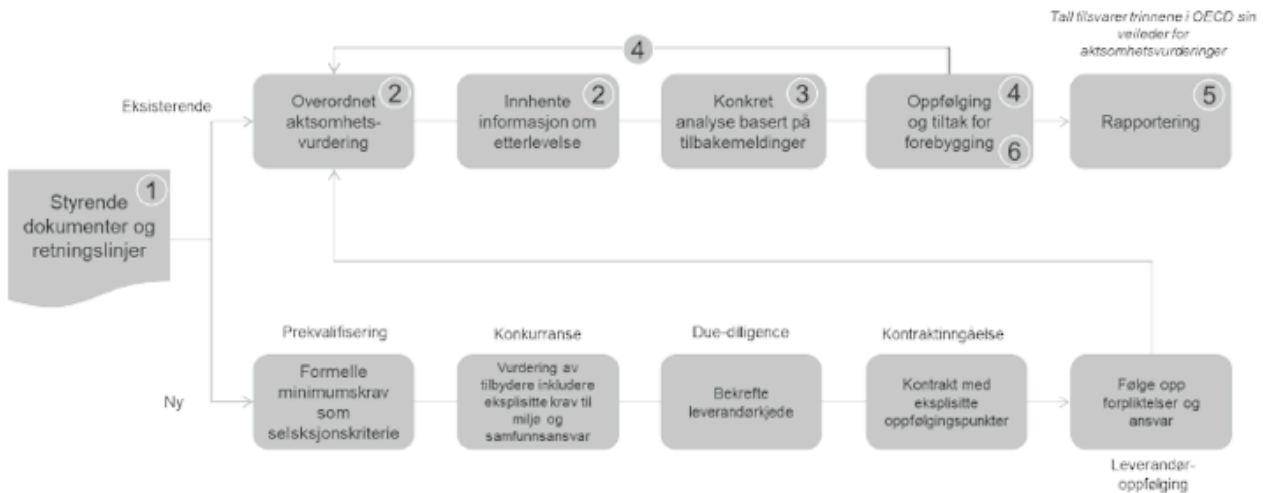
I 2023 ble det innrapportert tre varslingsaker, og sakene ble håndtert etter KLP sitt varslingsreglement. Alle sakene er ferdigbehandlet og lukket. Det er ikke registrert tilfeller av diskriminering, klager, brudd på sosiale rettigheter eller brudd på menneskerettigheter i arbeidsstyrken.

	2023	2022
Antall tilfeller av diskriminering	0	ny

Arbeidere i verdikjeden

Risikobasert tilnærming

Arbeidet for ivaretagelse av arbeidstakerrettigheter i innkjøp gjøres etter risikobasert tilnærming. Vi prioriterer innsatsen etter sannsynlighet og konsekvens for brudd på våre prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøradferd. Risikovurderingen tar utgangspunkt i kjente risikoområder, anbefalinger fra norske myndigheter og aktuelle nettverk for bærekraftige anskaffelser hvor KLP deltar. Vurderingen gjøres konkret i det enkelte innkjøp, strategisk innenfor innkjøpskategorier og ved direkte oppfølging overfor leverandører. Innkjøpsprosessen er illustrert i figuren under.

KLP vurderer risikoen for brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter basert på hva vi kjøper, hvem vi kjøper fra, hvor det vi kjøper er produsert eller hvor det leveres. Grunnlaget for risikovurderingen er leverandørens bransje og kjøpets produktkategori. Vi bygger på egne vurderinger av risiko knyttet til bransje og produkt, samt listen over kjente risikoområder, som det offentlige publiserer på anskaffelser.no.

Risikovurderingen blir supplert av konkrete opplysninger for den enkelte leverandør om aktuelle indikatorer for seriøsitet og modenhet. Eksempelvis om leverandøren er underlagt åpenhetsloven, om leverandøren har en anonym varslingskanal eller om leverandøren stiller krav til etterlevelse av arbeidstakerrettigheter i leverandørkjeden.

	2023		2022	
	Antall leverandører	Samlet omsetning i millioner kroner	Antall leverandører	Samlet omsetning i millioner kroner
Vesentlige leverandører	138	1 410	121	1 343
Leverandører omfattet av DFØs høyrisikoliste	23	177	19	238
Leverandører klassifisert som lav risiko	69	998	75	853
Leverandører klassifisert som middels risiko	50	328	34	444
Leverandører under oppfølging / til observasjon (klassifisert som høy risiko)	19	83	12	46

Risikovurdering av leverandører

Ved etablering av nye leverandører i verdikjeden, fremmes KLPs prinsipper for samfunnsansvarlig leverandøradferd som kvalifikasjonskrav i innkjøp eller kontraktsbetingelse i avtalen med leverandøren.

Vi inntar krav til grunnleggende arbeidstakerrettigheter i alle vesentlige innkjøpskontrakter og krever at leverandøren bidrar med nødvendige opplysninger for å gjennomføre risikovurdering av leverandøren og innkjøpet.

Vi har kartlagt relevante forhold hos viktige eksisterende leverandører gjennom spørreundersøkelser, og gjør det løpende med nye. Leverandørene følges opp basert på besvarelsene og en overordnet risikovurdering. Dette inkluderer kartlegging og oppfølging av emner for bærekraft hos aktuelle underleverandører.

Innholdet i kartleggingen er revidert i løpet av året til en forbedret spørreundersøkelse som automatisk tilordner besvarelsen til leverandøren i vårt kontrakt- og leverandør oppfølgingssystem.

Arbeidet har i 2023 ikke avdekket noen risikoforhold som har gitt behov for interessediialog med arbeidstakergrupper. Vår mest aktuelle risiko knyttet til arbeidstakerrettigheter er i forbindelse med stedlige tjenesteleveranser i Norge, hvor leverandørens virksomhet faller inn under norske myndigheters tilsynsområde. Av leveranser med kjent, generell risiko, har vi i 2023 fulgt opp faste leverandører omfattet av allmenngjorte tariffavtaler, og kontrollert ansettelsesforhold og lønnsnivåer ved dialog med leverandører og stikkprøver.

Målsettinger

Vi har som målsetning at alle innkjøp skal bygge på en risikovurdering, hvor leverandørens bransje, produktkategori, produksjonsland, samt kjøpets økonomiske størrelse, er faktorer som avgjør hva som skal vurderes og eventuelt hvilke tiltak som må iverksettes. Vi følger utviklingen i bærekraftsarbeidet i offentlige innkjøp og benytter de samme risikomomentene, og eventuelle anbefalte tiltak og vurderinger, så langt som disse passer vår virksomhet og innkjøpets størrelse.

Bærekraftig arbeidsliv

Bærekraftig arbeidsliv er en forutsetning for at KLPs eiere skal løse sitt samfunnsoppdrag. Bemanning er en stor utfordring hos våre eiere og situasjonen blir enda strammere mot 2040. Utfordringen er knyttet til

KLPs kjerneprodukt og vår rolle som pensjonsleverandør, eksempelvis gjennom utviklingen i antall uføre og at den enkelte tar informerte pensjonsvalg.

KLP jobber nå med nærmere kartlegging av våre muligheter for å fremme et bærekraftig arbeidsliv med utgangspunkt i vår rolle som pensjonsleverandør. Basert på dette arbeidet vil vi prioritere områder, foreslå virkemidler og sette oss konkrete målsettinger for vår satsing på bærekraftig arbeidsliv. Eksempel på områder vi vil utforske fremover er:

- Hvordan vi kommuniserer
- Hvordan vi påvirker regelverksutviklingen
- Videreutvikle kunnskap og kompetansedeling om arbeidsliv sammen med og mellom våre eiere

Vi viderefører mye av arbeidet vi har utviklet på arbeidsliv og ser på nye partnerskap og prosjekter som kan bidra til helsefremmende arbeidsplasser hos KLPs eiere.

KLP skal være pensjonseksperten som best ivaretar kundene. Det krever at vi bidrar til å øke kunnskapen om pensjon, slik at våre kunder og medlemmer kan ta informerte valg for dagene som kommer. Dette skal vi blant annet gjøre ved å gi god veiledning til den enkelte og arbeidsgiver, samt ved å formidle kunnskap om pensjon i media.

Håndtering av risiko, påvirkning og muligheter

KLP ønsker å utvikle produkter og tjenester med tilknytning til vår kjernevirksomhet, som svarer på noen av bærekraftsutfordringene våre kunder og eiere har, og som derigjennom kommer samfunnet som helhet til gode.

Allerede nå er det rekordstor mangel på faglært arbeidskraft i hele Norge, og det er viktig at de ansatte i kommune- og helsesektoren har glede, energi og overskudd til å jobbe i flest mulig av de årene de er i yrkesaktiv alder. Da må de ha det bra på jobben og i livet ellers. Gjennom KLPs arbeidsmiljønettverk har flere kommuner og helseforetak utarbeidet gode tiltak for et helsefremmende arbeidsmiljø og lavere sykefravær.

Målsettinger

KLP har som mål å støtte prosjekter hos våre eiere om helsefremmende arbeidsplasser. KLP arrangerer også kurs, webinarer og fagdager om ulike arbeidslivstema. Eksempel på tema er hvordan jobbe systematisk med arbeidsmiljø, forebygging av vold og trusler i arbeidslivet, emosjonelt arbeid, og psykologisk trygghet på arbeidsplassen. I 2023 ble det gjennomført 11 lunsjwebinarer som er åpne for alle KLPs kunder og medlemmer. Hensikten er å dele erfaringer og kunnskap fra arbeidslivsprosjekter og forskning på en effektiv måte. Det er også gjennomført 12 fysiske fagdager. På fagdagene samler vi tillitsvalgte, verneombud og ledere i kommuner og helseforetak der vi setter fysisk og psykososialt arbeidsmiljø på dagsorden. Målet er å få til regionale nettverk, der vi skal møtes en til to ganger i året. Vi har

etablert allerede tre nettverk. Fagsamlinger i arbeidsmiljønettverket, og kurs hos utvalgte kunder kommer i tillegg. Les mer om kurs og prosjekter på www.klp.no/hms.

	2023	2022	2021	2020
Pågående prosjekter om helsefremmende arbeid hos kunder	43	42	41	37
Gjennomførte kurs om helsefremmende arbeidsplasser	36	139	94	93
Antall personlige veiledninger om pensjon	4 887	7 269	6 588	6 195
Deltagere på «verdt å vite»-kurs om pensjon	1 723	837	1 263	800
Mediesaker om pensjon med talsperson fra KLP	86	77	36	57

Prosjekter om helsefremmende arbeidsplasser er en del av KLPs arbeidsmiljønettverk, hvor kommuner, fylkeskommuner og helseforetak kan søke med spesifikke prosjekter knyttet til arbeidsmiljø. Prosjektene går over to år og blir en del av nettverket hvor de får faglig og økonomisk støtte, og kan dele erfaringer med andre prosjekter. I 2023 samarbeidet vi med 43 prosjekter. Det er antall pågående prosjekter gjennom det aktuelle året som rapporteres, og ikke kun prosjekter som er pågående per 31.12.2023.

Personlige veiledninger om pensjon er veiledninger KLP har med våre kunders arbeidsgivere og arbeidstakere om ulike temaer knyttet til pensjon. Veiledningene gjennomføres både fysisk og digitalt. I 2023 ble det gjennomført 4 887 personlige veiledninger om pensjon, noe som er en nedgang fra året før. Veiledningene har blitt gjennomført både digitalt og fysisk.

«Verdt å vite-kurs» om pensjon er kurs KLP avholder hos våre kunder. KLP gjennomfører kursene annethvert år, med «repetisjonskurs» i mellomåret. Temaene som kurset omhandler er ansattes pensjonsrettigheter, rapportering til KLP, opplæring i KLPs nettløsninger, og hva som vil skje med offentlig tjenstepensjon i fremtiden. Kursene er et viktig ledd i arbeidet med å øke KLPs kunder sin kunnskap om pensjon. Tallet som rapporteres viser antall som er pålogget i løpet av tiden kurset avholdes, til forskjell fra tidligere år hvor det er rapportert på antall påmeldte. Likefullt kan det faktiske antallet deltakere på kurs avvike fra tallet som rapporteres siden kursene har blitt gjennomført digitalt og det er vanskelig å dokumentere om flere har deltatt sammen.

Forretningspraksis

Nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet

Økonomisk kriminalitet er et alvorlig samfunnsproblem som kan bidra til å redusere tilliten til finanssystemet og påvirke finansiell stabilitet. KLP har derfor nulltoleranse mot økonomisk kriminalitet. Vi har implementert styringsdokumenter som skal sikre forsvarlig og hensiktsmessig håndtering av den operasjonelle risikoen økonomisk kriminalitet utgjør i våre virksomheter, hvor noen av de viktigste er Retningslinje for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, Retningslinje for etikk, Retningslinje for KLP som ansvarlig investor, Strategi for bærekraft og Reglement for tiltak mot Økonomisk kriminalitet.

Styringsdokumentene inneholder prinsipper, prosedyrer og standarder vi benytter for å integrere tiltak mot økonomisk kriminalitet, herunder tiltak mot korrupsjon, hvitvasking og terrorfinansiering i våre forretningsstrategier, daglige drift og i forholdet til våre interessenter. Styringsdokumenter er kommunisert og tilgjengelig for alle ansatte. Som et ledd i løpende forbedring og utvikling innen området, jobber vi systematisk og helhetlig med risikovurderinger og risikoreducerende tiltak, herunder hensiktsmessig antikorrupsjonsprogram.

KLP har etablert forsvarlig varslingskanal, både internt for alle ansatte og eksternt for våre kunder og forretningsforbindelser. Det er etablert uavhengig varslingsråd som skal håndtere innkomne varsler. KLP har etablert beredskapsplan, og skal i 2024 etablere en uavhengig komité, som omhandler håndtering av hendelser relatert til korrupsjon og bestikkelser. Resultatet av eventuell hendeshåndtering inngår i årlig informasjonsinnsamling og risikovurdering.

KLP har ikke identifisert vesentlige risikoer for korrupsjon eller bestikkelser i egen virksomhet. Vi anser likevel at eksponeringen mot korrupsjon og bestikkelser kan være størst relatert til våre investeringer i ikke børsnoterte selskaper og større innkjøp. Funksjoner som jobber med investeringer og større innkjøp mottar tilpasset opplæring innen korrupsjon og bestikkelser. Korrupsjon og annen økonomisk kriminalitet er viktige temaer som vi følger opp med selskaper som ansvarlig investor og innkjøper. Bakgrunnsundersøkelser, kontroller og dialog er virkemidler som reduserer risikoen for brudd på nulltoleransen. Det ble ikke avdekket tilfeller av korrupsjon og bestikkelser i 2023 knyttet til våre forretningsforbindelser.

Vi har etablert tilpassede e-læringer om antikorrupsjon og tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, som er obligatoriske for alle ansatte. Gjennomføring av obligatorisk opplæring blir systematisk fulgt opp. De gjeldende styringsdokumenter samt tilpasset opplæring i disse og innen området økonomisk kriminalitet, styrker bevissthet og kompetanse til våre ansatte rundt problematikken. Dette bidrar til at våre ansatte er godt rustet til å håndtere problemstillinger knyttet til økonomisk kriminalitet i sin jobbhverdag. I 2023 ble det ikke avdekket noen tilfeller av korrupsjon eller bestikkelser knyttet til KLPs ansatte.

KLPs selskaper rapporterte om 72 mistenkelige forhold til Økokrim i 2023 og stanset transaksjoner relatert til skatteunndragelser, heleri, bedrageri og økonomisk utroskap. I 2024 arbeides det med implementering av ny antihvitvaskingsløsning i KLPs virksomheter. Bedrageriforsøk mot KLP og våre kunder er en konstant trussel, men våre systematiske mottiltak har forhindret tap og blitt fulgt opp med anmeldelse til politiet.

Gjennom bransjesamarbeid deltar vi aktivt i utvalg hos Finans Norge med formål å styrke arbeidet innen forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet. Vi støtter finansielt Norsk Økokrimforening (NØF), som har som formål å bekjempe økonomisk kriminalitet, med særlig fokus på samarbeid mellom medlemmene og tverrfaglig kompetanseutvikling. KLP bidrar som et ledd i vårt samfunnsbidrag også i et internasjonalt prosjekt for å heve kompetansen i politi, rettsvesen og blant undersøkende journalister i Romania og Moldova.

KLP har valgt en åpenhetslinje rundt lobbyvirksomhet for å unngå å komme i uønskede situasjoner. Dette innebærer for eksempel at KLP ikke skal gi økonomiske bidrag til politiske partier eller politikere. Vi er også åpne om våre innspill til offentlige høringer og publiserer våre høringssvar på klp.no.

Samtlige fond KLP har investert i har mottatt brev der vi ber om at informasjon om vårt eierskap skal gjøres tilgjengelig, og kan deles med alle interesserte. Vi mener dette er et viktig bidrag til å påvirke bransjepraksis om økt åpenhet om eierskap i fond, noe som er viktig i kampen mot økonomisk kriminalitet.

Åpenhet om investeringer

Som kommune- og helse-Norges pensjonsselskap er KLP åpne om hvordan vi investerer pensjonspengene vi forvalter. KLP er investert i over 9 600 selskaper rundt om i verden, fordelt på ulike sektorer og regioner, og i statsobligasjoner utstedt av ulike land. Vi investerer mesteparten direkte og uten bruk av eksterne forvaltere, men benytter også eksterne forvaltere.

Transparens og åpenhet rundt eierskap og plasseringer er et viktig tiltak for å avdekke økonomisk kriminalitet, og derfor er KLP åpne om våre investeringer. Vi har også sendt ut brev til de eksterne forvalterne vi benytter om at de har eksplisitt rett til å fortelle alle interesserte at KLP er en investor i fondene deres. Vi håper at flere investorer vil gjøre det samme.

Du kan lese mer om KLPs ulike investeringer her:

- [KLPs investeringer i aksjer og aksjefond, fordelt på Norge og utland og sektorer](#)
- [KLPs investeringer i aksjer og obligasjoner, fordelt på sektor og region](#)
- [KLPs investeringer i statsobligasjoner, fordelt på land](#)
- [KLPs eksterne forvaltere](#)

Bærekraftig skattepraksis

KLP skal ha en ansvarlig tilnærming til skatt i sin virksomhet. Vi skal bidra til å fremme det internasjonale arbeidet for et åpent og velfungerende skattesystem, samtidig som vi skal håndtere skatt på en effektiv måte for å levere trygg og konkurransedyktig avkastning på pensjonsmidlene vi forvalter. KLP følger med på forhold som kan påvirke ansvarlig skattepraksis i vår virksomhet.

Skatt er en viktig del av finansieringen av velferdssamfunnet. Skatt er også en måte for virksomheter å bidra til infrastrukturen i samfunnet som selskaper benytter seg av. Skatteunndragelse, skatteunngåelse,

kapitalflukt og annen uetisk skattepraksis fører til at verdier som skulle kommet fellesskapet til gode går tapt og bidrar til store sosiale og økonomiske tap for samfunnet i tillegg manglende tillit. Samlet sett kan dette også utgjøre en finansiell risiko. Grunntanken i det internasjonale skattearbeidet for å motvirke dette, er at skatt skal betales der hvor verdiskapingen finner sted.

KLP har utarbeidet et sett med prinsipper som uttrykker hva vi legger i en ansvarlig skattepraksis og hva vi arbeider for å oppnå. [Du kan lese prinsippene her.](#)

Investorer kan spille en viktig rolle i å bidra til en mer ansvarlig skattepraksis i økonomien. KLP bidrar til dette ved å kommunisere aktivt om ansvarlig skattepraksis.

Et ansvarlig næringsliv er også åpen om sin skattepraksis. Derfor rapporterer KLP i et land for land-format om skatt i de landene hvor vi har virksomhet.

MILLIONER KRONER	2023	2022	2021	2020
Norge				
Antall ansatte	1 099	1 066	1 022	997
Nye investeringer i eiendom	1 635	784	- 24	2 406
Inntekter	47 480	31 682	125 577	75 625
Resultat før skatt	- 253	1 652	1 027	1 657
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret	25	314	1 106	0
Sverige				
Antall ansatte	12	7	9	11
Nye investeringer i eiendom	129	228	2 746	78
Inntekter	653	510	339	404
Resultat før skatt	-1 140	1 921	1 008	38
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret	4	- 2	24	30
Danmark				
Antall ansatte	22	20	17	13
Nye investeringer i eiendom	129	120	1 287	682
Inntekter	604	484	458	442
Resultat før skatt	-636	- 646	762	245
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret	36	18	27	31
Øvrige Europa				
Antall ansatte	0	0	0	0
Nye investeringer i eiendom	24	8	13	0
Inntekter	114	34	43	36
Resultat før skatt	166	- 53	80	- 451
Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret	1	1	0	0

Metode og forklaringer

KLP rapporterer skatt og inntekt fordelt på de land hvor KLP driver virksomhet med bestemmende innflytelse. Dette innebærer at skatt og inntekt fra investeringer i utenlandske verdipapirer rapporteres i landfordelingen som norske, med mindre KLP har bestemmende innflytelse over investeringen slik at det foreligger et konsernforhold. I beløpet inngår KLP sin kildeskatt i fondsinvesteringer. I praksis handler KLPs virksomhet i utlandet om investeringer i eiendom.

Antall ansatte er faste ansatte i det aktuelle landet, og inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Nye investeringer i eiendom er netto nye investeringer for året, og ikke balansen.

Inntekter er sum netto inntekter for året fra resultatregnskapet.

Resultat før skatt er resultat før skatt fra resultatregnskapet.

Faktisk betalbar inntektsskatt for regnskapsåret. Med skatt menes her inntektsskatt. Skatt i form av avgifter inngår ikke i de rapporterte tallene.

Ansvarlig forretningsdrift

Personvern

Informasjon om medlemmer, kunder og ansatte representerer en betydelig verdi for KLP-konsernets selskaper. Det er derfor vesentlig for selskapene å beskytte disse personopplysningene og behandle dem i tråd med de føringer som følger av personopplysningsregelverket. At dette er viktig for å opprettholde våre kunder og medlemmers tillit til KLP som et ansvarlig selskap er synliggjort i styrende dokumenter og retningslinjer.

KLP-konsernet har brukt mye ressurser på å utarbeide gode rutiner, prosesser og tekniske løsninger for å sikre etterlevelse av personopplysningsregelverket. Det er imidlertid ikke en «engangsjobb» som kan løses på prosjektbasis. Det krever blant annet jevnlig evalueringer og forbedringer.

KLP er i stadig utvikling, vi tar i bruk nye verktøy og digitaliserer, og dermed endres også måten vi behandler personopplysninger på. Kunnskapsdeling og jevnlig påfyll av kunnskap i organisasjonen er helt nødvendig, blant annet for å bygge en kultur for å inkludere personvernverdier i alle utviklings- og beslutningsprosesser. Vi har derfor utarbeidet nye e-læringer som skal sikre at medarbeidere og ledere har grunnleggende kunnskap om KLPs forpliktelser og oversikt over de rettigheter regelverket gir våre kunder og medlemmer.

Påfyll av kunnskap er også nødvendig for å sikre at de ansatte er oppmerksomme på sitt ansvar når det gjelder sikkerhet, for eksempel for å redusere risiko for å bli utsatt for phishing-angrep. Her er den årlige sikkerhetsuken rettet mot alle ansatte, med en rekke arrangementer som tar for seg ulike temaer innen sikkerhet og personvern, et viktig tiltak. I 2023 inkluderte to av arrangementene foredrag fra Datatilsynet. Vi markerer også den internasjonale personverndagen i januar.

Åpenhet og lett tilgjengelig informasjon om hvordan KLP behandler personopplysninger om sine medlemmer, kunder osv. er viktig for å bygge tillit og oppfylle informasjonsplikten i personvernregelverket. Vi er derfor opptatt av å sikre at personvernerklæringen på klp.no er oppdatert og korrekt.

For å sikre at vi håndterer og lærer av avvik på en god måte registrerer vi dette i et eget system. Vi har lav terskel for å melde avvik til Datatilsynet. For øvrig gjør vi løpende vurderinger av etterlevelse og håndtering av risiko for brudd på personvernregelverket, på samme måte som vi gjør for andre regelverker KLP er forpliktet til å følge.

Å sikre etterlevelse av personopplysningsregelverket er et kontinuerlig arbeid som vil pågå også fremover. Vi vil fortsette å sette personvernet til våre kunder og medlemmer på agendaen i selskapet i 2024 og tilstrebe at deres rettigheter ivaretas på best mulig måte.

Varsler og kundeklager

KLP skal drive på en ansvarlig måte som bidrar til at våre kunder får den pensjonen og de tjenestene de har rett og krav på. Det er viktig for oss at våre eiere og deres ansatte er fornøyde, og derfor er vi åpne om at vi mottar klager.

	2023	2022	2021	2020
Gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter som følge av mangel på etterlevelse av lover og regler	0	0	0	0
Antall mottatte varsler	3	2	0	0
Klager på pensjonssaker mottatt via KLPs kontaktpunkter	1 159	1 082	991	1 018
Saker behandlet i Trygderetten (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	34 / 2	29 / 1	37 / 3	45 / 0
Klager på bank, skadeforsikring og fond mottatt via KLPs kontaktpunkter (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	152 / 33	155 / 30	155 / 55	187 / 35
Saker behandlet i Finansklagenemda (antall / antall hvor kunden har fått medhold)	98 / 12	85 / 9	94 / 16	36 / 6

Metode og forklaringer

Gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter

Indikatoren viser utbetalt sum som følge av gebyrer, forelegg og bøter fra myndigheter som følge av mangel på etterlevelse av lover og regler. Dette inkluderer gebyrer fra Finanstilsynet, Datatilsynet, Arbeidstilsynet og Konkurransetilsynet, forelegg fra påtalemyndighet og bøter ilagt av domstol. I 2023 ble ikke KLP ilagt noen slike gebyrer, forelegg eller bøter.

Mottatte varsler

KLP har en ekstern varslingskanal hvor både ansatte og esterne anonymt kan varsle om kritikkverdige forhold. Ansatte kan i tillegg varsle via andre interne kanaler. Tallet som rapporteres er antall faktiske varslings saker mottatt via alle kanaler. I 2023 ble det innrapportert totalt tre varslings saker, og sakene ble håndtert etter KLP sitt varslingsreglement. Alle sakene er ferdigbehandlet og lukket.

Tidligere har vi rapportert antall varsler fra ansatte og antall varsler mottatt via den eksterne varslingskanalen hver for seg. For å sikre transparens og unngå at et varsler rapporteres dobbelt rapporterer vi nå dette samlet. Tallet på antall varsler mottatt i 2022 er derfor oppdatert, og samsvarer ikke med hva som ble rapportert i 2022.

Klager via KLPs kontaktpunkter

De fleste klager til KLP kommer via våre egne kontaktpunkter, for eksempel kontaktskjema på klp.no, e-post, telefon og i samtale med kundebehandler i de ulike dele av virksomheten. Antall klager som rapporteres er det antallet som er rapportert til Finanstilsynet, og anses som reelle klager.

For KLP Skadeforsikring, KLP Banken og KLP Kapitalforvaltning rapporteres også antall klager hvor kunden har fått helt eller delvis medhold i sin klage etter at KLP har behandlet saken på nytt.

For KLP skadeforsikring ble det mottatt 123 klager, hvor vi ga kunden medhold i 9 saker, og delvis medhold i 3. Majoriteten av klagen går på uenighet i avkortning/avslag (106). KLP Kapitalforvaltning mottok 17 kundeklager, hvorav vi gav kunden medhold i 10 av sakene. 12 av klagen gjelder generell kundebehandling. Av disse er de fleste klagen forbundet med kjøp, salg og flytting av fond.

Tallet på klager knyttet til pensjon inkluderer både klager til KLP og anker til Trygderetten. Dersom en kunde er uenig i utfallet av en klagesak kan kunden anke, og denne anken behandles av en juridisk avdeling. Det kan derfor være tilfeller hvor én klagesak er registrert to ganger dersom den har blitt anket. På grunn av begrensninger i systemet har det ikke vært mulig å hente ut tall på hvor mange klager knyttet til pensjon som fører til at kunden får medhold av KLP.

Saker i Finansklagenemda

Dersom en av våre kunder har sendt en klage til KLP og ikke er tilfreds med svaret eller oppfølgingen kan klagen rettes til Finansklagenemda. Indikatoren viser antall saker som ble behandlet i Finansklagenemda gjennom året og antall saker hvor kunden fikk helt eller delvis medhold hvor KLP Banken, KLP Kapitalforvaltning eller KLP Skadeforsikring var motpart.

Saker i Trygderetten

Indikatoren viser antall saker som ble behandlet i Trygderetten i 2023 og antall saker hvor kunden fikk helt eller delvis medhold. Saksbehandlingstiden i Trygderetten er 8 til 10 måneder, så tallet inkluderer saker som ble sendt til Trygderetten i 2022 og 2023.

Forhold til leverandører

KLP jobber for å ivareta konkurransehensyn og hensyn til mindre oppdragstakere i innkjøp. Våre standardkontrakter inneholder 30 dagers betalingsbetingelser. Standard betalingsinnstilling for kreditorer i utbetalingssystemer er 30 dager fra fakturadato. I tilfeller med små leverandører, typisk enkeltpersonforetak eller mindre oppstartsbedrifter, hvor en måneds betalingstid kan være uforholdsmessig belastende, vurderer vi konkret kortere betalingstid til fordel for leverandøren.

I 2023 har vi inntatt krav til dyrevelferd i reviderte prinsipper for samfunnsansvarlig leverandørradferd. Disse trer i kraft i første kvartal 2024.

Ansvarlighet i investeringene

KLP skal være en ansvarlig investor og eier. Dette er nedfelt i KLPs konsernstrategi og bærekraftsstrategi, samt kapitalforvaltningsstrategi med tilhørende investeringsprinsipper. Det er også forankret i sentrale retningslinjer som Retningslinje for KLP som ansvarlig investor, KLPs eierforventninger og KLP og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning. Målet er å levere en konkurransedyktig avkastning over tid, samtidig som KLP oppfyller sine forpliktelser til FNs Global Compact og Principles for Responsible Investment (PRI), og bidrar til en bærekraftig utvikling i tråd med FNs bærekraftsmål. Herunder å fremme menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, redusere skade på klima og miljø og bidra til en bærekraftig utvikling.

Som ansvarlig investor benytter vi oss i hovedsak av følgende virkemidler i arbeidet:

- Vi inkluderer bærekraftfaktorer i investeringsanalyser og beslutningsprosesser
- Vi arbeider for å påvirke selskaper, bransjer og markeder til bærekraftig verdiskapning gjennom aktivt eierskap. Dette gjør vi blant annet gjennom dialog med selskapers styre og ledelse, stemmegiving og støtte til aksjonærforslag på generalforsamlinger, deltagelse i og påvirkning av selskapsorganer, bidrag til utvikling av bransje- og markedsstandarder og samarbeid med andre investorer.
- Vi ekskluderer selskaper som bryter med våre kriterier, og som ikke viser evne eller vilje til endring.

Disse tiltakene gir samlet sett et bredt spekter av handlingsrom i arbeidet for å stanse, forebygge og begrense negative konsekvenser eller begrense vesentlig risiko. I [Årsrapport om ansvarlige investeringer for 2023](#) kan du lese mer om hvordan KLP har jobbet som ansvarlig investor med børsnoterte selskaper vi er investert i.

Gjennom overvåking av investeringene kartlegger og vurderer vi risiko for brudd på KLPs retningslinjer. Kartleggingen er omfattende ettersom vi har en bredt sammensatt portefølje med investeringer i et stort antall selskaper i mange land og sektorer. Risikovurderingene gjennomføres i tråd med våre retningslinjer og eksklusjonskriterier og basert på informasjon fra et bredt utvalg av informasjonskilder, inkludert informasjon fra tjenesteleverandører, myndigheter, media, selskapsdialog og selskapsrapportering. Det er likevel en risiko for at KLP gjennom investeringene kan medvirke til brudd på grunnleggende rettigheter. I tilfeller hvor vi avdekker risiko for brudd på KLPs retningslinjer og grunnleggende rettigheter vurderer vi hvordan vi kan minimere eller fjerne risikoen gjennom ulike tiltak.

Grunntanken er at KLP, som har en investeringsstrategi om en bredt sammensatt investeringsportefølje som speiler verdensøkonomien, ikke skal jobbe gjennom å velge ut kun de beste. Gjennom vårt arbeid med ansvarlighet og bærekraft skal vi bidra til å kontinuerlig heve nivået for ansvarlighet i næringslivet og på den måten redusere risikoen for brudd og bidra til effektive og velfungerende kapitalmarkeder.

KLP er investert i rundt 9 600 selskaper globalt, og er investert i alle sektorer og i både utviklede og fremvoksende markeder. Dette påvirker hvilke metoder vi bruker for å utøve ansvarlig eierskap. Eierskapsstrategien vi velger for hvert enkelt selskap avhenger av en rekke faktorer, først og fremst størrelsen på eierandelen og selskapet, geografisk beliggenhet, sektortilhørighet, risiko for normbrudd og

temaet for dialogen. Kombinasjonen av disse faktorene avgjør hvilken påvirkningsmulighet vi har som eier, og dermed hvilke metoder vi benytter.

KLP har satt ekskluderingskriterier for hvilke selskap vi ikke vil investere i. Investeringsuniverset screenes mot disse kriteriene for å fange opp selskaper som bryter med dem. Vi er jevnlig i dialog med selskaper om ulike utfordringer og følger med på hendelser og saker. Om KLP oppdager at noen av selskapene begår alvorlige og/eller systematiske brudd med våre kriterier, og selskapet ikke viser evne eller vilje til å endre til en bærekraftig praksis, ekskluderer vi dem. Dette er med på å redusere risikoen.

Aktsomhetsvurderinger knyttet til menneskerettigheter

KLP som investor er særlig utsatt for risiko for faktiske og mulige negative konsekvenser på grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold gjennom selskaper vi investerer i. Investorene anses ikke å ha ansvar for brudd som selskaper i porteføljen gjør seg skyldig i, men investorer har et ansvar for å gjøre en aktsomhetsvurdering i investeringsprosessen – og bruke de virkemidler de har til å påvirke.

KLP gjennomfører aktsomhetsvurderinger og overvåker våre investeringer basert på våre interne retningslinjer for sosiale forhold. Disse er basert på internasjonale standarder som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs Global Compact prinsipper og FNs bærekraftsmål. Dette er forankret i de overordnede retningslinjene som gjelder for virksomheten, blant annet Retningslinje for KLP som ansvarlig investor og KLPs eierforventinger. I tillegg er risiko knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter omtalt i flere interne styringsdokumenter, blant annet kapitalforvaltningsstrategien og eierskapsstrategien.

Vårt arbeid med aktsomhetsvurderinger kompletteres med vår rapportering i henhold til Offentliggjøringsforordningen for de viktigste negative konsekvenser (PAI indikatorene) som er tilgjengelige her. Som en del av vårt arbeid med aktsomhetsvurderinger, fokuserer KLP på følgende PAI indikatorene innen sosiale forhold:

- Manglende overholdelse av FNs Global Compact-prinsipper og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper
- Mangel på prosesser og mekanismer for å overvåke etterlevelsen med FNs Global Compact-prinsipper og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper
- Ujustert lønnsgap mellom kvinner og menn Kjønnsbalanse i styret
- Eksponering mot kontroversielle våpen (prosent)
- Virksomhet og leverandører knyttet til vesentlig risiko for tilfeller av tvangsarbeid eller annet påtvunget arbeid

KLP kan få henvendelser fra interessenter angående spesifikke selskaper og problematiske områder. Disse henvendelser inneholder ofte ny informasjon eller perspektiver og kan dermed også påvirke vår eierskapsutøvelse. Interessenter kan i tillegg varsle om kritikkverdige forhold gjennom de varslingskanalene og klagemekanismene som er etablert i selskapene KLP er investert i. Klager på fonds- og

investeringstjenester meldes direkte til KLP, og kunder som ikke er fornøyd med utfallet av klagebehandling har rett til å klage videre til Finansklagenemnda.

Tiltak og aktiviteter i 2023

KLP er i dialog med selskaper om et bredt spekter av bærekraftstemaer. Prioriterte temaer har blant annet vært strategi for klima og natur, håndtering av naturrisiko, god virksomhetsstyring, likestilling og mangfold, styresammensetning, ansvarlig gruvedrift, forvaltning av nordisk/boreal skog, ansvarlig skattepraksis, retten til å fagorganisere seg, ansvarlig skraping av skip, menneskerettigheter i krig og konfliktsituasjoner. Generalforsamlinger er også en viktig arena for å påvirke selskaper. Gjennom 2023 har KLP fulgt opp flere selskaper på ulike temaer og stemt på generalforsamlinger.

- I 2023 har KLP publisert et nytt forventningsdokument som tydeliggjør KLPs forventninger om hvordan selskap skal håndtere klima- og naturrisiko og har initiert mer enn 20 selskapsdialoger rundt tema både med norske og utenlandske selskaper. KLP anser klimaendringer og naturtap både som en direkte finansiell risiko og en indirekte systemrisiko for vårt globale samfunn. Målet er å minimere KLPs eksponering for natur- og klimarelatert risiko, og å sikre at våre finansielle mål nås på en måte som støtter sosial og økonomisk utvikling innenfor planetens tåleevne. Vi oppfordrer selskapene til å aktivt søke muligheter i det grønne skiftet.
- KLP innførte strengere retningslinjer for stemmegiving i 2023 og stemte mot styrevalg i 68 selskaper (blant annet WH Group Ltd, Kraft Heinz Co og Caterpillar) som bidrar med de største utslippene, uten å ha en troverdig omstillingsplan, har høy risiko for å bidra til tropisk avskoging og/eller bidrar til klimautslipp og naturskade gjennom produksjon av biff, men mangler grunnleggende rutiner for risiko håndtering.
- I løpet av året har KLP hatt flere dialoger med Amazon, Meta Platforms, Exxon Mobil, Chevron og ConocoPhillips om forbedring av retningslinjer på skatt. I tillegg har KLP fremmet aksjonærforslag om bedre skatterapportering for de tre sistnevnte olje-og-gasselskapene, samt støttet aksjonærforslag knyttet til tema i andre selskaper. Chevron og ExxonMobil fikk 14 prosent av stemmene, mens ConocoPhillips 17 prosent. Vi er fornøyd med resultatet gitt at det er første gang vi har fremmet dette forslaget. Oppslutningen viser at flere investorer er opptatt av å bidra til en positiv utvikling på dette området.
- I forveien av den norske generalforsamlingssesongen sendte KLP henvendelse til over 40 norske selskaper om KLPs forventninger og områder for utvikling knyttet til dokumentasjon i forbindelse med generalforsamling, hvor nærmere 50 prosent av selskapene har forbedret dokumentasjonen for generalforsamlinger og innrettet seg etter våre forventninger.
- I 2023 arbeidet KLP med etablering av direkte dialog med kinesiske selskaper i gruveindustrien, og deltok på en mineralkonferanse i Chengdu i Kina (International Forum on Sustainable Mineral Supply Chain). Målet var å følge opp gruveselskaper som KLP har investert i og ta opp temaet om menneskerettigheter, klima og naturbelastning direkte med selskapene. I tillegg til møter med flere av de største aktørene i sitt felt, deltok representanter fra selskapet i en rådgivende komité for å gi innspill om konferansen og agendaen, samt holdte innlegg om KLPs forventninger på menneskerettigheter etterfulgt av en panelsamtale.

- KLP sendte i samarbeid med Storebrand brev til nordiske selskaper (blant annet Svenska Cellulosa AB, Huhtamaki Oyj og Norske Skog ASA) som er involvert i hugst eller bruk av råvarer fra nordisk skog i sine verdikjeder. Brevet klargjør våre forventninger om at både selskap direkte involvert i skogsdrift og de som benytter skogråvarer i nedstrøms verdikjeder, driver ansvarlig og spesielt unngår trevirke fra gammelskog og fra flatehugst i gjenværende naturskog.
- KLP har fulgt opp Amazon og Tesla og har gjennom et investorsamarbeid sendt brev til både ledelsen og styret om arbeidstakerrettigheter og retten til å fagorganisere seg. I tillegg, har vi støttet alle aksjonærforslag knyttet til tema og fulgte opp selskapene etter generalforsamlingene for å forstå hvilke tiltak er planlagt til å settes i gang for å forbedre nåværende situasjon.
- Aktsomhetsvurdering av børsnoterte selskaper i Gulfstatene (Saudi-Arabia, Qatar, De forente arabiske emiratene og Kuwait) ble ferdigstilt og offentliggjort hvor 11 selskaper er utelukket som følge av høy risiko for brudd på menneskerettigheter. Selskapene som blir utelukket tilhører sektorene Bygg, anlegg og eiendom og telekommunikasjon. I tillegg utelukket KLP ett selskap grunnet en kombinasjon av tette bånd til dominerende statlige eier og en aktiv posisjon i strid med KLPs forventninger til klima- og energiomstillingsplaner.

Eierskapsutøvelse

Målsettinger

- KLPs samlede investeringer skal være forenlig med grunnleggende prinsipper for [KLP som ansvarlig investor og eier](#)
- KLP skal gjennom dialog med selskapers styre og ledelse søke til å påvirke selskaper til en langsiktig og bærekraftig utvikling og verdiskaping. KLP har som mål å følge opp 240 selskaper på årlig basis
- KLP skal bruke stemmeretten sin aktivt både i Norge og i utlandet. KLP har som mål å stemme på 95 prosent av generalforsamlingene
- KLP skal bidra til utvikling av bransje- og markedsstandarder samt samarbeide med andre investorer og interessenter

Ved utgangen av året hadde KLP hatt 243 unike selskapsdialoger om temaer knyttet til bærekraft. Dette er både direkte dialog mellom KLP og selskapene, og hvor KLP har vært i dialog med selskaper gjennom investorsamarbeid.

KLP stemte ved 99 prosent av generalforsamlingene i utenlandske og norske selskaper, og oppnådde målsettingen for året. For norske selskaper er det fortsatt noen tilfeller der selskapene kommer sent med dokumentasjon til generalforsamling, som gjør at KLP ikke rekker å avlevere stemmegivning i tide. I disse tilfellene har KLP hatt møter med selskapet i etterkant for å forklare våre forventninger knyttet til gjennomføring av generalforsamlinger.

Ved utgangen av 2023 hadde KLP utelukket 799 selskaper på grunn av brudd med våre retningslinjer for ansvarlige investeringer. I løpet av året ble 51 nye selskaper utelukket. Den største andelen, 67 prosent, er grunnet brudd på KLPs produktkriterier, nemlig kull, pengespill, alkohol, våpen og oljesand. Resterende 33

prosent av eksklusjonene er på grunn av brudd med menneskerettigheter, miljø og rettigheter i krig og konflikt.

	2023	2022	2021	2020
Unike selskapsdialoger KLP har hatt direkte om ESG-temaer	243	259	294	362
Generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt (antall / andel)	132 (99,2 %)	115 (95 %)	98 (85 %)	112 (97 %)
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall / andel)	8 472 (99,6 %)	8 787 (99 %)	8 779 (98 %)	8 052 (96 %)
Generalforsamlingssaker hvor KLP har stemt imot ledelsens anbefalinger	21 %	20 %	15 %	16 %
Selskaper utelukket fra investeringene	799	758	657	560
Selskaper som er re-inkludert i investeringene	9	55	9	4
Andel selskaper utelukket fra MSCI World-indeksen	6,0 %	6,8 %	6,3 %	6,3 %
Andel selskaper utelukket fra Bloomberg Barclays Global Corporates-indeksen	9,0 %	9,2 %	9,6 %	9,4 %

Metode og forklaringer

Antall unike selskapsdialoger viser til dialoger KLP har hatt med selskaper under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer, enten direkte dialog eller dialog KLP har ledet som del av ulike investorsamarbeid. KLP kan ha flere dialoger med et selskap i løpet av året knyttet til ulike temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer bærekraftsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier.

Generalforsamlinger. KLP benytter tjenester fra ISS for å stemme på generalforsamlinger i selskaper vi er investert i. Ved generalforsamlinger i norske selskaper (hjemmehørende eller børsnotert i Norge) stemmer KLP manuelt gjennom ISS. Ved generalforsamlinger i utenlandske selskaper benytter KLP proxy-stemmegeving gjennom ISS.

Antall utelukkelse viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på utelukkelseskriteriene i Retningslinje for KLP som ansvarlig investor ved utgangen av året.

Andel utelukket av indeks viser hvor stor del av indeksen som KLP ikke investerer i grunnet utelukkelse, målt ved selskapenes markedsverdi.

Antall re-inkluderte selskaper er selskaper hvor utelukkelsen har blitt opphevet i løpet av året. KLP re-inkluderte totalt 9 selskaper i løpet av 2023 fordi de er ikke lenger i brudd med våre produktkriterier, spesielt knyttet til kull og pengespill, samt oljesand og våpen.

Utlån og andre investeringer

Samtidig som pensjonskapitalen investeres for å skape god avkastning, er den også en kraft som bidrar til innovasjon og samfunnsutvikling. KLP har flere porteføljer som målrettet er med på å gjøre en forskjell i overgangen til et mer bærekraftig samfunn og bygge fremtidens samfunn.

Vi bidrar til samfunnsutvikling gjennom å gi utlån til norske kommuner, fylkeskommuner og tilknyttede bedrifter. Dette gjør at eierne våre kan utføre de oppgavene de skal og bidrar til vedlikehold og utvikling av Norge. KLPs utlånsvirksomhet retter seg i stor grad mot norske kommuner og fylkeskommuner og annen

offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal samfunnsutvikling og velferd, og vi har i mange år bidratt til bærekraftig utvikling av samfunnet gjennom lånefinansiering av prosjekter over hele Norge.

Siden 2019 har KLP tilbudt grønne lån til det kommunale markedet. Prosjektene som skal finansieres må ha en klar positiv miljø- og klimaeffekt, og kan eksempelvis gis til investeringer innen bygg, transport, vann, avløp og renovasjon. KLP er en sparringspartner for kundene med tanke på hvilke prosjekter som kan finansieres med grønne lån samt hvordan dette enklest kan gjøres.

For privatkunder bidrar vi til finansiering av energisparetiltak gjennom grønne boliglån. KLP gir også lån med en sosial profil som bidrar til inkludering, helse og utdanning.

I 2023 økte KLPs samlede utlån med netto 3,14 milliarder. For grønne utlån til offentlig sektor var det en netto økning på rett i underkant av 1 million i 2023. Per 31.12.2023 var det 8,1 prosent av kommunene i Norge som hadde grønt lån i KLP. KLP har gitt lån til mange ulike prosjekter gjennom året, som dekker ulike behov for kommunene. Blant annet har vi gitt lån til bygging av sykkelvelodrom i Asker kommune, grønt lån til nytt sykehjem i Ringsaker kommune, og lån til bygging av boliger for mennesker med nedsatt funksjonsevne i Råde kommune.

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan forfølges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping skal KLP bidra til lokal verdiskaping og det grønne skiftet i Norge. Vi har etablert en egen portefølje hvor vi investerer gjennom fond for såkorninvesteringer, de fleste tilknyttet norske forskningsmiljøer. KLP er også med på å finansiere ideer i den såkalte pre-såkningsfasen, hvor det ofte er enda vanskeligere å hente inn penger.

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på finansielle tjenester som sparing, lån og forsikring for befolkningen er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. Det er fortsatt rundt 1,7 milliarder mennesker i verden som ikke har tilgang til disse grunnleggende finansielle tjenestene. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

MILLIONER KRONER	2023	2022	2021	2020
UTLÅN TIL KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER				
Til vei og transport	9 718	9 067	9 700	8 887
Til offentlig eiendom	4 782	4 407	4 129	4 862
Til offentlig sektor og virksomheter	72 756	69 619	66 470	64 581
Til vann, avløp og renovasjon	2 915	3 934	3 717	3 112
Totale utlån til kommuner og fylkeskommuner	90 170	87 027	84 016	81 442
Hvorav grønne utlån	3 737	2 753	2 541	2 087
GRØNNE BOLIGLÅN	1 610	1 355	1 133	903
ANDRE INVESTERINGER				
Såkorninvesteringer i Norge	575	492	310	125
Bank og finans i utviklingsland	921	1 000	886	665
Låntakere i utviklingsland gjennom Abler Nordic (antall i millioner)	6,7	9,4	9,1	9,8

Metode og forklaringer

Utlån til vei og transport er utlån til eksempelvis veiprojekter og infrastruktur og innkjøp av transportmidler.

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg.

Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Utlån til vann, avløp og renovasjon er utlån til ulike prosjekter knyttet til vann, avløp og innovasjon.

Grønne boliglån tilbys til medlemmer i KLP som har energivennlig bolig, eller som velger å gjøre tiltak som gjør boligen mer energivennlig. For å få Grønt Boliglån, med bedre rentebetingelser på boliglånet, må ett av disse to punktene tilfredsstilles: i) boligen har energimerke A eller B; eller ii) kunden har mottatt Enova-tilskudd til oppgradering eller til energirådgivning av boligen i løpet av de siste to årene.

Såkorninvesteringer er investeringer i såkornfond knyttet til forskningsmiljøer i Norge. Det er markedsverdien av gjennomførte investeringer som rapporteres. KLP hadde ved utgangen av 2023 investert i 15 ulike såkornfond.

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Abler Nordic og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i Retningslinje for KLP som ansvarlig investor. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

Låntakere i utviklingsland gjennom Abler Nordic er aktive låntakere gjennom de mikrofinansinstitusjoner hvor Abler Nordic har investert. Antallet gjelder mikrofinansinstitusjonene som helhet; Abler Nordics eierandel i den aktuelle mikrofinansinstitusjonen er ikke hensyntatt. Av de 6,7 millioner låntakerne er 93 prosent kvinner, og 70 prosent av låntakerne bor i rurale strøk.

Til styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Uavhengig uttalelse vedrørende rapportering av bærekraft

Vi har gjennomført et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet hva angår Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskaps (KLPs) rapportering om bærekraft (saksforholdet) for perioden 1. januar - 31. desember 2023.

Vårt oppdrag omfatter attestasjon av indikatorer for bærekraft (rapportering om bærekraft) som KLP måler og følger opp. Indikatorene fremgår av tabeller som er tilgjengelige og inngår i KLPs årsrapport for 2023, nærmere bestemt i KLPs bærekraftsregnskap 2023 i avsnittet «Taksonomien», inkludert vedlegg om detaljert rapportering i henhold til EU-taksonomien (Vedlegg I) og i avsnittene «Klimavennlige investeringer», «Energimiks», «KLPs klimaregnskap», «Biologisk mangfold og natur», «Ressursbruk og sirkulærøkonomi», «Sosiale forhold», «Forretningspraksis» og i vedlegg om rapportering på PAI-indikatorer for KLP-konsernet (Vedlegg II).

De gjeldende kriteriene som indikatorene for taksonomien er målt mot er taksonomiforordningen, anvendt som beskrevet i avsnittet «Taksonomien». KLP har definert de øvrige indikatorene og forklart hvordan de måles, i avsnittene nevnt over (kriterier). Vi har undersøkt grunnlaget for indikatorene og undersøkt om de er beregnet, estimert og rapportert i henhold til de gjeldende kriteriene.

Ledelsens ansvar

Ledelsen er ansvarlig for informasjonen om saksforholdet og for at den er utarbeidet i overensstemmelse med gjeldende kriterier. Ansvaret omfatter å utforme, implementere og vedlikeholde en internkontroll for å utarbeide informasjon om saksforholdet som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Vår uavhengighet og kvalitetsstyring

Vi har overholdt kravene om uavhengighet og etikk i henhold til lov og forskrift og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av the International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), som er basert på de grunnleggende etiske prinsippene integritet, objektivitet, faglig kompetanse og tilbørlig aktsomhet, konfidensialitet og profesjonell atferd.

Vi anvender internasjonal standard for kvalitetsstyring (ISQM) 1 Kvalitetsstyring for revisjonsforetak som utfører revisjon og forenklet revisorkontroll av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester, og opprettholder et omfattende system for kvalitetskontroll inkludert dokumenterte retningslinjer og prosedyrer vedrørende etterlevelse av etiske krav, faglige standarder og gjeldende lovmessige og regulatoriske krav.

Våre oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om informasjonen om saksforholdet basert på de kontrollene vi har utført og innhentede bevis. Vi har utført attestasjonsoppdraget med moderat grad av sikkerhet i samsvar med internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 Revidert – «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», utstedt av the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). Denne standarden krever at vi planlegger og utfører attestasjonsoppdraget for å oppnå en moderat grad av sikkerhet for at informasjonen om saksforholdet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

Et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet i samsvar med ISAE 3000, innebærer å vurdere egnetheten av ledelsens bruk av de gjeldende kriteriene som grunnlag for utarbeidelsen av informasjonen om saksforholdet, vurdere risiko for at informasjonen om saksforholdet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil, adressere de vurderte risikoer på en hensiktsmessig måte etter

omstendighetene, og å vurdere den samlede presentasjonen av informasjonen om saksforholdet. Et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet er av et betydelig mindre omfang enn et attestasjonsoppdrag med betryggende grad av sikkerhet. Dette gjelder både risikovurderingshandlinger, herunder forståelsen av internkontroll, og handlingene som utføres for å adressere de vurderte risikoene.

Kontrollhandlingene vi har utført er basert på vårt profesjonelle skjønn og omfattet blant annet en vurdering av egnetheten av kriteriene som er benyttet, samt en vurdering av presentasjonen av rapporteringen om bærekraft. Våre kontroller omfattet også blant annet møter med nøkkelansatte innenfor de vesentlige områdene, herunder kapitalforvaltning, eiendomsforvaltning, bank, HR, compliance og samfunnsansvar, for å forstå internkontroll og rutiner knyttet til rapportering av indikatorer for bærekraft; innsamling og gjennomgang av relevant informasjon som støtter fremstillingen av indikatorer for bærekraft; vurdering av fullstendighet og nøyaktighet i de presenterte indikatorer for bærekraft; og kontrollberegninger av indikatorer for bærekraft basert på en vurdering av risiko for feil i sammenstillingen av indikatorene.

Handlingene som utføres ved et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet varierer i art og tidspunkt fra, og er av et mindre omfang enn handlingene som utføres ved et attestasjonsoppdrag med betryggende grad av sikkerhet. Følgelig er graden av sikkerhet som oppnås fra et attestasjonsoppdrag med moderat grad av sikkerhet betydelig lavere enn sikkerheten som kunne blitt oppnådd dersom vi hadde utført et attestasjonsoppdrag med betryggende grad av sikkerhet. Vi avgir følgelig ikke en uttalelse som gir uttrykk for at informasjonen om saksforholdet, i all vesentlighet, er utarbeidet i samsvar med gjeldende kriterier.

Etter vår mening er innhentet bevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Basert på de kontrollene vi har utført og beviser vi har innhentet, har vi ikke blitt oppmerksom på noe som tilsier at indikatorene for bærekraft for perioden 1. januar til 31. desember 2023 ikke, i det alt vesentlige, er beregnet, estimert og rapportert i overensstemmelse med gjeldende kriterier.

Oslo, 20. mars 2024
PricewaterhouseCoopers AS

Stig Lund
Statsautorisert revisor
(elektronisk signert)

Reviderte vedlegg

Vedlegg I: Taksonomi-tabeller

i. KLP Kapitalforvaltning

For KLP Kapitalforvaltning rapporterer vi i henhold til templatene i anneks IV i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet.

Tabell for forvaltningskapital

	Andel i prosent	Verdi i millioner kroner	
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vekter for investeringer i foretak:		Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vekter for investeringer i foretak:	
Basert på omsetning	2,5 %	Basert på omsetning	18 790
Basert på investeringsutgifter	2,9 %	Basert på investeringsutgifter	21 549
Prosentdelen av eiendelene som dekkes av KPI-en, i forhold til alle investeringer (samlede eiendeler under forvaltning). Unntatt investeringer i offentlige enheter.	94,3 %	Pengeverdien av eiendelene som dekkes av KPI-en. Unntatt investeringer i offentlige enheter.	752 907
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av nevneren i KPI-en			
Prosentdelen av derivater i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en. Dekningsgrad	2,9 %	Derivatenes verdi i pengebølg.	21 544
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	8,8 %	For ikke-finansielle foretak	66 164
For finansielle foretak	2,8 %	For finansielle foretak	21 309
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	28,3 %	For ikke-finansielle foretak	212 975
For finansielle foretak	12,5 %	For finansielle foretak	93 809

		Andel i prosent	Verdi i millioner kroner	
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
	For ikke-finansielle foretak	22,0 %	For ikke-finansielle foretak	165 876
	For finansielle foretak	13,5 %	For finansielle foretak	101 835
Andelen eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		9,2 %	Verdien av eksponeringer mot andre motparter	
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		71,1 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien	
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		26,4 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige	
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av telleren i KPI-en				
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
	<i>For ikke-finansielle foretak</i>		<i>For ikke-finansielle foretak</i>	
	Basert på omsetning	2,4 %	Basert på omsetning	18 438
	Basert på investeringsutgifter	2,8 %	Basert på investeringsutgifter	21 190
	<i>For finansielle foretak</i>		<i>For finansielle foretak</i>	
	Basert på omsetning	0,0 %	Basert på omsetning	249
	Basert på investeringsutgifter	0,0 %	Basert på investeringsutgifter	157
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	
	Basert på omsetning	0,0 %	Basert på omsetning	103
	Basert på investeringsutgifter	0,0 %	Basert på investeringsutgifter	202
Spesifikasjon av telleren i KPI-en etter miljømål				
Taksonomiforenlige aktiviteter – forutsatt at aktivitetene vurderes til ikke å være til betydelig skade (DNSH), og de sosiale garantiene vurderes som positive				
1) Begrensning av klimaendringer	Omsetning	1,0 %	Omstillingsaktiviteter	0,1 %
	Investeringsutgifter	1,7 %	Muliggjørende aktiviteter	0,4 %
			Omstillingsaktiviteter	0,2 %
			Muliggjørende aktiviteter	0,8 %
2) Tilpasning til klimaendringer	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
			Omstillingsaktiviteter	0,0 %
			Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
3) Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
4) Omstilling til en sirkulær økonomi	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
5) Forebygging og begrensning av forurensning	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
6) Beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		

ii. KLP Banken

For KLP Banken rapporterer vi i henhold til templatene i annekset VI i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet.

Oversikt over tabeller

Malnr.	Betegnelse
0	<u>Sammendrag av KPI-er</u>
1	<u>Eiendeler som inngår i beregningen av GAR</u>
2	<u>GAR – sektoropplysninger</u>
3	<u>GAR – KPI for beholdninger basert på investeringsutgifter og inntekter</u>
4	<u>GAR – KPI for strømmer basert på investeringsutgifter og inntekter</u>
5	KPI for eksponeringer utenfor balansen basert på investeringsutgifter og inntekter

0. Sammendrag av KPI-er som skal legges fram av kredittinstitusjoner i henhold til artikkel 8 i taksonomiforordningen

	Sum miljømessig bærekraftige eiendeler	KPI****	KPI*****	% dekning (av samlede eiendeler)***	
Hoved-KPI	Grønn brøk (GAR) for beholdninger	1 466 686	3,1 %	3,1 %	98,2 %
	Sum miljømessig bærekraftige aktiviteter	KPI	KPI	% dekning (av samlede eiendeler)	
<i>Andre KPI-er</i>	<i>Grønn brøk (strømmer)</i>	359 853	0,7 %	0,7 %	0,7 %
	<i>Handelsportefølje*</i>	I/A			
	<i>Finansielle garantier</i>	I/A			
	<i>Eiendeler under forvaltning</i>	I/A			
	<i>Gebyr- og provisjonsinntekter**</i>	I/A			

* For kredittinstitusjoner som ikke oppfyller vilkårene i artikkel 94 nr. 1 i CRR-forordningen eller vilkårene fastsatt i artikkel 325a nr. 1 i samme forordning

** Gebyr- og provisjonsinntekter fra andre tjenester enn utlån og eiendeler under forvaltning

Institusjoner skal legge fram framoverskuende opplysninger for denne KPI-en, herunder opplysninger om mål, sammen med relevante redegjørelser for metodene som er brukt.

*** % av eiendelene som dekkes av KPI-en, av bankens samlede eiendeler

**** basert på motpartens KPI for omsetning

***** basert på motpartens KPI for investeringsutgifter, med unntak av utlånsaktiviteter, der KPI-en for omsetning for generelle lån skal legges til grunn

1. Eiendeler som inngår i beregningen av GAR

		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	aa	ab	ac	ad	ae	af				
			2023					2022																													
	Millioner kroner	Samlet brutto balanseført verdi	Begrensning av klimaendringer (CCM)				Tilpasning til klimaendringer (CCA)				SUM (begrensning + tilpasning)				Samlet brutto balanseført verdi	Begrensning av klimaendringer (CCM)				Tilpasning til klimaendringer (CCA)				SUM (begrensning + tilpasning)													
			Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)				Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)				Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)					Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)				Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)				Hvorav mot taksonomirelevante sektorer (omfattet av taksonomien)													
			Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)				Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)				Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)					Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)				Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)				Hvorav miljømessig bærekraftige (taksonomiforenlige)													
				Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling / tilpasning	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling / tilpasning	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling / tilpasning	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling / tilpasning	Hvorav muliggjørende						
1	GAR – dekkede eiendeler i både teller og nevner																																				
2	Lån og forskudd, gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter som ikke innehas for handelsformål, og som inngår i beregningen av GAR																																				
3	Finansielle foretak																																				
4	Kredittinstitusjoner																																				
5	Lån og forskudd	1 577 691	0	0																																	
6	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny	3 254 397	94 114										94 114																								
7	Egenkapitalinstrumenter																																				
8	Andre finansielle foretak																																				
9	hvorav verdipapirforetak																																				
10	Lån og forskudd																																				
11	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny																																				
12	Egenkapitalinstrumenter																																				
13	hvorav forvaltningsselskaper																																				
14	Lån og forskudd																																				
15	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny																																				
16	Egenkapitalinstrumenter																																				
17	hvorav forsikringsforetak																																				
18	Lån og forskudd																																				
19	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny																																				
20	Egenkapitalinstrumenter																																				
21	Ikke-finansielle foretak																																				
22	Ikke-finansielle foretak som er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering																																				
23	Lån og forskudd																																				
24	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny																																				
25	Egenkapitalinstrumenter																																				
26	Husholdninger																																				
27	hvorav lån med sikkerhet i boligeiendommer	23 855 047	23 855 047	1 466 686	1 466 686	1 466 686							23 855 047	1 466 686	1 466 686	1 466 686																					
28	hvorav lån til byggrenovering																																				
29	hvorav billån																																				
30	Finansiering til lokale myndigheter																																				
31	Overtatte sikkerheter: bolig- og næringseiendommer																																				
32	Annen finansiering av lokale myndigheter	19 197 665																																			
33	Andre eiendeler som ikke skal tas med i telleren ved beregning av GAR (inngår i nevneren)																																				
34	Ikke-finansielle foretak																																				
35	SMB-er og ikke-finansielle foretak (som ikke er SMB-er) som ikke er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering																																				
36	Lån og forskudd																																				
37	hvorav lån med sikkerhet i næringseiendommer																																				
38	hvorav lån til byggrenovering																																				
39	Gjeldsinstrumenter																																				
40	Egenkapitalinstrumenter																																				
41	Motparter fra land utenfor EU som ikke er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering																																				
42	Lån og forskudd																																				
43	Gjeldsinstrumenter																																				
44	Egenkapitalinstrumenter	1 897																																			
45	Derivater																																				
46	Interbanklån på anfordring																																				
47	Kontanter og kontantrelaterte eiendeler																																				
48	Andre eiendeler (f.eks. goodwill, varer osv.)	32 095																																			
49	Samlet GAR for eiendeler	48 027 162	23 949 161	1 466 686	1 466 686	1 466 686							23 949 161	1 466 686	1 466 686	1 466 686																					
50	Andre eiendeler som ikke inngår i beregningen av GAR																																				
51	Statspapirer	336 849																																			
52	Eksponeringer mot sentralbanker	564 095																																			
53	Handelsportefølje																																				
54	Samlede eiendeler	48 928 106																																			
Eksponeringer utenfor balansen – Foretak som er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering																																					
55	Finansielle garantier																																				
56	Eiendeler under forvaltning																																				
57	hvorav gjeldsinstrumenter																																				
58	hvorav egenkapitalinstrumenter																																				

4. GAR – KPI for strømmer basert på investeringsutgifter (capex)

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p
	2023															
% (i forhold til strømmen av alle eiendeler som omfattes av taksonomien)	Begrensning av klimaendringer					Tilpasning til klimaendringer					SUM (begrensning + tilpasning)					
	Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler
	Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					
		Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende		
1	GAR-dekkede eiendeler som inngår i både teller og nevner															
2	Lån og forskudd, gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter som ikke innehas for handelsformål, og som inngår i beregningen av GAR															
3	Finansielle foretak															
4	<i>Kredittinstitusjoner</i>															
5	Lån og forskudd															
6	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
7	Egenkapitalinstrumenter															
8	<i>Andre finansielle foretak</i>															
9	hvorav verdipapirforetak															
10	Lån og forskudd															
11	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
12	Egenkapitalinstrumenter															
13	<i>hvorav forvaltningsselskaper</i>															
14	Lån og forskudd															
15	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
16	Egenkapitalinstrumenter															
17	<i>hvorav forsikringsforetak</i>															
18	Lån og forskudd															
19	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
20	Egenkapitalinstrumenter															
21	Ikke-finansielle foretak															
22	Ikke-finansielle foretak som er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering															
23	Lån og forskudd															
24	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
25	Egenkapitalinstrumenter															
26	Husholdninger															
27	hvorav lån med sikkerhet i boligeiendommer	12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %						12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %		
28	hvorav lån til byggrenovering															
29	hvorav billån															
30	Finansiering til lokale myndigheter															
31	Overtatte sikkerheter: bolig- og næringseiendommer															
32	Annen finansiering av lokale myndigheter															
49	Samlet GAR for eiendeler	12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %						12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %		

4. GAR – KPI for strømmer basert på inntekter (turnover)

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p
	2023															
% (i forhold til strømmen av alle eiendeler som omfattes av taksonomien)	Begrensning av klimaendringer					Tilpasning til klimaendringer					SUM (begrensning + tilpasning)					
	Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (som er omfattet av taksonomien)					Andel av samlede dekkede eiendeler
	Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					Andel av samlede dekkede eiendeler som finansierer taksonomirelevante sektorer (taksonomiforenlige)					
		Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende			Hvorav lån for spesielle formål	Hvorav omstilling	Hvorav muliggjørende		
1	<u>GAR-dekkede eiendeler som inngår i både teller og nevner</u>															
2	Lån og forskudd, gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter som ikke innehas for handelsformål, og som inngår i beregningen av GAR															
3	Finansielle foretak															
4	<i>Kredittinstitusjoner</i>															
5	Lån og forskudd															
6	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
7	Egenkapitalinstrumenter															
8	<i>Andre finansielle foretak</i>															
9	hvorav verdipapirforetak															
10	Lån og forskudd															
11	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
12	Egenkapitalinstrumenter															
13	<i>hvorav forvaltningsselskaper</i>															
14	Lån og forskudd															
15	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
16	Egenkapitalinstrumenter															
17	<i>hvorav forsikringsforetak</i>															
18	Lån og forskudd															
19	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
20	Egenkapitalinstrumenter															
21	Ikke-finansielle foretak															
22	Ikke-finansielle foretak som er omfattet av opplysningsplikten i direktivet om ikke-finansiell rapportering															
23	Lån og forskudd															
24	Gjeldsinstrumenter, herunder bruk av proveny															
25	Egenkapitalinstrumenter															
26	Husholdninger															
27	hvorav lån med sikkerhet i boligeiendommer	12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %						12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %		
28	hvorav lån til byggrenovering															
29	hvorav billån															
30	Finansiering til lokale myndigheter															
31	Overtatte sikkerheter: bolig- og næringseiendommer															
32	Annen finansiering av lokale myndigheter															
49	Samlet GAR for eiendeler	12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %						12,2 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %		

iii. KLP Skadeforsikring

For KLP Skadeforsikring rapporterer vi i henhold til templatene i annekset X i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet.

Tabell for forsikringsinntekter

Økonomisk aktivitet (1)	Vesentlig bidrag til klimatilpasning			Ingen betydelig negativ innvirkning (DNSH)					
	Absolutte premier, 2023 (2)	Premieandel, 2023 (3)	Premieandel, 2022 (4)	Begrensning av klimaendringer (5)	Vann og havressurser (6)	Sirkulærøkonomi (7)	Forurensning (8)	Naturmangfold og økosystemer (9)	Minstegarantier (10)
A.1 Skadeforsikringsaktiviteter og reassurans som samsvarer med kriteriene i taksonomien (taxonomy aligned)	0	0	0	Y	Y	Y	Y	Y	Y
A.1.1 Hvorav gjenforsikret	0	0	0	Y	Y	Y	Y	Y	Y
A.1.2 Hvorav stammer fra gjenforsikringsvirksomhet	0	0	0	Y	Y	Y	Y	Y	Y
A.1.2.1 Hvorav gjenforsikret (retrosesjon)	0	0	0	Y	Y	Y	Y	Y	Y
A.2 Skadeforsikringsaktiviteter og reassurans som er omfattet men ikke samsvarer med kriteriene i taksonomien (ikke inkludert i A.1)	2 088	96,1 %	96,0 %						
Sum A (A.1 + A.2)	2 088	96,1 %	96,0 %						
B. Skadeforsikringsaktiviteter og reassurans ikke omfattet av taksonomien (taxonomy non-eligible)	84	3,9 %	4,0 %						
Sum (A.1 + A.2 + B)	2 172	100,0 %	100,0 %						

Tabell for investeringer

Andel i prosent		Verdi i millioner kroner	
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vektorer for investeringer i foretak		Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vektorer for investeringer i foretak	
Basert på omsetning	3,8 %	Basert på omsetning	216
Basert på investeringsutgifter	3,9 %	Basert på investeringsutgifter	225
Prosentdelen av eiendelene som dekkes av KPI-en, i forhold til forsikrings- eller gjenforsikringsforetakenes samlede investeringer (samlede eiendeler under forvaltning). Unntatt investeringer i offentlige enheter.		Pengeverdien av eiendelene som dekkes av KPI-en. Unntatt investeringer i offentlige enheter.	5 693
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av nevneren i KPI-en			
Prosentdelen av derivater i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en. Dekningsgrad		Derivatenes verdi i pengebølg.	77
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	22,9 %	For ikke-finansielle foretak	1 306
For finansielle foretak	2,0 %	For finansielle foretak	116
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	14,7 %	For ikke-finansielle foretak	839
For finansielle foretak	13,2 %	For finansielle foretak	752
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	26,2 %	For ikke-finansielle foretak	1 494
For finansielle foretak	17,3 %	For finansielle foretak	985
Andelen eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot andre motparter	
	2,2 %		125
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter		Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter	
	100,0 %		5 693
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien	
	63,8 %		3 630
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige	
	32,4 %		1 847
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av telleren i KPI-en			
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
<i>For ikke-finansielle foretak</i>		<i>For ikke-finansielle foretak</i>	
Basert på omsetning	3,8 %	Basert på omsetning	216
Basert på investeringsutgifter	3,9 %	Basert på investeringsutgifter	224

		Andel i prosent	Verdi i millioner kroner
<i>For finansielle foretak</i>			<i>For finansielle foretak</i>
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning 1
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter 1
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter			Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter
Basert på omsetning		3,8 %	Basert på omsetning 216
Basert på investeringsutgifter		3,9 %	Basert på investeringsutgifter 225
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning 0
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter 0
Spesifikasjon av telleren i KPI-en etter miljømål			
Taksonomiforenlige aktiviteter – forutsatt at aktivitetene vurderes til ikke å være til betydelig skade (DNSH), og de sosiale garantiene vurderes som positive			
1) Begrensning av klimaendringer	Omsetning	0,8 %	Omstillingsaktiviteter 0,2 %
	Investeringsutgifter	1,1 %	Muliggjørende aktiviteter 0,2 %
2) Tilpasning til klimaendringer	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter 0,2 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,4 %
	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
3) Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
4) Omstilling til en sirkulær økonomi	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
5) Forebygging og begrensning av forurensning	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
6) Beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %

iv. KLP Eiendom

For KLP Eiendom rapporterer vi i henhold til templatene i anneks II i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet.

v. KLP

For KLP (livselskapet) rapporterer vi i henhold til den andre templat i anneks X i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet.

Tabell for investeringer

Andel i prosent		Verdi i millioner kroner	
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vektorer for investeringer i foretak		Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vektorer for investeringer i foretak	
Basert på omsetning	5,5 %	Basert på omsetning	41 198
Basert på investeringsutgifter	2,4 %	Basert på investeringsutgifter	18 010
Prosentdelen av eiendelene som dekkes av KPI-en, i forhold til forsikrings- eller gjenforsikringsforetakenes samlede investeringer (samlede eiendeler under forvaltning). Unntatt investeringer i offentlige enheter.	94,5 %	Pengeverdien av eiendelene som dekkes av KPI-en. Unntatt investeringer i offentlige enheter.	744 089
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av nevneren i KPI-en			
Prosentdelen av derivater i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en. Dekningsgrad	2,1 %	Derivatenes verdi i pengebep. løp.	15 884
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	31,4 %	For ikke-finansielle foretak	233 404
For finansielle foretak	2,5 %	For finansielle foretak	18 812
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	16,8 %	For ikke-finansielle foretak	125 310
For finansielle foretak	9,8 %	For finansielle foretak	72 661
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	17,1 %	For ikke-finansielle foretak	127 560
For finansielle foretak	11,9 %	For finansielle foretak	88 914
Andelen eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	8,3 %	Verdien av eksponeringer mot andre motparter	61 545
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter		Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter	
	100,0 %		744 089
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	66,0 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien	491 046
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	28,5 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige	211 845

		Andel i prosent	Verdi i millioner kroner	
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vektorer for investeringer i foretak			Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vektorer for investeringer i foretak	
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av telleren i KPI-en				
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU , i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
<i>For ikke-finansielle foretak</i>			<i>For ikke-finansielle foretak</i>	
Basert på omsetning		2,2 %	Basert på omsetning	16 017
Basert på investeringsutgifter		2,4 %	Basert på investeringsutgifter	17 763
<i>For finansielle foretak</i>			<i>For finansielle foretak</i>	
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning	274
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter	60
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter			Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter	
Basert på omsetning		2,2 %	Basert på omsetning	16 278
Basert på investeringsutgifter		2,4 %	Basert på investeringsutgifter	18 010
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning	95
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter	187
Spesifikasjon av telleren i KPI-en etter miljømål				
Taksonomiforenlige aktiviteter – forutsatt at aktivitetene vurderes til ikke å være til betydelig skade (DNSH), og de sosiale garantiene vurderes som positive				
1) Begrensning av klimaendringer	Omsetning	0,8 %	Omstillingsaktiviteter	0,1 %
	Investeringsutgifter	1,3 %	Muliggjørende aktiviteter	0,2 %
			Omstillingsaktiviteter	0,1 %
			Muliggjørende aktiviteter	0,6 %
2) Tilpasning til klimaendringer	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
			Omstillingsaktiviteter	0,0 %
			Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
3) Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
4) Omstilling til en sirkulær økonomi	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
5) Forebygging og begrensning av forurensning	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		
6) Beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter	0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %		

vi. KLP-konsernet

For KLP-konsernet rapporterer vi i henhold til den andre templatene i annekset X i utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen. Vi har sett hen til de uoffisielle norske oversettelsene av templatene fra Finansdepartementet. Vi rapporterer også den oblitagoriske templatene for eksponering mot gass og kjernekraft i annekset XII i annekset III til utfyllende bestemmelser til taksonomiforordningen.

Tabell for investeringer

Andel i prosent		Verdi i millioner kroner	
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vektorer for investeringer i foretak		Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vektorer for investeringer i foretak	
Basert på omsetning	4,7 %	Basert på omsetning	45 803
Basert på investeringsutgifter	2,2 %	Basert på investeringsutgifter	21 549
Prosentdelen av eiendelene som dekkes av KPI-en, i forhold til forsikrings- eller gjenforsikringsforetakenes samlede investeringer (samlede eiendeler under forvaltning). Unntatt investeringer i offentlige enheter.	96,4 %	Pengeverdien av eiendelene som dekkes av KPI-en. Unntatt investeringer i offentlige enheter.	979 933
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av nevneren i KPI-en			
Prosentdelen av derivater i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en. Dekningsgrad	2,2 %	Derivatenes verdi i pengebeløp.	21 544
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	29,9 %	For ikke-finansielle foretak	293 190
For finansielle foretak	2,2 %	For finansielle foretak	21 309
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak fra land utenfor EU som ikke er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	21,7 %	For ikke-finansielle foretak	212 975
For finansielle foretak	9,6 %	For finansielle foretak	93 809
Andelen eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU, i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en		Verdien av eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU	
For ikke-finansielle foretak	16,9 %	For ikke-finansielle foretak	165 876
For finansielle foretak	10,4 %	For finansielle foretak	101 835
Andelen eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	7,1 %	Verdien av eksponeringer mot andre motparter	69 396
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne , som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter	100,0 %	Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne , som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter	979 933
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien , i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	65,3 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som ikke er omfattet av taksonomien	640 176
Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige , i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en	30,0 %	Verdien av alle investeringer som finansierer økonomiske aktiviteter som er omfattet av taksonomien, men som ikke er taksonomiforenlige	293 955
Andre tilleggsopplysninger: spesifikasjon av telleren i KPI-en			

		Andel i prosent	Verdi i millioner kroner
Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, i forhold til verdien av de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en, med følgende vektorer for investeringer i foretak			Det vektede gjennomsnittet av verdien av alle forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter, med følgende vektorer for investeringer i foretak
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU , i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot finansielle og ikke-finansielle foretak som er omfattet av artikkel 19a og 29a i direktiv 2013/34/EU
<i>For ikke-finansielle foretak</i>			<i>For ikke-finansielle foretak</i>
Basert på omsetning		1,9 %	Basert på omsetning 18 438
Basert på investeringsutgifter		2,2 %	Basert på investeringsutgifter 21 190
<i>For finansielle foretak</i>			<i>For finansielle foretak</i>
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning 249
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter 157
Andel av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter			Verdien av forsikrings- eller gjenforsikringsforetakets investeringer utenom investeringer som er knyttet til livsforsikringsavtaler der investeringsrisikoen bæres av forsikringstakerne, som er rettet mot finansiering eller er forbundet med taksonomiforenlige økonomiske aktiviteter
Basert på omsetning		1,9 %	Basert på omsetning 18 790
Basert på investeringsutgifter		2,2 %	Basert på investeringsutgifter 21 549
Andelen taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en			Verdien av taksonomiforenlige eksponeringer mot andre motparter i forhold til de samlede eiendelene som dekkes av KPI-en
Basert på omsetning		0,0 %	Basert på omsetning 103
Basert på investeringsutgifter		0,0 %	Basert på investeringsutgifter 202
Spesifikasjon av telleren i KPI-en etter miljømål			
Taksonomiforenlige aktiviteter – forutsatt at aktivitetene vurderes til ikke å være til betydelig skade (DNSH), og de sosiale garantiene vurderes som positive			
1) Begrensning av klimaendringer	Omsetning	0,8 %	Omstillingsaktiviteter 0,1 %
	Investeringsutgifter	1,3 %	Muliggjørende aktiviteter 0,3 %
			Omstillingsaktiviteter 0,1 %
			Muliggjørende aktiviteter 0,6 %
2) Tilpasning til klimaendringer	Omsetning	0,0 %	Omstillingsaktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
			Omstillingsaktiviteter 0,0 %
			Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
3) Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	
4) Omstilling til en sirkulær økonomi	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	
5) Forebygging og begrensning av forurensning	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	
6) Beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer	Omsetning	0,0 %	Muliggjørende aktiviteter 0,0 %
	Investeringsutgifter	0,0 %	

Templater for eksponering mot gass og kjernekraft

Gjennom verdipapirinvesteringer har KLP-konsernet eksponering mot gass og kjernekraft, og skal dermed rapportere etter tabell 1 til 5 i annekset XII. Vi benytter datasett fra vår dataleverandør MSCI, men foreløpig er det ingen selskaper som har rapportert i henhold til tabellene for gass og kjernekraft enda. Vi har derfor ingen datadekning for disse punktene i dag, men forventer at dette vil forbedre seg over tid ettersom selskaper begynner å rapportere i henhold til tabellene.

Template 1 Nuclear and fossil gas related activities

Nuclear energy related activities

1.	The undertaking carries out, funds or has exposures to research, development, demonstration and deployment of innovative electricity generation facilities that produce energy from nuclear processes with minimal waste from the fuel cycle.	Yes
2.	The undertaking carries out, funds or has exposures to construction and safe operation of new nuclear installations to produce electricity or process heat, including for the purposes of district heating or industrial processes such as hydrogen production, as well as their safety upgrades, using best available technologies.	Yes
3.	The undertaking carries out, funds or has exposures to safe operation of existing nuclear installations that produce electricity or process heat, including for the purposes of district heating or industrial processes such as hydrogen production from nuclear energy, as well as their safety upgrades.	Yes

Fossil gas related activities

4.	The undertaking carries out, funds or has exposures to construction or operation of electricity generation facilities that produce electricity using fossil gaseous fuels.	Yes
5.	The undertaking carries out, funds or has exposures to construction, refurbishment, and operation of combined heat/cool and power generation facilities using fossil gaseous fuels.	Yes
6.	The undertaking carries out, funds or has exposures to construction, refurbishment and operation of heat generation facilities that produce heat/cool using fossil gaseous fuels.	Yes

Template 2 Taxonomy-aligned economic activities (denominator)

	Economic activities	Amount and proportion					
		CCM + CCA		Climate change mitigation (CCM)		Climate change adaptation (CCA)	
		Amount	%	Amount	%	Amount	%
1.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.26 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
2.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.27 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
3.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.28 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
4.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.29 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
5.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity EN 3 EN referred to in Section 4.30 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
6.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.31 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
7.	Amount and proportion of other taxonomy-aligned economic activities not referred to in rows 1 to 6 above in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
8.	Total applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %

Template 3 Taxonomy-aligned economic activities (numerator)

	Economic activities	Amount and proportion					
		CCM + CCA		Climate change mitigation (CCM)		Climate change adaptation (CCA)	
		Amount	%	Amount	%	Amount	%
1.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.26 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
2.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.27 EN 4 EN of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
3.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.28 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
4.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.29 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
5.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.30 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
6.	Amount and proportion of taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.31 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
7.	Amount and proportion of other taxonomy-aligned economic activities not referred to in rows 1 to 6 above in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
8.	Total amount and proportion of taxonomy-aligned economic activities in the numerator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %

Template 4 Taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activities

	Economic activities	Amount and proportion					
		CCM + CCA		Climate change mitigation (CCM)		Climate change adaptation (CCA)	
		Amount	%	Amount	%	Amount	%
1.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.26 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
2.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.27 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
3.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.28 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
4.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.29 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
5.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.30 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
6.	Amount and proportion of taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activity referred to in Section 4.31 of Annexes I and II to Delegated EN 6 EN Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
7.	Amount and proportion of other taxonomy-eligible but not taxonomy-aligned economic activities not referred to in rows 1 to 6 above in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %
8.	Total amount and proportion of taxonomy eligible but not taxonomy-aligned economic activities in the denominator of the applicable KPI	0	0 %	0	0 %	0	0 %

Template 5 Taxonomy non-eligible economic activities

	Economic activities	Amount	Percentage
1.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 1 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.26 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
2.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 2 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.27 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
3.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 3 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.28 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
4.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 4 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.29 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
5.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 5 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.30 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of EN 7 EN the applicable KPI	0	0 %
6.	Amount and proportion of economic activity referred to in row 6 of Template 1 that is taxonomy-non-eligible in accordance with Section 4.31 of Annexes I and II to Delegated Regulation 2021/2139 in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
7.	Amount and proportion of other taxonomy-noneligible economic activities not referred to in rows 1 to 6 above in the denominator of the applicable KPI	0	0 %
8.	Total amount and proportion of taxonomy-noneligible economic activities in the denominator of the applicable KPI	0	0 %

Vedlegg II: PAI-rapportering for KLP-konsernet

Under Offentliggjøringsforordningen (SFDR) skal finansforetak rapportere på PAI-indikatorer (Principle Adverse Impact Indicators). I KLP-konsernet er det kun KLP Kapitalforvaltning som er omfattet av forordningen, men vi har valgt å rapportere PAI-indikatorene for KLP på frivillig basis. Beregningen er gjort for KLPs totale forvaltningskapital minus investeringer i statsobligasjoner og eiendommer. På grunn av manglende datadekning er det i stor grad aksjer og obligasjoner som er inkludert i beregningene. Vi bruker data fra MSCI og Nordic Trustee for beregningene. Formlene for å beregne PAI-indikatorene er hentet fra anneks til SFDR-lovteksten. Metoden for beregning av klimagassutslipp, karbonintensitet og karbonavtrykk er den samme som for KLPs finansierte utslipp. Du kan lese mer om hvordan KLP jobber med bærekraftsrisiko i investeringene i KLP Kapitalforvaltnings [PAI-rapport fra 2023](#), som er utarbeidet for deres forvaltning.

Indikator	2023		2022	
	Dekningsgrad	Resultat	Dekningsgrad	Resultat
Klimagassutslipp Scope 1 (tonn CO2e)	100 %	2 311 000		
Klimagassutslipp Scope 2 (tonn CO2e)	100 %	636 000		
Klimagassutslipp Scope 3 (tonn CO2e)	100 %	23 251 000		
Klimagassutslipp Scope 123 (tonn CO2e)	100 %	26 198 000		
Karbonavtrykk Scope 123 (tonn CO2e per M€ investert)	100 %	394		
Karbonintensitet Scope 123 (tonn CO2e per M€ inntekter i selskapene)	100 %	1 012		
Eksponering mot selskaper med virksomhet i fossilbrenselsektoren	100 %	10,5 %	62 %	11,5 %
Andel av ikke-fornybar forbruk og produksjon av energi	100 %	68 %	49 %	74 %
Energiforbruksintensitet per sektor med høy klimapåvirkning (GWh per M€ inntekter i foretak det er investert i)				
Jordbruk, skogbruk og fiske	100 %	0,1	75 %	0,6
Bergverksdrift og utvinning	100 %	2,1	72 %	1,5
Industri	100 %	2,2	88 %	1,1
Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	100 %	2,4	83 %	1,7
Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet	100 %	0,5	84 %	1,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	100 %	0,2	57 %	0,6
Varehandel, reparasjon av motorvogner	100 %	1,8	75 %	1,5
Transport og lagring	100 %	17,6	72 %	1,2
Omsetning og drift av fast eiendom	100 %	1,0	59 %	0,4
Andel av investeringer i foretak med negativ påvirkning på områder som er følsomme for biologisk mangfold	100 %	1,9 %	65 %	1,3 %
Utslipp til vann (tonn per M€ investert)	100 %	0,1	2 %	9,9
Farlig avfall og radioaktivt avfall (tonn per M€ investert)	100 %	20,5	2 %	3,5
Manglende overholdelse av FNs Global Compact-prinsipper og OECD retningslinjer for flernasjonale selskap	100 %	0,3 %	66 %	0,4 %
Mangel på prosesser og mekanismer for å overvåke etterlevelse med FNs Global Compact-prinsipper og OECD retningslinjer for flernasjonale selskap	100 %	0,2 %	64 %	0,3 %
Ujustert lønnsforskjell mellom kjønnene (ratio)	100 %	14,6 %	19 %	14,2 %
Kjønnsbalanse i styret (ratio)	100 %	52 %	64 %	52 %
Eksponering mot kontroversielle våpen	100 %	0 %	65 %	0 %

Vedlegg III: Rapportering om likestilling og mangfold for datterselskapene til KLP

KLP Kapitalforvaltning

Nøkkeltall om ansatte KLP Kapitalforvaltning

	2023	2022	2021
Ansatte / årsverk i KLP Kapitalforvaltning	77	73 / 72,9	70
Deltidsansatte i KLP Kapitalforvaltning	1,3 %	1,4 %	0,0 %
Midlertidige ansatte	0	0	0
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	-	-	-
Turnover blant ansatte (antall / andel)	3 / 4,0 %	8 / 11,2%	8,7 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	131 138	122 255	N/A
Gjennomsnittlig lønn for kvinner (tusen kroner)	1 100	1 051	996
Gjennomsnittlig lønn for menn (tusen kroner)	1 885	1 702	1 616
Gjennomsnittlig lønn for kvinner i stillinger uten prestasjonslønn (tusen kroner)	1 025	ny	ny
Gjennomsnittlig lønn for menn i stillinger uten prestasjonslønn (tusen kroner)	1 278	ny	ny
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	8 / 52 / 40 %	5 / 58 / 37 %	6 / 58 / 36 %

Nøkkeltall likestilling og mangfolk KLP Kapitalforvaltning

	2023	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	38 / 62 %	34 / 66 %	31 / 69 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	N/A	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 og 3 (kvinner / menn)	36 / 64 %	36 / 64 %	36 / 64 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	33 / 67 %	33 / 67 %	33 / 67 %
Kjønnsfordeling i tynge fagstillinger	N/A	N/A	N/A
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	40/ 60 %	50 / 50 %	50 / 50 %
Kvinner tjener i forhold til menn inkl. prestasjonslønn (totalt i KLP Kapitalforvaltning)	58 %	62 %	62 %
Kvinner tjener i forhold til menn i stillinger uten prestasjonslønn (tusen kroner)	80 %	ny	ny
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2 og 3	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn i tynge fagstillinger	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	91 %	90 %	96 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	37 / 63 %	55 / 45 %	56 / 44 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	60 / 40 %	54 / 46 %	85 / 15 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	3 %	4 %	0 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	0 %	0 %	0 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	N/A	N/A	N/A

Nøkkeltall HMS KLP Kapitalforvaltning

	2023	2022	2021
Korttidssykefravær	0,8 %	1,0 %	0,5 %
Langtidssykefravær	1,5 %	0,2 %	0,3 %
Sykefravær totalt	2,3 %	1,3 %	0,7 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	4,7 / 0,9 %	2,2 / 0,8 %	0,7 / 0,7 %
Antall personskader	0	0	0

KLP Banken

Nøkkeltall om ansatte KLP Banken

	2023	2022	2021
Ansatte i KLP Banken	73	75	77
Deltidsansatte i KLP Banken	4,1 %	9,3 %	6,5 %
Midlertidige ansatte	3	4	6
Kjønnfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	67 / 33%	100 / 0 %	50 / 50 %
Turnover blant ansatte	11 / 14,9 %	15,9 %	4,1 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	69 645	N/A	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	837	764	682
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	877	828	830
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	19 / 47 / 34 %	15 / 44 / 41 %	18 / 42 / 40 %

Nøkkeltall likestilling og mangfold KLP Banken

	2023	2022	2021
Kjønnfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	55 / 45 %	56 / 44 %	52 / 48 %
Kjønnfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	100 / 0 %	N/A	N/A
Kjønnfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	57 / 43 %	50 / 50 %	50 / 50 %
Kjønnfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	50 / 50 %	50 / 50 %	50 / 50 %
Kjønnfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	58 / 42 %	54 / 46 %	46 / 54 %
Kjønnfordeling i tyngre fagstillinger	27 / 73 %	20 / 80 %	17 / 83 %
Kjønnfordeling i styret (kvinner/menn)	50 / 50 %	43 / 57 %	43 / 57 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Banken)	95 %	92 %	82 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	90 %	88 %	87 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	109 %	99 %	99 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	99 %	103 %	104 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	95 %	90 %	93 %
Kjønnfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	67 / 33 %	65 / 35 %	63 / 37 %
Kjønnfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	63 / 37 %	78 / 22 %	100 / 0 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	5 %	12 %	3 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	3 %	6 %	3 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	65,01	N/A	N/A

Nøkkeltall HMS KLP Banken

	2023	2022	2021
Korttidssykefravær	1,9 %	1,9 %	0,8 %
Langtidssykefravær	0,8 %	2,8 %	3,0 %
Sykefravær totalt	2,7 %	4,7 %	3,8 %
Kjønnfordeling sykefravær (kvinner / menn)	3,3 / 1,9 %	3,7 / 5,8 %	4,1 / 3,5 %
Antall personskader	1	0	0

KLP Skadeforsikring

Nøkkeltall om ansatte KLP Skadeforsikring

	2023	2022	2021
Ansatte i KLP Skadeforsikring	159	151	147
Deltidsansatte i KLP Skadeforsikring	5,0 %	5,3 %	6,8 %
Midlertidige ansatte	1	1	4
Kjønnfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	100 / 0 %	100 / 0 %	75 / 25 %
Turnover blant ansatte	4 / 3,2 %	8 / 5,5 %	15,6 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	144 597	N/A	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	764	714	679
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	940	889	858
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	4 / 56 / 40 %	5 / 41 / 54	5 / 58 / 37 %

Nøkkeltall likestilling og mangfold KLP Skadeforsikring

	2023	2022	2021
Kjønnfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	52 / 48 %	52 / 48 %	51 / 49 %
Kjønnfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	0 / 100 %	N/A	N/A
Kjønnfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	20 / 80 %	20 / 80 %	20 / 80 %
Kjønnfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	43 / 57 %	46 / 54 %	43 / 57 %
Kjønnfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	35 / 65 %	37 / 63 %	35 / 65 %
Kjønnfordeling i tynge fagstillinger	31 / 69 %	25 / 75 %	25 / 75 %
Kjønnfordeling i styret (kvinner/menn)	50 / 50 %	57 / 43 %	57 / 43 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Skadeforsikring)	81 %	80 %	79 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	89 %	95 %	95 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	84 %	91 %	92 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tynge fagstillinger	108 %	94 %	94 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	93 %	94 %	90 %
Kjønnfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	48 / 52 %	40 / 60 %	19 / 81 %
Kjønnfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	79 / 21 %	57 / 43 %	76 / 24 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	9 %	9 %	12 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	1 %	1 %	1 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	65,0	N/A	N/A

Nøkkeltall HMS KLP Skadeforsikring

	2023	2022	2021
Korttidssykefravær	1,9 %	2,2 %	1,6 %
Langtidssykefravær	2,6 %	3,3 %	3,2 %
Sykefravær totalt	4,5 %	5,5 %	4,8 %
Kjønnfordeling sykefravær (kvinner / menn)	5,9 / 3,0 %	6,3 % / 4,6 %	7,1 / 2,6 %
Antall personskader	0	0	0

KLP Eiendom

Nøkkeltall om ansatte KLP Eiendom

	2023	2022	2021
Ansatte/årsverk i KLP Eiendom	178	166 / 164	164
Deltidsansatte i KLP Eiendom	2,2 %	3,6 %	1,8 %
Midlertidige ansatte	3	2	2
Kjønnsfordeling midlertidig ansatte (kvinner / menn)	0 / 100 %	0 / 100 %	50 / 50 %
Turnover blant ansatte (antall / andel)	9 / 5,2 %	14 / 8,5 %	7,5 %
Total lønn til ansatte (tusen kroner)	125 355	116 216	N/A
Gjennomsnittlig lønn kvinner (tusen kroner)	825	759	745
Gjennomsnittlig lønn menn (tusen kroner)	898	847	814
Aldersfordeling blant ansatte (andel under 30 / 30-50 / over 50)	8 / 46 / 46 %	5 / 51 / 44 %	3 / 52 / 45 %

Nøkkeltall likestilling og mangfold KLP Eiendom

	2023	2022	2021
Kjønnsfordeling blant ansatte (kvinner / menn)	35 / 65 %	34 / 66 %	31 / 69 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 1 (kvinner / menn)	0 / 100 %	N/A	N/A
Kjønnsfordeling på ledernivå 2 (kvinner / menn)	44 / 56 %	33 / 67 %	33 / 67 %
Kjønnsfordeling på ledernivå 3 (kvinner / menn)	21 / 79 %	25 / 75 %	10 / 90 %
Kjønnsfordeling alle ledernivåer totalt (kvinner / menn)	23 / 77 %	22 / 78 %	18 / 82 %
Kjønnsfordeling i tyngre fagstillinger	17 / 83 %	17 / 83 %	17 / 83 %
Kjønnsfordeling i styret (kvinner/menn)	33 / 67 %	33 / 67 %	33 / 67 %
Kvinner tjener i forhold til menn (totalt i KLP Eiendom)	92 %	90 %	91 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 1	N/A	N/A	N/A
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 2	99 %	94 %	91 %
Kvinner tjener i forhold til menn på ledernivå 3	82 %	82 %	79 %
Kvinner tjener i forhold til menn i tyngre fagstillinger	98 %	108 %	106 %
Kvinner tjener i forhold til menn øvrige medarbeidere	113 %	105 %	107 %
Kjønnsfordeling fravær syke barn (kvinner / menn),	45 / 55 %	50 / 50 %	39 / 61 %
Kjønnsfordeling uttak av foreldrepermisjon (kvinner / menn)	92 / 8 %	78 / 22 %	77 / 23 %
Andel kvinnelige ansatte som jobber deltid	2 %	4 %	2 %
Andel mannlige ansatte som jobber deltid	3 %	4 %	2 %
Gjennomsnittlig avgangsalder AFP og alderspensjon (år)	65	N/A	N/A

Nøkkeltall HMS KLP Eiendom

	2023	2022	2021
Korttidssykefravær	1 %	1,6 %	1,1 %
Langtidssykefravær	5 %	3,0 %	1,5 %
Sykefravær totalt	6 %	4,6 %	2,6 %
Kjønnsfordeling sykefravær (kvinner / menn)	6,2 / 6,3 %	5,3 / 4,2 %	2,1 / 2,9 %
Antall personskader	2	0	1

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Årsrapport 2023

Resultatregnskap

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

NOTE	MILLIONER KRONER	2023	2022
	TEKNISK REGNSKAP		
	Forfalte premier, brutto	70 234	50 137
	Overføring av premiereserve og pensjonskapital mv. fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	92	386
9	Sum premieinntekter for egen regning	70 326	50 523
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	241	6 441
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	14 507	10 824
	Verdiendringer på investeringer	32 140	-27 220
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-4 388	2 385
11	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	42 500	-7 570
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	-1	25
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	39	34
	Verdiendringer på investeringer	172	-106
	Realisert gevinst og tap på investeringer	3	-12
11	Sum netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	212	-58
13	Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 415	1 358
	Utbetalte erstatninger, brutto	-26 122	-23 858
	Overføring av premiereserve, pensjonskapital mv. og bufferfond til andre forsikringsforetak/pensjonskasser	-2 139	-4 659
9	Sum erstatninger	-28 261	-28 517
	Endring i premiereserve mv., brutto	-54 870	-31 751
	Endring i bufferfond	-7 949	23 279
	Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	-550	-3 304
	Overføring av bufferfond fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	0	45
9	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-63 368	-11 731
	Endring i pensjonskapital mv.	-173	-455
	Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	-6	-15
	Endring i andre avsetninger	-136	124
	Overføring av bufferfond fra andre forsikringsforetak/pensjonskasser	0	-45
9	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-315	-392
	Overskudd på avkastningsresultatet	-20 039	0
	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-594	-651
9	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-20 632	-651
	Forvaltningskostnader	-231	-224
14	Salgskostnader	-160	-158
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader (inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring)	-1 122	-1 105
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 512	-1 487
13	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 408	-1 368
9	Resultat av teknisk regnskap	-1 043	107

NOTE	MILLIONER KRONER	2023	2022
	IKKE-TEKNISK REGNSKAP		
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	226	199
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	940	707
18	Netto driftsinntekt fra eiendom	-47	435
	Verdiendringer på investeringer	508	-541
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-345	267
11	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	1 282	1 066
	Andre inntekter	48	16
	Forvaltningskostnader	-15	-15
	Andre kostnader	-292	-257
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-306	-271
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	1 024	811
	Resultat før skattekostnad	-20	918
19	Skattekostnader	-82	-115
	Resultat før andre inntekter og kostnader	-101	803
15	Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	-88	66
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	-59	66
	Justering av forsikringsforpliktelsene	13	-21
19	Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	22	-17
	Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	-111	94
	TOTALRESULTAT	-213	897
	DISPONERINGER OG OVERFØRINGER:		
	Overført egenkapitaltilskudd	-428	-576
	Overført risikoutjevningsfond	969	142
	Overført annen opptjent egenkapital	-329	-464
	Sum resultatdisponeringer og overføringer	213	-897

Balanse

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
	EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		
20	Andre immaterielle eiendeler	1 326	978
	INVESTERINGER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		
18	Investeringseiendommer	1 283	1 371
	Eierbenyttet eiendom	18	22
21	Bygninger og andre faste eiendommer	1 301	1 392
22	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	3 068	3 483
22	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	6 200	5 641
22	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	9 269	9 124
8,23	Rentebærende verdipapirer	21 256	20 132
8,23	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 256	20 132
21,23,24	Aksjer og andeler	4	6
8,21,23	Rentebærende verdipapirer	11 760	10 926
8,21,23	Utlån og fordringer	1 135	1 108
8,21,23	Finansielle derivater	527	455
21,23	Andre finansielle eiendeler	1	0
21,23	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	13 426	12 496
	Sum investeringer i selskapsporteføljen	45 252	43 144
	Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 150	1 040
25	Konsernmellomværende	194	167
	Andre fordringer	139	143
	Sum fordringer	1 483	1 350
	Anlegg og utstyr	41	38
8	Kasse, bank	1 141	918
26	Bruksretteeiendeler	756	865
	Sum andre eiendeler	1 938	1 821
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	49 999	47 292
	EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE		
	INVESTERINGER I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN		
22	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	73 742	74 979
22	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	6 662	5 495
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	11 137	11 858
	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	91 540	92 332
8,23	Rentebærende verdipapirer	206 120	188 468
8,23	Utlån og fordringer	81 966	78 982
8,23	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	288 086	267 451
21,23,24	Aksjer og andeler	219 067	180 344
8,21,23	Rentebærende verdipapirer	104 252	98 992
8,21,23	Utlån og fordringer	20 788	16 590
8,21,23	Finansielle derivater	9 814	4 164
21,23	Andre finansielle eiendeler	790	493
21,23	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	354 711	300 584
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	734 337	660 366
	INVESTERINGER I INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN		
22	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	296	301
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	58	61
	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak	354	361
8,23	Rentebærende verdipapirer	989	943

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
8,23	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	989	943
21,23,24	Aksjer og andeler	1 104	922
8,21,23	Rentebærende verdipapirer	257	273
8,21,23	Utlån og fordringer	102	98
8,21,23	Finansielle derivater	24	9
21,23	Andre finansielle eiendeler	0	4
21,23	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 488	1 305
	Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen	2 830	2 609
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	737 168	662 976
	SUM EIENDELER	787 167	710 268

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE		
	Annen innskutt egenkapital	22 978	21 388
	Sum innskutt egenkapital	22 978	21 388
	Risikoutjevningfond	3 674	4 643
	Annen opptjent egenkapital	17 193	16 768
	Sum opptjent egenkapital	20 866	21 411
29	Annen ansvarlig lånekapital	3 361	3 147
29,30,31	Fondsobligasjonslån	1 434	1 428
23,29,30	Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 795	4 575
	Premiereserve mv.	571 399	516 525
	Bufferfond	109 281	102 162
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	42 251	33 024
9	Sum forsikringsforpliktelser – kontraktsfastsatte forpliktelser	722 931	651 711
	Pensjonskapital mv.	2 173	2 005
	Bufferfond	185	61
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	491	547
9	Sum forsikringsforpliktelser – særskilt investeringsportefølje	2 850	2 613
15	Pensjonsforpliktelser o.l.	572	524
19	Forpliktelser ved periodeskatt	107	467
19	Forpliktelser ved utsatt skatt	503	316
	Sum avsetninger for forpliktelser	1 182	1 307
	Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	1 279	492
21	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	6 727	2 678
21,23,32	Finansielle derivater	1 139	1 387
26	Leieforpliktelser	822	920
33	Andre forpliktelser	1 364	1 428
	Sum forpliktelser	11 330	6 905
	Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	234	357
	Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	234	357
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	787 167	710 268
	POSTER UTENOM BALANSEN		
34	Betingede forpliktelser	28 895	29 251

Oslo, 20. mars 2024

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsseelskap

TINE SUNDTOFT

Styrets leder

KJERSTIN FYLLINGEN

EGIL MATSEN

TERJE ROOTWELT

Styrets nestleder

ODD HALDGEIR LARSEN

RUNE SIMENSEN

VIBEKE HELDAL

Valgt av og blant de ansatte

ERLING BENDIKSEN

Valgt av og blant de ansatte

SVERRE THORNES

Konsernsjef

Dette dokumentet er signert elektronisk.

Egenkapitaloppstilling

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

2023 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2022	21 388	4 643	16 768	42 799
Endring ført direkte mot egenkapital ¹			96	96
Egenkapital 01.01.2023	21 388	4 643	16 864	42 896
Resultat før andre inntekter og kostnader	428	-969	440	-101
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			-88	-88
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-59	-59
Justering av forsikringsforpliktelsene			13	13
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			22	22
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-111	-111
Totalresultat	428	-969	329	-213
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 162			1 162
Sum transaksjoner med eierne	1 162			1 162
Egenkapital 31.12.2023	22 978	3 674	17 193	43 845

¹ Implementeringseffekter som følge av endringer i benyttede IFRS Accounting Standard

2022 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2021	19 831	4 370	16 476	40 678
Endring ført direkte mot egenkapital ¹		415	-172	243
Egenkapital 01.01.2022	19 831	4 786	16 304	40 921
Resultat før andre inntekter og kostnader	576	-142	369	803
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			66	66
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			66	66
Justering av forsikringsforpliktelsene			-21	-21
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-17	-17
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			94	94
Totalresultat	576	-142	464	897
Innbetalt egenkapitaltilskudd	982			982
Sum transaksjoner med eierne	982			982
Egenkapital 31.12.2022	21 388	4 643	16 768	42 799

¹ Se note 2.1.1 c) i årsrapporten for 2022 for informasjon

Kontantstrømoppstilling

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

MILLIONER KRONER	2023	2022
KONTANTSTRØM FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER		
Innbetalte premier direkte forsikring	57 326	37 924
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-25 502	-23 338
Innbetalinger ved flytting	92	0
Utbetalinger ved flytting	-2 122	-4 628
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-714	-632
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-839	-736
Utbetalinger av renter	-1 002	-500
Innbetalinger av renter	14 816	9 395
Innbetalinger av utbytte og konsernbidrag	3 623	2 861
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-413	-304
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	48	40
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-666	585
Innbetalinger ved salg av aksjer	42 366	43 256
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-53 723	-41 712
Netto inn- og utbetaling fordring på datterforetak	750	750
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	81 657	90 866
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-118 584	-109 248
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	2 546	-4 951
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-341	-374
KONTANTSTRØM FRA INVESTERINGSAKTIVITETER		
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-468	-329
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-468	-329
KONTANTSTRØM FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER		
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	1 230	1 120
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-69	-138
Utbetaling leieforpliktelse	-130	-116
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	1 032	866
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	223	163
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	918	755
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	1 141	918

Noter til regnskapet

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap (foretaket) leverer pensjons- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner og helseforetak i offentlig sektor. Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr foretaket offentlig tjenestepensjon.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringselskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemiasgate 10, Oslo.

Foretaket har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange. Årsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap er tilgjengelig på klp.no. Foretakets årsregnskap for 2023 ble vedtatt av foretakets styre den 20. mars 2024.

Note 2 **Informasjon om vesentlige regnskapsprinsipper**

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet av foretaket ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert dersom ikke annet framgår.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1824 av 18. desember 2015: "Forskrift for årsregnskap for forsikringsforetak" (årsregnskapsforskriften). Det innebærer at foretakets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med IFRS® Accounting Standards godkjent av EU med de tillegg og forenklinger som følger av årsregnskapsforskriften.

For å utarbeide årsregnskap i samsvar med IFRS Accounting Standards må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette påvirker foretakets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for foretaket er beskrevet i note 3 Vesentlige regnskapsestimater og vurderinger.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper- og opplysninger

Nye og endrede standarder og fortolkninger som er trådt i kraft i 2023

IFRS 17 Forsikringskontrakter har trådt i kraft for regnskapsårsåret som startet 01.01.2023. Denne standarden er imidlertid ikke tillatt brukt i selskapsregnskapet, og er derfor ikke benyttet i foretakets årsregnskap. IFRS 4, som foretaket hittil har benyttet, finnes ikke lenger og foretaket benytter reglene i årsregnskapsforskriften for regnskapsføring av forsikringskontrakter. Det har ikke resultert i endring i regnskapsføringen.

Foretaket har tatt i bruk *IFRS 9 Finansielle instrumenter* i 2023.

- IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 finansielle instrumenter ble tatt i bruk av foretaket fra og med 01.01.2023. Standarden regulerer innregning, klassifisering, måling og fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser. Standarden innfører

også nye regler for sikringsbokføring og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler. IFRS 9 er implementert prospektivt, det vil si at sammenligningstall for tidligere perioder ikke er omarbeidet.

- IAS 12 er endret slik at global minimumsskatt (suppleringskatt, Pillar Two Tax) er presisert omfattet av regnskapsstandarden. Denne skattens påvirkning på utsatt skatt skal imidlertid hverken innregnes eller opplyses om. Selv om dette er et pliktig unntak, skal det opplyses at unntaket er anvendt. Betalbar skatt skal periodiseres på samme måte som annen betalbar skatt og beløpet opplyses særskilt. I perioden fra skatten er vedtatt til den faktisk blir ilagt, er det egne opplysningskrav.

Suppleringskatt er vedtatt innført i Norge fra og med inntektsåret 2024. Regelverket er komplekst, og det er uklart hvorvidt KLP er omfattet av reglene. Det pågår et arbeid med å avklare dette. Det er således ikke mulig å gi et estimat på hvilke konsekvenser suppleringskatten vil ha på regnskapet.

2.2 Forsikringskontrakter

Foretaket tilbyr kun ett forsikringsprodukt. Dette er et kollektivt pensjonsprodukt, offentlig tjenstepensjon, som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

Ordningens ytelser fastsettes etter gjeldende regler for offentlig tjenstepensjon som blant annet innbefatter samordning med folketrygdens ytelser for alderspensjonen for å sikre et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. En del offentlige særtrekk er ikke forhåndsfinansiert og finansieres ved engangspremier ved oppstart og eventuelt senere endringer av pensjonen (bruttogaranti).

Premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve ut fra foretakets faktiske omkostninger til utbetaling av pensjon. I premiereserven inngår også avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

2.2.1 Separering av komponenter fra forsikringskontrakten

Forsikringskontraktene på offentlig tjenstepensjon inneholder derivat i form av avkastningsgaranti, og investeringskomponenter som skal tilbakebetales til forsikringstakerne. Disse komponentene skal ikke separeres, men måles sammen med forsikringskontrakten.

2.2.2 Kombinasjon av forsikringskontrakter

Forsikringskontraktene på offentlig tjenstepensjon inneholder flere forsikringsdekninger med ulik forsikringsrisiko:

- Alderspensjon

- Etterlattepensjon
- Uførepensjon

Disse dekningene er inngått med samme forsikringstaker, på samme tidspunkt, og tilbys kun samlet som en pakke. Det er ikke krav til separasjon av de ulike dekningene, og de er vurdert samlet som en forsikringskontrakt.

2.2.3 Innregning

Forsikringskontraktene innregnes på det tidspunkt dekningsperioden trer i kraft.

2.2.4 Måling

Årsregnskapsforskriften for livsforsikringsforetak regulerer at en forsikringskontrakts forsikringskapital skal innregnes som en forsikringsforpliktelse. Forsikringskapital for KLPs forsikringsprodukt offentlig tjenestepensjon består av premiereserve, bufferfond, premiefond og bufferavsetning for pensjonsordning med flerårig avkastningsgaranti. Forsikringsforpliktelsene skal måles i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven med tilhørende forskrift.

Forsikringskontraktene fornyes årlig med mindre kunden velger å flytte pensjonsordningen. KLP kan reprise risiko knyttet til framtidige perioder årlig. Forsikringskontrakten er verdsatt ut ifra rettigheter som er opptjent på balansedagen.

2.2.4.1 Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på balansedagen. Den består av forventede, framtidige utbetalinger neddiskontert med beregningsrenten som er lagt til grunn ved fastsettelse av historiske premieinnbetalinger.

Forventede, framtidige utbetalinger avhenger av forventet levealder og forventet uføregrad. Forventet levealder er satt lik minstekravet fastsatt i dødelighetstariffen K2013 som fastsatt av Finanstilsynet. I enkelte deler av bestanden har KLP observert en høyere levealder enn minstetariffen K2013, og har derfor styrket avsetningene utover minstetariffen i disse delene av forsikringsbestanden.

Innenfor uførepensjon legger KLP til grunn erfaringer i egen bestand.

Beregningsrenten som de forventede utbetalingene diskonteres med, representerer den delen av pensjonsopptjeningen som må dekkes fra avkastningen. Beregningsrenten ble fastsatt til 2,0 for ny opptjening i 2023, mens gjennomsnittlig beregningsrente (samlet avkastningsgaranti) utgjorde i gjennomsnitt 2,3 prosent i 2023.

Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter foretakets beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko.

Administrasjonsreserven skal sikre finansiering av framtidige kostnader knyttet til utbetaling av pensjon, og finansieres med eget element i pensjonspremien.

Til fradrag kommer frigjøringer av premiereserven blant annet som følge av utbetalinger.

2.2.4.2 Bufferfond

Bufferfond består av avkastningsoverskudd på forsikringskontraktene som ikke er overført til premiefond. Bufferfondet kan benyttes til å dekke avkastningsunderskudd på forsikringskontraktene, samt overføres til premiefond.

2.2.4.3 Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og overskudd fra avkastnings- og risikoresultat som ikke er disponert til henholdsvis bufferfond eller risikoutjevningfond. Premiefondet kan også tilføres midler fra bufferfond. Premiefond kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

2.2.5 Fraregning

Forsikringskontrakten fraregnes når dekningsperioden utløper enten fordi kontrakten flytter ut eller fordi den utløper.

2.2.6 Presentasjon

Premieinntekter presenteres på egen linje i resultatoppstillingen. Midler mottatt i forbindelse med tilflytting av nye kunder er også presentert som en del av premieinntektene.

Pensjonsutbetalinger er presentert som erstatningsutbetalinger i resultatoppstillingen. Midler overført i forbindelse med fraflytting av kunder presenteres som en del av erstatningsutbetalingene.

Endring i premiereserve føres over resultatet, og inngår i balansen som «Premiereserve mv.» under hovedlinjen «Sum forpliktelser – kontraktsfastsatte forpliktelser».

Endring i bufferfond føres over resultatet på linjen for endring i bufferfond, og presenteres som «Bufferfond» i balansen under hovedlinjen «Sum forpliktelser – kontraktsfastsatte forpliktelser».

Endring i premiefond vises på egen linje i resultatregnskapet, og presenteres som «Premiefond» i balansen under hovedlinjen «Sum forpliktelser – kontraktsfastsatte forpliktelser».

2.3 FINANSIELLE INSTRUMENTER

KLP har anvendt IFRS 9 og IFRS 7R, som gjelder for årsperioder som begynner 01.01.2023 for første gang.

Som tillatt i overgangsbestemmelsene i IFRS 9 har foretaket valgt å ikke omregne sammenligningstall.

Derfor er sammenligningstall for 2022 rapportert i henhold til IAS 39 (slik den var før IFRS 9), og således ikke sammenlignbar med informasjonen presentert for 2023. Forskjeller som oppstod ved overgangen til IFRS 9, er ført direkte mot hhv. egenkapital og kundeforpliktelser per 01.01.2023. For mer informasjon om dette se punkt 2.3.1.5.

2.3.1. Regnskapsføring av finansielle instrumenter etter IFRS 9

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene knyttet til finansielle instrumenter som er benyttet fra 01.01.2023 (IFRS 9).

2.3.1.1 Innregning og fraregning

Finansielle instrumenter innregnes på det tidspunkt foretaket blir part i instrumentets kontraktmessige betingelser. Finansielle eiendeler fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og foretaket i hovedsak har overført risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt forpliktelsene til de kontraktmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt. Innregning og fraregning av finansielle instrumenter skjer dermed uavhengig av avtalt oppgjørstidspunkt.

Finansielle instrumenter måles ved førstegangsinnregning til virkelig verdi. Henførbare transaksjonskostnader inngår i virkelig verdi for finansielle instrumenter som ikke innregnes til virkelig verdi over resultatet. Kundefordringer, som ikke har et betydelig finansieringselement, fastsettes til transaksjonsprisen.

2.3.1.2 Klassifisering og etterfølgende måling

2.3.1.2.1 Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler skal etter IFRS 9 klassifiseres i følgende kategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi med verdiendring over resultatet
- Virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultat

Målekategori bestemmes ved førstegangsinnregning.

Derivater og egenkapitalinstrumenter

I henhold til IFRS 9 skal derivater innregnes til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Derivater klassifisert som sikringsinstrumenter skal imidlertid følge regler for sikringsbokføring.

Egenkapitalinstrumenter skal som hovedregel måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, med mindre de ikke er holdt for handelsformål og bestemt utpekt til virkelig verdi med verdiendringer over

utvidet resultat. I årsregnskapet er alle egenkapitalinstrumenter målt til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

Gjeldsinstrumenter

Klassifikasjon og måling av gjeldsinstrumenter etter IFRS 9 vurderes ut fra en kombinasjon av virksomhetsmodell for styring av eiendelene og de kontraktmessige kontantstrømskarakteristikker.

Et gjeldsinstrument måles til amortisert kost hvis begge følgende kriterier er oppfylt og den finansielle eiendelen ikke er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»):

- Den finansielle eiendelen innehas i en virksomhetsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer («forretningsmodellkriteriet»), og
- Kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol («kontantstrømkriteriet»)

Valg av målemetode

Hver portefølje er analysert ut ifra hvilken virksomhetsmodell som følges, hva slags kontantstrømmer som foreligger og hva hensikten med investeringene er.

Dersom et finansielt instrument inngår i en portefølje som styres i en forretningsmodell hvor formålet med forretningsmodellen er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer kun bestående av rente og hovedstol, skal den finansielle eiendelen måles til amortisert kost. KLPs utlånsportefølje inngår i en slik virksomhetsmodell.

Dersom en portefølje av finansielle instrumenter inngår i en forretningsmodell hvor hensikten er å holde de finansielle eiendelene for å inndrive kontraktsfestede kontantstrømmer og å selge, skal eiendelen måles til virkelig verdi med verdiendringer over det utvidede resultatet. Renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presenteres i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene. Årsregnskapsforskriften åpner imidlertid for at man kan velge å benytte amortisert kost som alternativ til virkelig verdi med verdiendringer over det utvidede resultatet. KLP har verdipapirer som inngår i denne kategorien. KLP måler disse instrumentene til amortisert kost i tråd med valgadgangen i årsregnskapsforskriften.

Finansielle instrumenter inkludert i andre typer forretningsmodeller blir målt til virkelig verdi over ordinært resultat.

Nedskrivningsmodell

Implementeringen av IFRS 9 innebærer en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler målt til amortisert kost. Tapsavsetningene skal etter den nye standarden innregnes etter forventet kredittap (Expected Credit Loss, ECL). Målingen av avsetningen for forventet tap avhenger av om kreditt risikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Tapsestimatene beregnes basert på 12 måneders og livslang

sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Tapsavsetningene presenteres i tre trinn:

Trinn 1: Forventet tap over de neste 12 måneder for alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2: Forventet tap over hele levetiden for eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstgangsinnregning, men ingen objektive tap.

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

Under følger en beskrivelse av hvordan tapsberegninger er gjort for de ulike finansielle instrumentene.

Nedskrivningsmodell for rentebærende verdipapirer til amortisert kost

Denne kategorien av verdipapirer omfatter obligasjoner og sertifikater.

Trinn 1: Et finansielt instrument som ikke er kredittforringet ved førstgangsinnregning blir klassifisert på trinn 1. På trinn 1 blir det forventede kredittapet kalkulert over de neste 12 månedene, eventuelt til forfall hvis det er innen et år.

Trinn 2: Ved en betydelig økning i kredittrisiko siden ervervstidspunkt blir instrumentet flyttet over til trinn 2. Beregning av forventet kredittap blir da kalkulert for gjenværende levetid til instrumentet. En betydelig økning i kredittrisiko er definert som et fall på minimum 3 risikoklasser (f.eks. AAA (1) til A- (4)).

Risikoklasser er inndelt som vist i tabellen under.

Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse	Rating	Risikoklasse
AAA	1	BBB+	5	B+	11
AA+	1	BBB	6	B	12
AA	2	NR	6	B-	13
AA-	2	BBB-	7	CCC+/-	14
A+	3	BB+	8	D	15
A	3	BB	9		
A-	4	BB-	10		

Trinn 3: Forventet tap for resten av levetiden for eiendeler som har objektive bevis på tap. Ved mislighold vil man gå bort fra automatisk beregning av forventet kredittap i porteføljesystemet og i stedet gjøre en individuell vurdering av forventet kredittap.

For trinn 1 og 2 anvendes følgende modell for beregning av ECL:

Forventet kredittap = eksponering ved mislighold (EAD) x sannsynlighet for mislighold (PD) x tapsgrad ved mislighold (LGD).

Eksposering ved mislighold (EAD): EAD viser anslag på den totale mengden tap man står overfor ved et mulig mislighold.

For finansielle eiendeler trinn 1 og 2 er effektiv renteberegning basert på brutto balanseført verdi, og for trinn 3 anvendes amortisert kost. Dette er vist i tabellen under.

Trinn	Kredittrisiko	ECL-beregning	Effektiv renteberegning
Trinn 1	Uvesentlig økning	12 måneder	Brutto balanseført verdi
Trinn 2	Vesentlig økning	Gjenstående levetid	Brutto balanseført verdi
Trinn 3	Mislighold	Gjenstående levetid	Amortisert kost

Sannsynlighet for mislighold (PD): PD beregnes basert på årlige, historiske observerte misligholdsrater for hver enkelt rating (S&P). Det tas utgangspunkt i 25 års rullerende datagrunnlag. PD blir oppdatert årlig, eller når det observeres vesentlige endringer.

Tapsgrad ved mislighold (LGD): LGD er basert på historisk observert tilbakebetalingsgrad ved mislighold for definerte sektorer. Dette publiseres i årlige rapporter utstedt av Global Credit Data. Data blir oppdatert årlig, og ved vesentlige endringer.

Nedskrivningsmodell for boliglån

Tapsberegninger for boliglån administreres av KLPs bankvirksomhet, som har utviklet PD- og LGD modeller for boliglånsporteføljen. Det er utviklet en PD-modell for nye boliglånskunder og en PD-modell for eksisterende boliglånskunder. Den første modellen benytter data som er tilgjengelig på søknadstidspunktet og er gyldig i 3 måneder etter innvilgelse. Den andre modellen slår inn etter 3 måneder, og benytter seg i tillegg av data som avhenger av kundens adferdsprofil. Forklaringsvariabler i datagrunnlaget er alder, inntekt, antall purringer siste 12 måneder, antall overtrekksdager siste 12 måneder, belåningsgrad, medlåntaker, mislighold siste 12 måneder og produkttype. PD-modellen baserer seg på logistisk regresjon, og faktorene gjennomgås årlig og oppdateres ved behov. Metoden gir resultater som enkelt kan tolkes og analyseres, samt høy forklaringsgrad gitt at visse forutsetninger er oppfylt. PD-modellen gjør det også mulig å kombinere rene kvantitative analyser med ekspertvurderinger. Det benyttes et rullerende vindu på fem år slik at hovedvekten er på nyere og relevante observasjoner.

Eksposering ved mislighold (EAD) beregnes som en funksjon av sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen gitt tidspunkt. En viktig del av beregningen av forventet tap er å se på hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Tap gitt mislighold (LGD) avhenger av flere faktorer. Friskmeldingsgraden utgjør en vesentlig del av beregningen, altså hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Observert friskmeldingsgrad skal beregnes og valideres på nytt hvert år.

I tillegg til å beregne ECL gjøres det en sannsynlighetsvektning av ulike definerte scenarier hvor ECL blir vurdert opp mot optimistisk, forventet og pessimistisk utvikling. Summen av de vektete scenariene utgjør det forventede kredittapet. KLP Bankens risikoforum vurderer hvert kvartal de ulike scenariene og vektningen av disse med bakgrunn i endringer i makro eller andre forhold som vil kunne påvirke tapsnedskrivningene.

Den viktigste driveren for betydelig endring i kredittrisiko for boliglån er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra førstegangsinnregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i 12 måneder PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i 12 måneder PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig. Engasjementer som er misligholdt i mer enn 30 dager vil automatisk bli plassert i trinn 2, og engasjementer med mislighold over 90 dager plasseres i trinn 3. Lånene går tilbake til trinn 2 og trinn 1 når kriteriene for betydelig endring i kredittrisiko og mislighold ikke lenger er oppfylt. Et lån i trinn 3 vil ha en karantene på tre måneder før det kan flyttes tilbake til trinn 2 eller 1.

Nedskrivningsmodell for andre typer utlån

For enkelte typer utlån der det ikke er utviklet egne PD- og LGD-modeller, benyttes det en forenklet tapsgradmetode.

Offentlige lån: For offentlige utlån er det vurdert at sannsynligheten for at man vil få et tap på disse lånene er lave. Det er derfor valgt å bruke en forenklet tapsgrad med unntaket for lav kredittrisiko, hvor det er satt av 0,001 % av saldoen på offentlig utlån til forventet tap.

Bedriftslån/utlån i utenlandsk valuta: Disse lånene har en høyere risiko enn offentlig utlån. For lånene i denne kategorien som måles til amortisert kost er det valgt en forenklet tapsmodell, men her får hvert enkelt lån en egen PD og LGD. Metoden er den samme som for offentlige utlån.

2.3.1.2 Finansielle forpliktelser

Regnskapsføring av finansielle forpliktelser er etter IFRS 9 stort sett uendret fra tidligere IAS 39. Et unntak er at for forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi, skal endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over andre inntekter og kostnader uten reklassifisering. Dette gjelder med mindre behandlingen av endringene i forpliktelsens kredittrisiko vil forårsake eller forverre regnskapsmessig misforhold i resultatet.

Foretakets innlån i form av ansvarlig lån og fondsobligasjonslån er regnskapsført til amortisert kost.

2.3.1.3 Motregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser presenteres netto i balansen når det er en ubetinget motregningsrett som kan håndheves juridisk og en har til hensikt å gjøre opp netto, eller realisere eiendelen og forpliktelsen samtidig.

2.3.1.4 Modifikasjon

Når de kontraktsregulerte kontantstrømmene fra et finansielt instrument blir reforhandlet eller på annen måte endret, og reforhandlingen eller endringen ikke fører til fraregning av den finansielle eiendelen, beregnes det finansielle instrumentets brutto balanseførte verdi på nytt og det innregnes en endringsgevinst eller et endringstap i resultatet. Det finansielle instrumentets brutto balanseførte verdi beregnes på nytt som nåverdien av de reforhandlede eller endrede kontraktsregulerte kontantstrømmene,

diskontert med det finansielle instrumentets opprinnelige effektive rente. Eventuelle påløpte kostnader eller honorarer justerer det endrede finansielle instrumentets balanseførte verdi og nedskrives over den endrede gjenværende levetid.

2.3.1.5 Overgangseffekter

Overgangseffektene 01.01.2023 er i hovedsak knyttet til implementering av ny tapsmodell på finansielle eiendeler måt til amortisert kost. Effekten på selskapsporteføljen etter skatt er ført direkte mot egenkapitalen.

MILLIONER KRONER	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum		Implementeringseffekt
	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	
Finansielle eiendeler									
Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer	13 102	13 100	171 339	171 310	902	902	185 343	185 312	-31
Investeringer som holdes til forfall	7 030	7 030	17 129	17 127	41	41	24 200	24 197	-3
Aksjer og andeler	6	6	180 344	180 344	922	922	181 272	181 272	-
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	455	455	4 164	4 164	9	9	4 628	4 628	-
Rentebærende verdipapirer	10 926	10 926	98 992	98 992	273	273	110 191	110 191	-
Øvrige utlån og fordringer (amortisert kost)	-	-	78 982	78 575	-	-	78 982	78 575	-407
Øvrige utlån og fordringer (virkelig verdi)	1 101	1 101	16 590	17 015	98	98	17 789	18 214	425
Andre finansielle eiendeler	-	-	493	493	4	4	497	497	-
Sum	32 620	32 618	568 033	568 020	2 249	2 249	602 902	602 886	-16
Skatteeffekt		1							1

MILLIONER KRONER	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum		Implementeringseffekt
	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	IAS 39	IFRS 9	
Finansielle forpliktelser									
Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)	4 575	4 575	-	-	-	-	4 575	4 575	-
Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)	512	512	2 130	2 130	36	36	2 678	2 678	-
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	60	60	1 321	1 321	6	6	1 387	1 387	-
Sum	5 147	5 147	3 451	3 451	42	42	8 640	8 640	-
Samlet implementeringseffekt IFRS 9									-15
Herav ført mot forsikringsforpliktelsene									-13
Samlet effekt ført mot egenkapital fra IFRS 9									-2
Effekt av prinsippendringer i datterforetak som innregnes etter egenkapitalmetoden (IFRS 9 og IFRS 17)									98
Total effekt postert direkte mot egenkapital									96

2.3.2 Regnskapsføring av finansielle instrumenter som er benyttet i perioden før 1. januar 2023

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene knyttet til finansielle instrumenter som er benyttet frem til og med 31.12.2022.

2.3.2.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier:

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler regnskapsført til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold - til – forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet
- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger. Foretakets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en regnskapsmessig sikring etter reglene om sikringsbokføring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en

gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

De finansielle eiendelene omfatter aksjer og andeler, obligasjoner, sertifikater og utlån, mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner og derivater.

Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked med unntak for:

- De som foretaket har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat.
- De som foretaket har øremerket tilgjengelig for salg
- De som inneholder kanskje ikke vil kunne gjenvinne hele sin opprinnelige investering i, bortsett fra svekket kredittverdighet, og som skal klassifiseres som tilgjengelig for salg

Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer hvilket er obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked, samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

Hold til forfall investeringer regnskapsført til amortisert kost

Hold til forfall investeringer består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som foretaket har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som foretaket har øremerket tilgjengelig for salg
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter ansvarlig lån og fondsobligasjonslån.

2.3.2.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når foretaket har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når foretaket ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller foretaket har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold. Fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under regnskapslinjen "Netto avkastning fra finansielle eiendeler".

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

2.3.3 Presentasjon, klassifisering og måling

a. Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som "Utlån og fordringer", "Rentebærende verdipapirer", "Finansielle derivater", eller "Aksjer og andeler". Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen "Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler".

b. Finansielle eiendeler til amortisert kost

Finansielle eiendeler målt til amortisert kost presenteres i balansen enten som "Rentebærende verdipapirer", eller "Utlån og fordringer". Renteinntekter og nedskrivninger inkluderes i linjen "Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler».

c. Finansiell gjeld målt til amortisert kost

Utstedt finansiell gjeld målt til amortisert kost er presentert i balansen under følgende poster:

Fondsobligasjonslån

Ansvarlig lån

Utstedte ansvarlige lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Andre kostnader». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen "Andre kostnader".

Utstedte fondsobligasjonslån regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjonslån som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen "Andre kostnader".

d. Finansiell gjeld målt til virkelig verdi med verdiendring over resultat

Finansiell gjeld målt til virkelig verdi med verdiendring over resultat er presentert i balansen på følgende poster:

Finansielle derivater

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel på linjen «Finansielle derivater» dersom verdien er positiv, og som en forpliktelse på linjen «Finansielle derivater» dersom verdien er negativ. For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for "Verdiendringer på investeringer» eller «Realisert gevinst og tap på investeringer».

2.4 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av foretaket, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av foretaket, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut. Foretaket utfører enkelte tilleggstjenester til leietakere av eiendommene. Dersom disse tjenestene anses som signifikante for driften av eiendommen, klassifiseres eiendommen som eiendom til eget bruk og ikke investeringseiendom.

2.4.1 Innregning og fraregning

Investeringseiendom innregnes i balansen når det er sannsynlig at framtidige økonomiske fordeler som oppstår fra eiendommen vil tilflyte foretaket, og når kostnaden til investeringseiendommen kan måles pålitelig. Investeringseiendom innregnes til kost inkludert transaksjonskostnader. Kostnader til investeringseiendom under oppføring måles til kost fram til den er ferdigstilt.

En investeringseiendom fraregnes ved avhending eller når investeringseiendommen er tatt ut av bruk med endelig virkning, og foretaket ikke forventer ytterligere økonomiske fordeler ved avhending av eiendommen. Tidspunktet for avhending av en investeringseiendom som er solgt, er det tidspunktet da mottakeren oppnår kontroll over investeringseiendommen i samsvar med bestemmelsene om når en forpliktelse er oppfylt i *IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*.

2.4.2 Påfølgende måling

Investeringseiendom skal enten måles til kost eller virkelig verdi med verdiendring over resultat. Foretaket har valgt å benytte virkelig verdi med verdiendring over resultat. Virkelig verdi måles i samsvar med *IFRS 13 Måling av virkelig verdi*.

KLP benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi. Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 - års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 - års risikofri rente. Estimaten på 20 - årsrenten tilsvare helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut ifra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et utvalg av eiendomsmassen til foretaket av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres i den perioden gevinsten eller tapet oppstår.

2.4.3 Overføringer

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av foretaket, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom foretaket har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom. Enhver differanse mellom bokført verdi og virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet posteres mot egenkapitalen som en revaluering.

2.4.4 Presentasjon

Investeringseiendom er presentert i balansen på egen linje.

Endring i virkelig verdi og netto leieinntekter er presentert i resultatoppstillingen på linjen «Verdiendringer på investeringer».

2.5 Aksjer i datterforetak

Aksjer i datterforetak er førstegangsinnregnet til anskaffelseskost. Deretter måles disse til egenkapitalmetoden, hvor resultatandelen som tas inn omregnes til KLPs regnskapsprinsipper.

Datterforetak som består av investeringseiendommer er skilt ut og presentert som egen linje i balansen som «Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak». Resultatandelen som inntas fra disse datterforetakene er basert på endring i virkelig verdi av investeringseiendommene som inngår i deres balanse. Prinsippene som er benyttet til verdsetting av de underliggende eiendommene er i tråd med verdsettelsesprinsippene beskrevet i kapittel 2.4.

Datterforetaket KLP Skadeforsikring benytter IFRS 17 for måling av forsikringskontrakter fra og med regnskapsåret 2023. Årsregnskapsforskriften tillater at resultatandelen til KLP Skadeforsikring ikke trenger å omarbeides selv om KLP ikke benytter IFRS 17.

Note 3 **Viktige regnskapsestimer og vurderinger**

3.1 Kritiske vurderinger ved anvendelse av foretakets regnskapsprinsipper

I det følgende beskrives noen av de viktigste vurderingene, bortsett fra de som involverer estimer (behandlet separat nedenfor), som ledelsen har foretatt i prosessen med å anvende foretakets regnskapsprinsipper, og som vil ha den mest vesentlige effekten på beløpene som er innregnet i regnskapet.

3.1.1 Finansielle instrumenter

- *Fastsettelse av når det foreligger vesentlig økning i kredittrisiko på finansielle instrumenter målt til amortisert kost:* KLP har definert triggerpunkter for hva som defineres som en vesentlig endring i kredittrisiko som reflekterer en endring i beregningen av forventede kredittap. Tap gitt mislighold og sannsynlighet for mislighold fastsettes ved å bruke betydelig skjønn basert på interne og eksterne observerbare markedsdata.

- *Fastsettelse av hva som er et aktivt marked:* KLP har fastsatt krav til daglig omsetning som kriterium for om et marked anses som aktivt. Fastsettelsen er basert på skjønn.

3.2 Sentrale kilder til estimeringsusikkerhet

Følgende er viktige estimater som ledelsen har brukt i prosessen med å anvende foretakets regnskapsprinsipper og som har den mest vesentlige effekt på beløpene som er innregnet i regnskapet:

3.2.1 Forsikringsforpliktelser

Forsikringsforpliktelsene baserer seg på forventede, framtidige kontantstrømmer som følge av kontrakten.

Kontantstrømestimatene knyttet til utførisiko er basert på erfaringer i KLP med utgangspunkt i egen bestand.

For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med de sikkerhetsmarginer som Finanstilsynet har fastsatt. For menn benytter KLP egne levealdersforutsetninger som antar en sterkere levealdersforbedring enn K2013. Det samme gjelder for sykehusleger.

Utføretilgangen og dødeligheten kontrolleres mot tariffen hvert år for raskt å kunne fange opp eventuelle endringer i risikobildet.

For sensitivitetsanalyse for forsikringskontrakter henvises det til note 4 og punkt 4.1.5.

3.2.2 Investeringseiendom

Ved å anvende IFRS 13 Måling av virkelig verdi på investeringseiendommer har foretaket gjort estimater på følgende områder:

- Fremtidige kontantstrømmer
- Diskonteringsrenter

3.2.2.1 Fremtidige kontantstrømmer

Hovedkomponentene for fremtidige kontantstrømmer består av:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon

- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader per. m²
- Oppgraderingskostnader per. m² ved nyttleie
- Eventuelt ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Kontantstrømestimer inkluderer både markedsvariabler direkte observert i markedet eller avledet direkte fra markedet og ikke-markedsvariabler.

3.2.2.2 Diskonteringsrenter

Diskonteringsrenten som benyttes tilsvarer normalmarkedets avkastningskrav for lignende eiendommer, og beregnes ved bruk av ovenfra- og nedmetoden basert på avkastningen fra de siste kjente transaksjonene i lignende og relevante eiendommer eller andre estimer. Diskonteringsrenten dekomponeres der ulike elementer som gjelder markedsavkastningsestimeringen for ulike typer eiendom, geografiske forhold, kontraktsrisiko, byggerisiko og generell markedsavkastning for investeringseiendommer. De ulike risikoene beregnes på enkelt eiendomsnivå og vurderes i forhold til hverandre.

Foretaket brukte følgende diskonteringsrente i forskjellige land per 31. desember:

Land	2023	2022
Norge	6,55 % - 9,60 %	5,55 % - 8,95 %
Sverige	6,10 % - 7,50 %	5,50 % - 7,35 %
Danmark	6,15 % - 8,00 %	5,80 % - 8,15 %

3.2.2.3 Sensitivitetsanalyse

Per 31. desember 2023 var foretakets totale balanseførte verdi av investeringseiendom inkludert investeringseiendom eid via datterforetak, 78 388 millioner kroner (80 133 millioner kroner per 31. desember 2022).

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av foretakets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametere i foretakets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametere holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det

er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametere. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametere vil variere noe fra eiendom til eiendom.

Parameter	Endring	Verdiendring 31.12.2023	Verdiendring 31.12.2022
Avkastningskrav	+ 100 bps	-11 %	-12 %
	-100 bps	13 %	15 %
Markedsleie	10 %	8 %	8 %
	-10 %	-8 %	-8 %
Exit yield	+100 bps	-8 %	-11 %
	-100 bps	12 %	19 %
Inflasjon	+50 bps	6 %	7 %
	-50 bps	-6 %	-6 %

I analysen ovenfor forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Exit-yield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

Note 4 **Risikostyring**

KLP er gjennom sin virksomhet eksponert mot både forsikringsrisiko og finansiell risiko. For foretaket er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at foretaket til enhver tid overholder de forpliktelsene som forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostrategier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

4.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko er risikoen for at uførhet og dødelighet i KLPs medlemsmasse utvikler seg på en annen måte enn det som er lagt til grunn i de beregningsmessige forutsetningene. Forsikringsrisikoen måles og styres på enhetsnivå.

Foretakets forsikringsvirksomhet består av et produkt, offentlig tjenestepensjon, som er innenfor bransjen kollektiv pensjon. Forsikringsrisikoen relaterer seg i hovedsak til langt liv, død og uførhet.

Den forsikredes alder og kjønn kan påvirke den enkelte forsikredes risiko. Forsikringsrisikoen prises derfor individuelt, men prisen utjevnes på risikofelleskapsnivå. Sammensetningen og størrelsen av porteføljen vil dermed påvirke forsikringsrisikoen.

Forsikringsrisikoen reprises årlig for ny opptjening under kontrakten. Historisk opptjente rettigheter kan ikke reprises.

4.1.1 Risiko for langt liv

Forsikringsrisikoen for langt liv er at de forsikrede lever lengre enn forventet (alderspensjon). Levealderen har det siste tiåret forbedret seg relativt jevnt. Viktige faktorer har vært utviklingen i legevitenenskapen, endringer i kosthold og livsstil.

KLP benytter analyser av egne forsikringsdata og Statistisk sentralbyrå (SSB) sine analyser av befolkningsdata til å si noe om utviklingen av levealderen og dens årlige variasjoner. Spesielt forventet fremtidig forbedring i dødeligheten (økende levealder) er basert på SSBs anslag. Analysene anvendes til å fastsettelse av beste estimat for framtidig dødelighet for beregning av forventede framtidige kontantstrømmer. De senere års erfaringsdata kan være påvirket av covid 19-pandemien, og det er derfor ikke opplagt at innsikten fra nær historie kan brukes til å si noe om normaltilstanden fremover.

Siden alderspensjonen er livsvarig, vil økt levealder gi utbetaling over lengre tid. Offentlig tjenestepensjon har innebygd en levealdersjustering som reduserer denne effekten ved at årlig ytelse reduseres når den forventede levealderen øker og motsatt. Levealdersjusteringen av pensjonene beregnes av SSB utfra levealdersforbedringen i hele den norske befolkning (uavhengig av kjønn) og kan være ulik levealdersforbedringen i KLPs medlemsmasse.

4.1.2 Risiko for død (etterlattepensjoner)

Forsikringsrisiko for død er risikoen knyttet til etterlattepensjoner, og at forutsetningene knyttet til disse avviker fra det vi faktisk erfarer. Denne risikoen er korrelert med forsikringsrisiko knyttet til langt liv, men har langt mindre betydning for KLPs totaløkonomi.

4.1.3 Risiko for uførhet (uførepensjoner)

For uførepensjon er forsikringsrisikoen knyttet til om utviklingen i uførhet blir forskjellig fra det som er lagt til grunn i forutsetningene. Samfunnsmessige faktorer som omstilling av virksomheter, endringer i fysisk og psykisk arbeidsmiljø, endringer i offentlig regelverk og teknologisk utvikling kan påvirke uførhet. De siste års erfaringsdata for uførhet er preget av covid 19-pandemien. Det er derfor ikke opplagt at disse erfaringsdataene kan brukes til å si noe om normaltilstanden fremover.

Ved beregning av forventede framtidige kontantstrømmer i konsernregnskapet baseres forutsetningene om uførerisiko på erfaringer i KLPs forsikrede bestand.

4.1.4 Styring av forsikringsrisiko

Styret har fastsatt ramme for forsikringsrisiko og retningslinjer for oppfølging.

Direktør for seksjon Aktuar og produkt har det operasjonelle ansvaret for å styre, måle og overvåke forsikringsrisiko på offentlig tjenstepensjon. Seksjonen analyserer risikoutviklingen løpende, og utarbeider jevnlig rapporter og analyser. Seksjonen fastsetter de forventingsrettede kontantstrømmene på forsikringskontraktene blant annet med bakgrunn i disse analysene.

Dersom analysene viser endringer av dødelighet eller uførhet over tid i en eller flere porteføljer av kontrakter, utarbeider Aktuar og produkt forslag om nytt beregningsgrunnlag som behandles av konsernenhetens risikostyringskomité som ledes av administrerende direktør. Administrerende direktør har det overordnede ansvaret for styring og prising av forsikringsrisiko og beslutter endringer i beregningsgrunnlag. Endringene hensyntas i fastsettelsen av framtidige kontantstrømmer knyttet til forsikringskontraktene. Styret orienteres om endringene.

KLP har en uavhengig aktuarfunksjon som kontrollerer at foretakets forsikringsrisiko måles og håndteres på en tilfredsstillende måte.

4.1.5 Sensitivitet

Tabellen nedenfor viser konsekvensen av en umiddelbar endring i uførehyppheten og dødeligheten.

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Endring	Risikoresultat	Premiereserve
Død	-10 %	-423	13 130
Uføre	20 %	-465	681

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Endring	Risikoresultat	Premiereserve
Død	-10 %	-328	11 519
Uføre	20 %	-443	770

4.2 FINANSIELL RISIKO

Offentlig tjenstepensjon er en ytelsesordning som finansieres gjennom premieinnbetalinger og avkastning på innbetalte premier fram til forpliktelsene forfaller til betaling. Premien fastsettes årlig ut ifra hvilken avkastning man forutsetter på midlene. Den forventede avkastningen utgjør en avkastningsgaranti overfor kunden som må oppfylles årlig. KLP pådrar seg finansiell risiko først og fremst gjennom forvaltning av pensjonsmidlene.

KLPs finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning på pensjonsmidlene, samtidig som soliditeten i foretaket tilfredsstillende eksterne og interne krav. KLP har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset foretakets risikobærende evne. Forvaltningen skal være kostnadseffektiv, langsiktig og bredt diversifisert.

Avkastningsgarantien forhåndsprised årlig, og reduserer dermed konsekvensene for foretaket dersom oppnådd avkastning på pensjonsmidlene blir lavere enn garantert avkastning. Prisingen foregår på kontraktsnivå, og hensyntar den enkelte kontrakts bufferfond.

Bufferfond består av tidligere avkastningsoverskudd tildelt kontrakten, og kan benyttes til å dekke manglende, årlig avkastning. Nivået på avtalens bufferfond, samt rentegarantipremie danner grunnlag for hvilken markedsrisiko KLP tar i forvaltningen av pensjonsmidlene.

KLPs finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

4.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at foretaket ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld / ikke innkalt restforpliktelser og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater.

Behovet for likvide midler i KLP for å dekke løpende forpliktelser er først og fremst knyttet til utbetaling av pensjoner og dekning av løpende driftskostnader. Det er også behov for likviditet i forbindelse med valuta- og derivathandler. KLPs likviditetsbehov dekkes normalt av kvartalsvise innbetalinger fra kundene. Foretaket har til enhver tid en likviditetsbeholdning som er tilstrekkelig til å dekke løpende kostnader, herunder pensjonsutbetalinger. Ved likviditetsbehov ut over gjeldende likviditetsbeholdning, vil likviditet normalt frigjøres ved salg av likvide finansielle aktiva.

KLP har som mål å ha likvide midler som er større eller lik tre måneders fremtidig forventet likviditetsbehov.

Det vises til note 5 Likviditetsrisiko for ytterligere informasjon om likviditetsrisiko.

4.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for KLPs resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til rente, kreditt (spread) og eiendom har et betydelig tapspotensial.

Ved utgangen av 2023 var 31,6 prosent av KLPs kollektivporteføljes midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 13,2 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentemarkedet hvor

hovedvekten måles til amortisert kost, resterende til virkelig verdi med verdiendring over ordinært resultat.

KLP valutasikrer hoveddelen av eksponeringen i utenlandsk valuta med derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta har sikringsgraden i 2023 vært mellom 50 og 70 prosent. Det vises til note 7 Valutarisiko for ytterligere informasjon.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålingssystem som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom fastsatte rammer i forhold til porteføljens referanseindeks.

For å redusere risikoen for negative resultater fra markedsrisiko benytter KLP handlingsregler i kundeporteføljene for daglig styring av markedsrisikoen. Dette innebærer at en tilpasser risikoen i porteføljen i tråd med risikobærende evne. Handlingsregler gir en avkastningsprofil som passer med det overordnede målet om tilfredsstillende kapitaldekning, samt å bevare risikokapasitet over tid. I tillegg forvaltes en stor del av midlene i renteplasseringer som måles til amortisert kost. Disse investeringene gir en forutsigbar avkastning og har en stabiliserende effekt på totalavkastningen.

Derivater kan benyttes i styring av markedsrisiko for kostnads- og tidseffektiv implementering av risikoendring, samt for valutasikring.

4.2.2.1 Sensitivitet

Det europeiske soliditetsregelverket for forsikringsforetak, Solvens II, har som hovedformål å beskytte og ivareta forsikringskundernes interesser. Regelverket stiller krav til kapital som behøves for en gitt risikoeksponering. I tillegg til forsikringsrisiko, flytterisiko og operasjonell risiko, er markedsrisiko en viktig faktor i beregningen.

Detaljer rundt KLPs solvenskapitalkrav, ansvarlige kapital og solvenskapitaldekning er oppgitt i note 36.

Det er utført flere sensitivitetsanalyser knyttet til konsekvenser for solvenskapitaldekningen ved endring i markedsrisiko. Det er beregnet at solvenskapitaldekningen øker med 2 prosentpoeng dersom renten stiger med 50 basispunkter, og at solvenskapitaldekningen faller med 2 prosentpoeng dersom renten faller med 50 basispunkter. Et fall i aksjemarkedet på 25 prosent reduserer solvenskapitaldekningen med noe under 4 prosentpoeng. Effekten på solvenskapitaldekningen begrenses her av størrelsen på bufferfondet. Det vises også til note 6 Renterisiko for informasjon om effekten av renteendringer på regnskapet.

4.2.3 Kreditt- og konsentrasjonsrisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

KLP har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av samlet krediteksponering med investment grade er 46 prosent ratet AA- eller bedre.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 3 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

KLP har begrenset konsentrasjonsrisiko, noe som reflekteres i at KLP ikke har noen konsentrasjonseksponeringer som overstiger terskelverdiene definert i standardmetoden i Solvens II. Innretningen av KLPs forvaltning av rente- og aksjeporteføljene vil i utgangspunktet bidra til å begrense konsentrasjonsrisikoen gjennom utstrakt bruk av indeksforvaltning. KLP fastsetter eksplisitte rammer for kredittgivingen som begrenser konsentrasjon på enkeltnavn og gruppe. Oppfølgingen av sektorkonsentrasjon skjer gjennom månedlig og kvartalsvis rapportering.

Selv om KLPs investeringer er godt diversifisert, er det en klar overvekt av plasseringer i Norge. Dette er en bevisst og en naturlig konsekvens av KLPs virksomhet med hovedsakelig offentlig tjenestepensjon.

Det vises til note 8 Kredittrisiko for ytterligere informasjon.

Note 5 **Likviditetsrisiko**

Tabellen nedenfor spesifiserer foretakets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

2023 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	140	656	736	4 991	6 523
Fondsobligasjonslån ¹	0	74	296	370	1 105	1 845
Leverandørgjeld	13	0	0	0	0	13
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	13	0	0	0	0	13
Betingede forpliktelser	28 895	0	0	0	0	28 895
Sum	28 921	214	952	1 106	6 096	37 289
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Utstrømmer</i>	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater netto oppgjør	5 472	5 869	930	844	958	14 072
Sum finansielle derivater	5 472	5 869	930	844	958	14 072
Sum	34 393	6 083	1 881	1 949	7 055	51 361

¹ Kontantstrømmene er beregnet frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt i de tilfellene hvor lånet er evigvarende.

2022 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån	0	131	608	690	4 815	6 245
Fondsobligasjonslån ¹	0	72	287	359	1 215	1 933
Leverandørgjeld	18	0	0	0	0	18
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	64	0	0	0	0	64
Betingede forpliktelser	29 251	0	0	0	0	29 251
Sum	29 333	203	895	1 049	6 031	37 510
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Utstrømmer</i>	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater netto oppgjør	3 271	1 891	713	750	611	7 236
Sum finansielle derivater	3 271	1 891	713	750	611	7 236
Sum	32 603	2 094	1 608	1 799	6 642	44 746

Tabellen over viser finansielle forpliktelser KLP har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall.

Risikoen for at KLP ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av foretakets eiendeler er likvide. KLP har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. KLPs likviditetsstrategi innebærer at foretaket til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte sine forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i KLP sine porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på foretakets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. KLP sin enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Styret i KLP fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for KLP. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

Forventet utbetalingsprofil pensjonsforpliktelser

2023 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	25 683	106 810	164 803	366 472	356 071	285 992	183 593	138 772	1 628 196

2022 MILLIONER KRONER									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	23 418	99 179	164 600	360 736	328 568	241 348	144 095	112 100	1 474 044

Utbetalingsprofilen viser antatte utbetalingstidspunkter for de fremtidige pensjonsforpliktelsene overfor kundene til KLP og er basert på udiskonterte verdier. Forsikringsforpliktelsene i regnskapet er neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet.

Note 6 Renterisiko

2023 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
EIENDELER							
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	9	8
Alternative investeringer	-6	0	0	0	0	34	28
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	-1	-2	9	-39	-115	-10	-157
Gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-31	-29	-508	-826	-501	135	-1760
Rentefondsandeler	-1271	0	0	0	0	17	-1253
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	130	130
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	9	9
Utlån	0	0	0	0	0	538	538
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	15	15
Sum eiendeler	-1 308	-32	-499	-864	-616	875	-2 444
FORPLIKTELSE							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	1	-1	0	1	0	-3	-1
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-40	-40
Sum forpliktelser	1	-1	0	1	0	-43	-41
Sum før skatt	-1 307	-32	-499	-863	-616	832	-2 485
Sum etter skatt	-981	-24	-374	-647	-462	624	-1 864

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser i denne sammenheng gjelder aksepterte, ikke utbetalte utlån.

2022 MILLIONER KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
EIENDELER							
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	9	9
Alternative investeringer	0	0	0	0	0	15	15
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	28	0	13	-36	-119	-6	-119
Gjeldsinstrumenter målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	13	13
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-23	-42	-661	-736	-608	172	-1 897
Rentefondsandeler	-1 120	0	0	0	0	21	-1 099
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	138	138
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	16	16
Utlån	0	0	0	0	0	480	480
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	14	14
Sum eiendeler	-1 116	-42	-647	-771	-727	871	-2 432
FORPLIKTELSE							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-4	0	0	0	0	-7	-10
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	34	57	0	91
Utlån og fordringer - call money	0	0	0	0	0	-41	-41
Sum forpliktelser	-4	0	0	34	57	-47	40
Sum før skatt	-1 120	-42	-647	-738	-670	824	-2 392
Sum etter skatt	-840	-31	-485	-553	-502	618	-1 794

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser i denne sammenheng gjelder aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved økning av markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen "Endring i kontantstrøm" (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Følgende rentepapirer faller inn under noten; papirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). KLP har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

KLP sine investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

Note 7 Valutarisiko

31.12.2023	Balanseposter eksl. valutaderivater		Valutaderivater		Sum		Omregningskurs	Nettoposisjon
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA ¹								
Amerikanske dollar	13 109	-684	9 701	-17 259	22 810	-17 943	10,16	49 425
Euro	4 832	-302	4 891	-8 535	9 723	-8 837	11,22	9 941
Japanske yen	143 597	-325	89 892	-180 297	233 489	-180 622	0,07	3 808
Britiske Pund	1 351	0	1 186	-2 251	2 537	-2 251	12,95	3 713
Indisk rupi	14 499	0	0	0	14 499	0	0,12	1 770
Canadiske dollar	617	0	439	-844	1 056	-844	7,70	1 628
Sveitsiske franc	288	0	176	-339	464	-339	12,07	1 510
Australske dollar	534	0	402	-773	936	-773	6,93	1 130
Svenske kroner	23 308	-20	27 255	-49 519	50 563	-49 539	1,01	1 032
Hong Kong dollar	2 108	0	1 526	-2 906	3 634	-2 906	1,30	946
Taiwan new dollar	5 472	0	0	-3 127	5 472	-3 127	0,33	776
Kinesiske yuan	467	0	0	0	467	0	1,43	669
Koreansk won	175 752	0	0	-94 300	175 752	-94 300	0,01	642
Brasilianske real	276	0	0	0	276	0	2,09	577
Danske kroner	10 053	-55	9 767	-19 409	19 819	-19 465	1,50	534
Andre valutaer								2 716
Sum kortsiktige valutaposisjoner								80 818
Euro	2 511	-301	120	-1 483	2 631	-1 784	11,22	9 500
Amerikanske dollar	3 268	-62	508	-3 451	3 776	-3 513	10,16	2 675
Danske kroner	460	0	0	0	460	0	1,50	692
Japanske yen	14 869	-11 201	0	0	14 869	-11 201	0,07	264
Australske dollar	0	0	0	0	0	0	6,93	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	0	0	7,70	0
Sveitsiske franc	0	0	0	0	0	0	12,07	0
Koreansk won	2 771	0	0	-2 777	2 771	-2 777	0,01	0
Svenske kroner	3 279	0	0	-3 288	3 279	-3 288	1,01	-9
Britiske Pund	144	0	1	-156	145	-156	12,95	-147
Sum langsiktige valutaposisjoner								12 975
Sum netto valutaposisjoner								93 793

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2023 og 2022 på henholdsvis 84% og 88%. Kortsiktige nettoposisjoner under 500 millioner kroner er slått sammen under "Andre valutaer".

31.12.2022	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Sum		Omregningskurs	Nettoposisjon
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		
MILLIONER KRONER/ UTENLANDSK VALUTA ¹							Valuta/NOK	NOK
Amerikanske dollar	11 596	-530	8 948	-17 375	20 544	-17 905	9,85	25 999
Euro	4 464	-211	4 209	-7 706	8 673	-7 917	10,51	7 940
Japanske yen	109 707	-297	71 647	-144 785	181 354	-145 083	0,07	2 708
Britiske Pund	1 393	-37	1 089	-2 256	2 482	-2 294	11,85	2 234
Canadiske dollar	679	0	396	-852	1 075	-852	7,27	1 622
Indisk rupi	11 827	0	0	0	11 827	0	0,12	1 408
Hong Kong dollar	2 528	0	1 734	-3 157	4 262	-3 157	1,26	1 396
Sveitsiske franc	298	0	186	-370	484	-370	10,65	1 215
Svenske kroner	23 798	0	27 486	-50 383	51 284	-50 383	0,95	851
Australske dollar	393	0	259	-527	652	-527	6,68	838
Kinesiske yuan	445	0	0	0	445	0	1,42	630
Taiwan new dollar	4 709	0	0	-2 923	4 709	-2 923	0,32	572
Brasilianske real	270	0	0	0	270	0	1,87	504
Andre valutaer								2 681
Sum kortsiktige valutaposisjoner								50 598
Euro	2 136	-301	48	-1 220	2 183	-1 521	10,51	6 959
Amerikanske dollar	3 309	-66	22	-3 127	3 331	-3 193	9,85	1 353
Danske kroner	418	0	0	0	418	0	1,41	592
Japanske yen	14 580	-10 408	0	0	14 580	-10 408	0,07	312
Svenske kroner	3 306	0	0	-3 267	3 306	-3 267	0,95	37
Australske dollar	0	0	0	0	0	0	6,68	0
Canadiske dollar	0	0	0	0	0	0	7,27	0
Sveitsiske franc	0	0	0	0	0	0	10,65	0
Koreansk won	0	0	0	0	0	0	0,01	0
Britiske Pund	154	0	0	-169	154	-169	11,85	-186
Sum langsiktige valutaposisjoner								9 067
Sum netto valutaposisjoner								59 665

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2023 og 2022 på henholdsvis 84% og 88%. Kortsiktige nettoposisjoner under 500 millioner kroner er slått sammen under "Andre valutaer".

KLP valutasikrer hoveddelen av investeringer gjort i utenlandsk valuta. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. Per 31.12.2023 var sikringsgraden på aksjer i utviklede markeder og de mest likvide valutaene i fremvoksende markeder 60 prosent med mulige svingninger mellom 50-70 prosent. Øvrige valutaer, dvs. mindre likvide valutaer i utviklede markeder og valutaer i fremvoksende markeder med unntak av de mest likvide valutaene, er ikke valutasikret. Bakgrunnen for dette er at disse valutaene ikke har et stort nok marked og/eller likviditet til at det er hensiktsmessig å valutasikre. Denne reduksjonen i sikringsgraden på aksjer, samt usikrede utenlandske aksjefond, bidrar til å øke nettoposisjonene i utenlandsk valuta.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 938 millioner kroner før skatt. For 2022 blir tilsvarende resultat effekt 597 millioner kroner før skatt.

Note 8 Kredittrisiko

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån ¹ < 80%	Boliglån ¹ >80%	Øvrige	Totalt
Rentebærende verdipapirer målt til amortisert kost	207 844	955	1 015	2 783	0	0	15 768	228 365
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	50 807	3 613	3 055	2 718	0	0	620	60 813
Rentefond	0	0	1 874	0	0	0	53 581	55 456
Utlån og fordringer	21 831	0	0	194	0	0	0	22 026
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	10 365	0	0	0	0	0	0	10 365
Kontanter og innskudd	1 141	0	0	0	0	0	0	1 141
Utlån	0	0	76 618		3 223	86	2 039	81 966
Sum	291 989	4 568	82 562	5 696	3 223	86	72 007	460 132

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Rentebærende verdipapirer målt til amortisert kost	59 942	28 234	70 682	48 986	207 844
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	18 322	10 026	13 865	8 595	50 807
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	10 234	11 533	64	21 831
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	3 524	6 841	0	10 365
Kontanter og innskudd	0	1 141	0	0	1 141
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	78 263	53 160	102 920	57 646	291 989

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån ¹ < 80%	Boliglån ¹ >80%	Øvrige	Totalt
Rentebærende verdipapirer målt til amortisert kost	193 091	106	541	2 784	0	0	13 021	209 543
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	59 225	2 318	2 335	2 513	0	0	1 099	67 490
Rentefond	0	0	1 835	0	0	0	40 867	42 702
Utlån og fordringer	17 603	0	0	186	0	0	6	17 795
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	4 628	0	0	0	0	0	0	4 628
Kontanter og innskudd	918	0	0	0	0	0	0	918
Utlån	0	0	73 954		2 848	91	2 089	78 982
Sum	275 465	2 424	78 665	5 483	2 848	91	57 083	422 058

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Rentebærende verdipapirer målt til amortisert kost	40 653	25 571	75 040	51 828	193 091
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	17 028	10 442	14 134	17 621	59 225
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	11 673	4 498	1 432	17 603
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	2 502	2 126	0	4 628
Kontanter og innskudd	0	918	0	0	918
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	57 681	51 107	95 797	70 880	275 465

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyrårs estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike

utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. KLP har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys, Fitch, Scope Ratings og Nordic Credit Rating. Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de fem er benyttet og alle fem ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som "Øvrige" er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 72 milliarder kroner per 31.12.2023. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien "Øvrige".

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som er vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
TI STØRSTE MOTPARTER		
Motpart 1	10 292	9 776
Motpart 2	8 910	8 601
Motpart 3	8 430	7 120
Motpart 4	8 144	7 096
Motpart 5	7 963	6 061
Motpart 6	7 641	5 549
Motpart 7	6 026	5 512
Motpart 8	5 584	4 698
Motpart 9	5 550	4 443
Motpart 10	5 224	4 320
Totalt	73 764	63 177

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Premiefordringer	1 150	1 040
Nedskrivninger av premiefordringer	0	0
Sum	1 151	1 040

KLPs premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Endring i virkelig verdi som følge av endring i kredittrisiko	158	-642

Faktisk endring i virkelig verdi avhenger av både endringer i risikofri rente og kredittpåslag. Dette estimatet er et forsøk på å isolere endringen i virkelig verdi som skyldes at kredittpåslaget på obligasjonene har endret seg i løpet av året. Estimatet regnes ut ved at man ser på endringen i kredittpåslag for hver enkelt obligasjon gjennom året og obligasjonens kontantstrømvektene gjenværende løpetid (durasjon) for obligasjonen på rapporteringstidspunktet. Det er mange grunner til at kredittpåslaget endrer seg, for eksempel at kredittpåslaget blir lavere når obligasjonen går mot forfall, at en utsteder anses som mer eller mindre risikofull eller at markedet krever en høyere eller lavere risikopremie for kredittobligasjoner generelt. Dersom endringen i virkelig verdi er positiv (negativ) indikerer det at det durasjon- og verdivektede kredittpåslaget er redusert (økt).

Beregningen tar utgangspunkt i beholdning pr. 31.12.23, og er gjort for obligasjoner som verdsettes til virkelig verdi. Statsporteføljer er tatt ut av beregningss grunnlaget.

Note 9 Forsikringstekniske forhold

Forsikringsforpliktelser per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	31.12.2023	31.12.2022	Endring 2023	Endring 2022
Premiereserve	573 573	573 573	518 530	55 043	32 253
Bufferfond	109 466	109 466	102 224	7 242	102 224
Tilleggsavsetning	0	0	0	0	-48 812
Kursreguleringsfond	0	0	0	0	-77 397
Premiefond	42 742	42 742	33 570	9 171	-7 698
Sum forsikringsforpliktelser	725 781	725 781	654 324	71 456	570

Forsikringsforpliktelse per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenstepensjons-ordninger uten investeringsvalg	Tjenstepensjons-ordninger med investeringsvalg	31.12.2023	31.12.2022	Endring 2023	Endring 2022
Premiereserve	571 399	2 173	573 573	518 530	55 043	32 253
Bufferfond	109 281	185	109 466	102 224	7 242	102 224
Tilleggsavsetning	0	0	0	0	0	-48 812
Kursreguleringsfond	0	0	0	0	0	-77 397
Premiefond	42 251	491	42 742	33 570	9 171	-7 698
Sum forsikringsforpliktelse	722 931	2 850	725 781	654 324	71 456	570

Endringer i forsikringsforpliktelse i perioden til dekning av foretakets forpliktelse under kontrakter med kontraktsfastsatte forpliktelse

MILLIONER KRONER	Premiereserve	Bufferfond	Premiefond	Sum 2023	Sum 2022
Forsikringsforpliktelse 01.01.	516 525	102 162	33 024	651 711	651 520
Netto resultatførte avsetninger	54 870	7 949	550	63 368	11 776
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	0	20 020	20 020	0
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	592	592	648
Sum resultatførte endringer	54 870	7 949	21 162	83 980	12 424
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	5	-830	-11 858	-12 684	-11 790
Inn- /utbetalt ved flytting m.v.	0	0	-64	-64	-414
Sum ikke resultatførte endringer	5	-830	-11 935	-12 761	-12 234
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	54 874	7 118	9 227	71 220	190
Forsikringsforpliktelse 31.12.	571 399	109 281	42 251	722 931	651 711

Endringer i forsikringsforpliktelse i perioden til dekning av foretakets forpliktelse knyttet til verdien av særskilt investeringsvalgsporfølje

MILLIONER KRONER	Premiereserve	Bufferfond	Premiefond	Sum 2023	Sum 2022
Forsikringsforpliktelse 01.01.	2 005	61	547	2 613	2 234
Netto resultatførte avsetninger	173	124	6	303	346
Midler tilordnet premiefond /overskudd på avkastningsresultat	0	0	30	30	0
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	2	2	3
Sum resultatførte endringer	173	124	38	335	349
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	-4	0	-94	-99	0
Inn- /utbetalt ved flytting m.v.	0	0	0	0	30
Sum ikke resultatførte endringer	-4	0	-94	-99	30
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	169	124	-56	237	379
Forsikringsforpliktelse 31.12.	2 173	185	491	2 850	2 613

Teknisk regnskap per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2023	2022
Premieinntekter	70 326	50 523
Netto inntekter kollektivporteføljen	42 500	-7 570
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	212	-58
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 415	1 358
Erstatninger i livsforsikring	-28 261	-28 517
Endring forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte	-63 368	-11 731
Endring forsikringsforpliktelser - investeringsvalg	-315	-392
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-20 632	-651
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 512	-1 487
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 408	-1 368
Resultat av teknisk regnskap	-1 043	107

Teknisk regnskap per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg		Tjenestepensjonsordninger med investeringsvalg		Sum	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Premieinntekter	70 085	49 974	241	548	70 326	50 523
Netto inntekter kollektivporteføljen	42 500	-7 570	0	0	42 500	-7 570
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	0	0	212	-58	212	-58
Andre forsikringsrelaterte inntekter	1 412	1 354	3	3	1 415	1 358
Erstatninger i livsforsikring	-28 148	-28 410	-113	-106	-28 261	-28 517
Endring forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte	-63 368	-11 731	0	0	-63 368	-11 731
Endring forsikringsforpliktelser - investeringsvalg	0	0	-315	-392	-315	-392
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-20 612	-648	-20	-3	-20 632	-651
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-1 507	-1 482	-5	-5	-1 512	-1 487
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-1 405	-1 365	-3	-3	-1 408	-1 368
Resultat av teknisk regnskap	-1 043	122	0	-15	-1 043	107

Resultatanalyse per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2023	2022
Avkastningsresultat inkl. overføring fra egenkapital	29 463	-20 099
Risikoresultat	648	558
Administrasjonsresultat	144	-17
Vederlag for rentegaranti	291	266
Sum resultatetelemer for tildeling kunder	30 545	-19 291
Avkastningsresultat til/fra bufferfond	-8 416	19 956
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond og bufferavsetning	-20 644	-558
Disponering egenkapital og risikoutjevningfond til premiereserve	-1 770	0
Disponering avkastning- og risikoresultat til premiereserve	-758	0
Resultat av teknisk regnskap	-1 043	107

Resultatanalyse per delbransje i kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner

MILLIONER KRONER	Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg		Tjenestepensjonsordninger med investeringsvalg		Sum	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Avkastningsresultat inkl. overføring til/fra egenkapital	29 308	-19 969	154	-130	29 463	-20 099
Risikoresultat	646	555	2	3	648	558
Administrasjonsresultat	143	-17	0	0	144	-17
Vederlag for rentegaranti	290	265	1	1	291	266
Sum resultatetelemerter før tildeling kunder	30 388	-19 165	157	-126	30 545	-19 291
Avkastningsresultat til/fra bufferfond	-8 292	19 843	-124	114	-8 416	19 956
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond og bufferavsetning	-20 611	-555	-33	-3	-20 644	-558
Disponering egenkapital og risikoutjevningfond til premiereserve	-1 770	0	0	0	-1 770	0
Disponering avkastning- og risikoresultat til premiereserve	-758	0	0	0	-758	0
Resultat av teknisk regnskap	-1 043	122	0	-15	-1 043	107

Erstatninger per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2023	2022
Utbetalte erstatninger i henhold til forsikringsavtalene	-26 122	-23 858
Sum	-26 122	-23 858

Flytting per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2023	2022
TILFLYTTTEDE MIDLER		
Premiereserve	92	386
Mottatte midler ført over resultatet	92	386
Premiefond	1	0
Bufferfond	5	0
Sum mottatte midler	98	386
Antall kontrakter	2	1
FRAFLYTTTEDE MIDLER		
Premiereserve	1 796	3 805
Bufferfond	344	854
Avgitte midler ført over resultatet	2 139	4 659
Premiefond	65	445
Sum avgitte midler	2 205	5 103
Antall kontrakter	29	29

Nytegning per hovedbransje

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner med lignende pensjonsplaner	
	2023	2022
Nytegning	34	6
Antall kontrakter	60	35

Note 10 Kapitalavkastning

PROSENT	2023	2022	2021	2020	2019
KUNDEPORTEFØLJER					
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN TOTALT					
Avkastning I	NA	NA	5,0	4,8	4,5
Avkastning II	6,4	-1,1	8,4	4,2	8,5
Avkastning III	6,8	-3,9	6,7	5,5	8,8
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN TOTALT	8,3	-2,5	8,9	4,2	9,9

Avkastning I = Bokført avkastning (ikke i bruk fra og med 01.01.2022)

Avkastning II = Verdijustert avkastning. All avkastning fra investeringer som reflekteres i resultatet under nåværende regnskapsregler.

Avkastning III = Verdijustert avkastning inklusive verdiendringer på eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost

Disse verdiendringene inngår ikke i årets regnskapsmessige resultat.

PROSENT	2023		2022		2021		2020		2019	
	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II
KOLLEKTIVPORTEFØLJENS UNDERPORTEFØLJER HAR HATT FØLGENDE AVKASTNING										
Balansert portefølje 1	NA	6,4	NA	-1,1	5,1	8,4	4,9	4,2	4,5	8,6
Balansert portefølje 2	NA	NA	NA	NA	4,7	8,3	4,7	4,2	4,4	8,5
Moderat portefølje ¹	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA

¹ Moderat portefølje ble avsluttet 30.06.2019 og ble innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.07.2019. Balansert portefølje 2 ble avsluttet 31.12.21 og innlemmet i Balansert portefølje 1 fra og med 01.01.22.

PROSENT	2023	2022	2021	2020	2019
SELKAPSPORTEFØLJEN					
Avkastning på finansielle investeringer i selskapsporteføljen	3,0	2,8	3,4	3,1	4,3

Avkastningen for selskapsporteføljen følger definisjonen av "Avkastning II" / verdijustert avkastning.

Note 11 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

2023 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	-405	-3 147	-13	-3 565
Resultat datterforetak	630	2 973	12	3 616
Resultat tilknyttede og felleskontrollerte foretak	0	416	0	416
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	226	241	-1	466
Renter bank	44	415	4	462
Renter finansielle derivater	9	710	0	719
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	386	2 128	4	2 518
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	439	3 252	7	3 699
Renter obligasjoner amortisert kost	511	14	0	525
Renter utlån	0	10 068	32	10 100
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	511	10 082	32	10 625
Utbytte/renter aksjer og andeler	0	1 995	0	1 995
Andre inntekter og kostnader	-11	-823	0	-834
Sum netto renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	940	14 507	39	15 485
Verdiregulering eiendom	-88	0	0	-88
Leieinntekter eiendom	42	0	0	42
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	-47	0	0	-47
Verdiendring aksjer og andeler	108	25 556	158	25 822
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	71	1 588	0	1 659
Verdiendring finansielle derivater	133	6 681	13	6 827
Verdiendring utlån og fordringer	-11	81	0	70
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	301	33 906	171	34 378
Verdiendring obligasjoner	420	-1 864	1	-1 444
Verdiendring utlån	0	97	0	97
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	420	-1 767	1	-1 346
Verdiendring ansvarlig lånekapital	-213	0	0	-213
Sum verdiendringer på investeringer	508	32 140	172	32 819
Realisert aksjer og andeler	0	8 054	57	8 111
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-7	3 463	-7	3 449
Realisert finansielle derivater	-335	-15 577	-55	-15 966
Realisert utlån og fordringer	-3	-350	7	-345
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	-345	-4 409	3	-4 751
Realisert obligasjoner til amortisert kost	0	0	0	0
Realisert utlån til amortisert kost	0	0	0	0
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	0	0	0	0
Andre finansielle kostnader og inntekter	0	21	0	21
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	-345	-4 388	3	-4 730
Sum netto inntekter fra investeringer	1 282	42 500	212	43 994

2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	-40	3 308	13	3 282
Resultat datterforetak	238	2 799	12	3 049
Resultat tilknyttede og felleskontrollerte foretak	1	333	0	334
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	199	6 441	25	6 665
Renter bank	14	150	1	164
Renter finansielle derivater	28	381	0	409
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	194	1 332	2	1 529
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	236	1 863	3	2 102
Renter obligasjoner amortisert kost	473	6 097	30	6 599
Renter utlån	0	1 876	0	1 876
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	473	7 972	30	8 475
Utbytte/renter aksjer og andeler	0	1 322	0	1 322
Andre inntekter og kostnader	-1	-333	1	-334
Sum netto renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	707	10 824	34	11 565
Verdiregulering eiendom	394	0	0	394
Leieinntekter eiendom	41	0	0	41
Sum netto inntekter fra investeringseiendom	435	0	0	435
Verdiendring aksjer og andeler	-253	-24 624	-100	-24 977
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-69	-2 425	0	-2 494
Verdiendring finansielle derivater	-246	-450	-5	-702
Verdiendring utlån og fordringer	-7	12	0	5
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-574	-27 488	-106	-28 168
Verdiendring utlån	0	267	0	267
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	0	267	0	267
Verdiendring ansvarlig lånekapital	34	0	0	34
Sum verdiendringer på investeringer	-541	-27 220	-106	-27 867
Realisert aksjer og andeler	0	8 651	25	8 676
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-22	3 630	-2	3 607
Realisert finansielle derivater	-6	-11 757	-40	-11 803
Realisert utlån og fordringer	5	58	6	69
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	-23	583	-11	549
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	290	1 786	0	2 076
Realisert utlån til amortisert kost	0	0	0	0
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	290	1 786	0	2 076
Andre finansielle kostnader og inntekter	0	16	0	16
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	267	2 385	-12	2 640
Sum netto inntekter fra investeringer	1 066	-7 570	-58	-6 562

¹ Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta.

Note 12 Tap på rentebærende verdipapir og utlån til amortisert kost

Noten viser tapsavsetninger på rentebærende verdipapir som måles til amortisert kost samt utlån og fordringer som måles til amortisert kost. I 2023 er det ikke foretatt noen endringer på modellene som brukes for å beregne forventet tap. I perioden 01.01.2023 - 31.12.2023 har de totale tapsavsetningene økt med 179 millioner kroner.

Tap på rentebærende verdipapirer til amortisert kost

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Totalt trinn 1-3
Inngående balanse, 01.01.2023	29 793	4 039	0	33 832
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	-1 198	1 198	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-2 841	-962	0	-3 803
Nye tap	4 497	0	0	4 497
Fraregnet tap	-5 777	-1 011	0	-6 788
Avsetning 31.12.2023	24 474	3 264	0	27 738
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	-5 320	-775	0	-6 094

Tap på utlån og fordringer – alle segment

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Totalt trinn 1-3
Inngående balanse, 01.01.2023	5 187	4	97	5 289
Overført til trinn 1	2	-2	-	-
Overført til trinn 2	-449	449	-	-
Overført til trinn 3	-1 000	-	1 000	-
Netto endring	14	9 558	174 731	184 303
Nye tap	653	0	-	653
Fraregnet tap	-82	0	-97	-180
Avsetning 31.12.2023	4 325	10 009	175 732	190 065
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	-862	10 004	175 634	184 776

Tap på bedriftslån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	4 388	-	-	4 388
Overført til trinn 1	-	-	-	-
Overført til trinn 2	-449	449	-	-
Overført til trinn 3	-1 000	-	1 000	-
Netto endring		9 552	174 345	183 897
Nye tap	548	-	-	548
Fraregnet tap	-1	0	-	-1
Avsetning 31.12.2023	3 486	10 001	175 345	188 832
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	-902	10 001	175 345	184 444

Tap på boliglån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	6	4	97	108
Overført til trinn 1	2	-2	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-4	5	386	387
Nye tap	3	0	0	3
Fraregnet tap	0	0	-97	-97
Avsetning 31.12.2023	7	8	386	401
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	1	3	289	293

Tap på offentlige utlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	792	0	0	792
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-87	0	0	-87
Nye tap	102	0	0	102
Fraregnet tap	0	0	0	0
Avsetning 31.12.2023	808	0	0	808
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	15	0	0	15

Tap på OPS lån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Totalt trinn 1-3
Inngående balanse, 01.01.2023	0	0	0	0
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	24	0	0	24
Nye tap	0	0	0	0
Fraregnet tap	0	0	0	0
Endring i risikomodell/parametere	0	0	0	0
Avsetning 31.12.2023	24	0	0	24
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	24	0	0	24

Tap på seniorlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Totalt trinn 1-3
Inngående balanse, 01.01.2023	0	0	0	0
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	0	0	0	0
Nye tap	0	0	0	0
Fraregnet tap	0	0	0	0
Avsetning 31.12.2023	0	0	0	0
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	0	0	0	0

Tap alle segment – utenom balanse

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Totalt trinn 1-3
Inngående balanse, 01.01.2023	0	0	0	0
Overført til trinn 1	0	0	0	0
Overført til trinn 2	0	0	0	0
Overført til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	81	0	0	82
Nye tap	0	0	0	0
Fraregnet tap	-81	0	0	-82
Avsetning 31.12.2023	0	0	0	0
Endring (01.01.2023 - 31.12.2023)	0	0	0	0

Bokført verdi rentebærende verdipapirer til amortisert kost

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Inngående balanse, 01.01.2023	209 031 243	6 710 228	0	215 741 470
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	-2 222 156	2 222 156	0	0
Overføring til trinn 3	-1 458 606	0	1 458 606	0
Netto endring	11 660 176	-1 025 224	0	10 634 952
Nye obligasjoner	16 777 244	0	0	16 777 244
Fraregnede obligasjoner	-13 606 094	-1 155 263	0	-14 761 356
Rentebærende verdipapirer til amortisert kost 31.12.2023	220 181 807	6 751 897	1 458 606	228 392 310

Bokført verdi utlån og fordringer – alle segment

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	78 170 859	79 420	3 352	78 253 630
Overføring til trinn 1	48 750	-48 750	0	0
Overføring til trinn 2	-436 636	436 636	0	0
Overføring til trinn 3	-618 526	0	618 526	0
Netto endring	-2 297 832	3 585	960	-2 293 287
Nye utlån	12 130 879	2 645	0	12 133 524
Fraregnet lån	-6 021 749	-6 707	-245	-6 028 701
Utlån 31.12.2023	80 975 746	466 828	622 592	82 065 166

Bokført verdi utlån og fordringer - bedriftslån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	4 786 896	0	0	4 786 896
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	-381 042	381 042	0	0
Overføring til trinn 3	-618 526	0	618 526	0
Netto endring	-453 703	11 467	923	-441 313
Nye utlån	874 342	0	0	874 342
Fraregnet lån	-14 154	0	0	-14 154
Utlån 31.12.2023	4 193 813	392 509	619 449	5 205 771

Bokført verdi utlån og fordringer - boliglån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	2 841 572	79 420	3 352	2 924 344
Overføring til trinn 1	48 750	-48 750	0	0
Overføring til trinn 2	-55 593	55 593	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-446 345	-14 589	37	-460 897
Nye utlån	306 061	2 645	0	308 706
Fraregnet lån	0	0	-245	-245
Utlån 31.12.2023	2 694 446	74 318	3 143	2 771 907

Bokført verdi utlån og fordringer – offentlige utlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	70 527 993	0	0	70 527 993
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-7 406 088	0	0	-7 406 088
Nye utlån	10 853 709	0	0	10 853 709
Fraregnet lån	0	0	0	0
Utlån 31.12.2023	73 975 614	0	0	73 975 614

Bokført verdi utlån og fordringer – OPS lån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	0	0	0	0
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	0	0	0	0
Nye utlån	96 767	0	0	96 767
Fraregnet lån	0	0	0	0
Utlån 31.12.2023	96 767	0	0	96 767

Bokført verdi utlån og fordringer på kunder- seniorlån

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	14 397	0	0	14 397
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	710	0	0	710
Nye utlån	0	0	0	0
Fraregnet lån	0	0	0	0
Utlån 31.12.2023	15 107	0	0	15 107

Bokført verdi utlån og fordringer – alle segment utenom balanse

TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	Totalt trinn 1-3
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	
Utlån 01.01.2023	0	0	0	0
Overføring til trinn 1	0	0	0	0
Overføring til trinn 2	0	0	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	6 007 595	6 707	0	6 014 302
Nye utlån	0	0	0	0
Fraregnet lån	-6 007 595	-6 707	0	-6 014 302
Utlån 31.12.2023	0	0	0	0

Det henvises til note 2 for beskrivelse av nedskrivningsmodellen.

Note 13 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader

MILLIONER KRONER	2023	2022
ANDRE FORSIKRINGSRELATERTE INNTEKTER		
Tilskudd servicepensjon/AFP	1 405	1 355
Diverse renteinntekter	10	3
Sum andre forsikringsrelaterte inntekter	1 415	1 358
ANDRE FORSIKRINGSRELATERTE KOSTNADER		
Utbetalinger servicepensjon/AFP	1 405	1 355
Diverse rentekostnader	2	13
Sum andre forsikringsrelaterte kostnader	1 408	1 368

Note 14 Salgskostnader

MILLIONER KRONER	2023	2022
Personalkostnader	90	91
Provisjoner	0	0
Øvrige kostnader	70	67
Sum salgskostnader	160	158

Note 15 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"). Foretaket tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon (OTP). Foretaket har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
PENSJONSKOSTNADER						
Nåverdi av årets opptjening	94	5	99	97	6	102
Administrasjonsomkostning	2	0	2	2	0	2
Planendring	0	0	0	0	0	0
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	14	1	14	14	1	15
Finansskatt - Pensjonskostnad	5	0	5	5	0	5
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm.	114	6	120	117	7	124
NETTO FINANSKOSTNAD						
Rentekostnad	53	5	58	34	3	37
Renteinntekt	-44	0	-44	-27	0	-27
Forvaltningsomkostning	2	0	2	1	0	1
Netto rentekostnad	10	5	16	8	3	11
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	1	1	2	1	0	2
Finansskatt - netto rentekostnad	1	0	1	0	0	1
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	12	6	19	9	4	13
ESTIMATAVVIK PENSJONER						
Aktuarielt tap (gevinst)	61	13	74	-49	-6	-56
Arbeidsgiveravgift	9	2	10	-7	-1	-8
Finansskatt	3	1	4	-2	0	-3
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	73	15	88	-59	-7	-66
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	200	27	226	68	3	71

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	1 878	190	2 068	1 691	172	1 863
Pensjonsmidler	1 588	0	1 588	1 423	0	1 423
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift og finansskatt	290	190	480	268	172	440
Arbeidsgiveravgift	41	27	68	38	24	62
Finansskatt	15	9	24	13	9	22
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	1 934	226	2 159	1 742	205	1 947
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	346	226	572	319	205	524

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
AVSTEMMING PENSJONSFORPLIKTELSE						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12. i fjor	319	205	524	346	207	553
Resultatført pensjonskostnad	114	6	120	117	7	124
Resultatført finanskostnad	12	6	19	9	4	13
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finanskatt	73	15	88	-59	-7	-66
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-20	-1	-21	-11	-1	-12
Finanskatt innbetalt premie/tilskudd	-7	0	-8	-4	0	-4
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-145	-5	-150	-80	-5	-84
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12. i år	346	226	572	319	205	524

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
ENDRING I PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01.	1 742	205	1 947	1 745	207	1 952
Nåverdi av årets opptjening	94	5	99	97	6	102
Rentekostnad	53	5	58	34	3	37
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	81	15	96	-110	-7	-117
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	14	1	14	14	1	15
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	1	1	2	1	0	2
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-20	-1	-21	-11	-1	-12
Finanskatt av pensjonskostnad	5	0	5	5	0	5
Finanskatt av netto rentekostnad	1	0	1	0	0	1
Finanskatt innbetalt premie/tilskudd	-7	0	-8	-4	0	-4
Utbetalinger	-29	-5	-34	-28	-5	-33
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 934	226	2 159	1 742	205	1 947

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
ENDRING I PENSJONSMIDLER						
Pensjonsmidler 01.01.	1 423	0	1 423	1 398	0	1 398
Renteinntekt	44	0	44	27	0	27
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	8	0	8	-51	0	-51
Administrasjonsomkostning	-2	0	-2	-2	0	-2
Finansomkostning	-2	0	-2	-1	0	-1
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	145	5	150	80	5	84
Utbetalinger	-29	-5	-34	-28	-5	-33
Pensjonsmidler 31.12.	1 588	0	1 588	1 423	0	1 423

MILLIONER KRONER	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
PENSJONSORDNINGENS OVER-/UNDERFINANSIERING						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 934	226	2 159	1 742	205	1 947
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	1 588	0	1 588	1 423	0	1 423
Netto pensjonsforpliktelse	346	226	572	319	205	524

PROSENT	31.12.2023	31.12.2022
ØKONOMISKE FORUTSETNINGER (FELLES FOR ALLE PENSJONSORDNINGENE)		
Diskonteringsrente	3,10 %	3,00 %
Lønnsvekst	3,50 %	3,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	3,25 %	3,25 %
Pensjonsregulering	2,80 %	2,60 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finanskatt	5,00 %	5,00 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2023 anvendes forutsetninger per 31.12.2022, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2023 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2023. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2023 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

AKTUARIELLE FORUTSETNINGER

KLP's FELLESDORDNING FOR KOMMUNER OG BEDRIFTER ("FELLESDORDNINGEN")

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP benytter beste estimat basert på analyser av egen bestand som utgangspunkt for beregningene.

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

FRIVILLING AVGANG FOR FELLESDORDNING (I %)						
Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25 %	15 %	7,5 %	5 %	3 %	0 %

PENSJON OVER DRIFTEN

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er beste estimat basert på analyser av egen bestand lagt til grunn på samme måte som i Fellesordningen.

ANTALL	Felles-ordningen	Over drift	2023	Felles-ordningen	Over drift	2022
MEDLEMSSTATUS						
Antall aktive	649	20	669	639	19	658
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	533	12	545	498	12	510
Antall pensjoner	249	46	295	233	46	279

	2023	2022
PENSJONSMIDLENES SAMMENSETNING:		
Eiendom	13,3 %	14,7 %
Utlån	11,3 %	12,0 %
Aksjer	31,6 %	30,2 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	28,6 %	29,0 %
Omløpsobligasjoner	11,5 %	12,2 %
Likviditet/pengemarked	3,6 %	1,9 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,39 prosent i 2023 og -1,14 prosent i 2022.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2023 – 31. desember 2023 er 147 millioner kroner.

SENSITIVITETSANALYSE PER 31.12.2023	
Diskonteringsrenten reduseres med 0,5 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	10,3 %
Årets opptjening	13,6 %
Lønnsvekst økes med 0,25 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	0,5 %
Årets opptjening	1,4 %
Dødeligheten styrkes med 10 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,8 %
Årets opptjening	2,0 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning av brutto pensjonsforpliktelse i balansen. Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 19,9 år.

Note 16 **Ytelser og lån til ledende ansatte m.v.**

Styret i konsernet har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et godtgjørelsesutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som konsernsjef og konserndirektører ansatt i morselskapet KLP og som inngår i konsernledelsen.

Alle ledende ansatte som ble medlem av konsernledelsen før 1. mai 2013 har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen i den aktuelle gruppen har valgt å endre pensjonsalderen per 31.12.2023. De som ble medlemmer av konsernledelsen fra og med 1. mai 2013 har pensjonsalder på 70 år.

Alle ansatte i KLP konsernet i Norge er innmeldt i KLPs pensjonsordning for kommuner og bedrifter. De ansatte opptjener pensjonsrettigheter i denne ordningen for lønn opptil 12G.

Ansatte i KLP konsernet med lønn over 12 G og ansatte med lavere pensjonsalder enn 67 år, opptjener pensjonsytelser også for lønn over 12G dersom de var ansatt før 2. mai 2013 og hadde lønn over 12G på det tidspunktet. Full alderspensjon i denne tilleggsdekningen utgjør 66% av lønn over 12G, og oppnås etter minst 30 års opptjening i ordningen. Ansatte med spesiell avtale om lavere pensjonsalder enn 67 år sikres alderspensjon tilsvarende 66% av all pensjongivende lønn fram til 67 år. Denne tilleggsordningen ble lukket 2. mai 2013 og gjelder ikke for ansatte som startet etter denne dato. Ordningen gjelder heller ikke for ansatte som var ansatt på dette tidspunkt i KLP, men som først etter denne dato mottar lønn over 12G.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Ingen av de ledende ansatte har prestasjonslønn eller bonusordning.

KLP konsernet tilbyr lån til ulike formål. Det er egne lånevilkår for ansatte, og ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/eksterne medlemmer av foretaksforamlingen blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av foretaksforsamlingen. Styrets vararepresentanter og observatører, herunder utlån og ytelser til disse, er ikke spesifisert i denne noten. Det er utbetalt til sammen 237 tusen kroner til observatører og varamedlemmer til KLPs styre i 2023. Dette omfatter utbetalinger til fire personer.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift og finansskatt. For styremedlemmer som er valgt av og blant de ansatte opplyses det kun om ytelser og lån som kan knyttes til vervet som styremedlem.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP konsernet som kan søkes opp på klp.no.

2023 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket						Utbetalt fra annet foretak i samme konsern					
	Lønn, honorarer m.v	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2023	Avdrags- plan	Lønn, honorar m.v	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2023	Avdrags- plan ¹
Ledende ansatte												
Sverre Thornes, <i>konsernsjef</i>	5 137	189	1 628	10 000	4,25	A25	-	-	-	4 516	4,70	Fleksilån
Cathrine Hellandsvik	2 323	150	579	-	-	-	-	-	-	6 720	4,70/5,50	A50
Aage E. Schaanning	4 099	152	1 281	-	-	-	-	-	-	6 182	4,70	Fleksilån
Gro Myking	3 056	154	335	-	-	-	-	-	-	6 658	4,70	A53
Rune Hørnes	3 068	154	300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kirsten Grutle	2 100	150	523	-	-	-	-	-	-	481	4,70	Fleksilån
Jarl Nygaard	1 915	154	308	-	-	-	-	-	-	578	4,70	Fleksilån
Ida Louise Skaurum Mo	2 599	154	843	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hege Hodnesdal, fra 1. august	1 004	64	235	-	-	-	-	-	-	15 940	5,50	A53
Styret²⁾												
Tine Sundtoft, <i>leder</i> (10 av 10)	423	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egil Matsen (10 av 10)	340	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Terje Rootwelt (5 av 5)	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjersti Fyllingen (4 av 5)	124	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Odd Haldgeir Larsen (8 av 10)	252	-	-	-	-	-	-	-	-	1 824	5,50	A36
Øyvind Brevik (4 av 5)	153	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingunn Trosholmen, til oktober (7 av 8)	302	-	-	-	-	-	-	-	-	3 737	5,40	A49
Vibeke Heldal, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	313	-	-	-	-	-	-	-	-	1 566	4,70	A30
Erling Bendiksen, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	252	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Foretaksforsamling												
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	747	-	-	1 028	-	-	-	-	-	27 843	-	-
Ansatte												
Lån til ansatte i konsernet med subsidiert rente	-	-	-	86 190	-	-	-	-	-	2 226 048	-	-
Lån til ansatte i konsernet til ordinære vilkår	-	-	-	4 368	-	-	-	-	-	113 633	-	-

¹ A=Annuitetslån, siste avdrag.

² Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

2022 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket						Utbetalt fra annet foretak i samme konsern					
	Lønn, honorarer m.v	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2022	Avdrags- plan	Lønn, honorar m.v	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2022	Avdrags- plan ¹
LEDENDE ANSATTE												
Sverre Thornes, <i>konsernsjef</i>	4 733	220	1 556	-	-	-	-	-	-	20 000	3,50	Fleksilån
Marianne Sevaldsen til 1. august	1 767	107	722	-	-	-	-	-	-	3 864	3,50	A43
Cathrine Hellandsvik fra 1. august	647	112	207	-	-	-	-	-	-	6 873	3,50	A50
Aage E. Schaanning	3 912	144	1 377	-	-	-	-	-	-	9 600	3,50	Fleksilån
Rune Hørnes	2 923	156	317	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gro Myking	2 869	169	362	-	-	-	-	-	-	7 710	3,50	A41
Kirsten Grutle	1 794	146	246	-	-	-	-	-	-	-	-	-
STYRET ²												
Egil Johansen, <i>leder til mai</i> (5 av 5)	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tine Sundtoft, <i>leder fra juni</i> (5 av 5)	207	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jenny Følling (5 av 5)	178	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Odd Haldgeir Larsen (10 av 10)	268	-	-	-	-	-	-	-	-	1 874	4,15	A35
Øyvind Brevik (10 av 10)	301	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cecilie Dæe (7 av 10)	233	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egil Matsen (10 av 10)	327	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingunn Trosholmen (5 av 5)	148	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vibeke Heldal, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	301	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erling Bendiksen, <i>valgt av og blant de ansatte</i> (10 av 10)	233	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FORETAKSFORSAMLING												
Sum foretaksforsamling, inkl. ansatterepresentanter	804	-	-	1 110	-	-	-	-	-	39 098	-	-
ANSATTE												
Lån til ansatte i KLP til subsidert rente	-	-	-	49 151	-	-	-	-	-	1 244 428	-	-
Lån til ansatte i KLP til ordinære vilkår	-	-	-	1 805	-	-	-	-	-	61 283	-	-

¹ A=Annuitetslån, siste avdrag.

² Tall i parentes representerer antall møter deltatt av totalt antall møter.

TUSEN KRONER	2023	2022
Periodens kostnader knyttet til rentesubsidiering av lån til ansatte	11 952	9 278

Note 17 Honorar til revisor

MILLIONER KRONER	2023	2022
Ordinær revisjon	3,4	3,9
Attestasjonstjenester	0,4	0,2
Skatterådgivning	0,0	0,0
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,0	0,0
Sum honorar til revisor	3,8	4,1

Revisjonshonoraret periodiseres ikke, men kostnadsføres i henhold til mottatt faktura. Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 18 Investeringsseier

MILLIONER KRONER	2023	2022
Leieinntekter	44	42
Driftskostnader	-3	-2
Verdiregulering	-88	394
Netto finansinntekt	0	0
Netto inntekter fra investeringsseier	-47	435

MILLIONER KRONER	2023	2022
Bokført verdi 01.01.	1 371	977
Verdiregulering	-88	394
Bokført verdi 31.12.	1 283	1 371

Note 19 Skatt

MILLIONER KRONER	2023	2022
Regnskapsmessig resultat før skatt	-20	918
Poster i utvidet resultat før skatt	-133	111
FORSKJELLER MELLOM REGNSKAPSMESSIG- OG SKATTEMESSIG RESULTAT		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	470	609
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-1 389	-974
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	0
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	0	0
Andre permanente forskjeller	2	0
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	521	241
Skattemessig resultat	-549	904
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	648	616
Årets overskudd	98	1 520

AVSTEMMING AV GRUNNLAG FOR UTSATT SKATT

MILLIONER KRONER	2023	2022
SKATTEØKENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER		
Gevinst- og tapskonto	879	1 098
Risikoutjevningfond	4 154	4 154
Verdipapirer	1 853	1 114
Eiendom	442	0
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	7 328	6 367
Forskjell som ikke inngår i grunnlag for utsatt skatt	-4 154	-4 154
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	3 174	2 212
SKATTEREDUSERENDE MIDLERTIDIGE FORSKJELLER		
Langsiktig gjeld	-1 162	-948
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1 162	-948
Netto midlertidige forskjeller	2 012	1 264
Grunnlag for utsatt skatt	2 012	1 264
25 % utsatt skatt	503	316
Balanseført forpliktelser ved utsatt skatt	-503	-316
Balanseført forpliktelser ved utlignet skatt	-107	-467
Skatt på mottatt konsernbidrag førte direkte i balansen	-162	-154
Resultatført endring av utsatt skatt	-187	128
OPPSUMMERING AV ÅRETS SKATTEKOSTNAD		
Resultatført endring av utsatt skatt	-187	128
Resultatført formuesskatt	-13	-6
Resultatført betalbar skatt	137	-226
Korrigeringer tidligere år	4	-27
Sum skattekostnad resultatført	-60	-131
Skatt ført direkte mot egenkapitalen	1	-81
Sum skattekostnad	-59	-212
SKATTEKOSTNADEN ER FØRT PÅ FØLGENDE POSTER		
Skattekostnader	-82	-115
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	22	-17
Egenkapital	1	-81
Sum skattekostnad	-59	-212
AVSTEMMING AV SKATTEKOSTNAD MOT ÅRETS RESULTAT FØR SKATT		
Resultat før skatt	-153	1 028
Forventet skattekostnad etter nominell sats (25 %)	38	-257
Skatteeffekten av:		
Permanente forskjeller	45	159
Korrigeringer tidligere år	4	-27
Endring tidligere år	-133	0
Formuesskatt	-13	-6
Sum skattekostnad resultatført	-60	-131
Effektiv skattesats	-39 %	13 %
FORMUESSKATT		
Skattepliktig verdi eiendeler	670 137	668 994
Skattepliktig verdi forpliktelser	-664 757	-666 457
Netto formue	5 380	2 537
Grunnlag formuesskatt	5 380	2 537
Formuesskatt (0,25 %)	13	6

Note 20 Immaterielle eiendeler

MILLIONER KRONER	2023	2022
Bokført verdi 01.01.	978	727
Anskaffelseskost 01.01.	2 348	2 025
Total tilgang	455	324
<i>herav internt opparbeidet</i>	0	0
<i>herav kjøpt</i>	455	324
Avgang	0	0
Anskaffelseskost 31.12. ¹	2 803	2 348
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-1 371	-1 298
Årets ordinære avskrivninger	-107	-73
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-1 478	-1 371
Bokført verdi 31.12.	1 326	978
Avskrivningstid	1 til 20 år	1 til 20 år

¹ Immaterielle eiendeler i KLP består av IT-systemer

Note 21 Virkelig Verdi hierarki

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
<i>Sertifikater</i>	0	440	0	440
<i>Obligasjoner</i>	0	7 975	0	7 975
<i>Obligasjonsfond</i>	3 344	0	0	3 344
Rentebærende verdipapirer	3 344	8 416	0	11 760
Utlån og fordringer	916	219	0	1 135
<i>Aksjer</i>	0	0	4	4
Aksjer og andeler	0	0	4	4
Finansielle derivater	0	527	0	527
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum selskapsporteføljen	4 261	9 162	4	13 426
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
<i>Sertifikater</i>	1 578	1 618	0	3 196
<i>Obligasjoner</i>	20 668	28 533	0	49 202
<i>Obligasjonsfond</i>	24 743	11 070	16 041	51 854
Rentebærende verdipapirer	46 989	41 221	16 041	104 252
Utlån og fordringer	19 960	829	0	20 788
<i>Aksjer</i>	68 712	2 134	3 403	74 248
<i>Aksjefond</i>	89 660	0	37	89 696
<i>Eiendomsfond</i>	0	1 980	8 176	10 156
<i>Spesialfond</i>	0	2 497	0	2 497
<i>Private Equity</i>	0	0	42 470	42 470
Aksjer og andeler	158 371	6 611	54 085	219 067
Finansielle derivater	0	9 814	0	9 814
Andre finansielle eiendeler	0	790	0	790
Sum kollektivporteføljen	225 320	59 265	70 126	354 711
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
<i>Obligasjonsfond</i>	249	9	0	257
Rentebærende verdipapirer	249	9	0	257
Utlån og fordringer	102	0	0	102
<i>Aksjefond</i>	1 048	0	0	1 048
<i>Eiendomsfond</i>	0	0	43	43

31.12.2023 MILLONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
<i>Spesialfond</i>	0	14	0	14
Aksjer og andeler	1 048	14	43	1 104
Finansielle derivater	0	24	0	24
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 398	47	43	1 488
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	230 979	68 473	70 173	369 625
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Bygninger og andre faste eiendommer	0	0	1 301	1 301
Sum bygninger og andre faste eiendommer	0	0	1 301	1 301
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	578	0	0	578
Sum selskapsporteføljen	578	0	0	578
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1 137	0	1 137
Gjeld til kredittinstitusjoner	6 126	0	0	6 126
Sum kollektivporteføljen	6 126	1 137	0	7 263
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	23	0	0	23
Sum investeringsvalgporteføljen	23	1	0	25
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	6 727	1 139	0	7 866

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
<i>Sertifikater</i>	0	318	0	318
<i>Obligasjoner</i>	47	7 367	0	7 414
<i>Obligasjonsfond</i>	3 194	0	0	3 194
Rentebærende verdipapirer	3 241	7 685	0	10 926
Utlån og fordringer	619	489	0	1 108
<i>Aksjer</i>	0	0	6	6
Aksjer og andeler	0	0	6	6
Finansielle derivater	0	455	0	455
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 860	8 630	6	12 496
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
<i>Sertifikater</i>	1 853	1 079	0	2 931
<i>Obligasjoner</i>	18 254	38 572	0	56 826
<i>Obligasjonsfond</i>	19 831	9 569	9 835	39 234
Rentebærende verdipapirer	39 938	49 219	9 835	98 992
Utlån og fordringer	16 397	193	0	16 590
<i>Aksjer</i>	47 713	1 609	3 262	52 584
<i>Aksjefond</i>	80 476	0	60	80 536
<i>Eiendomsfond</i>	0	2 165	7 083	9 248
<i>Spesialfond</i>	0	2 191	0	2 191
<i>Private Equity</i>	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	128 189	5 966	46 189	180 344
Finansielle derivater	0	4 164	0	4 164
Andre finansielle eiendeler	0	493	0	493
Sum kollektivporteføljen	184 523	60 036	56 024	300 584

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
<i>Obligasjonsfond</i>	265	8	0	273
Rentebærende verdipapirer	265	8	0	273
Utlån og fordringer	98	0	0	98
<i>Aksjefond</i>	862	0	0	862
<i>Eiendomsfond</i>	0	0	47	47
<i>Spesialfond</i>	0	12	0	12
Aksjer og andeler	862	12	47	922
Finansielle derivater	0	9	0	9
Andre finansielle eiendeler	0	4	0	4
Sum investeringsvalgporteføljen	1 225	34	47	1 305
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	189 608	68 699	56 078	314 385
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Bygninger og andre faste eiendommer	0	0	1 392	1 392
Sum bygninger og andre faste eiendommer	0	0	1 392	1 392
FORPLIKTELSE SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	60	0	60
Gjeld til kredittinstitusjoner	512	0	0	512
Sum selskapsporteføljen	512	60	0	572
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1 321	0	1 321
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 130	0	0	2 130
Sum kollektivporteføljen	2 130	1 321	0	3 452
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	6	0	6
Gjeld til kredittinstitusjoner	36	0	0	36
Sum investeringsvalgporteføljen	36	6	0	42
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	2 678	1 387	0	4 066

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	6	8
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-2	-2
Utgående balanse 31.12.	4	6
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	3 262	2 721
Solgt	-43	-53
Kjøpt	84	432
Urealiserte endringer	100	162
Utgående balanse 31.12.	3 403	3 262
Realisert gevinst / tap	-27	-6

Endringer i nivå 3 aksjefond, unoterte KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	60	50
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-23	9
Utgående balanse 31.12.	37	60
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3, private equity og eiendomsfond KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	52 703	40 127
Solgt	-4 798	-5 753
Kjøpt	15 886	14 036
Urealiserte endringer	2 895	4 292
Utgående balanse 31.12.	66 687	52 703
Realisert gevinst / tap	1 844	2 313

Endringer i nivå 3, eiendomsfond INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	48	0
Solgt	-2	-2
Kjøpt	0	50
Urealiserte endringer	-3	-1
Utgående balanse 31.12.	43	48
Realisert gevinst / tap	0	0

Endringer i nivå 3, bygninger og andre faste eiendommer SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2023	Bokført verdi 31.12.2022
Inngående balanse 01.01.	1 392	1 004
Solgt	-3	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-50	428
Annet	-39	-40
Utgående balanse 31.12.	1 301	1 392
Realisert gevinst / tap	0	0
Sum nivå 3	71 474	57 470

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsakelig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i årsnote 25 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsnote 3 i konsernet.

I note 23 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 25 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til note 3 i konsernet. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 3 574 millioner kroner per 31.12.2023 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsakelig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I perioden 01.01.2023 - 31.12.2023 ble det flyttet aksjer for 157 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2 og for 171 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Ingen øvrige nivåendringer i 2023.

Note 22 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eierandel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.22	Tilgang/avgang	Verdi-regulering	Resultatandel	Egenkapital transaksjon ¹	Utbytte	Bokført verdi 31.12.23
AKSJER I SELSKAPSPORTEFØLJEN EIENDOMSDATTERFORETAK											
KLP Huset AS											
Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	889828382	100,0 %	0	0	2 540	0	-315	83	-92	0	2 216
KLP Zander Kaaes gt. 7 AS											
Abels gate 9 7030 Trondheim	999659527	100,0 %	0	790	943	0	-90	40	-41	0	852
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i selskapsporteføljen			0	790	3 483	0	-405	124	-133	0	3 068
AKSJER I SELSKAPSPORTEFØLJEN DATTERFORETAK (EKSKL. EIENDOM)											
KLP Skadeforsikring AS											
Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	970896856	100,0 %	59	79	2 269	0	0	235	90	0	2 594
KLP Kapitalforvaltning AS											
Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	968437666	100,0 %	7	14	393	0	0	42	-14	0	422
KLP Forsikringservice AS											
Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	967696676	100,0 %	0	0	8	0	0	1	0	0	8
KLP Bankholding AS											
Dronning Eufemiasgate 10 0191 Oslo	993749532	100,0 %	15	15	2 969	0	0	257	-52	0	3 174
Sum aksjer og andeler i datterforetak (ekskl. eiendom) i selskapsporteføljen			80	108	5 639	0	0	535	24	0	6 198
TILKNYTTETE FORETAK I SELSKAPSPORTEFØLJEN											
Norsk Pensjon AS											
Hansteens gate 2 0253 Oslo	890050212	25,0 %	5	2	2	0	0	0	0	0	2
Fylkeshuset AS											
Fylkeshuset	930591114	48,0 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eierandel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.22	Tilgang/avgang	Verdi-regulering	Resultatandel	Egenkapital transaksjon ¹	Utbytte	Bokført verdi 31.12.23
6404 Molde											
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i selskapsporteføljen			5	3	3	0	0	0	0	0	3
Sum aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak i selskapsporteføljen			85	110	5 641	0	0	535	24	0	6 200
Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak			85	901	9 124	0	-405	659	-109	0	9 269
EIENDOMSDATTERFORETAK											
AKSJER I KOLLEKTIV- OG INVESTERINGSVALGPORTEFØLJENE											
KLP Eiendom AS											
Dronning Eufemiasgate 10	988394750	100,0 %	0	0	75 280	0	-3 768	2 988	-463	0	74 037
0191 Oslo											
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i kollektiv- og investeringsvalgporteføljene			0	0	75 280	0	-3 768	2 988	-463	0	74 037
DATTERFORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											
Copenhagen Infrastructure Partners III GP APS											
Nørregade 21		100,0 %	0	13	15	1	0	0	0	0	16
1165 København K. Denmark											
Copenhagen Infrastructure Partners II GP APS											
Nørregade 21		100,0 %	9	16	8	0	0	-1	0	0	6
1165 København K. Denmark											
Copenhagen Infrastructure Partners IV GP											
Nørregade 21		100,0 %	0	7	20	6	0	-3	0	0	22
1165 København K. Denmark											
Sum aksjer og andeler i datterforetak i kollektivporteføljen			9	36	42	7	0	-5	0	0	44
FELLESKONTROLLERTE FORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											
KLP Norfund Investments IS											
Fridtjof Nansens plass 4	999548636	49,0 %	0	1 140	918	441	0	84	0	0	1 442
0160 OSLO											
Sum aksjer og andeler i felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			0	1 140	918	441	0	84	0	0	1 442
TILKNYTTETE FORETAK I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN											

MILLIONER KRONER	Org. nr.	Eierandel %	Foretakets egenkapital ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.22	Tilgang/avgang	Verdi-regulering	Resultatandel	Egenkapital transaksjon ¹	Utbytte	Bokført verdi 31.12.23
Norfinance AS Fridtjof Nansens plass 4 0160 OSLO	912764729	46,5 %	92	463	744	4	0	2	0	-31	719
Tensio AS Kjøpmannsgata 7A 7500 STJØRDAL	922828172	20,0 %	1 653	1 303	1 099	0	0	44	0	-50	1 093
NEAS AS Industriveien 1 6517 Kristiansund N	960684737	33,3 %	357	343	341	0	0	11	0	-5	347
Runde Holdco AS Vestre Strømkaien 7 5008 Bergen	923101284	20,6 %	400	184	270	0	0	448	0	0	719
Odal Vind AS Pausvegen 6 1927 Rånåsfoss	924824905	33,2 %	330	383	504	0	0	37	0	-73	468
KLP Norfund Investments India AS Fridtjof Nansens plass 4 0160 Oslo	926888455	49,0 %	0	413	207	206	0	-6	0	0	407
SR Energy AB Rosenlundsg.3 Box 7123 402 33 Göteborg Sweden		30,0 %	600	1 269	1 319	10	0	86	0	-36	1 379
Skaftåsen Bidco AB BOX 16285 103 25 Stockholm Sweden		23,2 %	86	86	51	0	0	-8	0	0	43
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i kollektivporteføljen			3 517	4 442	4 535	219	0	616	0	-195	5 175
Sum aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			3 526	5 618	5 495	667	0	695	0	-195	6 662

¹ Kolonnen egenkapitaltransaksjon inkluderer konsernbidrag

Alle aksjer og andeler har lik stemmeandel.

Note 23 Virkelig Verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til årsnote 25 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER								
Norske obligasjoner	5 720	5 469	65 501	63 444	333	317	71 554	69 231
Opptjente ikke forfalte renter	89	89	874	874	4	4	967	967
Utenlandske obligasjoner	15 288	14 671	137 631	131 700	641	609	153 560	146 980
Opptjente ikke forfalte renter	158	158	2 114	2 114	11	11	2 283	2 283
Sum rentebærende verdipapirer	21 256	20 388	206 120	198 132	989	941	228 365	219 461
UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 782	2 689	0	0	2 782	2 689
Lån med offentlig garanti	0	0	73 602	72 237	0	0	73 602	72 237
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	4 991	5 040	0	0	4 991	5 040
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	591	591	0	0	591	591
Sum utlån og fordringer	0	0	81 966	80 556	0	0	81 966	80 556
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 256	20 388	288 086	278 688	989	941	310 331	300 017
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	4	4	12 271	12 271	0	0	12 275	12 275
Utenlandske aksjer	0	0	61 977	61 977	0	0	61 977	61 977
Sum aksjer	4	4	74 248	74 248	0	0	74 252	74 252
Eiendomsfond	0	0	10 156	10 156	43	43	10 198	10 198
Norske aksjefond	0	0	89 369	89 369	1 048	1 048	90 417	90 417
Utenlandske aksjefond	0	0	42 797	42 797	0	0	42 797	42 797
Sum aksjefondsandeler	0	0	142 322	142 322	1 090	1 090	143 412	143 412
Norske alternative investeringer	0	0	2 497	2 497	14	14	2 511	2 511
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	0	0	2 497	2 497	14	14	2 511	2 511
Sum aksjer og andeler	4	4	219 067	219 067	1 104	1 104	220 175	220 175
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 064	7 064	29 484	29 484	0	0	36 548	36 548
Utenlandske obligasjoner	846	846	19 205	19 205	0	0	20 052	20 052
Opptjente ikke forfalte renter	65	65	512	512	0	0	577	577
Norske obligasjonsfond	3 344	3 344	26 222	26 222	257	257	29 824	29 824
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	25 632	25 632	0	0	25 632	25 632
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske sertifikater	435	435	2 272	2 272	0	0	2 707	2 707
Utenlandske sertifikater	0	0	898	898	0	0	898	898
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	26	26	0	0	31	31
Sum rentebærende verdipapirer	11 760	11 760	104 252	104 252	257	257	116 269	116 269
Norske utlån og fordringer	417	417	14 977	14 977	25	25	15 420	15 420
Utenlandske utlån og fordringer	718	718	5 811	5 811	77	77	6 606	6 606
Sum utlån og fordringer	1 135	1 135	20 788	20 788	102	102	22 026	22 026

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
DERIVATER								
Renteswapper	437	437	963	963	0	0	1 400	1 400
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	89	89	8 851	8 851	24	24	8 964	8 964
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	527	527	9 814	9 814	24	24	10 365	10 365
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	1	1	790	790	0	0	791	791
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	13 426	13 426	354 711	354 711	1 488	1 488	369 625	369 625
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	57	57	0	0	57	57
Valutaterminer	0	0	1 081	1 081	1	1	1 082	1 082
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	1 137	1 137	1	1	1 139	1 139
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 361	3 327	0	0	0	0	3 361	3 327
Fondsobligasjonslån	1 434	1 434	0	0	0	0	1 434	1 434
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 795	4 761	0	0	0	0	4 795	4 761
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske call money ¹	0	0	1 277	1 277	0	0	1 277	1 277
Utenlandske call money ¹	578	578	4 849	4 849	23	23	5 450	5 450
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	578	578	6 126	6 126	23	23	6 727	6 727

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	494	500	2 559	2 573	2	2	3 055	3 075
Opptjente ikke forfalte renter	19	19	95	95	0	0	114	114
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 479	6 133	14 273	13 949	38	39	20 790	20 121
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	202	202	1	1	241	241
Sum investeringer som holdes til forfall	7 030	6 691	17 129	16 820	41	41	24 200	23 552
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	5 138	4 836	55 584	52 806	302	283	61 024	57 925
Opptjente ikke forfalte renter	70	70	769	769	4	4	844	844
Utenlandske obligasjonslån	7 789	7 303	113 271	105 231	586	545	121 645	113 079
Opptjente ikke forfalte renter	105	105	1 716	1 716	9	9	1 830	1 830
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	13 102	12 314	171 339	160 522	902	842	185 343	173 678
Sum rentebærende verdipapirer	20 132	19 005	188 468	177 342	943	883	209 543	197 230
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 935	2 836	0	0	2 935	2 836
Lån med offentlig garanti	0	0	70 213	68 807	0	0	70 213	68 807
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	5 332	5 332	0	0	5 332	5 332
Andre utlån	0	0	115	115	0	0	115	115
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	389	389	0	0	389	389
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	78 982	77 478	0	0	78 982	77 478

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	20 132	19 005	267 451	254 820	943	883	288 525	274 708
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	6	6	10 961	10 961	0	0	10 968	10 968
Utenlandske aksjer	0	0	41 622	41 622	0	0	41 622	41 622
Sum aksjer	6	6	52 584	52 584	0	0	52 590	52 590
Eiendomsfond	0	0	9 248	9 248	47	47	9 296	9 296
Norske aksjefond	0	0	80 234	80 234	862	862	81 096	81 096
Utenlandske aksjefond	0	0	36 087	36 087	0	0	36 087	36 087
Sum aksjefondsandeler	0	0	125 570	125 570	909	909	126 479	126 479
Norske alternative investeringer	0	0	2 191	2 191	12	12	2 203	2 203
Utenlandske alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum alternative investeringer	0	0	2 191	2 191	12	12	2 203	2 203
Sum aksjer og andeler	6	6	180 344	180 344	922	922	181 272	181 272
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 144	7 144	27 753	27 753	0	0	34 898	34 898
Utenlandske obligasjoner	223	223	28 552	28 552	0	0	28 775	28 775
Opptjente ikke forfalte renter	47	47	520	520	0	0	568	568
Norske obligasjonsfond	3 194	3 194	21 271	21 271	273	273	24 738	24 738
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	17 964	17 964	0	0	17 964	17 964
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Norske sertifikater	315	315	2 499	2 499	0	0	2 814	2 814
Utenlandske sertifikater	0	0	420	420	0	0	420	420
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	12	12	0	0	15	15
Sum rentebærende verdipapirer	10 926	10 926	98 992	98 992	273	273	110 191	110 191
Norske utlån og fordringer	637	637	10 531	10 531	32	32	11 200	11 200
Utenlandske utlån og fordringer	471	471	6 059	6 059	66	66	6 596	6 596
Sum utlån og fordringer	1 108	1 108	16 590	16 590	98	98	17 795	17 795
DERIVATER								
Renteswapper	455	455	657	657	0	0	1 113	1 113
Aksjeopsjon	0	0	135	135	0	0	135	135
Valutaterminer	0	0	3 372	3 372	9	9	3 381	3 381
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	455	455	4 164	4 164	9	9	4 628	4 628
ANDRE FINANSIELLE EIENDELER								
Andre finansielle eiendeler	0	0	493	493	4	4	498	498
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 496	12 496	300 584	300 584	1 305	1 305	314 385	314 385
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	118	118	0	0	118	118
Valutaterminer	60	60	1 203	1 203	6	6	1 269	1 269
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	60	60	1 321	1 321	6	6	1 387	1 387
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	3 147	3 093	0	0	0	0	3 147	3 093
Fondsobligasjonslån	1 428	1 428	0	0	0	0	1 428	1 428
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 575	4 521	0	0	0	0	4 575	4 521
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	636	636	3	3	639	639
Utenlandske call money ¹	512	512	1 494	1 494	33	33	2 039	2 039
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	512	512	2 130	2 130	36	36	2 678	2 678

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 24 Aksjer og aksjefondsandeler

Norske aksjer og andeler er oppgitt med tilhørende organisasjonsnummer.

Markedsverdi er oppgitt i hele millioner kroner. Det betyr at dersom markedsverdien er lavere enn 0,5 millioner kroner blir denne presentert som 0.

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NORGE			
SKOGINVEST AS		3 825 000	38
NMI GP IV AS		1 331 815	15
NORDIC CREDIT RATING AS	911721287	29 970	4
TOPCO AS (OSLOFJORD VARME)	920349455	180	563
TRONDERENERGI VEKST HOLDING AS	980417824	195 951	402
ZILIFT AS	995873818	1 477 164	0
ZILIFT AS A	995873818	941 951	0
ZILIFT AS B	995873818	324 551	0
ZILIFT AS C	995873818	609 627	0
ZILIFT AS D	995873818	773 697	0
ZILIFT AS E	995873818	1 060 260	0
ZILIFT AS F	995873818	882 671	0
SUM USPESIFISERT			1 023
ADEVINTA ASA	921796226	1 404 849	158
SCHIBSTED ASA-B SHS	933739384	386 814	106
SCHIBSTED	933739384	290 543	85
TELENOR	982463718	2 602 304	303
SUM TELEKOM & MEDIA			653
EUROPRIS ASA	997639588	663 434	51
KID ASA	988384135	137 275	16
KONGSBERG AUTOMOTIVE ASA	942593821	2 815 111	6
SUM FORBRUKSVARER			73
LEROY SEAFOOD GROUP ASA	975350940	1 065 261	44
MARINE HARVEST	964118191	1 797 178	327
ORKLA	910747711	3 095 538	243
SALMAR ASA	960514718	294 297	167
SUM KONSUMENTVARER			782
AKER BP ASA	989795848	1 298 660	384
AKER SOLUTIONS HOLDING ASA	913748174	1 075 567	45
DNO ASA	921526121	3 292 952	33
EQUINOR ASA	923609016	4 344 176	1 399
PETROLEUM GEO-SERVICES		7 666 646	66
TGS NOPEC GEOPHYSICAL CO ASA	997274334	235 127	31
VAR ENERGI ASA	91 916 675	1 487 882	48
SUM ENERGI			2 006
AASEN SPAREBANK	937903502	56 846	8
ABG SUNDAL COLLIER HOLDING ASA		1 680 126	11
AURSKOG SPAREBANK	937885644	99 446	22
B2 HOLDING ASA	992249986	763 738	6
DNB BANK ASA	984851006	3 785 172	815
GJENSIDIGE FORSIKRING ASA	995568217	807 164	150
GRONG SPAREBANK	937903146	92 057	14
HOLAND OG SETSKOG SPAREBANK	937885822	26 014	3
JAREN SPAREBANK	937895976	108 974	29
MELHUS SPAREBANK	937901291	64 814	10
NIDAROS SPAREBANK	937902719	19 575	2

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NORDIC MICROFINANCE INITIATIVE	917763399	6 124 367	14
NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE	917763399	8 118 127	9
ROMERIKE SPAREBANK	937885911	103 475	12
ROMSDAL SPAREBANK	937900775	52 800	6
ROMSDAL SPAREBANK-RTS	937900775	22 123	0
SANDNES SPAREBANK	915691161	304 311	28
SKUE SPAREBANK	837889812	91 996	21
SOGN SPAREBANK	837897912	8 679	1
SPAREBANK 1 HELGELAND	937904029	356 528	46
SPAREBANK 1 NORDMOERE	937899408	143 158	18
SPAREBANK 1 NORD-NORGE	952706365	2 772 422	286
SPAREBANK 1 OESTLANDET	920426530	1 342 273	178
SPAREBANK 1 OSTFOLD AKERSHUS	837884942	180 205	58
SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELA	937889275	234 424	71
SPAREBANK 1 SMN	937901003	4 222 118	597
SPAREBANK 1 SOROST-NORGE	944521836	1 608 606	103
SPAREBANK 1 SR BANK ASA	937895321	711 340	92
SPAREBANK 68 GRADER NORD	937905378	55 816	9
SPAREBANKEN MORE-CAP CERT	937899319	1 548 104	130
SPAREBANKEN OST	937888937	641 465	32
SPAREBANKEN SOR	937894538	669 013	96
SPAREBANKEN VEST	832554332	2 764 185	302
STOREBRAND ASA	916300484	1 849 607	166
SUNNDAL SPAREBANK	937899963	54 286	6
TOTENS SPAREBANK	937887787	218 949	45
TYSNES SPAREBANK	937897375	48 100	6
SUM FINANS			3 405
BIOTEC PHARMACON		200 694	8
NYKODE THERAPEUTICS ASA		704 470	15
PHOTOCURE		90 946	6
REDCORD AS		7 100	0
ULTIMOVACS ASA		82 003	10
SUM HELSE			40
AF GRUPPEN ASA		213 972	27
AKER ASA-A SHARES	886581432	88 593	59
AKER CARBON CAPTURE ASA		1 320 492	18
AKER HORIZONS ASA	925978558	953 229	4
BONHEUR ASA	830357432	84 498	20
HEXAGON COMPOSITES ASA	938992185	520 725	15
HEXAGON PURUS ASA	919317558	604 904	7
HOEGH AUTOLINERS ASA		303 202	28
KONGSBERG GRUPPEN ASA	943753709	371 105	173
MPC CONTAINER SHIPS AS		1 498 547	20
NEL ASA		6 640 837	46
NORWEGIAN AIR SHUTTLE AS	965920358	3 056 405	33
TOMRA SYSTEMS ASA		882 214	109
VEIDEKKE ASA	917103801	375 365	38
WALLENUS WILHELMSEN LOGISTI	995216604	420 290	37
SUM INDUSTRI			633
HIDDN SOLUTIONS ASA		220	0
ATEA ASA		312 583	40
BOUVET ASA		350 575	21
CRAYON GROUP HOLDING AS	997602234	301 942	25
KITRON ASA		748 215	25
NORDIC SEMICONDUCTOR ASA	966011726	689 398	87
RENEWABLE ENERGY CORP	977258561	1 086 353	15
SUM IT			214

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
BORREGAARD ASA	998753562	377 473	65
ELKEM ASA	911382008	1 143 339	24
NORSK HYDRO ASA	914778271	5 679 851	388
YARA INTERNATIONAL	986228608	671 456	243
SUM RÅVARER			719
ENTRA ASA	999296432	180 920	21
SUM EIENDOM			21
CLOUDBERRY CLEAN ENERGY ASA		752 523	9
ELMEA AS		10 290	181
FJORDKRAFT HOLDING ASA		431 646	13
ISTAD AS		13 000	133
RINGERIKS-KRAFT AS	976957628	150	238
SCATEC SOLAR ASA	990918546	473 581	39
TRONDERENERGI AS	980417824	1 652 744	1 186
TUSSA KRAFT AS		454	623
SUM FORSYNING			2 420
NORGE			11 988
UTLAND			
ALPHABET INC-CL A		601 200	853
ALPHABET INC-CL C		531 280	760
AT&T		709 211	121
LIBERTY MEDIA CORP-BRAVES C		417	0
AUTO TRADER GROUP PLC		98 243	9
BCE INC		8 280	3
BOLLORE		57 936	4
BT GROUP		820 121	13
CAPCOM CO LTD		21 600	7
CELLNEX TELECOM SAU		61 522	25
CHARTER COMMUNICATIONS INC-A		10 012	40
COMCAST CORP A (NEW)		418 416	186
CYBERAGENT INC		30 000	2
DENTSU		18 100	5
DEUTSCHE TELEKOM		322 385	78
ELECTRONIC ARTS		28 160	39
ELISA OYJ		14 986	7
EMBRACER GROUP AB		35 786	1
FOX CORP- CLASS B - W/I		42 900	12
HAKUHODO DY HOLDINGS		13 200	1
HKT TRUST AND HKT LTD		537 880	7
INFORMA PLC		367 445	37
INFRASTRUTTURE WIRELESS ITAL		16 896	2
INTERPUBLIC GROUP OF COS		44 500	15
KDDI		150 400	48
KOEI TECMO HOLDINGS CO LTD		11 400	1
KPN (KON)		406 124	14
LIBERTY BROADBAND-C		12 500	10
LIVE NATION ENTERTAINMENT IN		18 700	18
YAHOO JAPAN CORP		221 800	8
MATCH GROUP INC		25 781	10
FACEBOOK INC-A		224 350	806
NETFLIX INC		44 296	219
NEWS CORP - CLASS A		53 145	13
NEXON CO LTD		34 900	6
NINTENDO CO		103 300	55
NTT CORP		3 188 600	39
OMNICOM GROUP		19 316	17

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
FRANCE TELECOM		166 582	19
CBS CORP B		44 233	7
PINTEREST INC- CLASS A		79 300	30
PUBLICIS GROUPE		26 129	25
QUEBECOR INC -CL B		13 100	3
REA GROUP LTD		3 640	4
ROBLOX CORP -CLASS A		36 700	17
ROGERS COMMUNICATIONS B		33 078	16
ROKU INC		14 600	14
SCOUT24 AG		6 304	5
SEA LTD-ADR		31 700	13
SEEK LTD		23 372	4
SINGAPORE TELECOM		764 380	14
SIRIUS XM RADIO INC		95 000	5
SNAP INC - A		134 300	23
SOFTBANK CORP		295 500	37
SOFTBANK CORP		121 300	55
TELECOM CORP NEW ZEALAND		292 695	10
SQUARE ENIX HOLDINGS CO LTD		6 500	2
SWISSCOM		2 974	18
TAKE-TWO INTERACTIVE SOFTWRE		17 400	28
TELE2 B		58 368	5
TELECOM ITALIA ORD		824 953	3
TELEFONICA DEUTSCHLAND HOLDI		37 149	1
TELEFONICA		480 036	19
TELIASONERA		221 882	6
TELSTRA GROUP LTD		518 988	14
TELUS CORP		40 148	7
T-MOBILE US INC		53 854	88
TOHO CO		8 100	3
TRADE DESK INC/THE -CLASS A		46 800	34
UNIVERSAL MUSIC GROUP NV		93 375	27
VERIZON COMMUNICATIONS		417 698	160
VIVENDI		55 407	6
VODAFONE GROUP		4 545 470	40
DISNEY (WALT)		181 754	167
WARNER BROS DISCOVERY INC		238 550	28
WPP PLC		84 744	8
ZOOMINFO TECHNOLOGIES INC		20 500	4
SUM TELEKOM & MEDIA			4 490
ACCOR		18 630	7
ADIDAS		16 113	33
ADVANCE AUTO PARTS		6 300	4
AIRBNB INC-CLASS A		41 100	57
AISIN SEIKI CO		12 600	4
AMADEUS IT HOLDING SA-A SHS		91 061	66
AMAZON.COM		938 880	1 449
DELPHI AUTOMOTIVE PLC		28 109	26
ARAMARK		20 000	6
AUTOZONE		1 955	51
DUFY AG-REG		25 272	10
NAMCO BANDAI HOLDINGS		57 000	12
BARRATT DEVELOPMENTS		84 588	6
LIMITED BRANDS		23 500	10
BMW STAMM		29 499	33
BMW VORZUG		5 429	5
BERKELEY GROUP HOLDINGS		9 875	6

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
BEST BUY CO		17 284	14
PRICELINE.COM		3 911	141
BORGWARNER INC		24 600	9
BRIDGESTONE CORP		64 600	27
BRP INC/CA- SUB VOTING		5 100	4
BURBERRY GROUP		120 066	22
BURLINGTON STORES INC		5 700	11
CANADIAN TIRE CORP A		14 500	16
CARMAX		12 900	10
CARNIVAL CORP		106 003	20
CARNIVAL PLC-ADR		139 600	24
CHEWY INC - CLASS A		4 300	1
CHIPOTLE MEXICAN GRILL INC		2 800	65
RICHEMONT (FIN) UNIT A		72 159	101
COMPASS GROUP		295 903	82
CONTINENTAL		11 437	10
DARDEN RESTAURANTS		13 000	22
DECKERS OUTDOOR CORP		3 200	22
DELIVERY HERO AG		20 747	6
DENSO CORP		178 400	27
DICK'S SPORTING GOODS INC		4 900	7
D'IETEREN SA/NV		2 776	6
DOLLARAMA INC		25 500	19
DOMINO'S PIZZA INC		5 870	25
DOORDASH INC - A		23 700	24
D.R. HORTON		28 600	44
DR ING HC F PORSCHE AG		12 708	11
EBAY		49 874	22
ETSY INC		10 600	9
EXPEDIA		12 450	19
FAST RETAILING CO		19 700	50
FERRARI NV		12 538	43
FORD MOTOR CO		390 808	48
GARMIN		18 100	24
GENERAL MOTORS CO		138 689	51
GENUINE PARTS CO		15 375	22
GILDAN ACTIVEWEAR		15 100	5
HASBRO		15 900	8
HENNES & MAURITZ B		77 877	14
HERMES INTERNATIONAL		4 350	94
HILTON WORLDWIDE HOLDINGS IN		27 633	51
HOME DEPOT		100 728	354
HONDA MOTOR CO		518 100	55
HYATT HOTELS CORP - CL A		4 900	6
IDP EDUCATION LTD		66 440	9
IIDA GROUP HOLDINGS CO LTD		10 500	2
INDITEX		104 310	46
INTERCONTINENTAL HOTELS		37 478	34
ISUZU MOTORS		71 200	9
JD SPORTS FASHION PLC		331 445	7
TAKEAWAY.COM NV		19 726	3
PPR		11 004	49
KINGFISHER		228 258	7
KOITO MFG		13 600	2
LEAR CORP		4 200	6
LENNAR CORP-A		26 900	41
LKQ CORP		31 400	15

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
LOWE'S COS		59 299	134
LUCID GROUP INC		78 800	3
LULULEMON ATHLETICA INC		11 900	62
MAGNA INTERNATIONAL A		30 388	18
MARRIOTT INT'L A		27 110	62
MAZDA MOTOR CORP		49 700	5
MCDONALD'S CORP		73 849	222
MCDONALD'S HOLDINGS CO JAPAN		4 500	2
MERCADOLIBRE INC		4 500	72
DAIMLERCHRYSLER		81 018	57
MICHELIN		64 139	23
MOHAWK INDUSTRIES		4 000	4
MONCLER SPA		32 370	20
NEXT		11 933	13
NIKE B		125 272	138
NISSAN MOTOR CO		207 300	8
NITORI CO		10 900	15
NVR INC		360	26
OPEN HOUSE CO LTD		5 200	2
O'REILLY AUTOMOTIVE INC		6 306	61
ORIENTAL LAND CO		108 500	41
DON QUIJOTE CO LTD		64 400	16
PANASONIC CORP		224 900	23
PANDORA A/S		11 276	16
PEARSON		108 385	14
PERSIMMON PLC		43 525	8
POOL CORP		3 600	15
PORSCHE AUTOMOBIL HOLDING SE		21 138	11
PROSUS NV		158 023	48
PULTE GROUP INC		24 466	26
PUMA		10 019	6
RAKUTEN		144 000	6
RENAULT		24 145	10
RESTAURANT BRANDS INTERN		30 948	25
RIVIAN AUTOMOTIVE INC-A		56 200	13
ROSS STORES		35 027	49
ROYAL CARIBBEAN CRUISES		23 908	31
SEB SA		3 657	5
SEKISUI CHEMICAL CO		29 700	4
SEKISUI HOUSE		56 700	13
SHARP CORP		23 300	2
SHIMANO		9 500	15
SODEXHO ALLIANCE		10 330	12
SONY CORP		125 400	121
STARBUCKS CORP		115 801	113
FIAT CHRYSLER AUTOMOBILES NV		307 617	73
FUJI HEAVY INDUSTRIES		59 000	11
SUMITOMO ELECTRIC IND		102 600	13
SUZUKI MOTOR CORP		47 500	21
SWATCH GROUP INH		10	0
SWATCH GROUP NAM		23 781	13
TAYLOR WIMPEY		398 748	8
TESLA MOTORS INC		289 600	731
TJX COS		117 122	112
TOYOTA MOTOR CORP		1 142 255	213
TRACTOR SUPPLY COMPANY		10 700	23
UDEMY INC		327	0

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ULTA BEAUTY INC		4 800	24
USS CO		15 900	3
VAIL RESORTS INC		3 800	8
VALEO SA		26 041	4
VF CORP		28 100	5
VOLKSWAGEN STAMM		4 211	6
VOLKSWAGEN VORZUG		32 216	40
VOLVO CAR AB-B		56 197	2
WESFARMERS		107 060	42
WHIRLPOOL CORP		4 240	5
WHITBREAD		30 242	14
YAMAHA CORP		14 800	3
YAMAHA MOTOR CO		143 100	13
YUM BRANDS		28 882	38
ZALANDO SE		21 158	5
START TODAY CO LTD		15 400	4
SUM FORBRUKSVARER			6 680
AEON CO		57 100	13
AJINOMOTO CO		48 000	19
ALBERTSONS COS INC - CLASS A		25 200	6
ALIMENTATION COUCHE-TARD INC		93 134	56
ARCHER-DANIELS-MIDLAND		94 221	69
ASSOCIATED BRITISH FOODS		57 930	18
BAKKAFROST P/F		200 034	106
BARRY CALLEBAUT AG-REG		317	5
BEIERSDORF		13 756	21
BUNGE GLOBAL SA		15 000	15
CAMPBELL SOUP CO (US)		21 548	9
CARREFOUR		73 155	14
LINDT & SPRUENGLI PART		89	11
LINDT AND SPRUENGLI NAMEN		9	11
CHURCH & DWIGHT CO INC		22 700	22
CLOROX CO		12 318	18
COCA-COLA CO		498 166	298
COCA-COLA EUROPEAN PARTNERS		51 800	35
COCA-COLA HBC AG-CDI		24 723	7
COLES GROUP LTD		146 196	16
COLGATE-PALMOLIVE		90 359	73
CONAGRA FOODS INC		49 939	15
COSTCO WHOLESALE CORP		44 906	301
DANONE		89 629	59
DARLING INGREDIENTS INC		12 300	6
DOLLAR GENERAL CORP		22 462	31
DOLLAR TREE INC		23 451	34
EMPIRE CO LTD 'A'		12 900	3
ENDEAVOUR GROUP LTD/AUSTRALI		164 082	6
ESSITY AKTIEBOLAG-B		51 909	13
ESTEE LAUDER COS A		26 328	39
GENERAL MILLS		136 330	90
HALEON PLC		562 679	23
HELLOFRESH SE		15 354	2
HENKEL AG & CO KGAA		13 625	10
HENKEL AG & CO KGAA		26 657	22
HERSHEY CO (THE)		41 700	79
HORMEL FOODS CORP		32 200	11
JDE PEET'S NV		7 375	2
JERONIMO MARTINS SGPS		19 302	5

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
J.M.SMUCKER		11 900	15
KAO CORP		67 800	28
KELLOGG CO		26 900	15
KENVUE INC		180 000	39
KERRY GROUP A		13 345	12
KESKO B		33 355	7
DR PEPPER SNAPPLE GROUP-W/I		117 000	40
KIKKOMAN CORP		17 200	11
KIMBERLY-CLARK CORP		38 423	47
KOBAYASHI PHARMACEUTICAL CO		3 600	2
KOBE BUSSAN CO LTD		16 600	5
AHOLD (KON.)		95 378	28
KOSE CORP		7 000	5
KRAFT HEINZ CO/THE		83 896	32
KROGER CO		68 976	32
LAMB WESTON HOLDINGS INC		35 300	39
LOBLAW COMPANIES LTD		18 937	19
LOREAL		32 123	162
MATSUMOTOKIYOSHI HOLDINGS CO		27 000	5
MCCORMICK & CO NV		23 742	16
MEIJI HOLDINGS CO LTD		27 600	7
METRO A		24 707	13
KRAFT FOODS A		155 549	114
MONSTER BEVERAGE CORP		89 174	52
NESTLE		290 194	341
NISSHIN SEIFUN GROUP		20 105	3
NISSIN FOODS HOLDINGS CO LTD		17 700	6
OCADO GROUP PLC		51 964	5
PEPSICO		156 841	271
PROCTER & GAMBLE CO		272 835	406
RECKITT BENCKISER GROUP PLC		71 234	50
SAINSBURY (J)		174 012	7
SAPUTO		20 511	4
SEVEN AND I HOLDINGS CO		80 840	33
SHISEIDO CO		56 600	17
SUNTORY BEVERAGE & FOOD LTD		17 200	6
SYSCO CORP		128 667	96
TARGET CORP		45 811	66
TESCO		1 087 402	41
TYSON FOODS A		87 300	48
UNI-CHARM CORP		36 100	13
UNILEVER PLC		307 786	151
WALGREEN CO		90 432	24
WAL-MART STORES INC		153 800	246
WELCIA HOLDINGS CO LTD		14 400	3
WESTON (GEORGE)		6 299	8
WH GROUP LTD		2 521 283	16
WILMAR INTERNATIONAL		160 600	4
WOOLWORTHS LTD		166 245	43
YAKULT HONSHA CO		30 200	7
SUM KONSUMENTVARER			4 254
CALTEX AUSTRALIA		56 734	14
APA CORP		70 600	26
ARC RESOURCES LTD		181 200	27
BAKER HUGHES A GE CO		122 781	43
BORR DRILLING LTD		764 553	58
BP		1 801 205	109

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
BW LPG LTD		305 951	46
CAMECO CORP		47 500	21
CHENIERE ENERGY INC		26 700	46
CHESAPEAKE ENERGY CORP		14 800	12
CHEVRON CORP		217 400	329
CONOCOPHILLIPS		139 189	164
CABOT OIL & GAS CORP		67 800	18
DEVON ENERGY CORP		61 800	28
DIAMONDBACK ENERGY INC		17 800	28
JX HOLDINGS INC		384 855	16
ENI		253 069	43
EOG RESOURCES		58 500	72
EQT CORPORATION		37 300	15
EXXON MOBIL CORP		449 663	457
FLEX LNG LTD		74 036	22
FRONTLINE LTD		383 526	78
GALP ENERGIA SGPS SA-B SHRS		162 387	24
HAFNIA LTD		1 006 899	71
HALLIBURTON CO		108 100	40
HESS		33 400	49
HOLLY CORP		21 000	12
INDEPENDENT TANKERS CORP LTD		1 539 877	0
INPEX CORPORATION		102 100	14
KEYERA CORP		21 022	5
KINDER MORGAN INC		240 641	43
MARATHON OIL CORP		72 700	18
NESTE OIL		49 953	18
OCCIDENTAL PETROLEUM		77 184	47
OMV AG		10 350	5
ONEOK INC		67 800	48
OVINTIV INC		36 200	16
PARKLAND FUEL CORP		12 794	4
PEMBINA PIPELINE CORP		121 909	43
PIONEER NATURAL RES.		23 400	53
REPSOL YPF		230 612	35
SANTOS		361 099	19
SCHLUMBERGER		168 646	89
SHELL PLC		818 628	273
SUBSEA 7 SA		906 811	134
TARGA RESOURCES CORP		25 200	22
TRANSCANADA CORP		104 213	41
TENARIS SA		34 366	6
TEXAS PACIFIC LAND CORP		700	11
TOTAL		247 522	171
TOURMALINE OIL CORP		36 500	17
VALERO ENERGY CORP		48 035	63
WILLIAMS COS		138 143	49
WOODSIDE PETROLEUM		184 618	40
SUM ENERGI		4 684	3 151
3I GROUP PLC		105 779	33
ABN AMRO GROUP NV-CVA		30 056	5
STANDARD LIFE		132 111	3
ADMIRAL GROUP PLC		29 354	10
ADYEN NV		2 234	29
AEGON		163 868	10
AFLAC		60 144	50
AGEAS		14 188	6

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
AIA GROUP LTD		1 158 260	103
AIB GROUP PLC		371 363	16
ALLIANZ		40 116	109
ALLSTATE CORP		28 109	40
ALLY FINANCIAL INC		29 600	10
AMERICAN EXPRESS		62 874	120
AMERICAN FINANCIAL GROUP INC		8 400	10
AMERICAN INT'L GROUP		68 747	47
AMERIPRISE FINANCIAL		9 970	38
AMUNDI SA		6 394	4
ANNALY CAPITAL MANAGEMENT IN		43 325	9
ANZ BANKING GROUP		298 732	54
AON PLC-CLASS A		20 373	60
APOLLO GLOBAL MANAGEMENT INC		38 104	36
ARCH CAPITAL GROUP		35 000	26
ARES MANAGEMENT CORP - A		18 900	23
ARTHUR J GALLAGHER & CO		21 500	49
ASSICURAZIONI GENERALI		114 956	25
ASSURANT		4 400	8
ASX		17 223	8
AVIVA		253 289	14
AXA SA		186 757	62
BALOISE-HOLDING AG		6 498	10
BANCO BILBAO VIZCAYA ARGENTA		619 677	57
BANCO ESPIRITO SANTO		190 970	0
BSCH BCO SANTANDER CENTR		1 697 972	72
BANK OF AMERICA CORP		716 110	245
BANK OF IRELAND GROUP PLC		115 339	11
BANK MONTREAL		70 623	71
BANK NEW YORK MELLON		79 981	42
BANK NOVA SCOTIA		126 613	63
BANQUE CANTONALE VAUDOIS-REG		4 684	6
BARCLAYS		1 709 439	34
BERKSHIRE HATHAWAY B		132 251	479
BLACKROCK INC		14 908	123
BLACKSTONE INC		70 300	93
SQUARE INC - A		53 800	42
BNP PARIBAS		104 850	74
BOC HONG KONG HOLDINGS		375 700	10
BROOKFIELD ASSET MGMT-A		29 785	12
BROOKFIELD ASSET MAN A		143 243	59
BROWN & BROWN INC		21 100	15
CAIXABANK		429 045	18
CANADIAN IMPERIAL BANK		95 632	47
CAPITAL ONE FINANCIAL		40 188	54
CARLYLE GROUP INC/THE		16 900	7
CBOE HOLDINGS INC		10 000	18
CHIBA BANK		45 000	3
ACE		41 216	95
CINCINNATI FINL CORP		18 300	19
CITIGROUP		193 626	101
CITIZENS FINANCIAL GROUP		45 400	15
CHICAGO MERCANTILE EXCH		35 820	77
COINBASE GLOBAL INC -CLASS A		18 300	32
COMMERZBANK		87 323	11
COMMONWEALTH BANK		167 939	130
BANK YOKOHAMA		74 000	3

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
CREDIT AGRICOLE		102 843	15
DAI-ICHI LIFE INSURANCE		94 300	20
DAIWA SECURITIES GROUP		109 000	7
DANSKE BANK		77 238	21
DBS GROUP HOLDINGS		180 120	46
DEUTSCHE BANK NAMEN		218 864	30
DEUTSCHE BOERSE AG		20 460	43
DISCOVER FINANCIAL SERVICES		24 844	28
EDENRED		74 475	45
EQT AB		24 993	7
AXA EQUITABLE HOLDINGS INC		37 100	13
ERIE INDEMNITY COMPANY-CL A		1 900	6
ERSTE GROUP BANK AG		42 054	17
EURAZEO		2 723	2
EURONEXT NV		9 686	9
EVEREST RE GROUP		3 800	14
EXOR NV		12 969	13
FACTSET RESEARCH SYSTEMS INC		4 400	21
FAIRFAX FINANCIAL HLDGS		2 332	22
FIDELITY NAT'L FINANCIAL		32 500	17
FIDELITY NAT'L INFO SVCS		61 881	38
FIFTH THIRD BANCORP		61 705	22
FINECOBANK SPA		63 171	10
FIRST CITIZENS BCSHS -CL A		1 000	14
FIRST HORIZON NATIONAL CORP		77 200	11
FIRST REPUBLIC BANK/CA		14 000	0
FISERV		61 977	84
FLEETCOR TECHNOLOGIES INC		6 120	18
FRANKLIN RESOURCES		38 304	12
FUTU HOLDINGS LTD-ADR		14 400	8
GLOBAL PAYMENTS INC		28 046	36
TORCHMARK CORP		10 000	12
GMO PAYMENT GATEWAY INC		3 000	2
GOLDMAN SACHS GROUP		33 174	130
GREAT WEST LIFECO		38 148	13
GROUPE BRUXELLES LAMBERT		13 141	10
HANG SENG BANK		70 800	8
HANNOVER RUECKVERSICH.		6 062	15
HARGREAVES LANSDOWN PLC		20 856	2
HARTFORD FINANCIAL SVCS		43 111	35
HELVETIA HOLDING AG-REG		3 740	5
HONG KONG EXCH.&CLEARING		119 781	42
HSBC HOLDINGS (GB)		1 987 198	163
HUNTINGTON BANCSHARES INC		126 700	16
IA FINANCIAL CORP INC		8 879	6
IGM FINANCIAL		7 300	2
INDUSTRIVARDEN A		10 762	4
INDUSTRIVARDEN C		10 187	3
ING GROEP		360 017	55
INSURANCE AUSTRALIA GRP.		310 123	12
INTACT FINANCIAL CORP		19 300	30
INTERCONTINENTAL		55 695	73
INTESA SANPAOLO ORD		1 618 289	48
INVESCO LTD		28 858	5
INVESTOR AB SER. A		48 681	11
INVESTOR B		161 689	38
JACK HENRY & ASSOCIATES INC		7 300	12

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
JAPAN EXCHANGE GROUP INC		45 700	10
JAPAN POST BANK CO LTD		143 400	15
JAPAN POST HOLDINGS CO LTD		275 100	25
JAPAN POST INSURANCE CO LTD		19 000	3
JPMORGAN CHASE & CO		295 315	510
JULIUS BAER GROUP LTD		18 674	11
KBC GROUPE		27 047	18
KEYCORP		83 000	12
KINNEVIK AB - B		15 697	2
KKR & CO INC -A		62 200	52
LEGAL & GENERAL GROUP		509 551	17
LLOYDS BANKING GROUP PLC		6 382 315	39
LOEWS CORP		16 900	12
LONDON STOCK EXCHANGE		45 364	54
LPL FINANCIAL HOLDINGS INC		9 000	21
LUNDBERGFÖRETAGEN AB, L E SER. B		7 970	4
M & T BANK CORP		15 116	21
M&G PLC		189 065	5
MACQUARIE BANK		38 597	49
MANULIFE FINANCIAL CORP		194 310	44
MARKEL CORP		1 200	17
MARKETAXESS HOLDINGS INC		3 000	9
MARSH AND MCLENNAN COS		49 254	95
MASTERCARD A		84 707	367
MEDIBANK PRIVATE LTD		176 403	4
MEDIOBANCA		40 060	5
METLIFE		66 298	45
MITSUBISHI UFJ LEASE FIN		78 300	5
MITSUBISHI UFJ FIN GRP		1 135 798	99
MIZUHO FINANCIAL GROUP		239 941	42
MOODYS CORP		16 376	65
MORGAN STANLEY		124 787	118
MS&AD INSURANCE GROUP HOLDINGS		38 920	16
MSCI INC		8 000	46
MUENCHENER RUECKVERSICH.		14 293	60
NASDAQ OMX GROUP/THE		39 200	23
NATIONAL AUSTRALIA BANK		312 187	66
NATIONAL BANK OF CANADA		31 692	25
ROYAL BANK OF SCOTLAND		636 342	18
NEXI SPA		42 859	4
NN GROUP NV		29 012	12
NOMURA HOLDINGS		317 800	15
NORDEA BANK ABP		301 311	38
NORTHERN TRUST CORP		24 050	21
ONEX CORPORATION		5 400	4
ORIX CORP		108 000	21
OCBC BANK		347 766	35
PARTNERS GROUP HOLDING AG		2 416	35
PAYPAL HOLDINGS INC		106 120	66
PHOENIX GROUP HOLDINGS PLC		86 575	6
PNC FINL SERVICES GROUP		39 728	62
POSTE ITALIANE SPA		30 561	4
POWER CORP OF CANADA		64 883	19
PRINCIPAL FINANCIAL GRP		27 600	22
PROGRESSIVE CORP		58 252	94
PRUDENTIAL FINANCIAL		39 302	41
PRUDENTIAL		283 393	33

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
QBE INSURANCE GROUP		390 952	40
RAYMOND JAMES FINANCIAL INC		22 560	26
REGIONS FINANCIAL (NEW)		90 941	18
RESONA HOLDINGS		197 742	10
ROYAL BANK OF CANADA		137 819	142
S&P GLOBAL INC		32 621	146
SAMPO OYJ-A SHS		50 972	23
SBI HOLDINGS		39 270	9
SCHRODERS		53 664	3
SCHWAB (CHARLES) CORP		149 468	104
SEI INVESTMENTS COMPANY		9 500	6
SHIZUOKA FINANCIAL GROUP INC		34 000	3
SIGNATURE BANK		4 400	0
SINGAPORE EXCHANGE		128 600	10
SKAND.ENSKILDA BANKEN A		186 509	26
SOCIETE GENERALE		83 104	22
SOFINA		1 044	3
NKSJ HOLDINGS INC		31 800	16
ST JAMES'S PLACE PLC		37 154	3
STANDARD CHARTERED		249 464	22
STATE STREET CORP		36 943	29
SUMITOMO MITSUI FINL GRP		129 871	64
SUMITOMO MITSUI TRUST HOLDINGS		55 752	11
SUN LIFE FINANCIAL		55 162	29
SUNCORP GROUP LTD		159 524	15
SVB FINANCIAL GROUP		5 500	0
SVENSKA HANDELSBANKEN-A SHS		170 643	19
SWEDBANK		89 231	18
SWISS LIFE HOLDING		3 520	25
SWISS RE LTD		30 362	35
SYNCHRONY FINANCIAL		46 210	18
PRICE (T. ROWE) GROUP		23 323	26
T&D HOLDINGS		38 100	6
TALANX AG		8 489	6
TMX GROUP LTD		42 500	10
TOAST INC-CLASS A		23 900	4
TOKIO MARINE HOLDINGS INC		188 437	48
TORONTO-DOMINION BANK		181 144	119
TRADEWEB MARKETS INC-CLASS A		9 200	8
TRAVELERS COS		24 110	47
BB&T CORP		132 102	50
TRYG A/S		33 548	7
UBS NAMEN		327 142	103
UNICREDIT SPA		158 961	44
UNITED OVERSEAS BANK		127 623	28
US BANCORP		152 332	67
VISA INC-CLASS A SHARES		161 590	427
WEBSTER FINANCIAL CORP		15 700	8
WELLS FARGO & CO		371 062	185
WENDEL		2 001	2
WESTPAC BANKING		349 031	55
WILLIS GROUP HOLDINGS PLC		11 468	28
WISE PLC - A		69 302	8
WORLDLINE SA		19 833	3
BERKLEY (W.R.) CORP		19 775	14
ZURICH FINL SERVICES		14 966	79
SUM FINANS			9 425

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ABBOTT LABORATORIES		172 900	193
ABBVIE INC		179 336	282
AGILENT TECHNOLOGIES		29 921	42
ALCON INC		50 700	40
ALIGN TECHNOLOGY INC		7 800	22
ALNYLAM PHARMACEUTICALS INC		13 200	26
AMGEN		53 123	155
AMPLIFON SPA		7 430	3
ARGENX SE		6 144	24
ASAHI INTECC CO LTD		16 200	3
ASTELLAS PHARMA		202 620	25
ASTRAZENECA		154 157	212
AVANTOR INC		80 300	19
BACHEM HOLDING AG-REG B		2 130	2
BAXTER INTERNATIONAL		54 717	21
BAYER		97 717	37
BECTON DICKINSON		28 281	70
BIOGEN IDEC		15 494	41
BIOMARIN PHARMACEUTICAL INC		17 200	17
BIOMERIEUX		4 652	5
BIO-RAD LABORATORIES-A		3 000	10
BIO-TECHNE CORP		14 400	11
BOSTON SCIENTIFIC CORP		142 927	84
BRISTOL-MYERS SQUIBB CO		209 178	109
CARDINAL HEALTH		27 133	28
CARL ZEISS MEDITEC AG - BR		2 900	3
CATALENT INC		15 400	7
AMERISOURCEBERGEN		17 184	36
CENTENE CORP		55 920	42
CHARLES RIVER LABS INTL		6 200	15
CHUGAI PHARMACEUTICAL CO		73 700	28
COCHLEAR		8 262	17
COLOPLAST B		14 943	17
COOPER COS INC/THE		4 900	19
CSL LIMITED		47 979	95
CVS/CAREMARK		127 277	102
DAIICHI SANKYO CO		184 025	51
DANAHER CORP		71 123	167
DAVITA		6 200	7
WILLIAM DEMANT HOLDING		8 840	4
DENTSPLY SIRONA INC		20 300	7
DEXCOM INC		38 600	49
DIASORIN SPA		1 527	2
EBOS GROUP LTD		15 783	4
EDWARDS LIFESCIENCES CORP		60 300	47
EISAI CO		24 000	12
ANTHEM INC		23 596	113
LILLY (ELI) AND CO		81 323	481
ESSILOR INTERNATIONAL		28 942	59
EUROFINS SCIENTIFIC		11 287	7
EXACT SCIENCES CORP		19 400	15
FISHER & PAYKEL HEALTHCARE C		81 360	12
FRESENIUS MED. CARE ST		17 536	7
FRESENIUS SE & CO KGAA		38 765	12
GE HEALTHCARE TECHNOLOGY		42 609	33
GENMAB		7 032	23
GETINGE AB-B SHS		19 507	4

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
GILEAD SCIENCES		124 250	102
GRIFOLS SA		36 167	6
GLAXOSMITHKLINE		407 306	76
HCA HOLDINGS INC		21 100	58
HENRY SCHEIN INC		10 000	8
HIKMA PHARMACEUTICALS PLC		8 869	2
HOLOGIC INC		22 300	16
HOYA CORP		35 700	45
HUMANA		12 500	58
IDEXX LABORATORIES INC		8 500	48
ILLUMINA INC		14 500	21
INCYTE CORP		17 800	11
INSULET CORP		7 900	17
INTUITIVE SURGICAL		34 800	119
IPSEN		2 500	3
QUINTILES TRANSNATIONAL HOLD		19 032	45
JAZZ PHARMACEUTICALS PLC		5 900	7
JOHNSON & JOHNSON		242 748	386
PHILIPS ELECTRS (KON.)		80 671	19
KYOWA HAKKO KIRIN CO LTD		20 400	3
LABORATORY CORP OF AMER		7 700	18
LONZA GROUP		7 522	32
M3 INC		58 200	10
MASIMO CORP		10 500	12
MCKESSON CORP		13 582	64
MEDTRONIC		132 304	111
MERCK AND CO		258 090	286
MERCK KGAA STAMM		14 182	23
METTLER-TOLEDO INTERNATIONAL		2 453	30
MODERNA INC		34 800	35
MOLINA HEALTHCARE INC		5 400	20
NEUROCRINE BIOSCIENCES INC		12 000	16
NIPPON SHINYAKU CO LTD		3 700	1
NMC HEALTH PLC		7 700	0
NOVARTIS		209 954	215
NOVO NORDISK A/S-B		328 366	344
NOVOCURE LTD		66 100	10
OLYMPUS CORP		117 900	17
ONO PHARMACEUTICAL CO		36 300	7
ORION-YHTYMAE B		7 047	3
OTSUKA HOLDINGS CO LTD		48 900	19
PFIZER		561 405	164
QIAGEN N.V.		28 910	13
QUEST DIAGNOSTICS		13 248	19
RAMSAY HEALTH CARE LTD		14 326	5
RECORDATI SPA		10 198	6
REGENERON PHARMACEUTICALS		10 717	96
REPLIGEN CORP		5 000	9
RESMED INC		15 000	26
PERKINELMER INC		10 900	12
ROCHE HOLDING INHABER		2 456	8
ROCHE HOLDING GENUSS		71 996	212
ROYALTY PHARMA PLC- CL A		45 300	13
SANDOZ GROUP AG		40 775	13
SANOFI		112 869	114
SARTORIUS AG-VORZUG		2 600	10
SARTORIUS STEDIM BIOTECH		2 370	6

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SHIONOGI & CO		22 400	11
SIEMENS HEALTHINEERS AG		32 311	19
SMITH & NEPHEW		83 337	12
SONIC HEALTHCARE		34 028	8
SONOVA HOLDING		4 535	15
STERIS PLC		10 300	23
STRAUMANN HOLDING		12 186	20
STRYKER CORP		33 899	103
SWEDISH ORPHAN BIOVITRUM AB		22 091	6
SYSMEX CORP		18 700	11
TAKEDA PHARMACEUTICAL		157 484	46
TELEFLEX INC		4 400	11
TERUMO CORP		76 600	25
TEVA PHARMACEUTICAL-SP ADR		108 964	12
CIGNA CORP		44 308	135
THERMO FISHER SCIENTIFIC		39 550	213
UCB (GROUPE)		11 336	10
UNITED THERAPEUTICS CORP		6 000	13
UNITEDHEALTH GROUP		93 893	502
UNIVERSAL HEALTH SERVICES-B		5 783	9
VEEVA SYSTEMS INC-CLASS A		15 600	31
VERTEX PHARMACEUTICALS		25 572	106
VIATRIS INC		107 477	12
WATERS CORP		6 953	23
WEST PHARMACEUTICAL SERVICES		6 900	25
ZIMMER HOLDINGS		23 059	28
ZOETIS INC		45 978	92
SUM HELSE			7 547
3M CO		81 153	90
ABB LTD		156 340	70
ACS ACTIV. CONST. Y SVCS		28 255	13
ADECCO		12 121	6
ADP		10 532	14
AECOM		21 700	20
AENA SA		7 617	14
AERCAP HOLDINGS NV		60 500	46
ASAHI GLASS CO		17 360	7
AIR CANADA		43 800	6
ALFA LAVAL		33 259	13
ALLEGION PLC		11 800	15
AMETEK INC		22 950	38
ALL NIPPON AIRWAYS CO		43 900	10
AP MOLLER MAERSK A		307	6
AP MOLLER MAERSK B		484	9
ASHTREAD GROUP PLC		43 353	31
ASSA ABLOY AB-B		112 592	33
ATLAS COPCO A		267 169	47
ATLAS COPCO AB-B SHS		146 310	22
AUCKLAND INT'L AIRPORT		108 800	6
QR NATIONAL LTD		635 606	17
AUTOMATIC DATA PROCESS		41 434	98
AUTOSTORE HOLDINGS LTD		4 086 885	82
AXON ENTERPRISE INC		9 100	24
BAYCURRENT CONSULTING INC		10 900	4
BEIJER REF AB		50 060	7
BOOZ ALLEN HAMILTON HOLDINGS		39 500	51
BOUYGUES ORD		27 808	11

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
BRAMBLES		384 438	36
BRENTAG AG		13 293	12
BROADRIDGE FINANCIAL SOLUTIO		12 700	27
BUILDERS FIRTSOURCE INC		12 200	21
BUNZL		37 187	15
BUREAU VERITAS SA		33 512	9
CH ROBINSON WORLDWIDE		10 800	9
CADELER A/S		222 895	10
CADELER A/S-ADR		51 902	10
CAE		62 724	14
CANADIAN NAT'L RAILWAY		56 616	72
CP RAILWAY		106 300	86
CARLISLE COS INC		6 800	22
CARRIER GLOBAL CORP		83 074	48
CATERPILLAR		66 728	200
CENTRAL JAPAN RAILWAY CO		156 500	40
CERIDIAN HCM HOLDING INC		12 900	9
CINTAS CORP		11 297	69
CK HUTCHISON HOLDINGS LTD		342 417	19
CLARIVATE PLC		44 500	4
CNH INDUSTRIAL NV		90 117	11
SAINT-GOBAIN		50 933	38
COMPUTERSHARE		142 257	24
COPART INC		95 000	47
CSX CORP		204 878	72
CUMMINS		14 600	36
DAI NIPPON PRINTING CO		18 500	6
DAIFUKU CO LTD		28 200	6
DAIKIN INDUSTRIES		26 200	43
DAIMLER TRUCK HOLDING AG		59 978	23
DCC PLC		8 721	7
DEERE & CO		36 434	148
DELTA AIR LINES		45 370	19
LUFTHANSA		88 880	8
DEUTSCHE POST		100 424	51
DOVER CORP		19 577	31
DSV DE SAMMENSLUT VOGN		17 778	32
EAST JAPAN RAILWAY CO		29 902	17
EATON CORP		39 616	97
EIFFAGE		13 077	14
ELEMENT FINANCIAL CORP		30 900	5
EMERSON ELECTRIC CO		86 839	86
EPIROC AB-A		67 452	14
EPIROC AB-B		33 875	6
EQUIFAX		13 200	33
EXPEDITORS INTL WASH.		16 000	21
EXPERIAN PLC		95 886	40
FANUC CORP		121 700	36
FASTENAL CO		69 900	46
FEDEX CORP		24 583	63
FERGUSON PLC		20 801	41
FERROVIAL SA		58 133	22
FORTIVE CORP		46 098	34
FORTUNE BRANDS HOME & SECURI		14 400	11
FUJI ELECTRIC CO LTD		18 200	8
GEA GROUP		16 457	7
GEBERIT		3 463	23

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
GENERAC HOLDINGS INC		7 700	10
GENERAL ELECTRIC CO		160 428	208
GROUPE EUROTUNNEL SA - REGR		113 450	21
GFL ENVIRONMENTAL INC-SUB VT		20 400	7
GOLDEN OCEAN GROUP LTD		316 897	31
GRAB HOLDINGS LTD - CL A		233 400	8
GRACO INC		19 500	17
HANKYU HANSHIN HLDG		25 100	8
HIKARI TSUSHIN INC		7 000	12
HITACHI CONSTR. MACHINE.		9 200	2
HITACHI		115 000	84
HOSHIZAKI ELECTRIC CO LTD		10 200	4
ARCONIC INC		116 750	64
HUBBELL INC		4 900	16
HUNT (J.B.) TRANSPORT		7 000	14
HUSQVARNA B		33 815	3
IDEX CORP		6 600	15
ILLINOIS TOOL WORKS		30 550	81
IMCD GROUP NV		7 136	13
INDUTRADE AB		20 581	5
GARDNER DENVER HOLDINGS INC		42 568	33
INTERTEK GROUP		13 171	7
INVESTMENT AB LATOUR-B SHS		11 251	3
ITOCHU CORP		140 400	58
JAPAN AIRLINES CO LTD		57 600	12
JOHNSON CONTROLS INTERNATION		74 015	43
KAJIMA CORP		105 000	18
KAWASAKI KISEN KAISHA		16 900	7
KEIO CORP		6 600	2
KEISEI ELECTRIC RAILWAY		40 100	19
KEPPEL CORP LTD		170 960	9
KINGSPAN GROUP PLC		13 013	11
KINTETSU CORP		61 990	20
KNIGHT-SWIFT TRANSPORTATION		13 300	8
KNORR-BREMSE AG		6 238	4
KOMATSU		101 300	27
KONE B		38 746	20
KUBOTA CORP		95 700	15
KUEHNE & NAGEL INT'L		5 164	18
KURITA WATER INDUSTRIES		10 100	4
LEGRAND		29 022	31
LENNOX INTERNATIONAL INC		5 000	23
LIFCO AB-B SHS		33 075	8
JS GROUP CORP		21 100	3
MAKITA CORP		20 700	6
MARUBENI CORP		189 500	30
MASCO CORP		27 001	18
OUTOTEC OYJ		82 474	8
MINEBEA CO		29 600	6
MISUMI GROUP INC		25 600	4
MITSUBISHI ELECTRIC CORP		209 900	30
MITSUBISHI HEAVY IND		98 409	58
MITSUI OSK LINES		35 100	11
MONOTARO CO LTD		20 800	2
MTR CORP		169 547	7
MTU AERO ENGINES AG		16 510	36
NGK INSULATORS		21 000	3

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
NIBE INDUSTRIER AB-B SHS		129 476	9
NIDEC CORP		38 800	16
NIPPON EXPRESS HOLDINGS INC		5 200	3
NIPPON YUSEN K.K		133 600	42
NORDSON CORP		4 300	12
NORFOLK SOUTHERN CORP		22 946	55
OBAYASHI CORP		94 500	8
ODAKYU ELECTRIC RAILWAY		20 900	3
OLD DOMINION FREIGHT LINE		10 000	41
OTIS WORLDWIDE CORP		61 137	56
OWENS CORNING		11 000	17
PACCAR		76 579	76
PARKER HANNIFIN CORP		12 889	60
PAYCHEX		33 157	40
PAYCOM SOFTWARE INC		5 700	12
PAYLOCITY HOLDING CORP		4 100	7
PENTAIR		13 233	10
PERSOL HOLDINGS CO LTD		185 000	3
PRYSMIAN SPA		28 426	13
QANTAS AIRWAYS LTD		211 019	8
QUANTA SERVICES INC		21 200	46
RANDSTAD HOLDING		8 782	6
RATIONAL AG		326	3
RITCHIE BROS. AUCTIONEER		16 900	11
RECRUIT HOLDINGS CO LTD		143 400	61
REECE LTD		22 186	3
REED ELSEVIER (GB)		246 581	99
RENTOKIL INITIAL PLC		231 670	13
REPUBLIC SERVICES		24 795	42
RHEINMETALL AG		13 041	42
ROBERT HALF INT'L		11 100	10
ROCKWELL AUTOMATION		12 100	38
ROCKWOOL INTL A/S-B SHS		1 000	3
ROLLINS INC		34 900	15
SAAB AB-B		21 631	13
SANDVIK		114 630	25
SCHINDLER NAMEN		8 328	20
SCHNEIDER ELECTRIC		53 964	110
SEMBCORP MARINE		5 816 077	5
SECOM CO		18 700	14
SECURITAS B		36 700	4
SENSATA TECHNOLOGIES HOLDING		17 600	7
SG HOLDINGS CO LTD		24 700	4
SGS		13 125	11
SHIMIZU CORP		207 600	14
SIEMENS		75 594	144
SIEMENS ENERGY AG		58 052	8
SINGAPORE AIRLINES		427 900	22
SINGAPORE TECH ENGR.		200 900	6
SITC INTERNATIONAL HOLDINGS		119 000	2
SKANSKA B		30 101	6
SKF B		31 433	6
SMC CORP		6 000	33
SMITH (A.O.) CORP		14 500	12
SMITHS GROUP		104 649	24
SNAP-ON INC		7 500	22
SOUTHWEST AIRLINES CO		12 100	4

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SPIRAX-SARCO ENGINEERING PLC		6 549	9
SS&C TECHNOLOGIES HOLDINGS		22 700	14
STANLEY BLACK & DECKER INC		12 854	13
STOLT-NIELSEN LTD		93 015	29
SUMITOMO CORP		131 500	29
TAISEI CORP		44 500	15
TECHTRONIC INDUSTRIES CO		118 000	14
TELEPERFORMANCE		5 151	8
TFI INTERNATIONAL INC		7 700	11
THOMSON REUTERS CORP		17 718	26
TOBU RAILWAY CO		12 800	3
TOKYU CORP		36 600	5
TOPPAN PRINTING CO		87 450	25
TORO CO		17 400	17
TOROMONT INDUSTRIES LTD		12 200	11
TOTO		10 800	3
TOYOTA INDUSTRIES CORP		21 600	18
TOYOTA TSUSHO		29 300	17
INGERSOLL-RAND PLC		23 849	59
TRANSDIGM GROUP INC		12 100	124
TRANSUNION		17 600	12
TRANSURBAN GROUP		331 581	31
UBER TECHNOLOGIES INC		184 500	115
AMERCO		900	1
U-HAUL HOLDING CO-NON VOTING		8 100	6
UNION PACIFIC CORP		60 655	151
UNITED PARCEL SERVICE B		72 436	116
UNITED RENTALS INC		6 600	38
VAT GROUP AG		2 888	15
VERALTO CORP		23 707	20
VERISK ANALYTICS INC-CLASS A		16 600	40
VESTAS WIND SYSTEMS		135 667	44
VINCI		65 169	83
VOLVO A		15 492	4
VOLVO B		156 729	41
WABTEC CORP		25 214	32
WARTSILA B		50 555	7
WASTE CONNECTIONS INC		28 300	43
WASTE MANAGEMENT		44 058	80
WATSCO INC		3 100	13
WEST JAPAN RAILWAY CO		47 400	20
WOLTERS KLUWER		27 573	40
WSP GLOBAL INC		19 734	28
GRAINGER (WW)		6 800	57
XINYI GLASS HOLDINGS LTD		447 062	5
XYLEM INC		36 110	42
YAMATO HOLDINGS CO		23 200	4
YASKAWA ELECTRIC CORP		22 200	9
SUM INDUSTRI			6 959
ACCENTURE PLC		62 829	224
ADOBE SYSTEMS		45 591	276
ADVANCED MICRO DEVICES		164 798	247
ADVANTEST CORP		74 000	25
AKAMAI TECHNOLOGIES		15 200	18
AMPHENOL CORP		60 344	61
ANALOG DEVICES		50 340	102
ANSYS INC		8 800	32

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
APPLE		1 581 112	3 091
APPLIED MATERIALS		84 040	138
ARISTA NETWORKS INC		25 900	62
ARROW ELECTRONICS		5 900	7
ASM INTERNATIONAL NV		4 490	24
ASML HLDG		40 899	313
ASPEN TECHNOLOGY INC		5 800	13
ATLASSIAN CORP-CL A		14 800	36
AUTODESK		22 000	54
AZBIL CORP		6 500	2
BECHTLE AG		8 775	4
BENTLEY SYSTEMS INC-CLASS B		19 600	10
BILL HOLDINGS INC		8 500	7
BROADCOM LTD		44 951	510
BROTHER INDUSTRIES		17 800	3
CADENCE DESIGN SYS INC		27 200	75
CANON INC		107 950	28
CAP GEMINI SA		16 402	35
CDW CORP/DE		14 500	33
CGI GROUP A		23 300	25
CHECK POINT SOFTWARE TECH		24 000	37
CISCO SYSTEMS		410 211	210
CLOUDFLARE INC - CLASS A		29 800	25
COGNEX CORP		12 000	5
COGNIZANT TECH SOLUTIONS		52 854	41
CONSTELLATION SOFTWARE INC		2 000	50
CONSTELLATION SOFTWARE INC Warrant		2 000	0
CORNING		83 148	26
CROWDSTRIKE HOLDINGS INC - A		22 600	59
CYBERARK SOFTWARE LTD/ISRAEL		5 800	13
DASSAULT SYSTEMES		67 895	34
DATADOG INC - CLASS A		24 800	31
DELL TECHNOLOGIES INC-CL V		23 000	18
DESCARTES SYSTEMS GRP/THE		6 400	5
DISCO CORP		10 600	27
DOCUSIGN INC		15 600	9
DROPBOX INC-CLASS A		22 900	7
DYNATRACE INC		24 500	14
ENPHASE ENERGY INC		15 000	20
ENTEGRIS INC		15 300	19
EPAM SYSTEMS INC		6 900	21
ERICSSON (LM) B		343 663	22
F5 NETWORKS		7 000	13
FAIR ISAAC CORP		2 500	30
FIRST SOLAR INC		10 700	19
FORTINET INC		66 300	39
FUJI FILM HOLDINGS CO		40 000	24
FUJITSU		16 720	26
GARTNER INC		8 500	39
SYMANTEC CORP		52 900	12
GODADDY INC - CLASS A		16 600	18
HALMA PLC		41 161	12
HAMAMATSU PHOTONICS KK		10 600	4
HEWLETT PACKARD ENTERPRIS		117 565	20
HEXAGON AB SER. B		239 848	29
HIROSE ELECTRIC CO		1 984	2

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
HP INC		92 965	28
HUBSPOT INC		4 800	28
IBIDEN CO		10 500	6
INFINEON TECHNOLOGIES		129 893	55
INTEL CORP		428 155	218
INTL BUSINESS MACHINES CORP		90 236	150
INTUIT		27 918	177
JUNIPER NETWORKS		39 700	12
KEYENCE CORP		19 400	87
KEYSIGHT TECHNOLOGIES IN		18 300	30
KLA TENCOR CORP		13 800	81
KYOCERA CORP		148 800	22
LAM RESEARCH CORP		13 450	107
LASERTEC CORP		9 000	24
LATTICE SEMICONDUCTOR CORP		12 000	8
LOGITECH NAMEN		13 895	13
MARVELL TECHNOLOGY GROUP		85 200	52
MICROCHIP TECHNOLOGY		54 800	50
MICRON TECHNOLOGY		108 900	94
MICROSOFT CORP		713 619	2 724
MONDAY.COM LTD		3 300	6
MONGODB INC		7 600	32
MONOLITHIC POWER SYSTEMS INC		4 800	31
MURATA MANUFACTURING CO		184 500	40
NEC CORP		23 740	14
NEMETSCHEK SE		3 775	3
NETWORK APPLIANCE		19 639	18
NICE SYSTEMS LTD		5 223	11
NOKIA CORP		488 373	17
NOMURA RESEARCH INST		43 921	13
NTT DATA CORP		58 700	8
NVIDIA		250 236	1 258
NXP SEMICONDUCTORS NV		26 712	62
OBIC CO		8 600	15
OKTA INC		31 500	29
OMRON CORP		16 700	8
ON SEMICONDUCTOR CORP		45 400	39
OPEN TEXT CORP		25 000	11
ORACLE CORP		166 198	178
ORACLE CORP JAPAN		2 300	2
OTSUKA CORP		7 800	3
PALANTIR TECHNOLOGIES INC-A		186 200	32
PALO ALTO NETWORKS INC		30 200	90
PTC INC		13 400	24
QORVO INC		9 600	11
QUALCOMM		110 900	163
NEC ELECTRONICS CORP		135 800	25
RICOH CO		44 900	4
ROHM CO		26 800	5
ROPER INDUSTRIES		10 600	59
SAGE GROUP (THE)		124 072	19
SALESFORCE.COM		99 515	266
SAP STAMM		103 864	163
SCSK CORP		10 800	2
SEAGATE TECHNOLOGY HOLDINGS		22 419	19
SEIKO EPSON CORPORATION		18 100	3
SERVICENOW INC		20 246	145

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SHIMADZU CORP		29 100	8
SHOPIFY INC - CLASS A		119 100	94
SKYWORKS SOLUTIONS INC		17 128	20
SNOWFLAKE INC-CLASS A		28 500	58
SOLAREGE TECHNOLOGIES INC		4 700	4
SPLUNK INC		18 200	28
STMICROELECTRONICS NV		73 764	37
SUMCO		22 000	3
SYNOPSYS		15 100	79
TDK CORP		37 800	18
TE CONNECTIVITY LTD		31 450	45
TELEDYNE TECHNOLOGIES INC		5 800	26
TEMENOS GROUP AG-REG		4 500	4
TERADYNE INC		13 200	15
TEXAS INSTRUMENTS		90 205	156
TIS INC		26 300	6
TOKYO ELECTRON		47 200	86
TOWER SEMICONDUCTOR LTD		10 668	3
TREND MICRO		13 600	7
TRIMBLE NAVIGATION LTD		30 100	16
TWILIO INC - A		13 600	10
TYLER TECHNOLOGIES INC		4 100	17
UIPATH INC - CLASS A		36 200	9
UNITY SOFTWARE INC		29 000	12
VENTURE CORP LTD		20 300	2
VERISIGN		9 100	19
WESTERN DIGITAL		36 794	20
WISETECH GLOBAL LTD		18 800	10
WIX.COM LTD		3 900	5
CREE INC		10 200	5
WORKDAY INC-CLASS A		20 289	57
XERO LTD		13 135	10
YOKOGAWA ELECTRIC CORP		14 000	3
ZEBRA TECHNOLOGIES CORP-CL A		4 300	12
ZOOM VIDEO COMMUNICATIONS-A		28 300	21
ZSCALER INC		10 500	24
SUM IT		27 235	14 181
AGNICO-EAGLE MINES		72 174	40
AIR LIQUIDE		52 080	103
AIR PRODUCTS & CHEMICALS		22 100	61
AKZO NOBEL		16 688	14
ALBEMARLE CORP		12 000	18
ALCOA CORP		28 000	10
AMCOR PLC		125 100	12
ANGLO AMERICAN (GB)		193 582	49
ANTOFAGASTA		49 836	11
ARCELOR-MITTAL A		49 531	14
ARKEMA		4 616	5
ASAHI KASEI CORP		118 500	9
AVERY DENNISON CORP		9 611	20
BALL CORP		35 990	21
BASF		89 920	49
BHP BILLITON LTD		522 189	182
BLUESCOPE STEEL		38 799	6
BOLIDEN		33 028	10
CCL INDUSTRIES INC - CL B		12 100	6
CELANESE CORP		10 200	16

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
CF INDUSTRIES HOLDINGS INC		28 600	23
CHRISTIAN HANSEN HOLDING A/S		9 089	8
CLARIANT AG-REG		16 212	2
CLIFFS NATURAL RESOURCES INC		65 700	14
CORTEVA INC		74 753	36
COVESTRO AG		15 192	9
CRH PLC		78 573	55
CRODA INTERNATIONAL PLC		11 374	7
CROWN HOLDINGS INC		10 200	10
DOW INC		73 153	41
DSM-FIRMENICH AG		19 742	20
DOWDUPONT INC		48 653	38
EASTMAN CHEMICAL CO		12 300	11
ECOLAB		25 523	51
EMS-CHEMIE HOLDING AG-REG		698	6
ENDEAVOUR MINING PLC		27 235	6
EVONIK INDUSTRIES AG		14 811	3
FIRST QUANTUM MINERALS		94 278	8
FMC CORP		9 770	6
FORTESCUE METALS GROUP		179 447	36
FRANCO-NEVADA CORP		28 906	33
GIVAUDAN		997	42
HOLCIM		56 487	45
HOLMEN B		9 349	4
ISRAEL CHEMICALS LTD		40 032	2
INDEPENDENCE GROUP NL		97 787	6
INT'L PAPER CO		27 553	10
INT'L FLAVORS FRAGRANCES		22 122	18
IVANHOE MINES LTD-CL A		158 300	16
JAMES HARDIE INDUSTRIES SE		37 389	14
JFE HOLDINGS		45 100	7
JOHNSON MATTHEY		17 996	4
JSR CORP		13 600	4
KINROSS GOLD CORP		153 600	9
LINDE PLC		48 791	203
LUNDIN MINING CORP		115 800	10
LYONDELLBASELL INDU-CL A		26 532	26
MARTIN MARIETTA MATRLS		5 700	29
MINERAL RESOURCES LTD		14 294	7
mitsubishi chemical hldg		121 550	8
MITSUI CHEMICALS		19 120	6
MONDI PLC		52 373	10
MOSAIC CO (THE)		28 800	10
NEWMONT MINING HLDG		170 443	72
NIPPON PAINT CO LTD		131 970	11
TAIYO NIPPON SANSO CORP		13 000	4
NIPPON STEEL CORP		92 172	21
NISSAN CHEMICAL IND		11 600	5
NITTO DENKO CORP		16 200	12
NORTHERN STAR RESOURCES LTD		105 322	10
NOVOZYMES B		25 818	14
NUCOR CORP		25 064	44
NUTRIEN LTD		48 700	28
OCI NV		26 001	8
OJI PAPER CO		61 300	2
ORICA		27 493	3
PACKAGING CORP OF AMERICA		10 800	18

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
PAN AMERICAN SILVER CORP		51 800	9
PILBARA MINERALS LTD		266 486	7
PPG INDUSTRIES		24 552	37
RELIANCE STEEL & ALUMINUM		5 900	17
RIO TINTO LTD		1 743	2
RIO TINTO PLC		220 567	167
RPM INTERNATIONAL INC		14 500	16
SEALED AIR CORP		12 100	4
SHERWIN-WILLIAMS CO		24 400	77
SHIN-ETSU CHEMICAL CO		181 200	77
SIG GROUP AG		41 106	10
SIKA INHABER		15 081	50
SMURFIT KAPPA GROUP PLC		26 401	11
SOUTH32 LTD		469 086	11
STEEL DYNAMICS INC		13 700	16
STORA ENSO R		47 320	7
SUMITOMO CHEMICAL CO		96 600	2
SUMITOMO METAL MINING CO		20 450	6
SVENSKA CELLULOZA AB SCA-B		68 979	10
SYENSQO SA		6 758	7
SYMRISE AG		12 123	14
TORAY INDUSTRIES		107 000	6
TOSOH CORP		20 000	3
UMICORE		16 837	5
UPM-KYMMENE		46 159	18
VOESTALPINE		7 772	2
VULCAN MATERIALS CO		14 285	33
WACKER CHEMIE AG		1 872	2
WEST FRASER TIMBER CO LTD		18 500	16
WESTLAKE CHEMICAL CORP		4 200	6
WESTROCK CO		19 144	8
SILVER WHEATON CORP		68 745	35
SUM RÅVARER			2 513
ALEXANDRIA REAL ESTATE EQUIT		17 850	23
AMERICAN HOMES 4 RENT- A		39 200	14
AMERICAN TOWER CORP A		46 308	102
AVALONBAY COMMUNITIES		15 235	29
AZRIELI GROUP		2 982	2
BOSTON PROPERTIES		14 483	10
BRITISH LAND CO		68 884	4
CAMDEN PROPERTY TRUST		8 700	9
CAN APARTMENT PROP REAL ESTA		10 859	4
ASCENDAS REAL ESTATE INV		481 842	11
ASCOTT RESIDENCE TRUST		18 546	0
CAPITAMALL TRUST		536 068	8
CAPITALAND INVESTMENT LTD/SI		325 300	8
CBRE GROUP INC		29 400	28
CITY DEVELOPMENTS		23 700	1
CHEUNG KONG PROPERTY HOLDING		183 417	9
COSTAR GROUP INC		48 200	43
FONCIERE DES REGIONS		6 752	4
CROWN CASTLE INT'L CORP		43 613	51
DAITO TRUST CONSTRUCTION		4 800	6
DAIWA HOUSE IND CO		52 300	16
DAIWA HOUSE RESIDENTIAL INV		211	4
DEXUS/AU		109 610	6
DIGITAL REALTY TRUST INC		30 500	42

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
EQUINIX INC		9 252	76
EQUITY LIFESTYLE PROPERTIES		16 900	12
EQUITY RESIDENTIAL		39 201	24
ESR GROUP LTD		235 800	3
ESSEX PROPERTY TRUST INC		6 100	15
EXTRA SPACE STORAGE INC		23 200	38
FASTIGHETS AB BALDER-B SHRS		70 734	5
FIRSTSERVICE CORP		4 300	7
GECINA		3 382	4
GLP J-REIT		237	2
GOODMAN GROUP		186 949	33
GPT GROUP		212 960	7
HANG LUNG PROPERTIES		140 500	2
HEALTHCARE TRUST OF AME-CL A		31 670	6
HEALTH CARE PPTY INVEST		66 900	13
HENDERSON LAND DEV.		109 700	3
HONGKONG LAND HOLDINGS LTD		85 800	3
HOST HOTELS AND RESORTS		67 596	13
SHOEI CO LTD/CHIYODA-KU		72 200	8
INVITATION HOMES INC		59 200	20
IRON MOUNTAIN		28 308	20
JAPAN RETAIL FUND INVT		459	3
JAPAN REAL ESTATE INV		192	8
KENEDIX OFFICE INVESTMENT CO		576	7
KEPPEL REIT		34 192	0
KIMCO REALTY CORP		190 300	41
KLEPIERRE		39 167	11
LAND SECURITIES GROUP		106 145	10
LEG IMMOBILIEN AG		4 608	4
LEND LEASE GROUP		36 373	2
LINK REIT		244 363	14
MAPLETREE LOGISTICS TRUST		193 898	3
MAPLETREE COMMERCIAL TRUST		188 400	2
MID-AMERICA APARTMENT COMM		13 000	18
MIRVAC GROUP		296 314	4
MITSUBISHI ESTATE CO		112 879	16
NET LEASE OFFICE PROPERTY		1 400	0
NEW WORLD DEVELOPMENT		209 741	3
NIPPON BUILDING FUND		110	5
NIPPON PROLOGIS REIT INC		227	4
NOMURA REAL ESTATE HLD		6 700	2
NOMURA REAL ESTATE MASTER FU		320	4
PROLOGIS INC		91 883	124
PUBLIC STORAGE		16 000	50
REALTY INCOME CORP		67 508	39
REGENCY CENTERS CORP		13 700	9
RIOCAN REIT		8 396	1
SAGAX AB-B		9 802	3
SBA COMMUNICATIONS CORP-CL A		12 154	31
WESTFIELD RETAIL TRUST		567 679	12
SEGRO		105 182	12
SIMON PROPERTY GROUP		37 396	54
SINO LAND		255 936	3
STOCKLAND		165 127	5
SUMITOMO REALTY & DEV CO		33 100	10
SUN COMMUNITIES INC		12 400	17

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SUN HUNG KAI PROPERTIES		130 664	14
SWIRE PACIFIC A		40 600	3
SWIRE PROPERTIES LTD		87 200	2
SWISS PRIME SITE-REG		10 731	12
UDR INC		39 400	15
UNIBAIL GROUP STAPLED		8 018	6
UNITED OVERSEAS LAND		34 787	2
VENTAS		37 911	19
CENTRO RETAIL AUSTRALIA		444 759	6
DEUTSCHE ANNINGTON IMMOBILIE		67 940	22
WAREHOUSES DE PAUW SCA		12 789	4
WELLTOWER INC		55 515	51
WEYERHAEUSER CO		75 564	27
WHARF REAL ESTATE INVESTMENT		229 000	8
WP CAREY INC		21 000	14
ZILLOW GROUP INC - C		14 300	8
SUM EIENDOM			1 519
ACCIONA		4 426	7
ALGONQUIN POWER & UTILITIES		177 391	11
ALTAGAS LTD		81 257	17
AMERICAN WATER WORKS CO INC		32 800	44
APA GROUP		137 071	8
ATMOS ENERGY CORP		43 100	51
BROOKFIELD RENEWABLE COR-A		16 800	5
CANADIAN UTILITIES A		52 817	13
CENTRICA PLC		604 480	11
CONSOLIDATED EDISON		100 710	93
CONSTELLATION ENERGY		34 121	41
CORP ACCIONA ENERGIAS RENOVA		11 457	4
E. ON		379 829	52
EDISON INTERNATIONAL		51 989	38
EDP RENOVAVEIS SA		25 993	5
ELIA SYSTEM OPERATOR SA/NV		5 680	7
ENAGAS		42 568	7
ENDESA SA		44 805	9
ENEL		1 382 560	104
GDF SUEZ		232 881	42
AQUA AMERICA INC		65 200	25
NORTHEAST UTILITIES		59 222	37
EXELON CORP		167 963	61
FORTUM OYJ		63 184	9
HONGKONG CHINA GAS		1 303 956	10
HYDRO ONE LTD		63 500	19
IBERDROLA		1 051 182	140
MERCURY NZ LTD		115 115	5
MERIDIAN ENER-PARTLY PAID SH		271 932	9
NATIONAL GRID		622 036	85
GAS NATURAL SDG		17 170	5
NEXTERA ENERGY INC		217 900	134
NORTHLAND POWER INC		75 983	14
DONG ENERGY A/S		16 109	9
OSAKA GAS CO		78 900	17
PG&E CORP		504 700	92
PUBLIC SV ENTERPRISE CO		84 815	53
RED ELECTRICA CORPORACION SA		54 363	9
SEMPRA ENERGY		142 216	108
SEVERN TRENT		25 263	8

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SNAM SPA		316 444	17
SSE PLC		100 989	24
TERNA		266 939	23
TOKYO GAS CO		33 520	8
UGI CORP		71 900	18
UNITED UTILITIES GROUP PLC		68 686	9
VEOLIA ENVIRONNEMENT		65 063	21
VERBUND OESTERR ELEK A		6 347	6
SUM FORSYNING			1 545
UTLAND			62 264
Totalt			74 252
SUM EIENDOM			1 540
SUM ENERGI			5 157
SUM FINANS			12 830
SUM FORBRUKSVARER			6 753
SUM FORSYNING			3 965
SUM HELSE			7 587
SUM INDUSTRI			7 592
SUM IT			14 395
SUM KONSUMENTVARER			5 035
SUM RÅVARER			3 232
SUM TELEKOM & MEDIA			5 142
SUM USPESIFISERT			1 023
SUM AKSJER			74 252
AKSJEFOND			
CBRE PAN-EUROPEAN CORE FUND (PEC)		67 994 887	989
KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER MER SAMFANSV TA		499 639	474
KLP AKSJEASIA INDEKS TA	990 122 571	951 994	943
KLP AKSJEASIA INDEKS VALUTASIKRET TA	990140847	183 994	202
KLP AKSJEEUROPA INDEKS TA	990122555	2 234 867	2 234
KLP AKSJEFREMVOKSENDE MARKEDER FLERFAKTOR S	920672159	1 730 976	2 037
KLP AKSJEFREMVOKSENDE MARKEDER INDEKS S-1000	996715426	8 565 175	8 419
KLP AKSJEGLOBAL FLERFAKTOR S	912651037	14 108 808	16 939
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS S-3000	987 570 113	16 590 407	17 116
KLP AKSJEGLOBAL MER SAMFUNNSANSVAR TA	920 672 183	966 047	1 005
KLP AKSJEGLOBAL MER SAMFUNNSANSVAR VALUTASIKRET S	923251626	18 442	21
KLP AKSJEGLOBAL SMALL CAP FLERFAKTOR S	920672094	1 557 665	1 882
KLP AKSJEGLOBAL SMALL CAP INDEKS TA	919174501	11 163 926	11 541
KLP AKSJENORDEN INDEKS TA	980854043	276 053	292
KLP AKSJENORDEN MER SAMFUNNSANSVAR TA	923251642	798 784	813
KLP AKSJENORGE AKTIV S	880854062	6 995 032	7 637
KLP AKSJENORGE INDEKS S-3000	988425958	7 666 609	8 335
KLP AKSJEUSA INDEKS S-USD	986332650	96 059	5 304
KLP AKSJEUSA INDEKS TA	917232164	2 767 953	2 894
KLP AKSJEVERDEN INDEKS TA	996716716	12 643	13
KLP FRAMTID MER SAMFUNNSANSVAR S	925057436	38 794	45

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
KLP LANG HORISONT MER SAMFUNNSANSVAR S	925057517	163 005	183
LASALLE ENCORE PLUS		115 236 821	991
NMI FRONTIER FUND KS		8 975 000	15
NMI GLOBAL FUND KS		3 853 750	21
SSGA EMERGING MARKETS SRI ENHANCED EQUITY FUND		16 955 530	2 378
SUM AKSJEFOND			92 724
PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND			
ABINGWORTH BIOVENTURES V			2
ABRIS CEE MID-MARKET FUND III L.P.			477
ACCEL GROWTH FUND VI			104
ACCEL INDIA VII			13
Accel Leaders III			253
ACCEL LEADERS IV			61
ACCEL LONDON VII			19
ACCEL US EARLY XVI			0
ACCEL US XV			23
ADELIS EQUITY III			45
ADVENT GLOBAL TECHNOLOGY I			284
ADVENT GLOBAL TECHNOLOGY II			140
AKKR BUYOUT VII			0
ALLIANCE VENTURE DELTA			11
ALLIANCE VENTURE DELTA SIDE CAR			50
ALTOR FUND IV			58
ALTOR FUND V (NO.2) AB			211
ASTORG MIDCAP I			82
ASTORG V			4
ASTORG VI			243
ASTORG VII			245
AUCTUS IV			153
AVEDON CAPITAL IV			152
AXA RESIDENTIAL EUROPE			1 123
BATTERY XIV			35
CAPMAN BUYOUT VIII			0
CATELLA ELITHIS ENERGY POSITIVE FUND			102
CATELLA EUR RESIDENTIAL FUND III			979
SCS SICAV-SIF			89
CHEQUERS CAPITAL XVII			89
CIO CONSTRUCTION EQUITY FUND(CLIMATE INVESTOR)			485
CONSILIUM PRIVATE EQUITY FUND III			214
CONTANGO VENTURES II			4
COÖPERATIEF CONSTR EQ F. U.A.(Climate investor 2)			18
Coöperatieve H2 Equity Partners Fund V U.A.			208
CREANDUM SELECT FUND I			163
CREANDUM SELECT II			52
CREANDUM SPV TR			56
CREANDUM V			282
CREANDUM VI			70
DEUTSCHE PRIVATE EQUITY IV			323
ECE PROGRESSIVE INCOME GROWTH FUND (EPIG)			779
EGERIA PRIVATE EQUITY FUND IV			60
EGERIA PRIVATE EQUITY FUND V SCSP			249

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ENDLESS FUND IV A LP			59
ENERGY VENTURES III LP			9
ENERGY VENTURES IV LP			76
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND I			0
FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND II			0
FORBION CAPITAL FUND II			1
FORBION CAPITAL FUND II CO-INVEST I C.V.			0
FORBION CAPITAL FUND III			251
FORBION CAPITAL FUND IV			94
FORBION CAPITAL FUND V			40
FOUNDERS FUND - STRIPE			51
FOUNDERS FUND GROWTH II			52
FOUNDERS FUND VIII			2
FRANCE SPECIAL SITUATIONS FUND II			320
FSN CAPITAL IV			14
GENSTAR CAPITAL PARTNERS IX			398
GENSTAR CAPITAL PARTNERS X			408
GENSTAR CAPITAL PARTNERS XI			2
GERMAN EQUITY PARTNERS IV			33
HADEAN CAPITAL I			35
HERKULES PRIVATE EQUITY III			0
HG GENESIS X			33
HG MERCURY IV			0
HG SATURN III			64
HgCapital Genesis IX			223
HGCAPITAL MERCURY			0
HGCAPITAL MERCURY III			51
HGCAPITAL SATURN II			329
HGCAPITAL 6			4
HITECVISION ASSET SOLUTIONS			123
HITECVISION IV LP			17
HITECVISION SPRINGPOINT			146
HITECVISION V LP			21
HITECVISION VI LP			449
HITECVISION VII LP			427
H2 VI			30
IDEKAPITAL 2 AS			58
INDEX VENTURE VII ENTREPRENEUR			2
INDEX VENTURES GROWTH II			156
INDEX VENTURES GROWTH III			458
INDEX VENTURES GROWTH IV			764
INDEX VENTURES GROWTH V			350
INDEX VENTURES GROWTH VI			137
INDEX VENTURES IX			363
INDEX VENTURES ORIGIN I			52
INDEX VENTURES ORIGIN II			8
INDEX VENTURES VI			602
INDEX VENTURES VII			440
INDEX VENTURES VIII			533
INDEX VENTURES X			332
INDEX VENTURES XI			78
INNKAP 4 PARTNERS L.P.			9
INSIGHT PARTNERS XI			430
INSIGHT PARTNERS XII			209

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
	INSIGHT PARTNERS XIII		0
	KLEINER PERKINS SELECT II		94
	KLEINER PERKINS XX		43
	LITORINA FUND V		200
	LIVINGBRIDGE ENTERPRISE 2 LP		42
	LIVINGBRIDGE ENTERPRISE 3 LP		207
	LIVINGBRIDGE VII (Parallel)		312
	LIVINGBRIDGE 6 LP		412
	MB EQUITY FUND V		191
	MEDICXI GROWTH I LP		69
	MEDICXI III		96
	M&G EUROPEAN PROPERTY FUND SICAV-FIS		986
	MIURA FUND III		533
	MOMENTUM II AS		25
	MONTEFIORE CO-INVESTMENT V		232
	MONTEFIORE INVESTMENT V		267
	NAUTA TECH INVEST 2		0
	NAUTA TECH INVEST 3		5
	NAZCA CAPITAL III		7
	NORSELAB I		50
	NORTHZONE CONVICTION I		313
	NORTHZONE IX		177
	NORTHZONE V		0
	NORTHZONE VI		2
	NORTHZONE VII		55
	NORTHZONE VIII		534
	NORTHZONE X		9
	NORVESTOR V		2
	NORVESTOR VI		41
	NORVESTOR VII		108
	NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE FUND III KS		57
	NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE FUND IV KS		85
	PARAGON FUND II		117
	Pareto Eiendomsfelleskap II IS		2 438
	PARETO EIENDOMSFELLESSKAP PEF I IS		696
	PARETO EIENDOMSFELLESSKAP II AS		25
	PARETO EIENDOMSFELLESSKAP II IS		42
	PARETO EIENDOMSFELLESSKAP I AS		7
	PARTNERS GROUP SECONDARY 2008		14
	PERUSA PARTNERS FUND 2		23
	PLATINUM EQUITY SMALL CAP FUND		64
	PLATINUM FUND V		682
	PLATINUM VI		127
	PRIVEQ INVESTMENT FUND IV		0
	PRIVEQ INVESTMENTS V		73
	PROA CAPITAL IBERIAN FUND II		182
	PROA CAPITAL IBERIAN FUND III		296
	PROLOGIS EUROPEAN LOGISTIC FUNDS		1 041
	PROVENTURE SEED III		35
	QUADRIGA CAPITAL PRIVATE EQUITY FUND IV		46
	Saga IV EUR-B KS		15
	Saga V EUR-B KS		10
	Saga V New EUR-B KS		25
	SARSIA SEED FOND II AS		55

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
SARSIA SEED III			5
SCALE LEAP CAPITAL			7
SINTEF IV B			13
SINTEF VENTURE V			48
SINTEF VI			5
SK CAPITAL CATALYST II			19
SK CAPITAL VI			163
SK CATALYST I			100
SKAGERAK MATURO V			21
SNO FUND II			34
SNO TRUE NORTH			83
SOFINNOVA CAPITAL VII			50
SOFINNOVA CAPITAL VIII			130
SONDO FUND I			13
SPECIAL SITUATIONS VENTURE PARTNERS III			6
SUMMA EQUITY III			48
SUMMA EQUITY FUND II			157
SVB Capital Partners IV			259
SVB CAPITAL PARTNERS VI			14
SVB SIF IX			148
SVB SIF VIII			218
SVB SIF XI			42
SVB Sprout Endurance Partner			358
SVB SPROUT ENDURANCE PARTNERS II			7
SVB Strategic Investor Fund X			202
Synova Capital Fund IV LP			250
SYNOVA V			17
TDR CAPITAL III B			450
TENZING BELAY I			53
TENZING PRIVATE EQUITY FUND I LP			250
Tenzing Private Equity Fund II			341
TENZING PRIVATE EQUITY FUND III			0
THOMABRAVO DISCOVERY III			172
THOMABRAVO DISCOVERY IV			88
THOMABRAVO EXPLORE II			0
THOMABRAVO GROWTH I			86
THOMABRAVO XIII			433
THOMABRAVO XIV			487
THOMABRAVO XV			279
TRITON FUND III			14
VENDIS CAPITAL III			282
VEP SPECIAL SITUATIONS FUND 2			16
VEP SPECIAL SITUATIONS FUND 3			207
VERDANE CAPITAL VI KS			5
WATERLAND IX			0
WATERLAND PRIVATE EQUITY FUND VII			629
WATERLAND PRIVATE EQUITY FUND VIII			553
WYNNCHURCH CAPITAL PARTNERS V			260
XENON Private Equity VI			56
21 INVEST FRANCE			30
SUM PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND			34 936
ALTERNATIVE Plasseringer i aksjer			
SPECIALFONDET KLP ALFA GLOBAL ENERGI S			2 511
SUM ALTERNATIVE INVESTERINGER			2 511

MILLIONER KRONER	Organisasjonsnummer	Antall	Markedsverdi
ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR			
CIP ATKL BRASILIANA K/		1 173 373	31
CIP IV US AIV NON-QFPF K/S		72 901 352	325
COPENHAGEN INFRASTR. PARTNERS III AIV NON-QFPF K/S		821 250 537	456
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE II US AIV NON-QFPF K/S		331 802 972	289
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE NEW MARKETS FUND I K/S		98 826 627	281
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE PARTNERS II K/S (non-US)		1 157 752 526	668
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE V FEEDER SCA SICAV-RAIF		150 000 000	0
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE PARTNERS III A K/S		391 504 147	670
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE PARTNERS III K/S		1 261 980 805	368
COPENHAGEN INFRASTRUCTURE PARTNERS IV K/S		72 901 352	457
HITECVISION NEF		50 000 000	437
HV STORM CO-INVEST		25 000 000	304
INFRASTRUCTURE ALLIANCE EUROPE 1 SCSP		180 584 897	2 309
INFRASTRUCTURE ALLIANCE EUROPE 2 SCSP		225 000 000	2 620
NEXTPOWER III LP		100 000 000	1 037
NEXTPOWER V		61 842 919	284
PARETO SOLAR FUND		200 000 000	7
QUINBROOK INFRASTRCT 3-NET ZERO POWER FUND LP SCSP		200 000 000	965
QUINBROOK NZPF CO-INVEST		225 000 000	999
SILVESTICA GREEN FOREST AB		150 000 000	2 237
SILVESTICA GREEN FOREST II		27 500 000	342
WIND FUND I AS		160 000 000	666
SUM ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR			15 752
SUM PLASSERINGER			220 175

AKSJER OG ANDELER FORDELT PER PORTEFØLJE	Kollektivporteføljen	Investeringsvalgporteføljen	Selskapsporteføljen	Sum
AKSJER	70 923	0	0	70 923
ANLEGGSAKSJER	3 325	0	4	3 329
AKSJEFOND	91 634	1 090	0	92 724
PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND	34 936	0	0	34 936
ALTERNATIVE INVESTERINGER	2 497	14	0	2 511
ANLEGGSFOND INFRASTRUKTUR	15 752	0	0	15 752
SUM	219 067	1 104	4	220 175

PROSENTVIS ANDEL BØRSNOTERT	
AKSJER NORGE	72,1 %
AKSJER UTLAND	100,0 %
AKSJEFONDSANDELER	0,0 %
ALTERNATIVE INVESTERINGER	0,0 %

Note 25 Transaksjoner med nærstående parter

Alle transaksjoner mot nærstående parter er gjort til markedsmessige vilkår. Unntaket er administrative tjenester som benyttes på tvers i konsernet. Kostnader for administrative tjenester fordeles til selvkost etter faktisk forbruk. Enhetene som omtales som nærstående parter er alle 100 prosent eide datterforetak.

MILLIONER KRONER	2023	2022
RESULTATPOSTER		
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Kapitalforvaltning AS	-115	-122
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Banken AS	-61	-58
Leie av kontorlokaler fra KLP Huset AS	33	30
Salg av pensjonsforsikring/gruppeliv til datterforetak	386	105
Netto refusjon administrative tjenester	420	363
Sum	663	318

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
BALANSEPOSTER ¹		
Netto mellomværende til:		
KLP Skadeforsikring AS	83	93
KLP Forsikringsservice AS	1	1
KLP Kapitalforvaltning AS	37	25
KLP Eiendom AS	16	15
KLP Bank konsern	57	34
Sum konsernmellomværende	194	167
KLP Huset AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (selskapsporteføljen)	149	159
KLP Eiendom AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (kollektivporteføljen)	11 243	8 553
KLP Eiendom AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (investeringsvalgporteføljen)	50	39
Sum konserninterne fordringer	11 637	8 919

¹ Netto mellomværende inkluderer konsernbidragposter på de ulike foretakene.

Note 26 Leieavtaler

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
BRUKSRETTEIENDELER		
EIENDOM		
Inngående balanse 01.01.	865	973
Avskrivninger	-108	-108
Fraregning	-2	0
Utgående balanse 31.12.	756	865

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
LEIEFORPLIKTELSE		
EIENDOM		
Inngående balanse 01.01.	920	1 012
Avdrag	-96	-92
Fraregning	-2	0
Utgående balanse 31.12.	822	920

MILLIONER KRONER	2023	2022
EIENDOM		
Rentekostnader leieforpliktelse	21	24
Rentekostnader leieforpliktelse	21	24

Note 27 Pantelån og andre utlån

MILLIONER KRONER	Kommune- forvaltningen	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2023	Sum 31.12.2022
Agder	4 656	264	2	95	5 017	4 224
Innlandet	7 447	78	196	149	7 870	7 102
Møre og Romsdal	4 432	240	88	118	4 878	5 119
Nordland	4 721	249	48	109	5 127	5 062
Oslo	445	0	1 486	243	2 175	2 155
Rogaland	2 650	141	185	236	3 212	3 155
Svalbard	207	0	0	0	207	72
Troms og Finnmark	4 960	876	349	172	6 358	6 071
Trøndelag	7 890	236	293	152	8 570	8 792
Vestfold og Telemark	3 230	246	62	247	3 786	3 876
Vestland	6 089	1 436	134	305	7 964	8 670
Viken	18 183	626	1 351	954	21 114	18 960
Utlandet	0	0	5 059	0	5 059	5 352
Ufordelt	120	0	0	0	120	18
Påløpte renter	457	30	18	5	510	356
Sum	65 487	4 421	9 273	2 785	81 966	78 982

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift.

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 3 milliarder kroner.

Sektordiversifiseringen på utlån i KLP er meget liten, da en meget høy andel av utlån er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel lite reell da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko. KLP har i tillegg et konserninternt lån på rundt 11 milliarder kroner som ligger på linjen «Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak».

Note 28 Overførte eiendeler med restriksjoner

OVERFØRTE EIENDELER SOM IKKE ER FRAREGNET OG TILHØRENDE FORPLIKTELSE

Alle overførte eiendeler er innregnet i balansen dersom KLP fortsatt er eksponert for endringer i eiendelens virkelige verdi. Dette gjelder for gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirutlån. Gjenkjøpsavtaler er en form for innlån med sikkerhet hvor KLP selger verdipapirer med en avtale om å kjøpe de tilbake til en forhåndsavtalt pris. Kontanter mottatt blir innregnet som innskudd (gjeld). Overførte verdipapirer i forbindelse med gjenkjøpsavtaler blir ikke fraregnet i balansen.

Avtaler vedrørende verdipapirutlån er transaksjoner hvor KLP låner ut verdipapirer til en motpart og mottar en provisjon for dette. Ettersom både gjenkjøpsavtaler og verdipapirutlån resulterer i at verdipapirene blir returnert til KLP, er risikoen for verdiendringer hos KLP. Verdipapirene er imidlertid ikke tilgjengelige for

KLP i perioden hvor de er overført. Verdipapirene som fremdeles er rapportert i balansen, og tilhørende gjeld, er vurdert til virkelig verdi.

OVERFØRTE EIENDELER SOM FORTSATT BALANSEFØRES

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	0	0
Innskudd til kredittinstitusjoner	6 172	0
VERDIPAPIRUTLÅN		
Aksjer	2 421	1 958
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	8 593	1 958

FORPLIKTELSER TILKNYTTET EIENDELENE

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	6 170	0
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0
VERDIPAPIRUTLÅN		
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0
Sertifikater og obligasjoner	2 003	1 490
Aksjer	551	582
Sum forpliktelser	8 724	2 072

Alle eiendelene i tabellen over er gjenstand for videresalg eller sikkerhetsstillelse hos motpart.

OVERFØRTE EIENDELER SOM IKKE ER FRAREGNET OG TILHØRENDE FORPLIKTELSER

KLP mottar sikkerheter under omvendte gjenkjøpsavtaler og avtaler vedrørende verdipapirinnlån, som i henhold til avtalene er tillatt solgt eller pantsatt. Transaksjonene gjennomføres i henhold til standard avtaler som anvendes av partene i finansmarkedet. Generelt krever avtalene at det stilles tilleggssikkerhet hvis verdiene av verdipapirer faller under et forhåndsbestemt nivå. I avtalene har mottakeren av sikkerheten en ubegrenset rett til å selge eller pantsette sikkerheten mot å levere tilsvarende sikkerheter på oppgjørsdagen.

MOTATTE VERDIPAPIRER SOM ER TILLATT SOLGT ELLER PANTSATT

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
OMVENDTE GJENKJØPSAVTALER		
Sertifikater og obligasjoner	0	0
<i>Hvorav solgt eller pantsatt</i>	0	0
VERDIPAPIRINNÅN		
Aksjer	0	0
<i>Hvorav solgt eller pantsatt</i>	0	0
Sum overførte eiendeler som fortsatt balanseføres	0	0

Note 29 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

2023 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta ²	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2023	Forfall
LÅNEOPPTAK ¹				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 361	2045
Sum ansvarlige lån		2 530	3 361	
April 2004	JPY 15 000	984	1 434	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 434	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 513	4 795	

2022 MILLIONER KRONER	Lånebeløp valuta ²	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
LÅNEOPPTAK ¹				
Juni 2015	EUR 294	2 530	3 147	2045
Sum ansvarlige lån		2 530	3 147	
April 2004	JPY 15 000	984	1 428	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 428	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 513	4 575	

¹ Rentekostnader på ansvarlige lån var 155 millioner kroner (131 millioner kroner) og 75 millioner kroner (72 millioner kroner) for fondsobligasjonslånet i 2023. Tall i parentes er 2022 tall.

² Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

EUR 294

Renten på lånet er fast 4,25 prosent p.a. Lånet ble utstedt 10. Juni 2015 og er tidsbegrenset med forfall i 2045. Innlånet kan innfris av konsernet etter 10 år, og på hver renteinbetalingsdato etter dette frem til forfallstidspunktet. Lånet er valutasikret med EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. Konsernet har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

JPY 15 000

Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men konsernet har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom konsernet ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd. JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisiko knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der konsernet betaler 3 mnd. NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Dette innlånet er gjenstand for sikringsbokføring. Sikringsforretningen er vist i note 31 i KLP.

2023 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta ²	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter ³	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2023	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	18	747	3 289	2025
Sum sikringsforretninger		2 524	18	747	3 289	

2022 MILLIONER KRONER	Pålydende valuta ²	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter ³	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2022	Forfall
Obligasjoner	EUR 292	2 524	16	540	3 081	2025
Sum sikringsforretninger		2 524	16	540	3 081	

² Dette er beløp i lokal valuta som er gitt i millioner.

³ OIF = opptjente ikke forfalte renter

Note 30 Endring i forpliktelser fra finansieringsaktiviteter

MILLIONER KRONER	31.12.2022	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Ikke- kontantstrømeffekt ¹	31.12.2023
Annen ansvarlig lånekapital	3 147	2	212	3 361
Fondsobligasjonslån	1 428	0	6	1 434
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	4 575	2	218	4 795

¹ Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta.

MILLIONER KRONER	31.12.2021	Kontantstrømeffekt finansierings aktiviteter	Ikke- kontantstrømeffekt ¹	31.12.2022
Annen ansvarlig lånekapital	3 000	1	146	3 147
Fondsobligasjonslån	1 604	0	-176	1 428
Sum forpliktelser fra finansieringsaktiviteter	4 604	1	-30	4 575

¹ Ikke kontantstrøm endringer er i hovedsak urealisert valuta.

Note 31 Sikringsbokføring

31.12.2023 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-450	-1 434
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	449	449
Sikringseffektivitet per 31.12.2023		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
SIKRINGSOBJEKT			
Fondsobligasjonslån	-984	-445	-1 428
SIKRINGSINSTRUMENT			
Kombinert rente- og valutaswap	984	465	465
Sikringseffektivitet per 31.12.2022		102 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		102 %	

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. Dette innebærer at sikringen er utført av en ekstern part, at det er inngått en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet, samt at den forventes å være svært effektiv og at dette vurderes på løpende grunnlag, i tillegg til at den bestemte føringen gjennomføres slik det er beskrevet nedenfor. I praksis innebærer sikringen bytte av valutabetingelser (15 mrd. JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 % mot NIBOR +

2,65 %) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet.

Hovedformålet med dette sikringsforholdet er at man ønsker å minimere valuta- og renterisikoen på utbetalingene på sikringsobjektet. Fondsobligasjonslånet (sikringsobjektet) er utstedt i Japanske Yen og med fast rentebetingelser. Uten noe sikringsforhold er KLP eksponert for endringer (volatilitet) i den japanske valutakursen mot den norske valutakursen, samt endringer i den faste renten mot den flytende renten.

Hvis japanske yen (JPY)-kursen øker sammenlignet mot den norske kronkursen (NOK), blir det dyrere for KLP å betale avdrag/renter på sikringsobjektet. Sikringen innebærer at KLP bytter valutabetingelser (fra JPY til NOK) og derav reduserer valutarisikoen/volatiliteten. Det samme gjelder rentene, der KLP har forpliktet seg til å betale en fast rente på fondsobligasjonslånet. For å unngå at rentedifferansen mellom fast rente sammenlignet mot flytende rente blir for stor, bidrar renteswap-delen i sikringsinstrumentet til at KLP betaler flytende rente for å motta en fast rente som tilsvarer forpliktelsene.

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Hensikten med sikringsforholdet ovenfor er å sikre sikringsobjektet med et sikringsinstrument, hvor betingelsene til sikringsinstrumentet gir negativ korrelasjon i forhold til sikringsobjektet; noe som betydelig reduserer eller eliminerer resultateffekten. Er sikringsgraden 100 % vil netto resultateffekt på sikringsobjekt og sikringsinstrument være 0.

KLP benytter seg av sikring i stort omfang, men de fleste tilfeller er ordinær økonomisk sikring. Den ovenstående posten er den eneste hvor sikringsbokføring blir benyttet. Hensikten til økonomisk sikring er den samme, nemlig å redusere eller eliminere resultateffekten den sikrede delen av sikringsforholdet representerer.

Se også note 2 i konsernet for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 32 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2023 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	10 365	0	10 365	-1 077	-6 716	-2 755	149
Sum	10 365	0	10 365	-1 077	-6 716	-2 755	149
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	9 814	0	9 814	-1 076	-6 114	-2 755	100
Sum eiendeler selskapsporteføljen	527	0	527	0	-578	0	32
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	24	0	24	-1	-23	0	17
Sum	10 365	0	10 365	-1 077	-6 716	-2 755	149
GJELD							
Finansielle derivater	1 139	0	1 139	-1 077	-62	-5	0
Sum	1 139	0	1 139	-1 077	-62	-5	0
PORTEFØLJEFORDELT GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 137	0	1 137	-1 076	-62	-5	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	1	0	1	-1	0	0	0
Sum	1 139	0	1 139	-1 077	-62	-5	0

31.12.2022 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
Sum	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	4 164	0	4 164	-1 225	-2 124	-667	360
Sum eiendeler selskapsporteføljen	455	0	455	0	-512	0	0
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	9	0	9	-2	-31	0	6
Sum	4 628	0	4 628	-1 228	-2 667	-667	366
GJELD							
Finansielle derivater	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64
Sum	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64
PORTEFØLJEFORDELT GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 321	0	1 321	-1 225	-42	-211	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	60	0	60	0	-25	0	60
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	6	0	6	-2	-21	0	3
Sum	1 387	0	1 387	-1 228	-88	-211	64

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

Note 33 Andre forpliktelser

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Leverandørgjeld	23	18
Skyldig mva og skattetrekk	610	553
Annen gjeld	2	5
Uoppgjort verdipapirhandel	729	852
Sum andre forpliktelser	1 364	1 428

Note 34 Betingede forpliktelser

MILLIONER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
Kausjonsansvar	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	27 349	27 889
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn	1 543	1 360
Sum betingede forpliktelser	28 895	29 251

Note 35 Antall ansatte

	2023	2022
Antall fast ansatte 31.12.	644	626
Antall midlertidig ansatte 31.12.	18	37
Totalt antall ansatte 31.12.	662	663
Antall årsverk fast ansatte	632	610
Antall årsverk midlertidig ansatte	5	14
Totalt antall årsverk	637	624

Note 36 Kapitalkrav

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 346 % som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 346 %.

	31.12.2023	31.12.2022
SOLVENSGRAD	346 %	318 %

MILLIARDER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Eiendeler, bokført	786	709
Merverdier HTF/lån og fordringer	-9	-12
Merverdier øvrige utlån	-1	-2
Øvrige mer/mindreverdier	0	0
Utsatt skattefordel	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	776	695

MILLIARDER KRONER	31.12.2023	31.12.2022
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Beste estimat	702	629
Risikomargin	11	12
Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	5	5
Andre forpliktelser	12	8
Utsatt skatteforpliktelse	0	0
Sum forpliktelser etter solvens II	731	653
Eiendeler minus forpliktelser	45	42
- Utsatt skattefordel	0	0
- Risikoutjevningfond	-4	-5
+ Fondsobligasjonslån	1	1
Basiskapital - kapitalgruppe 1	42	39
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	42	39
Ansvarlige lån	3	3
Risikoutjevningfond	4	5
Basiskapital - kapitalgruppe 2	7	8
Supplerende kapital	14	13
Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	14	13
Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-14	-13
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
Utsatt skattefordel	0	0
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
Tellende ansvarlig kapital til dekning av solvenskapitalkravet	50	46
Markedsrisiko	142	110
Motpartsrisiko	3	3
Forsikringsrisiko	113	95
Diversifisering	-55	-44
Operasjonell risiko	3	3
Tapsabsorberende evne til forsikringstekniske avsetninger	-191	-149
Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-1	-2
Solvenskapitalkrav (SCR)	14	15
Nominelt minstekapitalkrav	0	0
Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	4	5
Minimum	4	4
Maksimum	6	7
Minstekapitalkravet (MCR)	4	5
Tellende ansvarlig kapital til dekning av minstekapitalkravet	43	40
Solvensgrad	346 %	318 %

Til generalforsamlingen i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Uavhengig revisors beretning

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2023, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder vesentlige opplysninger om regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2023, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder vesentlige opplysninger om regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav,
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2023 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2023 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med IFRS Accounting Standards som godkjent av EU.

Vår konklusjon er konsistent med vår tilleggsrapport til revisjonsutvalget.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Vi er ikke kjent med at vi har levert tjenester som er i strid med forbudet i revisjonsforordningen (EU) No 537/2014 artikkel 5 nr. 1.

Vi har vært revisor for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap sammenhengende i 18 år fra valget på generalforsamlingen i 2006 for regnskapsåret 2006.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2023. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet, og vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

Virksomheten har i hovedsak vært uendret sammenlignet med fjoråret. Med unntak av innføringen av IFRS 17, har det ikke vært regulatoriske endringer, transaksjoner eller hendelser av vesentlig betydning for årsregnskapet 2023 som har avledet nye fokusområder.

Sentrale forhold ved revisjonen

Implementering av IFRS 17 (konsern)

Implementering av «IFRS 17 Forsikringskontrakter» representerer en betydelig endring i regnskapspraksis. Standarden introduserer nye modeller for måling, presentasjon og noteopplysninger.

Vi fokuserte på implementeringen av IFRS 17 som følge av kompleksiteten og det betydelige skjønnet involvert i anvendelsen av standarden, og den betydelige innvirkningen standarden har på konsernets regnskap og prosesser.

For en nærmere omtale av effekter og ledelsens vurderinger ved implementering av IFRS 17 viser vi til note 2.1.1, 2.2, 3.1.1, 3.2 og 4 til konsernregnskapet.

Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring IFRS 17 (konsern)

Vi fokuserte på verdsettelsen av forsikringsforpliktelsene fordi det er vesentlige estimater i regnskapet. Estimaterne innebærer komplekse vurderinger av en rekke faktorer for å estimere fremtidige kontantstrømmer. Mindre justeringer av forutsetningene kan ha vesentlig betydning for størrelsen på estimatene.

Beregningen av forsikringsforpliktelsene avhenger i stor grad av god datakvalitet i forsikringssystemet og anvendelse av forutsetninger som er i tråd med regnskapsreglene i IFRS 17.

Se note 4 til konsernregnskapet hvor ledelsen gir en nærmere beskrivelse av forsikringsforpliktelsene, forutsetningene og estimatusikkerhet.

Hvordan vi i vår revisjon håndterte sentrale forhold ved revisjonen

Vi har gjennomført blant annet, følgende revisjonshandlinger:

- Opparbeidet en forståelse for selskapets prosess for implementeringen av IFRS 17, herunder relevante endringer i konsernets systemer.
- Gjennomgikk og vurderte ledelsens anvendelse av nye regnskapsprinsipper, forutsetninger og metoder, herunder ledelsens skjønnsmessige vurderinger.
- Vurderte og testet utformingen og effektiviteten av kontrollene som ledelsen har implementert i forbindelse med innregning og etterfølgende måling av forsikringskontrakter etter IFRS 17. Vår testing omfattet kontroller knyttet til blant annet datainnsamling, beregninger og anvendelse av forutsetninger og metoder.

Der det var relevant, brukte vi våre egne eksperter. Våre revisjonshandlinger avdekket ikke vesentlige avvik.

Vi vurderte og fant også at noteopplysningene om implementeringseffekten av IFRS 17 var dekkende.

I vår revisjon vurderte og testet vi utformingen og effektiviteten av etablerte kontroller som sikrer god datakvalitet ved beregningen av beste estimat på forsikringsforpliktelsene, og etablerte kontroller for kvalitetssikring av anvendte forutsetninger. Vi fant at vi kunne basere oss på disse kontrollene i vår revisjon.

Videre undersøkte vi om ledelsen hadde etablert kontroller som sikret fullstendige og nøyaktige bestandsdata, herunder kontroller for datainnhenting, databehandling og grensesnitt mot forsystemene.

Vi vurderte og utfordret ledelsens anvendelse av, forutsetninger og metoder, herunder ledelsens skjønnsmessige vurderinger. Vurderingene omfattet blant annet fastsettelse av diskonteringsrente og kontantstrømmer. Ved involvering av våre egne aktuarer har vi på stikkprøvebasis gjennomført egne kalkulasjoner av utvalgte deler av foretakets avsetning.

Verdsettelse av investeringseiendom (konsern)

Konsernet har investeringseiendom som i hovedsak består av kontor-, hotell- og handelseiendom. Vi fokuserte på verdsettelse av investeringseiendom fordi dette er et estimat, og fordi investeringseiendom utgjør en betydelig del av konsernets balanse.

Verdsettelse av investeringseiendom til virkelig verdi gjøres ved hjelp av konsernets interne verddivurderingsmodell hvor det benyttes estimerte fremtidige kontantstrømmer som neddiskonteres til nåverdi. Modellen innebærer bruk av ledelsens skjønn for fastsettelse av, blant annet, forventede fremtidige kontantstrømmer og avkastningskrav. Ledelsen vurderer rimeligheten av sine egne estimater gjennom innhentelse av verdsettelse fra eksterne verdsettere for et utvalg eiendommer.

For en nærmere beskrivelse av investeringseiendom, metoden som benyttes og forutsetningene som ligger til grunn for verdsettelsen, se note 2.4 og 3.2,2 til konsernregnskapet.

Verdsettelse finansielle eiendeler til virkelig verdi

Vi fokuserte på dette området både fordi finansielle eiendeler til virkelig verdi utgjør en betydelig del av eiendelene i balansen og fordi markedsverdien i enkelte tilfeller må estimeres ved hjelp av verdsettelsesmodeller som vil inneholde skjønn.

Hovedandelen av de finansielle eiendelene som regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet er basert på priser i aktive markeder eller er avledet fra observerbar markedsinformasjon. For disse eiendelene er det viktig med rutiner og prosesser som sikrer et nøyaktig grunnlag for verdsettelsen.

Vi vurderte og kom også til at informasjonen i notene om forsikringsforpliktelsene var tilstrekkelig og dekkende.

Ved vår revisjon vurderte og testet vi utformingen og effektiviteten av etablerte kontroller for kvalitetssikring av anvendte forutsetninger og beregningsmetoder, herunder selskapets interne verddivurdering av investeringseiendom. Vi fant at det var etablert rutiner som sikret at disse elementene regelmessig ble kontrollert mot både eksterne verdsettelse og markedsdata. De kontrollene vi valgte å bygge på fungerte effektivt.

Vi innhentet, leste og forstod den interne verdsettelsesmodellen. Vi kom til at modellen inneholder de elementer som regnskapsregelverket krever og derfor er hensiktsmessig for bruk til å fastsette virkelig verdi på konsernets investeringseiendom. Vi kontrollerte om og fant at modellen foretok matematisk riktige beregninger.

I vår vurdering av verdsettelsene utfordret vi benyttede forutsetninger for forventede fremtidige kontantstrømmer og avkastningskrav ved å sammenligne dem mot informasjon fra relevante interne og eksterne kilder for et utvalg eiendommer. Vi fant at forutsetningene stemte godt overens med informasjon fra relevante kilder.

Vi sammenlignet de interne verdifastsettelsene mot de eksterne verdsetternes anslag på verdier for utvalgte eiendommer. Vi utfordret ledelsen på avvik av betydning og innhentet forklaringer til avvik. Vi vurderte forklaringene som rimelige. Vi vurderte også verdsetternes kvalifikasjoner, kompetanse og objektivitet.

Vi vurderte og fant også at noteinformasjonen om investeringseiendom var tilstrekkelig og dekkende.

Ved vår revisjon vurderte vi utforming og testet effektivitet av etablerte kontroller over verdsettelse av finansielle eiendeler til virkelig verdi. Dette omfattet særlig kontroller som sikret fullstendig og nøyaktig anvendelse av markedspriser og andre observerbare stamdata og avkastningskontroller. De kontrollene vi valgte å bygge på fungerte effektivt.

For finansielle eiendeler som er verdsatt ved hjelp av modeller og bruk av enkelte forutsetninger som ikke er direkte observerbare, vurderte vi

For finansielle eiendeler som er verdsatt basert på modeller og enkelte forutsetninger som ikke er direkte observerbare, har vi fokusert på både modellene og de forutsetningene som ligger til grunn for verdsettelsen.

Se note 25 til konsernregnskapet for en beskrivelse av verdsettelse av finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over resultatet.

Forsikringstekniske avsetninger i livsforsikring samsvar med Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (selskapsregnskapet)

Vi fokuserte på verdsettelsen av forsikringsmessige avsetninger fordi det er et vesentlig estimat i regnskapet som involverer komplekse vurderinger av fremtidige hendelser.

Det er iboende risiko knyttet til om avsetningene er tilstrekkelige til å dekke den fremtidige totale forpliktelsen overfor forsikringstakerne.

Beregningen av forsikringsforpliktelsene vil i stor grad avhenge av god datakvalitet i forsikringssystemet og anvendelse av forutsetninger som er i tråd med regnskapsreglene i forskrift om årsregnskap for livsforsikring og relevante bransjestandarder.

Se også note 2.2, 4.1 og 9 til selskapsregnskapet for en nærmere beskrivelse av beregningen av forsikringsmessige avsetninger.

Øvrig informasjon

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlige for informasjonen i årsberetningen og annen øvrig informasjon som er publisert sammen med årsregnskapet. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker verken informasjonen i årsberetningen eller annen øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese årsberetningen og annen øvrig informasjon. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom årsberetningen, annen øvrig informasjon og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller hvorvidt informasjon i årsberetningen og annen øvrig informasjon ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom årsberetningen eller annen øvrig informasjon fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

verdsettelsesprinsippene, modellene og forutsetningene, som ble anvendt. Vi fant at modellene og forutsetningene var hensiktsmessige og anvendt konsistent.

For et utvalg investeringer testet vi også om virkelig verdi var i samsvar med eksterne kilder. Der det var relevant tok vi stilling til påliteligheten av kildene som ble benyttet. Våre tester avdekket ikke vesentlige avvik.

Vi vurderte og fant også at noteinformasjonen om konsernets verdsettelsesprinsipper og virkelig verdi fastsettelse var tilstrekkelig og hensiktsmessig.

I vår revisjon vurderte vi utformingen og testet effektiviteten av etablerte kontroller som sikrer god datakvalitet som ligger til grunn for beregningen av forsikringsmessige avsetninger. Vi undersøkte særlig om ledelsen hadde etablert effektive kontroller som sikret fullstendige og nøyaktige bestandsdata, herunder kontroller for datainnhenting, databehandling og grensesnitt mot systemene.

Vi vurderte utformingen og testet effektiviteten av etablerte kontroller for kvalitetssikring av anvendte forutsetninger og beregningsmetoder. Vi konkluderte med at vi kunne basere oss på disse kontrollene i vår revisjon.

Vi vurderte og utfordret ledelsens anvendelse av sentrale forutsetninger som lå til grunn for estimatet av forsikringsforpliktelsene. Vi benyttet våre egne aktuarer i deler av dette arbeidet.

Vi vurderte og kom også til at informasjonen i notene om forsikringsforpliktelsene var tilstrekkelig og dekkende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at årsberetningen

- er konsistent med årsregnskapet og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav.

Vår uttalelse om årsberetningen gjelder tilsvarende for redegjørelser om foretaksstyring og samfunnsansvar.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde, i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet, og i samsvar med IFRS Accounting Standards som godkjent av EU for konsernregnskapet. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for selskapsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for konsernregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betyggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og vurderer vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av intern kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig, og basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser

eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke kan fortsette driften.

- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi har eneansvar for vår konklusjon om konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte innholdet i og tidspunkt for revisjonsarbeidet og eventuelle vesentlige funn i revisjonen, herunder vesentlige svakheter i intern kontroll som vi avdekker gjennom revisjonen.

Vi avgir en uttalelse til revisjonsutvalget om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og kommuniserer med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om iverksatte tiltak for å eliminere trusler eller iverksatte forholdsregler.

Av de forholdene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse forholdene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av forholdet, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at forholdet ikke skal omtales i revisjonsberetningen siden de negative konsekvensene ved å gjøre dette med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at forholdet blir omtalt.

Oslo, 20. mars 2024
PricewaterhouseCoopers AS

Stig Lund
Statsautorisert revisor
(elektronisk signert)

Foretaksforsamlingens uttalelse

Kontaktinformasjon

KLP

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap
Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo
Organisasjonsnr.: 938 708 606

Besøksadresse

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

klp.no

Tlf: 55 54 85 00

klp.no/kontakt